

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
SCOALA DOCTORALĂ ȘTIINTE JURIDICE**

TEZA DE DOCTORAT ÎN DREPT

Autor:

JITARIUC Vitalie

Conducător de doctorat:

RUSU Vitalie, doctor în drept,
conferențiar universitar.

CHIȘINĂU, 2021

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.12:343.54 (043.3)**

JITARIUC Vitalie

**URMĂRIREA PENALĂ ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE
FIINȚE UMANE**

TEZĂ DE DOCTORAT ÎN DREPT

SPECIALITATEA: 554.03 – DREPT PROCESUAL PENAL

Autorul:

JITARIUC Vitalie

Conducător științific:

RUSU Vitalie, doctor în drept,
conferențiar universitar

Comisia de îndrumare:

CUȘNIR Valeriu, doctor habilitat,
profesor universitar

OSOIANU Tudor, doctor în drept,
profesor universitar

BERLIBA Viorel, doctor habilitat,
conferențiar universitar

CHIȘINĂU, 2021

© JITARIUC Vitalie, 2021

ADNOTARE.....	5
LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE.....	8
 1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL DE CERCETARE.....	 20
1.1. Urmărirea penală în cazurile privind traficul de ființe umane prin prisma cercetărilor științifice din Republica Moldova.....	20
1.2. Urmărirea penală în cazurile privind traficul de ființe umane prin prisma cercetărilor științifice din alte state.....	37
1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	53
 2. CARACTERISTICA OBIECTULUI PROBATORIULUI ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE.....	 56
2.1. Probele și probatoriul în cazurile privind traficul de ființe umane.....	56
2.2. Circumstanțele care se referă la fondul cauzei.....	61
2.3. Descoperirea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunilor de trafic de ființe umane.....	80
2.4. Concluzii la Capitolul 2.....	83
 3. SESIZAREA ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ ȘI PORNIREA URMĂRIRII PENALE ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE..	 86
3.1. Sesizarea organelor de urmărire penală referitor la cazurile de trafic de ființe umane.....	86
3.2. Pornirea urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane.....	91
3.3. Interacțiunea organului de urmărire penală cu structurile (subdiviziunile) speciale de investigații în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane.....	102
3.4. Cooperarea internațională în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane.....	113
3.5. Concluzii la Capitolul 3.....	127
 4. SPECIFICUL PROCEDEELOR PROBATORII ÎN CAUZELE PENALE DE TRAFIC DE FIINȚE UMANE.....	 130
4.1. Cercetarea la fața locului. Efectuarea de percheziții și ridicări.....	130
4.2. Audierea victimei (părții vătămate) în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane.....	146
4.3. Audierea martorilor în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane.....	161
4.4. Audierea bănuțului, învinutului în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane.....	167
4.5. Examinarea corporală, prezentarea spre recunoaștere, confruntarea, reconstituirea, verificarea declarațiilor la locul faptei și experimentul.....	172
4.6. Aplicarea cunoștințelor speciale în procesul efectuării urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane.....	184
4.7. Concluzii la Capitolul 4.....	208
 CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	 211
BIBLIOGRAFIE.....	218
ANEXE.....	247
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	267
CV-ul AUTORULUI.....	268

ADNOTARE

Structura tezei: introducere, patru capitole, 217 pagini text de bază, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 360 titluri, anexe.

Cuvinte-cheie: trafic de ființe umane, victimă, acțiune de urmărire penală, sesizare, proces penal, procedeu probatoriu, bănuț, învinut, măsuri speciale de investigații, cunoștințe speciale, probatoriu.

Domeniul de studiu. Teza de doctorat ține de domeniul dreptului procesual penal.

Scopul lucrării vizează proiectarea cadrului teoretico-normativ, iar, în temeiul acestuia, și a tezelor științifico-practice privind urmărirea penală în cauzele penale de trafic de ființe umane.

Obiectivele lucrării prezumă: analiza lucrărilor științifice privind traficul de ființe umane; tratamentul probelor și probatoriului, circumstanțelor care urmează a fi dovedite în cauzele de trafic de ființe umane; evidențierea particularităților de sesizare a organelor de urmărire penală referitor la cazurile de trafic de ființe umane; relevarea specificului pornirii și desfășurării urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane; argumentarea interacțiunii organelor de urmărire penală cu entitățile investigativ-operative în cauzele de trafic de ființe umane; poziționarea cooperării internaționale în materie penală în cauzele de trafic de ființe umane; reliefarea specificului procedeele probatorii la efectuarea urmăririi penale în cauzele penale de trafic de ființe umane; elaborarea propunerilor de lege-ferenda privind perfecționarea cadrului procesual, precum și a algoritmului urmăririi penale, în cauzele de trafic de ființe umane.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării derivă din conturarea și tratamentul cadrului procesual penal privind urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, însoțite de viziuni doctrinare în materie, susținute cu spețe din practica judiciară pertinentă, de identificarea problemelor teoretico-normative existente în procesul de instrumentare a cauzelor de trafic de ființe umane, în sumar cercetarea sesizând un veritabil suport științifico-practic materializat în algoritmul proiectat pentru aplicarea corectă și eșalonată a normelor de procedură penală aferente.

Rezultatele obținute se concretizează în tezele științifice principale promovate spre susținere și în **problema științifică importantă soluționată** care constă în conturarea cadrului procesual al urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane, proiectarea algoritmului acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, fundamentat pe legislație, doctrină și jurisprudență, precum și în baza tacticii și metodologiei criminalistice, fapt de natură să contribuie la eficientizarea acestui proces în ansamblul general de prevenire și combatere a infracțiunilor vizate.

Semnificația teoretică a cercetării se manifestă prin identificarea și tratamentul cadrului teoretico-normativ privind urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, interpretarea normelor procesuale aferente, expunerea viziunilor doctrinare în materie, susținerea tezelor teoretice cu spețe din practica judiciară, precum și elaborarea unor soluții privind valorificarea cât mai optimală a produsului științific și metodologic în procesul prevenirii și combaterii infracțiunilor de trafic de ființe umane, în speță prin algoritmul acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de acest gen. Valoarea teoretică a tezei de doctorat se manifestă și prin caracterul pluridisciplinar-procesual-penal și criminalistic al cercetării.

Valoarea aplicativă a cercetării efectuate este determinată de menirea și orientarea tezei spre perfecționarea procesului de descoperire a infracțiunilor de trafic de ființe umane prin integrarea cercetărilor științifice în activitatea practică. Valențele aplicative ale tezei sunt apreciabile din ipoteza algoritmului urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane.

Implementarea rezultatelor științifice. Concluziile formulate în cadrul tezei de doctorat pot fi de un real folos în procesul de elaborare și perfecționare a reglementărilor cu privire la subiectul urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane și ca instrumentar pentru lucrătorii practicieni în domeniul dreptului în latura cercetării și descoperirii infracțiunilor de acest gen.

ANNOTATION

Structure of the thesis: introduction, four chapters, 217 pages of basic text, general conclusions and recommendations, bibliography of 360 titles, annexes

Keywords: trafficking in human beings, victim, criminal prosecution action, notification, criminal trial, evidentiary procedure, suspected, accused, special investigative measures, special knowledge, cumulative evidence.

Field of study. The doctoral thesis is related to the field of criminal procedure law.

The purpose of the paper is to design the theoretical and normative framework, and, based on it, the scientific and practical theses on criminal prosecution in criminal cases of trafficking in human beings.

The objectives of the paper presuppose: the analysis of the scientific papers related to the trafficking in human beings; the treatment of the circumstances to be proved in cases of trafficking in human beings; highlighting the specific features of notifying the authorities regarding cases of trafficking in human beings; revealing the particularities of initiating criminal prosecution in cases of trafficking in human beings; arguing the interaction of criminal prosecution bodies with investigative and operative entities in the process of criminal prosecution in cases of trafficking in human beings; positioning of international police structures involved in the criminal investigation process in cases of trafficking in human beings; description of the particularities of the evidentiary procedures in cases of trafficking in human beings; elaboration of the proposals *de lege ferenda* regarding the improvement of the procedural framework as well as of the algorithm of the criminal investigation in cases of trafficking in human beings.

The scientific novelty and originality of the research derives from the outlining and treatment of the criminal procedure framework related to the criminal prosecution in cases of trafficking in human beings, accompanied by doctrinal views on the subject, supported by relevant examples from judicial practice, and the identification of the existent theoretical and regulatory issues in the process of the instrumentation of the cases of trafficking in human beings, in summary the research is bringing a real scientific and practical support materialized in the algorithm designed for the correct and sequential application of the related criminal procedure norms.

The results obtained are detailed in the main scientific theses promoted for support and in the **important scientific issue solved** which consists in outlining the procedural framework of criminal prosecution in cases of trafficking in human beings, design of the algorithm of the criminal prosecution actions, special investigative measures, other measures and activities in cases of trafficking in human beings, based on legislation, doctrine and jurisprudence, as well as on the basis of forensic tactics and methodology, likely to contribute to its efficiency in the overall process of preventing and combating the crimes concerned.

The theoretical significance of the research is manifested by the identification and treatment of the theoretical and regulatory framework of the criminal prosecution in cases of trafficking in human beings, interpretation of related procedural rules, exposition of doctrinal views on the subject, supporting theoretical theses with specific examples of judicial practice, as well as by the elaboration of solutions regarding the optimal possible valorization of the scientific and methodological product in the process of preventing and combating the crimes of trafficking in human beings, namely by the algorithm of criminal prosecution actions, special investigative measures, other measures and activities in cases of this kind. The theoretical value of the doctoral thesis is also manifested by the multidisciplinary criminal procedure and forensic nature of the research.

The applicative value of the research is determined by the purpose and orientation of the thesis to improve the process of discovery and investigation of cases of trafficking in human beings by integrating scientific research in practical activity. The applicative valences of the thesis are appreciable from the hypothesis of the criminal prosecution algorithm in cases of trafficking in human beings.

Implementation of scientific results. The conclusions formulated in the doctoral thesis can be of real use both in the process of elaborating and improving the regulations on the subject of criminal prosecution in cases of trafficking in human beings and can serve as a tool for legal practitioners in the field of investigation and discovery of this type of crimes.

АННОТАЦИЯ

Структура диссертации: введение, четыре главы, 217 страниц основного текста, общие выводы и рекомендации, библиография, состоящая из 360 наименований, приложения.

Ключевые слова: торговля людьми, жертва, уголовное преследование, уведомление, уголовный процесс, процесс доказывания, подозреваемый, обвиняемый, оперативно-розыскные действия, специальные познания, доказывание.

Область исследования. Докторская диссертация относится к области уголовно-процессуального права.

Целью диссертации является разработка теоретико-нормативной базы и научно-практических положений по уголовному преследованию по делам о торговле людьми.

Задачи диссертации предполагают: анализ научных работ по делам о торговле людьми; анализ процесса доказывания и обстоятельств, которые должны быть установлены по делам о торговле людьми; выявление особенностей уведомления органов о случаях торговли людьми; выявление особенностей возбуждения уголовного преследования по делам о торговле людьми; обоснование взаимодействия органов уголовного преследования со следственно-оперативными органами в процессе уголовного преследования по делам о торговле людьми; позиционирование международных полицейских структур, вовлеченных в процесс уголовного преследования по делам о торговле людьми; описание особенностей процесса доказывания в делах о торговле людьми; разработку предложений по совершенствованию процессуальной базы, а также алгоритма уголовного преследования по делам о торговле людьми.

Научная новизна и оригинальность исследования вытекает из формирования и рассмотрения уголовно-процессуальной базы уголовного преследования по делам о торговле людьми, сопровождаемых доктринальными взглядами, поддержанные юридической практикой, выявления теоретических и нормативных вопросов в рамках обеспечения расследования случаев торговли людьми. Исследование предлагает реальную научно-практическую поддержку и выражена в алгоритме, предназначенном для правильного и поэтапного применения соответствующих норм уголовного судопроизводства.

Полученные результаты отражены в основных научных тезисах, предъявленные для защиты, и в **решенном важном научном вопросе**, заключающемся в изложении процессуальных рамок уголовного преследования по делам о торговле людьми, в разработке алгоритма действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий и других мер, применяемых в делах о торговле людьми, на основании законодательства, доктрины и юриспруденции, а также на основании криминалистической тактики и методологии, которые могут способствовать повышению эффективности процесса по предупреждению рассматриваемых преступлений и по борьбе с ними.

Теоретическая значимость диссертации выражается в выявлении и анализе теоретико-нормативной базы уголовного преследования по делам о торговле людьми, толковании соответствующих процессуальных норм, в изложении доктринальных взглядов в данной области, в обосновании теоретических тезисов, подкрепленных судебной практикой, а также в выработке решений относительно оптимальной возможности использования научно-методического результата в процессе предотвращения торговли людьми и борьбы с ней, в данном случае, на основании алгоритма действий по уголовному преследованию, оперативно-розыскных мероприятий и других мер. Теоретическая ценность докторской диссертации проявляется также в мультидисциплинарном характере исследования.

Прикладная ценность исследования определяется целью и направленностью диссертации на совершенствование процесса раскрытия преступлений, связанных с торговлей людьми, путем интеграции научных исследований в практическую деятельность. Прикладная ценность диссертации очевидна из гипотезы алгоритма уголовного преследования по делам о торговле людьми.

Внедрение научных результатов. Выводы, сформулированные в докторской диссертации, могут быть использованы в процессе разработки и совершенствования положений об уголовном преследовании по делам о торговле людьми, а также в качестве материала для практикующих юристов в области расследования и раскрытия подобных преступлений.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

art. – articol

C. contr. – Cod contravențional

CCPI – Centru pentru Cooperarea Polițienească Internațională

CCTP – Centrul pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane

CP RM – Cod penal al Republicii Moldova

CPC RM – Cod de procedură civilă al Republicii Moldova

CPP RM – Cod de procedură penală al Republicii Moldova

CE – Consiliul Europei

CEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

HP CSJ – hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului

Ed. – Editura

GRETA – Grupul de experți privind lupta împotriva traficului de ființe umane

lit. – literă

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

nr. – număr

p. – pagină

pct. – punct

PCCOCS – Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale.

RDP – Revista de Drept Penal

RRD – Revista Română de Drept

red. – redacția

RND – Revista Națională de Drept

SCJ – Studii și Cercetări Juridice

UE – Uniunea Europeană

vol. – volum

și urm. – și următoarele

УК РФ – Уголовный кодекс Российской Федерации (Codul penal al Federației Ruse)

УПК РФ – Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации (Codul de procedură penală al Federației Ruse)

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei cercetate. Traficul de ființe umane reprezintă o componentă substanțială a businessului criminal internațional. Or, instabilitatea economică a diferitor regiuni, profilaxia inefficientă a infracțiunilor stimulează traficul de ființe umane. Activitatea infracțională vizată se bazează pe migrația ilegală, pe ocazia folosirii ilegale a muncii. Acești factori facilitează posibilitatea infractorilor de a manipula cu oamenii și de a obține venituri fabuloase. Veniturile obținute de criminalitatea transnațională organizată pe urma infracțiunilor de trafic de ființe umane sunt supraprofitabile, comparându-se cu cele ale comerțului cu arme și droguri, iar uneori chiar și depășindu-le pe acestea.

Datele statistice din Republica Moldova, cele mai vechi cât și de ultimă oră, reflectă următorul tablou în raport cu această infracțiune: În anul 2015, CCTP a avut în gestiune în total 536 cauze penale. Din numărul total a cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise cu propuneri de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP - 141 cauze. Dintre acestea, cu propuneri de expediere în judecată – 127 cauze/209 crime, iar pe 18 cauze s-a propus încetarea sau clasarea. În total, în perioada vizată, au fost puse sub învinuire și finisată urmărirea penală cu expedierea cauzelor penale în instanța de judecată, în privința la 199 persoane¹. În perioada anului 2016, SUP a CCTP a avut total în gestiune 481 cauze penale. Din numărul total a cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise procurorului, cu propuneri de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP – 148/202 cauze/crime. Dintre acestea, cu propuneri de expediere în judecată – 116/168 cauze/crime, iar pe 32 cauze s-a propus încetarea sau clasarea urmăririi penale². În 2017 de către SUP a CCTP au fost inițiate 205 cauze penale, iar în total SUP a avut în gestiune 537 cauze penale. Din numărul total al cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise în PCCOCS, cu propuneri de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP – 127 cauze, dintre care: a) cu propuneri de expediere în judecată – 103 cauze; b) s-a propus încetarea sau clasarea UP pe 24 cauze³. În rezultatul activităților desfășurate pe parcursul anului 2018, la nivel național au fost înregistrate 154 infracțiuni de trafic de ființe umane. În perioada de raport, pe dosarele penale intentate de CCTP au fost identificate 209 victime ale TFU⁴. În perioada anului 2019, de către SUP a CCTP au fost inițiate

¹ Raport național asupra politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2015. [online] [cit 12.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_naional.pdf

² Raport național cu privire la implementarea Planului național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru perioada anilor 2014-2016 și realizările în domeniu pentru anul 2016. [online] [cit 14.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_national_2016.pdf.

³ Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2017. [online] [cit 16.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raportul_naional_2017_cuprins.pdf.

⁴ Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2018 [online] [cit 16.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_national_2018_coordonat_cu_infografic.pdf.

172 cauze penale, iar în total SUP a CCTP a avut în gestiune 565 cauze penale. Din numărul total al cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise în PCCOCS, cu propunere de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP – 142 cauze. Dintre acestea, cu propunere de expediere în judecată – 110 cauze, iar pe 32 cauze s-a propus încetarea sau clasarea urmăririi penale. În perioada de raport au fost finisate cu întocmirea rechizitoriului – 67 cauze⁵. În perioada anului 2020, de către SUP a CCTP au fost înregistrate, conform prevederilor art. 274 CPP – 108 sesizări cu privire la infracțiuni (25 procese penale au fost înregistrate în baza autosesizărilor ofițerilor de urmărire penală). În perioada de raport, de către SUP a CCTP au fost pornite 88 de cauze penale, iar în total SUP a avut în gestiune 508 cauze penale. Din numărul total al cauzelor penale aflate în procedură, au fost transmise în PCCOCS, cu propuneri de finisare a urmăririi penale, conform prevederilor art. 289 CPP – 139 cauze (cu propuneri de expediere în instanța de judecată – 88 cauze. În perioada de raport, de PCCOCS au fost finisate cu întocmirea rechizitoriului – 36 cauze. În perioada de raport a fost încetată și/sau clasată urmărirea penală total pe 39 cauze⁶.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. Comunitatea internațională a instituit interdicții riguroase în privința tuturor formelor de sclavie, recunoscând comerțul cu persoane și munca forțată drept infracțiuni contra umanității. Articolul 7 din Statutul Curții Penale Internaționale de la Roma atribuie la categoria infracțiunilor contra umanității supunerea la sclavie, violul, sclavajul sexual, prostituția forțată, graviditatea forțată, sterilizarea forțată sau orice altă formă de violență sexuală de o gravitate comparabilă, dacă acestea sunt comise în cadrul unui atac generalizat sau sistematic lansat împotriva unei populații civile⁷. Dacă reieșim din faptul că traficul de ființe umane este o varietate a comerțului cu sclavi, iar munca forțată este o formă a sclaviei, atunci este firescă reprimarea acestor fenomene, de pericolozitate sporită pentru întreaga umanitate, ce se răsfrânge și asupra traficului de ființe umane. Or, anume datorită caracterului brutal al încălcării drepturilor și libertăților persoanei, traficul de ființe umane este pus pe același cântar cu infracțiunile contra umanității.

De asemenea, constatăm, că practic, în toate actele internaționale ce conțin norme privind faptele catalogate drept infracțiuni contra umanității, se regăsesc și unele varietăți ale traficului de ființe umane. Cu toate că în actele juridice internaționale uneori se atestă doar anumite forme și varietăți ale fenomenului de trafic de ființe umane, acest fapt nu diminuează pericolul social

⁵ Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2019. [online] [citată 18.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/RAPORTUL_NAIONAL_ANTITRAFIC_2019.pdf.

⁶ Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2020. [online] [citată 19.02.2021]. Disponibil: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/Raport-integral-realizarea-politicii-TFU-202055137.pdf>.

⁷ Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, din 17 iulie 1998 [online] [citată 10.02.2021]. Disponibil: <https://www.legal-tools.org/doc/759f54/pdf/>.

sporit al acestor categorii de delikte. Or, de frecvente ori, infracțiunile de trafic de ființe umane sunt stipulate și incriminate în alți termeni, în textele diferitor reglementări internaționale (cum spre exemplu, termenul de „*supunere la sclavie*” din pct. „c” al din Statutului Curții Penale Internaționale de la Roma. Totodată, în viziunea noastră, traficul de ființe umane, sub toate formele și varietățile sale, trebuie calificat drept infracțiune internațională, chiar și din simplul considerent, că statele-membre ale Organizației Națiunilor Unite de multiple ori, în forme imperative, au statuat interzicerea totală a sclaviei și a comerțului cu persoane.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. Actualmente, există un anumit nivel de experiență în ceea ce privește exercitarea urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane, dar, totodată rămân fără de răspuns mai multe întrebări care nu sunt examinate în lucrările științifice și fiind în lipsă recomandările adecvate privind acțiunile de urmărire penală, măsurile speciale de investigații, alte măsuri și activități. Se înregistrează și un deficit evident în materia cercetărilor complexe la interferența dreptului procesual penal și altor științe juridice. Or, la momentul de față, cercetarea științifică privind experiența acumulată în materia investigării infracțiunilor de trafic de ființe umane, este segmentară și poartă un caracter local, făcându-se necesară o dezvoltare corespunzătoare, abordări sumare complexe și continue în domeniu. Faptul e că, pe de o parte, înseși activitatea infracțională privind comiterea traficului de ființe umane a căpătat o răspândire alarmantă și în Republica Moldova, iar pe de altă parte, nu s-a reușit acumularea și punerea pe rol a unui fundament științific adecvat privind experiența pozitivă avansată în materia descoperirii și efectuării urmăririi penale în raport cu această categorie de infracțiuni. De asemenea, sunt reduse și cercetările științifice tematice referitoare la urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, iar cele trecute în revistă cu ocazia cercetării noastre, reflectă doar anumite aspecte ale urmăririi penale, având un caracter fragmentar.

Activitatea infracțională de atare gen, necercetată pe de-a-ntregul și particularitățile urmăririi penale pe categoria vizată de dosare, neelaborate deplin și neaprobat în modul corespunzător, au determinat actualitatea acestei teze de doctor. Or, la etapa actuală, în Republica Moldova se cunosc mai multe lucrări dedicate subiectului luptei cu fenomenul traficului de ființe umane. Cercetările științifice din domeniul specificat sunt relativ noi. În doctrina procesual penală și criminalistică întâlnim puține cercetări în acest domeniu. Însă, în ciuda acestui fapt, trecem în revistă nume a unor autori notorii preocupați de subiectul urmăririi penale în cauzurile privind traficul de ființe umane, precum: DOLEA I., VIDAICU M., VIZDOGA I., GHEORGHITĂ M., OSOIANU T., ODAGIU Iu., ANDRONACHI A., ANTON D., CEBOTAR V., ZAVATIN V., GLADCHI Gh., GRATII V., OSTAVCIUC D., RUSNAC C., OGANESEAN A., etc. Reținem atenția și asupra faptului că anumite aspecte juridico-penale și

criminologice privind combaterea acestui flagel sunt reflectate în lucrările cercetătorilor *BRÎNZĂ S., STATI V., BUJOR V., BEJAN O., CIOBANU I., BARBĂNEAGRĂ AI, CUȘNIR V., BOTNARU Gh., COJOCARU C., COSTACHI J., ȘTEFĂNOAIA M., BOEȘTEANU C., MISAIL-NICHITIN D., REVENCO A., SEUȚĂ V., GORGEAG L., ȚICAL G., GROZA Iu ș.a.*

Caracterul specializat al acestora a pus piatra de temelie pentru eventualele cercetări a subiect vizat în spațiul Republicii Moldova. Cert că lipsa unor investigații științifice în materia urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane de trafic de ființe umane și asigurarea științifică nesubstanțială a acestui domeniu de activitate al organelor de drept își lasă amprenta, în culori palide asupra activității organelor de drept.

În același timp, constatăm că pe durata de mai multor ani de cercetare a diferitor aspecte de procedură ale activității de urmărire penală în cauzele de trafic de ființe umane s-au impus și cercetători din alte state: *ЖУРАВЛЕВ С., ПИГАЕВ А., ВИЛКС А., ДВОРКИН А., КОЛЕСОВ А., МИЗУЛИНА Е., МИХАЙЛОВА Е., ОЛИМПИЕВ А., ПОЛЯКОВА М., ТОРБИН Г., СИНИЦИН Л., СМЕРНОВ Г., ФАХРУТДИНОВ Р., ЧУПРОВА А., МАТЕУȚ Gh., ȘTEFĂROI N., PETRESCU V., MOISE A., NISTORESCU C., STANCU Em., RUIU M., MIHEȘ C., PINTEA A., TRONECI V., UDROIU M., SLĂVOIU R., PREDESCU O., BRAMMERTZ S., BRAND J., WISEMANN H., FREDERICK L., GAMACHE D., HERZ A., KINGSHOTT B., McKEON C., ORSINI B., PIN X., TERITO L., GLOVER N., VANDERMEERSCH D., WINTERDIRK J., PERRIN B., REICHEL Ph. ș.a.* Circumstanțele enunțate, studierea insuficientă a subiectului urmăririi penale în cauzele de trafic de persoane au determinat necesitatea cercetării practicii de urmărire penală în cazurile referitoare la traficul de ființe umane.

Scopul și sarcinile lucrării. Scopul lucrării vizează proiectarea cadrului teoretico-normativ, iar, în temeiul lor, și a tezilor științifico-practice privind urmărirea penală în cauzele penale de trafic de ființe umane.

Scopul vizat a determinat următoarele sarcini:

- analiza lucrărilor științifice din doctrina autohtonă și cea străină consacrate problematicii urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane;
- tratamentul probelor și probatoriului, circumstanțelor care urmează a fi dovedite în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane;
- evidențierea particularităților de sesizare a organelor de urmărire penală referitor la cazurile de trafic de ființe umane și acțiunile ce urmează a fi realizate;
- relevarea specificului pornirii și desfășurării urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane;
- argumentarea interacțiunii organelor de urmărire penală cu entitățile investigativ-operative în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane;

- poziționarea cooperării internaționale în materie penală în procesul de urmărire penală în cauzele de trafic de ființe umane;

- reliefarea specificului procedurilor probatorii la efectuarea urmăririi penale în cauzele penale de trafic de ființe umane;

- elaborarea propunerilor de lege-ferenda privind perfecționarea cadrului procesual precum și a algoritmului urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane.

Obiectul cercetării îl reprezintă particularitățile urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane, direcționate nemijlocit spre colectarea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, la identificarea făptuitorului, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se trimită cauza penală în judecată în condițiile legii.

Ipoteza de cercetare a fost conturată în temeiul aprecierilor că experiența practică, doctrina și reglementarea urmăririi penale pe această categorie de dosare, acumulate la momentul de față, prezintă un anumit grad de incertitudine și insuficiență, fapt care a determinat o cercetare substanțială continuă a acestui subiect, o analiză corespunzătoare a normelor de drept din acest domeniu, dar și a practicii judiciare aferente. Normele procesual-penale, prin sine înseși, nu reliefează pe deplin specificul și particularitățile urmăririi penale în cauzele privind infracțiunile de trafic de ființe umane, acestea putând fi identificate prin cercetări științifice complexe, axate deopotrivă pe cadrul normativ-procesual, pe doctrină și bineînțeles pe jurisprudența în domeniu. Alături, lipsa unui fundament științific adecvat privind experiența pozitivă avansată în materia descoperirii acestor categorii de infracțiuni, este de natură să condiționeze o manoperă de creație științifică, argumentată cu norme și teze doctrinare și susținută cu spețe de practică judiciară, privind sistematizarea și eșalonarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, investit să servească drept algoritm pentru desfășurarea urmăririi penale „pas cu pas” - astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

Starea metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Baza metodologică a cercetării este constituită din metoda dialectică, general-științifică de cunoaștere a realității înconjurătoare în corelația ei cu diverse fapte, evenimente, fenomene, din interpretarea generală științifico-sistemică. Totodată, în cadrul tezei de doctor au fost aplicate și asemenea metode de investigare particulare cum ar fi cea sistemică, comparativă, statistică, logică, sociologică etc. Pentru a asigura obiectivitatea rezultatelor cercetării, aceste metode au fost aplicate în complexitatea lor.

Metodologia cercetării a presupus cercetarea critică a legislației naționale, a lucrărilor științifice realizate în Republica Moldova, cercetarea sintezelor, recomandărilor metodologice și

a materialelor cu caracter informativ referitoare la urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane. O componentă indispensabilă a metodologiei cercetării o reprezintă activitatea practică a organelor de drept (organelor de urmărire penală și subdiviziunilor speciale de investigații) în domeniul prevenirii, cercetării și combaterii faptelor de trafic de ființe umane.

Metodologia de cercetare a vizat analiza și evaluarea normelor procesual penale aferente, precum și în tangență cu subiectul tezei, din legislația diferitor state, inclusiv a României, Republicii Moldova, Federației Ruse, precum și a altor state, a surselor doctrinare în materie, fapt care a contribuit la desprinderea și formularea unor teze științifice relevante.

În calitate de bază juridică a lucrării au servit prevederile Constituției Republicii Moldova, ale tratatelor internaționale la care țara noastră este parte, ale legislației penale și procesual-penale și cele din Hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție al Republicii Moldova.

Baza empirică a cercetării realizate în cadrul tezei de doctorat este reprezentată de un număr semnificativ de cauze penale privind infracțiunea de trafic de ființe umane.

Sumarul compertimentelor tezei. Teza de doctorat cuprinde adnotările, lista abrevierilor folosite în cadrul lucrării, introducerea, patru capitole, concluziile generale și recomandările, bibliografia, anexele, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. Lucrarea conține text de bază 217 pagini, trimiteri operate la 360 surse bibliografice.

Introducerea reflectă actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare, pe scopul și sarcinile tezei de doctor. Tot în introducere ne-am axat pe obiectul cercetării, pe ipoteza de cercetare, am trecut în revistă sinteza metodologiei de cercetare, am descris situația în domeniul de cercetare, noutatea și originalitatea științifică a tezei de doctor și a celor mai importante teze principale, pe care le-am prezentat pentru susținere.

Printre componentele importante reflectate în conținutul acesteia se enumeră, de asemenea: problema științifică de importanță majoră soluționată prin tema cercetată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea și implementarea rezultatelor științifice obținute.

Primul Capitol intitulat „**ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL DE CERCETARE**” trece în revistă lista materialelor științifice publicate la tema tezei de doctor atât în Republica Moldova, cât și peste hotare. În cadrul acestuia au fost cercetate lucrările autorilor, care s-au preocupat de fenomenul traficului de ființe umane, de combaterea acestui flagel și de investigarea (cercetarea) acestor infracțiuni. Aici, în urma analizei materialelor științifice relevante, au fost expuse și analizate succint lucrările, cercetările, concepțiile cu implicații nemijlocite asupra subiectului urmăririi penale în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane, a fost evidențiat modul de tratare a acestui subiect în viziunea diferitor cercetători din Republica

Moldova și de peste hotare (România, Federația Rusă, SUA, Franța, marea Britanie, Canada, Spania etc.) și au fost formulate concluzii corespunzătoare în acest sens.

În Capitolul al doilea („**CARACTERISTICA OBIECTULUI PROBATORIULUI ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE**”) se analizează: 1) *Probele și probatoriul în cazurile privind traficul de ființe umane*. Aici evidențiem conceptul de „probă” și „probatoriu”, se discută despre specificul lor în raport cu infracțiunile de trafic de ființe umane, trecem în revistă anumite particularități ale probatoriului specifice urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane. De asemenea, argumentăm necesitatea cunoașterii și percepției corespunzătoare a diferitor informații de către ofițerii de urmărire penală procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, informații care se atribuie atât la faptul investigat, cât și la anumite fapte și circumstanțe legate de acesta. Susținem că una din componentele organelor de urmărire penală ține, în mod obligatoriu, de stabilirea circumstanțelor care urmează a fi dovedite, precum și a semnelor ce caracterizează componența de infracțiune de trafic de ființe umane. Nu ne trece cu vederea și descrierea specificului administrării probelor în procesul penal; 2) *Circumstanțele care se referă la fondul cauzei*. În textul acestui paragraf ne-am concentrat atenția asupra obiectului probatoriului în procesul penal așa cum o cere art. 96 din CPP al RM. În dependență de aceste cerințe generale privind circumstanțele care urmează a fi dovedite în procesul penal, analizând literatura de specialitate și practica judiciară din domeniu, am identificat și am descris cele mai importante circumstanțe care urmează a fi demonstrate în cazul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. Am ținut cont de opiniile exprimate în literatura de specialitate din Republica Moldova și, în mare parte, din România și Federația Rusă; 3) *Descoperirea cauzelor și condițiilor care au contrinuit la săvârșirea infracțiunilor de trafic de ființe umane*. În conținutul acestui paragraf atragem atenția cititorului la faptul că un element substanțial sub aspectul corelației în timp și spațiu îl reprezintă mediul material, condițiile pregătirii, comiterii și tănuirii infracțiunii. Elementele condițiilor în care este comisă infracțiunea au un rol important la investigarea infracțiunilor de acest gen. Ele sunt capabile să exercite o influență substanțială asupra activității infracționale a făptuitorilor, asupra comportamentului victimei. Ne oprim cu atenția și asupra tipurilor cauzelor și condițiilor care determină infracțiunile de trafic de ființe umane (în special, în spațiul geografic al Republicii Moldova), și nu în ultimul rând, identificăm anumite categorii de circumstanțe (cauze, condiții) care pot contribui în cea mai mare măsură la comiterea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În conținutul paragrafului 2.4. (*Concluzii la Capitolul 2*) venim cu diverse concluzii în materia caracteristicii obiectului probatoriului în cazurile privind traficul de ființe umane.

Capitolul al treilea („**SESIZAREA ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ ȘI PORNIREA URMĂRIRII PENALE ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE**”)

UMANE”), pune în evidență cinci paragrafe: 1) *Sesizarea organelor de urmărire penală referitor la cazurile de trafic de ființe umane*; 2) *Pornirea urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane*; 3) *Interacțiunea organului de urmărire penală cu structurile (subdiviziunile) operativ-investigative în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane*; 4) *Cooperarea internațională în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane*; 5) *Concluzii la Capitolul 3*. În dependență de conținutul paragrafelor enunțate supra, am focusat atenția asupra câtorva momente: specificul sesizării organelor de drept competente în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane, unde am trecut particularitățile anumitor metode de sesizare, luând în calcul conținutul și caracterul infracțiunilor vizate; am supus atenției multiple aspecte legate de pornirea urmăririi penale *in rem* și *in personam* atunci când este vorba despre fapte de trafic de ființe umane; am identificat posibilele interacțiuni ale organelor de urmărire penală cu structurile care efectuează activitatea specială de investigații în cadrul cercetării faptelor de trafic de ființe umane, efectele benefice ale acestor interacțiuni, formele pe care le îmbracă, am evidențiat și unele măsuri speciale de investigații care pot aduce rezultate scontate în materia identificării făptuitorilor în cazul infracțiunilor vizate; am susținut și am demonstrat că antrenarea structurilor polițienești internaționale în procesul de urmărire penală a faptelor de trafic de ființe umane și cooperarea internațională în această materie reprezintă cheia succesului în identificarea, reținerea și sancționarea făptuitorilor; am specificat eficiența și conținutul mecanismelor de colaborare internațională și oportunitatea practicii lor la urmărirea infracțiunilor de trafic de ființe umane. Concluziile acestui capitol (*paragraful 3.5.*) reflectă succint porpriile noastre opinii în materia sesizării organelor de urmărire penală și a pornirii urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane.

Al patrulea Capitol („**SPECIFICUL PROCEDEELOR PROBATORII ÎN CAUZELE PENALE DE TRAFIC DE FIINȚE UMANE**”) este structurat în șapte paragrafe, care se referă la specificul și particularitățile efectuării diferitor acțiuni de urmărire penală în procesul cercetării, investigării faptelor de trafic de ființe umane. Consacră cercetarea la fața locului, efectuarea de percheziții și ridicări, audierea victimei (părții vătămate), audierea martorilor, audierea bănușilor, învinușilor în comiterea acestor fapte, examinarea corporală, prezentarea spre recunoaștere, confruntarea, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentul și, în fine, dispunerea și efectuarea constatărilor și a expertizelor medico-legale în cadrul urmăririi penale în cazul infracțiunilor gen trafic de ființe umane.

O atenție aparte vizează paragraful 4.6. (*Aplicarea cunoștințelor speciale în procesul efectuării urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane*) specificului utilizării cunoștințelor speciale în raport cu cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. Este descrisă oportunitatea și necesitatea antrenării specialiștilor, experților la efectuarea acțiunilor de

urmărire penală pe această categorie de dosare. Sunt evidențiate și acele priorități și posibilități pe care ni le oferă cunoștințele speciale în procesul cercetării și descoperirii faptelor de trafic de ființe umane, sunt descrise situațiile când anumite lucruri lipsite de claritate pot fi soluționate prin rapoartele de constatare și dimpotrivă, când pentru clarificarea anumitor situații și momente este obligatorie dispunerea și efectuarea expertizelor judiciare. O importanță aparte o comportă și acele întrebări care pot fi înaintate experților și specialiștilor spre soluționare cu ocazia desfășurării urmăririi penale în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane.

Noutatea științifică și originalitatea tezei derivă din conturarea și tratamentul cadrului procesual penal privind urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, însoțite de viziuni doctrinare în materie, susținute cu spețe din practica judiciară pertinentă, de identificarea problemelor teoretico-normative existente în procesul de instrumentare a cauzelor de trafic de ființe umane, în sumar cercetarea sesizând un veritabil suport științifico-practic materializat în algoritmul proiectat pentru aplicarea corectă și eșalonată a normelor de procedură penală aferente. Noutatea științifică a cercetării este determinată și de anumiți factori: a) necesitatea cercetării continue a mecanismului infracțional al traficului de ființe umane în corelativitate cu acțiunile adecvate de urmărire penală și particularitățile de efectuare a acestora; b) oportunitatea elaborării recomandărilor în materia desfășurării corespunzătoare a urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane materializate prin algoritmul urmăririi penale - acțiunile de urmărire penală, măsurile speciale de investigații, alte măsuri și activități în cauzele date.

Noutatea științifică a lucrării se concretizează, de asemenea, în următoarele **teze principale promovate spre susținere**: 1) rezultatele cercetării efectuate denotă că infracțiunile de trafic de ființe umane sunt comise de grupările criminale cu un grad relativ înalt de organizare; 2) descoperirea și fixarea urmelor infracțiunii de trafic de ființe umane se realizează prin intermediul acțiunilor de verificare în temeiul sesizărilor înregistrate sau în rezultatul măsurilor speciale de investigații, măsuri efectuate în scopul obținerii datelor necesare, precum și pentru verificarea informațiilor primare parvenite anterior dintr-o sursă sau alta; 3) descoperirea traficului de ființe umane pune în evidență contracțiuni din partea făptuitorilor, mai frecvent presiuni asupra victimelor, inclusiv prin rudele lor; aplicarea tardivă a măsurilor de protecție în privința martorilor și părților vătămate poate avea ca efect renunțarea la declarațiile prezentate anterior, fapt care poate prejudicia desfășurarea urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane; 4) circumstanțele care urmează a fi dovedite în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane reprezintă un complex specific de fapte și date referitoare la semnele infracțiunii, în baza lor fiind asigurată desfășurarea corespunzătoare a activităților de urmărirea penală; 5) procesul de comitere a infracțiunilor de trafic de ființe umane trebuie clarificat prin prisma activității făptuitorului, a comportamentului victimei și acțiunilor din partea unor terți

legate indirect cu traficul de ființe umane, precum și a împrejurărilor folosite de făptuitori la săvârșirea faptelor de trafic de ființe umane; 6) particularitățile urmăririi penale sunt determinate de specificul acestui gen de fapte, de împrejurările săvârșirii acestora și de situațiile de urmărire penală create, suscitând valorificarea *algoritmului* acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, investit să servească la desfășurarea urmăririi penale „pas cu pas”; 7) opunerea de rezistență în raport cu urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane care include două componente: influența asupra surselor de informație și împiedicarea, sub orice formă, a efectuării unei cercetări complete, obiective și sub toate aspectele; 8) cunoștințele speciale în domeniul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane reprezintă sistemul cunoștințelor teoretice și a experienței în materie, fundamentate pe rezultatele cercetărilor științifice și pe practica judiciară acumulată; 9) particularitățile comiterii infracțiunilor de trafic de ființe umane determină caracterul și localizarea urmelor acestor fapte. Importanța probatorie a urmelor descoperite este determinată de posibilitățile specialiștilor de a stabili circumstanțele cauzei prin prisma cunoștințelor speciale, folosite în cadrul efectuării diferitor acțiuni de urmărire penală.

Problemă științifică importantă soluționată a cercetării realizate constă în conturarea cadrului procesual al urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane, proiectarea algoritmului acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, fundamentat pe legislație, doctrină și jurisprudență, precum și în baza tacticii și metodologiei criminalistice, fapt de natură să contribuie la eficientizarea acestui proces în ansamblul general de prevenire și combatere a infracțiunilor vizate.

Semnificația teoretică a tezei de doctor este justificată, în mare parte, prin identificarea și tratamentul cadrului teoretico-normativ privind urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane, interpretarea normelor procesuale aferente, expunerea viziunilor doctrinare în materie, susținerea tezelor teoretice cu spețe din practica judiciară, precum și elaborarea unor soluții privind valorificarea cât mai optimală a produsului științific și metodologic în procesul prevenirii și combaterii infracțiunilor de trafic de ființe umane, în speță prin algoritmul acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de acest gen. Semnificația teoretică a tezei de doctorat se manifestă și prin caracterul pluridisciplinar (procesual-penal și criminalistic) al cercetării, or urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane este indispensabilă de tactica și metodologia criminalistică în materia dată.

Valoarea aplicativă a cercetării efectuate este determinată de menirea și orientarea tezei spre perfecționarea procesului de descoperire a infracțiunilor de trafic de ființe umane prin integrarea cercetărilor științifice în activitatea practică. Soluțiile și tezele promovate pot fi

utilizate divers: a) în activitatea de urmărire penală, la judecarea cazurilor de trafic de ființe umane, în cercetările științifice legate de elaborarea de mai departe a metodologiei de cercetare a infracțiunilor de asemenea gen; b) în procesul de studii, în cadrul pregătirii specialiștilor din instituțiile de învățământ cu profil juridic și în cadrul cursurilor de ridicare a calificării; c) în procesul de elaborare a materialelor științifico-metodice și didactice de drept procesual penal, criminalistică și activitate specială de investigații; d) în perfecționarea legislației destinate reglementării activității de urmărire penală în cazurile de trafic de ființe umane.

În acest fel, valoarea aplicativă a cercetării efectuate este determinată, în primul rând, de tendința, orientată spre perfecționarea activității de descoperire a acestor infracțiuni prin folosirea largă a cunoștințelor din domeniul dreptului penal, procesual-penal al criminalisticii, expertizei judiciare, al activității speciale de investigații etc. Iar, în al doilea rând, valențele aplicative ale tezei sunt notabile și din perspectiva algoritmului urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane.

Implementarea rezultatelor științifice. Propunerile și recomandările ce se conțin în materialele tezei de doctor au fost aplicate în activitatea de urmărire penală a Centrului pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane și, de asemenea, au fost reflectate în cadrul procesului didactico-științific la Facultatea de Drept și Științe sociale a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți.

Publicațiile la tema tezei. Prevederile teoretice, concluziile și recomandările, elaborate și formulate în procesul de lucru la acest subiect au fost reflectate în conținutul a 15 articole științifice. Prevederile de bază ale tezei de doctor au fost expuse și în cadrul participării la conferințe, seminare științifice, au fost publicate în materialele conferințelor naționale și internaționale și în revistele științifice de specialitate, și anume: 1) *JITARIUC V.* Particularitățile efectuării examinării corporale în cauzele de trafic de ființe umane. În: Materialele Conferinței Internaționale „Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene”. Chișinău, 4 mai, 2018; 2) *JITARIUC V.* Planificarea investigațiilor în cazul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: Materialele Conferinței internaționale științifico-practică „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare”. Chișinău, 2-3 noiembrie 2018; 3) *JITARIUC V.* Planificarea investigațiilor ulterioare la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: Materialele Conferinței Științifice naționale „Realizări și perspective ale învățământului juridic național”. USM. Chișinău, 01-02 octombrie 2019; 4) *JITARIUC V.* Unele particularități ale efectuării acțiunilor de urmărire penală în privința și cu participarea victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: Jurnalul juridic național: teorie și practică, nr.2/2019; 5) *JITARIUC V.* Rolul structurilor polițienești internaționale în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: Jurnalul juridic național: teorie și

practică, nr.5/2019; 6) *JITARIUC V.* Particularitățile aplicării cunoștințelor speciale la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Legea și Viața*, nr. 12/2019; 7) *JITARIUC V.* Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane: reflecții de ordin teoretico-practic. În: *Materialele Conferinței internaționale științifico-practică „Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene”*. Chișinău, 23-24 martie 2019; 8) *JITARIUC V.* Interacțiunea ofițerului de urmărire penală cu subdiviziunile care efectuează activitatea specială de investigații în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Materialele Conferinței Internaționale științifico-practice „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Republica Moldova și Ucraina în contextul proceselor de euro - integrare”*. Chișinău, 1-2 noiembrie 2019 etc.

Concluziile generale și recomandările tezei de doctor sistematizează rezultatele cercetării științifice a subiectului urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane, fiind orientate spre perfecționarea cadrului procesual și dezvoltarea cadrului științifico-metodologic de instrumentare a cauzelor de trafic de ființe umane.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL DE CERCETARE

1.1. Urmărirea penală în cazurile privind traficul de ființe umane prin prisma cercetărilor științifice din Republica Moldova

În Republica Moldova, traficul de ființe umane a fost cercetat în diverse lucrări științifice din domeniul dreptului procesual penal, dreptului penal, criminologiei, criminalisticii etc. Din considerentul că am abordat un anumit subiect de cercetare prin prisma reglementărilor procesual-penale, este firesc ca în cele ce urmează, în textul acestui paragraf, să punem accentul, mai întâi, pe studiile din domeniul dreptului procesual penal dedicate urmăririi penale pe această categorie de dosare, pentru ca mai apoi să nominalizăm și lucrările de specialitate din domeniul criminalisticii, în calitate de știință aplicativă procesului penal, și de cele din domeniul dreptului penal, al criminologiei etc., care au relevanță în raport cu investigarea științifică realizată.

În virtutea faptului că un compartiment al lucrării noastre se referă la circumstanțele care urmează a fi dovedite în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane, atragem atenție la faptul că segment a fost abordat și analizat, pe măsura necesităților, în baza tratatului „*Drept procesual penal*”. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2005”, elaborat de un grup de autori – DOLEA I., ROMAN D., SEDLEȚCHI Iu., VIZDOAGĂ T. ș.a.

În opinia profesorului I. Dolea, coautor al acestui tratat, cumulul de circumstanțe care urmează a fi stabilite în cadrul cauzei penale, necesare pentru soluționarea corespunzătoare a acesteia, reprezintă obiectul probatoriului. Constatarea acestor circumstanțe permite de a soluționa just cauza penală și în esență de a realiza în fiecare caz concret sarcinile unui proces echitabil⁸ ceea ce este, în mod evident, caracteristic și pentru cauzele de trafic de ființe umane.

Or, după cum se vede, susține savantul I. DOLEA, într-o cauză penală este necesar de a dovedi în primul rând dacă a existat faptul infracțiunii și anume dacă a avut loc în realitate acest fenomen. Constatarea însăși a fenomenului nu este suficientă, este necesar de a determina dacă faptele care au fost comise în realitate corespund elementelor componenței de infracțiune prevăzută de legea penală⁹. În continuare, autorul I. DOLEA trece în revistă și alte circumstanțe ce urmează a fi stabilite cu ocazia cercetării dosarelor penale, și anume: stabilirea condițiilor care au determinat comiterea infracțiunii este o cerință suplimentară față de sarcina de bază a justiției. Sarcina de a descoperi condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii are importanță atât pentru cauza penală concretă, cât și pentru prevenirea comiterii altor infracțiuni¹⁰; caracterul și mărimea daunei cauzată prin infracțiune este un element al obiectului probatoriului. Dacă victima consideră că i s-a cauzat un prejudiciu moral, atunci împrejurarea dată trebuie inclusă în

⁸ Dolea I., Roman D., Sedlețchi, Iu. et. al. *Drept procesual penal*. Chișinău : Cartier Juridic, 2005, p. 267.

⁹ Ibidem, p. 269.

¹⁰ Ibidem, p. 271.

obiectul probatoriului; datele referitoare la persoana victimei și a făptuitorului. Datele personale care caracterizează învinuitul și victima sunt incluse în obiectul generic al infracțiunii. Tratarea datelor care caracterizează inculpatul are importanță atât la stabilirea pedepsei, cât și la executarea acesteia¹¹.

Pe linia dată se atrage atenție și la faptul că pentru începerea urmăririi penale nu se cer date privind cunoașterea tuturor elementelor infracțiunii, fiind suficiente informațiile ce caracterizează două elemente ale infracțiunii (obiectul infracțiunii și latura obiectivă a infracțiunii). Astfel, urmărirea penală începe *in rem* (în privința faptei săvârșite), nefiind necesară cunoașterea persoanei făptuitorului. Numai când făptuitorul și identitatea acestuia se cunosc cu precizie, odată cu fapta, urmărirea penală începe și *in personam*, adică în privința unei persoane concrete¹².

Următoarea lucrare științifică pe care am lecturat-o este „*Codul de procedură penală. Comentariu. Ediția a II-a. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2005*”, semnată de DOLEA I., ROMAN D., VIZDOAGĂ T., SEDLEȚCHI Iu. și de alți autori. Din textul acestui Comentariu rezultă că alin. 2 din art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova stabilește necesitatea descoperirii în cauza penală a cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii. Includerea acestor împrejurări într-un alt alineat este determinată de faptul că această sarcină este suplimentară față de sarcina de bază a justiției. Sarcina de descoperire a cauzelor și condițiilor are importanță mai mult pentru prevenirea comiterii altor infracțiuni și nu pentru infracțiunea examinată¹³.

Agreăm opinia autorilor în sens că totalitatea împrejurărilor prevăzute de art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova determină conținutul rechizitoriului. În același timp, toate împrejurările, în funcție de cauza penală, dispun de anumite particularități individuale. Din aceste considerente obiectul probatoriului este individual în fiecare cauză penală. Ne exprimăm pe deplin sprijinul și pentru următoarea idee: totalitatea circumstanțelor care trebuie dovedite într-o cauză penală poate fi stabilită doar prin probe. Enumerarea acestor împrejurări determină și limitele probatoriului. Fiecare punct stabilit de acest articol cuprinde un grup de împrejurări care pot avea importanță pentru soluționarea mai multor chestiuni¹⁴.

Ne-am folosit și de alte lucrări ale autorului I. DOLEA editate ceva mai încoace. Este vorba despre monografia „*Drepturile persoanei în probatoriul penal. Conceptul promovării elementului privat*”. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2009”.

¹¹ Ibidem, p. 270.

¹² Ibidem, p. 538.

¹³ Dolea I. et al. *Codul de procedură penală. Comentariu*. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005, p. 182-183.

¹⁴ Ibidem, p. 178.

Aici autorul prezintă unele explicații în sensul că este necesar să luăm în vedere că interesul public impune statul să reacționeze în toate cazurile de comitere a unei fapte periculoase. Ocrotirea interesului public la acest aspect determină și ocrotirea celui privat. Stabilirea pedepsei este o prerogativă publică și atunci, statul nu-și poate asuma în toate cazurile atribuția de a constata comiterea unei infracțiuni. Acest fapt determină existența instituțiilor distincte: pornirea din oficiu a procesului penal și la plângerea prealabilă. Inițiind un proces penal, partea vătămată transmite atribuțiile sale organului de stat cerând apărarea acestor drepturi. Organele de stat au ca sarcină asigurarea răspunderii penale a persoanei pentru fapta infracțională incriminată. Această sarcină determină direcția și conținutul activității procesual-penale¹⁵. Cele specificate de savantul I. DOLEA au aplicare directă și în raport cu sesizarea și pornirea urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane.

O cercetare minuțioasă a traficului de ființe umane a fost realizată de autorii I. DOLEA și M. VIDAICU în lucrarea „*Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual)*”. INJ. Chișinău, 2011. Ei susțin, și pe bună dreptate că identificarea metodei de investigare a cazurilor de trafic de ființe umane este direct dependentă de riscurile la care sunt supuse victimele infracțiunilor. Or, în primul rând, victimele traficului de ființe umane, de regulă, nu sunt dispuse să depună plângeri sau mărturii. În al doilea rând, autorii susțin că traficul de ființe umane, ca orice altă formă de crimă organizată, poartă un caracter complex și se realizează printr-un lanț de infracțiuni¹⁶.

Cercetătorii propulsează ideea că efectuarea unei urmăririi eficiente în cazurile de trafic de ființe umane constituie o obligație pozitivă a statului. Această obligație derivă din art. 23 CPP al RM, dar, în special în cazul traficului, din art. 4 al CEDO, care interzice sclavia și munca forțată. Prezintă interes opinia cercetătorilor precum că eficiența urmăririi penale în acest aspect trebuie să îndeplinească câteva condiții: a) în primul rând, persoanele responsabile de urmărire trebuie să fie independente; b) în al doilea rând, urmărirea trebuie să fie promptă, rapidă și profundă; c) în al treilea rând, urmărirea trebuie să conducă la identificarea și la pedepsirea persoanelor responsabile¹⁷.

Un aspect aparte căruia autorii îi acordă atenție îl reprezintă necesitatea respectării unor reguli în procesul cercetării faptelor de trafic de ființe umane. O dată, declară ei, organul care efectuează urmărirea propriu-zisă trebuie să identifice organul competent în statul respectiv, fără a pune în pericol operațiunea sau victimele traficului; organul cu care se colaborează trebuie să

¹⁵ Dolea I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal : conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009, p. 243.

¹⁶ Vidaicu M., Dolea I. *Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual)*. Chișinău, 2011, p. 96.

¹⁷ Ibidem, p. 97.

dispună de potențialul necesar pentru efectuarea investigațiilor. În al doilea rând, este necesar a se constata dacă există în țările respective acte normative sau acorduri de colaborare în materie de asistență juridică internațională. În al treilea rând, organele de competență trebuie să accepte cu responsabilitate o strategie unică de colaborare, elaborări tactice și operațiuni comune, luând în considerație faptul că în țările cooperante sunt diferite și regulile de efectuare a operațiunilor comune¹⁸. Surprindem și poziția autorilor că protecția victimelor traficului de ființe umane constituie o obligație pozitivă a statului¹⁹. Merită atenție argumentele că problema privind protecția victimei capătă două conotații. Într-un aspect, protecția victimei se asociază cu protecția unei persoane care participă în probatoriul penal prin depunerea de mărturie. Într-un al doilea aspect, victima unei infracțiuni de trafic de ființe umane, ca persoană căreia i s-a cauzat un prejudiciu, are dreptul la o protecție și asistență specifică doar acestui subiect²⁰.

În unison problematicei cercetate este lucrarea autorului V.CUȘNIR „*Probleme actuale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale în contextul Programului de Stat de combaterea a criminalității și corupției pentru anii 2003-2004*”, publicată în: materialele *Conferinței științifico-practice internaționale „Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale”*, 23-24 aprilie 2004. Chișinău, 2004. Autorul în cauză subliniază că traficul de ființe umane, precum și emigrația clandestină reprezintă fenomene criminale organizate la scară internațională cu un caracter extrem de complex, implicând un cerc larg de infractori (organizatori, autori, instigatori și alții) și sunt în legătură cu alte fapte penale. Practica judiciară acumulată în acest domeniu, atât la nivel național, cât și internațional, pune în evidență tangența traficului de ființe umane și migrației ilegale cu alte infracțiuni, precum escrocheria, (art.190 C.pen. R.M.) proxenitismul (art.220 C.pen. R.M.), spălarea banilor (art.243 C.pen R.M.), contrabanda (art.248 C.pen. R.M.), falsul în acte publice (art.332 C.pen R.M.), cumpărarea sau vânzarea documentelor oficiale (art. 359 C.pen R.M.), confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale a imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor false trecerea ilegală a frontierei de stat (art.362 C.pen R.M.), bineînțeles cu excepții. Din cercul acestor fapte ce se săvârșesc în legătură cu infracțiunile supuse examinării, un impact simțitor îl are fenomenul corupției, care pe de o parte, el înseși reprezintă o serioasă amenințare pentru societate, iar pe de altă parte se manifestă ca un factor ce

¹⁸ Ibidem, p. 99-100.

¹⁹ Ibidem, 2011, p. 145.

²⁰ Ibidem, p. 147.

facilitează săvârșirea unor infracțiuni, inclusiv a traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale²¹.

Într-o altă publicație cu titlul „*Traficul de ființe umane: termeni și definiții de uz*”, ce se regăsește în: *materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: Probleme teoretice și practice: (Traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)”*, Chișinău, 6-7 octombrie 2005, autorul V.CUȘNIR argumentează relevanța juridică a termenilor și definițiilor cu care se operează privitor la traficul de ființe umane, or acestea capătă cu adevărat o semnificație majoră, atât pentru adaptarea cadrului legislativ național la standardele internaționale, cât și pentru desfășurarea activităților practice de prevenire și combatere a faptelor infracționale în cauză.

Nedefinirea clară a fenomenului de trafic de ființe umane, lipsa unor termeni normativi acceptați nu numai la nivel național, ci și internațional, va avea un impact negativ asupra cooperării transfrontaliere vizând descoperirea și sancționarea celor vinovați în săvârșirea acestor infracțiuni²².

În articolul lui A. ANDRONACHI „*Unele acțiuni de urmărire penală întreprinse în cazul cercetării infracțiunilor privind traficul de ființe umane*”, aflat în: *materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale”*, 23-24 aprilie 2004. Chișinău, 2004 sunt identificate informațiile inițiale ce servesc ca temeiuri ale pornirii urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane. Ele sunt obținute din următoarele surse: de la victimele traficate; de la agenții de poliție, mai ales, de la poliția de frontieră; prin studierea reclamelor de prostituție; de la persoanele care lucrează în industria sexului; din scrisorile parvenite din partea populației; din activități speciale de investigații; prin probe de date ale forțelor polițienești la nivel local și național; prin bazele de date ale organizațiilor internaționale de cooperare a forțelor de poliție cum ar fi Interpol, Europol ș.a.; prin alte baze de date ale diferitor autorități de stat; de la organizațiile interguvernamentale și nonguvernamentale de profil; de la companiile și liniile aeriene și alte companii de transport; din surse accesibile cum ar fi reportaje în mass-media, studii științifice etc²³.

²¹ Cușnir V. Probleme actuale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale în contextul Programului de Stat de combaterea a criminalității și corupției pentru anii 2003-2004. În: *Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale*: Materialele Conf. ști.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 273.

²² Cușnir V. Traficul de ființe umane: termeni și definiții de uz. În: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: Probleme teoretice și practice: (Traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)*: Materialele Conf. ști.-practice intern., Chișinău, 6-7 octombrie 2005, p.17.

²³ Andronachi A. Unele acțiuni de urmărire penală întreprinse în cazul cercetării infracțiunilor privind traficul de ființe umane. În: *Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale*: Materialele Conf. ști.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 452.

Următoarea lucrare științifică pe care considerăm necesar să o consemnăm aparține autorului NISTORESCU Cr. și este intitulată „*Investigarea criminalistică a locului faptei în cazurile infracțiunilor de trafic de persoane. Legea și Viața, nr. 4, aprilie, 2010*”. Ideea principală reflectată în articol constă în faptul că acest cercetarea la fața locului poate avea loc cu prilejul infracțiunii flagrante, activitate plasată, de regulă, în debutul cercetărilor sau într-un moment al urmăririi penale. Ne raliem punctului de vedere că principala activitate efectuată de organele de urmărire penală, în cursul unei asemenea infracțiuni, constă în investigarea locului faptei. Într-o asemenea situație, rezultatele cercetării sunt materializate în procesul-verbal de cercetare la fața locului, care practic este o constatare a infracțiunii flagrante. Punctul central este prezentat de opinia că, având în vedere natura infracțiunii date, a modului și împrejurărilor în care sunt săvârșite infracțiunile ce vizează traficul de persoane, este foarte dificil de depistat și de probat această activitate ilegală²⁴.

Or, lecturarea acestui articol ne-a permis să concluzionăm că un element al succesului îl constituie caracterul inopinat al acțiunii, care exclude posibilitatea ca făptuitorii să nimicească urmele infracțiunii sau să schimbe starea și poziția mijloacelor de probă²⁵.

Altă lucrare la care poposim este articolul „*Urmărirea internațională prin BNC Interpol a învinuiților și inculpaților*”. *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 18-19 aprilie 2003 „Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere. Chișinău, 2003*, semnată de cercetătorul A. CLEFOS, în a cărei opinie urmărirea internațională reprezintă una din direcțiile principale de activitate îndreptate spre cooperarea în lupta cu criminalitatea din statele-membre ale Interpol-ului²⁶. A. CLEFOS trece în revistă și cazurile și temeiurile în care urmărirea internațională se efectuează prin intermediul Interpol-ului²⁷.

Consemnabilă este expunerea autorului în privința oportunităților oferite de sistemul internațional de urmărire din cadrul Interpol-ului, și anume: de a primi informații despre locul de aflare în țările străine și ocupațiile persoanelor în urmărire, suspectate în comiterea infracțiunilor, precum și a acuzaților și condamnaților ce se eschivează de la răspunderea penală sau ispășirea pedepsei; de a stabili locul persoanei ce a trecut frontiera sau a persoanei dispărute; de a

²⁴ Nistorescu C. Investigarea criminalistică a locului faptei în cazurile infracțiunilor de trafic de persoane. In: *Legea și Viața*. 2010, nr. 4, p. 43.

²⁵ Ibidem, p. 45.

²⁶ Clefos A. Urmărirea internațională prin BNC Interpol a învinuiților și inculpaților. In: *Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 18-19 apr. 2003. Chișinău, 2003, p. 390.

²⁷ Ibidem, p. 390-391.

identifica persoana aflată în urmărire; de a stabili controlul asupra activității și deplasării persoanelor ce se ascund de organele de drept peste hotare²⁸.

La tema cercetării se atribuie și articolul științific „*Recomandări metodice privind investigarea infracțiunilor ce țin de traficul de ființe umane. Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)*”. *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 6-7 octombrie 2005. Chișinău, 2005*, semnat de autorii CEBOTAR V. și ZAVATIN V. Demersul științific se axează pe următoarea idee: calitatea percheziției și ridicării materialului incriminator este decisivă pentru perspectiva unei urmăriri penale reușite. Regula de aur a percheziției este: a ridica, în limitele prevăzute de lege, în primul rând, orice obiect care constituie probă, dar și cele față de care există anumite dubii, pentru că acestea din urmă pot fi restituite ulterior, însă proba neridicată la timp ar putea să nu mai fie găsită ulterior, când va fi înțeleasă valoarea ei probatorie.

Aici reținem și opinia autorilor în sensul că atunci când este posibil fiecare încăpere a fiecărui local în care traficanții s-au aflat împreună cu victimele trebuie filmate până la începerea percheziției, înainte de a atinge vreun obiect din cele aflate acolo. Aceste înregistrări ale locului infracțiunii, conform acestor autori, pot deveni foarte importante dacă victima va pretinde mai târziu că a fost agresată sexual sau fizic în unul dintre aceste localuri. Din acest motiv, înregistrarea video detaliată a ambianței exacte a localului poate servi drept o confirmare importantă a declarațiilor victimei²⁹.

Deosebit de valoros în raport cu cercetarea noastră, în special în materia interacțiunii între organul de urmărire penală și subdiviziunile operativ-investigative la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane, este și articolul „*Realizarea interacțiunii la inițiativa organului de investigații.*” *Legea și Viața, nr. 3, martie, 2019* al autorului OGANESEAN A. El remarcă și argumentează faptul că, ofițerul de urmărire penală este subiectul principal al interacțiunii, iar practica depistării și investigării diferitor categorii de infracțiuni, se bazează în egală măsură și pe rolul activ al ofițerului de investigații sub aspectul inițierii acestei activități³⁰.

Autorul articolului atrage o atenție deosebită necesității de a antrena ofițerii de investigații la efectuarea acțiunilor de urmărire penală. Considerăm corectă opinia că o asemenea antrenare este relevantă în primul rând atunci când, efectuarea procedurilor probatorii nu poate fi realizată fără înfăptuirea acțiunilor adăugătoare, auxiliare, executarea cărora ține de atribuțiile funcționale

²⁸ Ibidem, p. 391.

²⁹ Cebotar V., Zavatin V. Recomandări metodice privind investigarea infracțiunilor ce țin de traficul de ființe umane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, p. 323-324.

³⁰ Oganesean A. Realizarea interacțiunii la inițiativa organului de investigații. In: *Legea și Viața*. 2019, nr. 3, p. 26.

ale organului de investigații, iar ofițerul de urmărire penală nu poate îndeplini efectiv, se sine stătător aceste acțiuni.

Determinarea unei asemenea necesități, susține A. OGANESEAN, se efectuează în baza probelor disponibile și altor date culese în urma analizei situațiilor de cercetare și aprecierii derulării procesului de investigare. Aceasta deoarece, potrivit practicii reușite de cercetare a infracțiunilor, competențele organului de investigații sunt pe larg utilizate în cadrul cercetării la fața locului, perchezițiilor, experimentelor, verificării declarațiilor la fața locului, reconstituirii faptei³¹.

Preocupări în domeniul temei noastre atestăm și la autorul Gh. GLADCHI în articolul „Asigurarea informațională a prevenirii traficului de ființe umane. Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)”. *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 6-7 octombrie 2005. Chișinău, 2005.* Aceste atribuie un rol important în cercetarea traficului de ființe umane informației operative, acumulate în activitatea de toate zilele a organelor de drept abilitate de a exercita activitatea de investigație operativă. În opinia lui, informația dată constituie o sursă informațională a subiecților activității operative, are un caracter confidențial și este menită să asigure îndeplinirea sarcinilor activității speciale de investigații și să contribuie la soluționarea problemelor procesului penal³². Gh. GLADCHI acordă un spațiu suficient metodelor de culegere a informațiilor în procesul investigării faptelor de trafic de ființe umane, indicând principiile care se află la baza ei³³, constatând faptul că poliția trebuie să realizeze potențialul confidenților de a culege și transmite mai departe informațiile operative obținute în timpul activității lor. Or, susține Gh. GLADCHI, prin activitățile lor zilnice, acești confidenți pot avea o contribuție crucială în combaterea traficului de persoane³⁴.

Următoarea publicație, și ea notabilă în materia urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane (*Particularitățile depistării, cercetării și calificării infracțiunilor de trafic de persoane. Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament). Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 6-7 octombrie 2005. Chișinău, 2005*) este axată pe verificarea datelor și informațiilor cu privire la traficul de persoane

³¹ Ibidem, p. 27.

³² Gladchi Gh. Asigurarea informațională a prevenirii traficului de ființe umane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, p. 23.

³³ Ibidem, p. 24.

³⁴ Ibidem, p. 24.

parvenite de la organele competente, a celor acumulate sau dobândite de lucrătorii serviciilor operative sau a organelor de urmărire penală.

Autorul acestui articol – M. AVRAM – concluzionează în sensul că pentru operativitate și buna desfășurare a activității de verificare a informației ce ține de faptele indicate, este necesară crearea unei echipe de lucru în componența ofițerilor de urmărire penală, a procurorilor, lucrătorilor serviciilor operative cu antrenarea unor specialiști din diverse domenii: pedagogi, psihologi, experți-criminaliști, ingineri-programatori etc.³⁵. Tot acesta exprimă și susține ideea că în procesul cercetării cazurilor de trafic de persoane, făptuitorii vor întreprinde măsuri drastice de amenințare sau lichidare fizică a victimelor sau a martorilor oculari, de nimicire a probelor, de influențare prin diverse metode asupra reprezentanților organelor de drept atrași în contracararea fenomenului indicat. Urmare a acestui fapt, el ne recomandă că pentru a asigura buna desfășurare a urmăririi penale, este necesar: a) a stabili un contact psihologic cu victima pe o perioadă îndelungată de timp pentru a avea posibilitatea de a releva toate circumstanțele și împrejurările faptelor săvârșite; b) a proteja victima (partea vătămată) și declarațiile ei³⁶.

Un element de noutate pentru studiul nostru s-a regăsit și în articolul „*Metodologia investigării traficului de ființe umane de către organele de poliție. Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)*. *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 6-7 octombrie 2005. Chișinău, 2005*”, a cărui autori sunt GRATII V. și ȚVIGUNOV M. Aceștia expun specificul utilizării metodelor reactive, pro active și de subminare în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane.

Nu trecem cu vederea următoarele opinii ale acestora: metoda reactivă de investigare reprezintă opțiunea cea mai nedorită pentru organele de poliție, deoarece nu întotdeauna se încununează cu succes³⁷. Prin opțiunea pro activă în domeniul traficului de ființe umane se înțelege desfășurarea cu succes a investigării, reținerii, arestării și tragere la răspundere a traficantilor fără necesitatea de a se baza pe cooperarea și mărturiile victimelor. Investigarea proactivă are în obiectiv folosirea celei mai eficiente și legale tehnici în scopul asigurării unui material probator suficient și durabil pentru arestarea și urmărirea penală reușită a traficantului³⁸.

³⁵ Avram M. Particularitățile depistării, cercetării și calificării infracțiunilor de trafic de persoane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, p. 64-65.

³⁶ Ibidem, p. 66.

³⁷ Gratii V., Țvigunov M. Metodologia investigării traficului de ființe umane de către organele de poliție. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, p. 307.

³⁸ Ibidem, p. 307-309.

Agreăm și opinia autorilor în sensul că investigarea de subminare constă în aplicarea unor tactici noi, cu asistența diferitelor organe de drept, pentru a crea cât mai multe obstacole traficantilor, cu scopul de a face aproape imposibilă continuarea activității lor în forma și în localitatea respectivă. De asemenea, susțin ei, prin subminare se poate realiza doar o aplanare temporară a situației. Opțiunea examinată nu oferă o situație durabilă, ci pur și simplu amână problema sau o transferă într-un alt loc sau în altă localitate³⁹.

Dintr-un alt articol - *Echipele comune de investigație – realitate pentru Republica Moldova. Revista Institutului Național al Justiției, nr. 1, 2014* (autor ROTUNDU D.) - ne-am inspirat asupra unor momente cu impact și relevanță pentru tema noastră: este vorba despre echipele comune de investigații, instrument care poate asigura o urmărire penală de calitate în cazurile privind traficul de ființe umane. Am apreciat viziunile autoarei în sensul că o echipă formată din ofițeri de urmărire penală și autorități judiciare din două sau mai multe state, acționând împreună și pe baza unei autorități juridice și a unei securități juridice clare cu privire la drepturile, îndatoririle și obligațiile participanților, ar îmbunătăți combaterea criminalității organizate.

Reiterăm că o echipa comună de investigații poate fi creată atunci când: a) în cadrul unei urmăriri penale în curs în statul solicitant se impune efectuarea unor urmăriri penale dificile, care implică mobilizarea unor mijloace importante ce privesc și alte state; b) mai multe state efectuează urmăriri penale care necesită o acțiune coordonată și concentrată în statele respective⁴⁰ și că informațiile obținute pe parcursul activității echipelor comune de investigații pot fi utilizate: 1) în scopul pentru care a fost creată echipa; 2) pentru a descoperi, a cerceta sau a urmări alte infracțiuni, cu consimțământul statului pe teritoriul căruia au fost obținute informațiile; 3) pentru a preveni un pericol iminent și serios la securitatea publică; 4) în alte scopuri, dacă acest lucru este convenit de către statele care au format echipa⁴¹.

Dacă vom face o incursiune în materia criminalistici ca știință aplicativă procesului penal, inclusiv și în materia urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane, susținem că de o însemnătate la aspect este lucrarea *Tratat de metodică criminalistică. CEP USM. Chișinău, 2015*, elaborată de criminalistul autohton M. GHEORGHIȚĂ. Incontestabil de netrecut este opinia acestuia în sensul că, soluționarea sarcinilor justiției penale este indisolubil legată de nivelul cunoștințelor în ramurile dreptului, inclusiv criminalistica – știință despre legitățile mecanismului săvârșirii faptelor prejudiciabile, reflectările acestuia, precum și a persoanelor, obiectelor implicate în astfel de cazuri, despre tehnica și tactica acumulării și utilizării datelor

³⁹ Ibidem, p. 309.

⁴⁰ Rotundu D. Echipele comune de investigație – realitate pentru Republica Moldova. In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2014, nr. 1, p. 38-39.

⁴¹ Ibidem, p. 40.

referitoare la circumstanțele pregătirii, comiterii și tănuirii infracțiunilor⁴² (în speță, în infracțiunilor de trafic de ființe umane – n.n.).

În altă lucrare a sa „*Tratat de criminalistică*”, Chișinău, 2017, M. GHEORGHÎȚĂ argumentează motivat că prin apelare la cunoștințele speciale în calitate de unul din mijloacele de probă, legiuitorul subliniază importanța acestora și necesitatea aplicării lor în timpul descoperirii și cercetării infracțiunilor, iar acest lucru, în opinia lui M. Gheorghîță, i-a făcut pe cercetătorii criminaliști și procesualiști să răspundă la necesitățile concrete ale practicii⁴³. Este firesc, că cele susținute de autorul M. GHEORGHÎȚĂ se aplică în totalitate cu referire la infracțiunile de trafic de ființe umane. Or, cercetătorul M. GHEORGHÎȚĂ atribuie un rol aparte cunoștințelor și metodelor speciale în procesul cercetării și descoperirii diferitor genuri de infracțiuni, la care, în opinia noastră, se înscrie pe deplin și faptele de trafic de ființe umane⁴⁴.

O altă lucrare a aceluiași cercetător dezvăluie particularitățile și posibilitățile de efectuare a expertizelor în procesul cercetării și descoperirii infracțiunilor – „*Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение. Научно-практическое пособие*”. Кишинэу, 2008, care a influențat substanțial asupra cercetării noastre⁴⁵.

Dintre lucrările elaborate în Republica Moldova care nu țin nemijlocit de subiectul și aspectul cercetării noastre, dar de importanță majoră pe rândul tezei și fără de care lucrarea ar fi incompletă este *Tratatul de Criminalistică*, autor S. DORAȘ.

În primul rând, ne-am și inspirat de la autorul nominalizat pentru a trece în revistă mai multe particularități metodologice de cercetare a infracțiunilor de trafic de ființe umane. În al doilea rând, de numele cercetătorului S. DORAȘ se leagă și alt fapt relevant la părerea noastră: clarificarea obiectivă și deplină a împrejurărilor specifice și complexe ale cauzelor penale cere de la cei angajați în urmărirea penală, în afară de alte calități, cunoștințe profunde de specialitate. De nivelul de pregătire profesională a acestora depinde, în mare măsură, calitatea cercetărilor penale și, în consecință, eficacitatea luptei împotriva criminalității⁴⁶, unde o pondere deosebită, după cum am stabilit în lucrare, o are și traficul de ființe umane. Susținem și această opinie în sensul că posibilitățile oferite de expertizele criminalistice în cercetarea cauzelor penale depind de evoluția metodelor de studiu a obiectelor supuse expertizei⁴⁷.

În lista lucrărilor de specialitate importante se înscrie și monografia autorului Gh. GOLUBENCO cu titlul „*Urmele infracțiunii. Teoria și practica examinării la fața locului*”. Ed.

⁴² Gheorghîță M. *Tratat de metodica criminalistică*. Chișinău : CEP USM, 2015, p. 9.

⁴³ Gheorghîță M. *Tratat de criminalistică*. Chișinău, 2017, p. 690.

⁴⁴ Ibidem, p. 206.

⁴⁵ Георгицэ М. *Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение* : Научно-практическое пособие. Кишинэу, 2008.

⁴⁶ Doraș S. *Criminalistica*. Chișinău : Cartea Juridică, 2011, p. 466.

⁴⁷ Ibidem, p. 486-487.

Garuda-Art. Chișinău, 1999. Aici autorul analizează specificul, particularitățile descoperirii și interpretării diferitor urme descoperite în câmpul infracțional. Pe bună dreptate susține autorul Gh. Golubenco că realizarea calitativă a cercetării locului și cauzelor faptei săvârșite, mai cu seamă în împrejurări neevidente, orientează să se insiste la obținerea unui volum maximal de informații despre circumstanțele și autorul infracțiunii comise într-o etapă cât mai timpurie a procesului de urmărire penală⁴⁸. În opinia lui Gh. GOLUBENCO, soluționarea sarcinilor examinărilor preliminare ale urmelor și altor obiecte materiale la fața locului se poate încununa cu succes numai prin organizarea lor minuțioasă, asistența tehnico-criminalistică suficientă și respectarea fermă a metodicilor de efectuare. Orice deficiență în organizarea desfășurării cercetărilor prealabile va genera iminent efecte negative și pentru examinarea locului faptei în ansamblu. Or, susține Gh. GOLUBENCO, lipsa asistenței tehnico-criminalistice va conduce la diminuarea volumului și calității informației obținute⁴⁹.

Dacă e să identificăm sursele bibliografice din domeniul dreptului penal și al criminologiei în raport cu subiectul traficului de ființe umane, vom puncta, inițial, pe tratatul de *Criminologie*, din anul 2013 elaborat de cercetătorul I. CIOBANU, profesor la Universitatea de Stat din Moldova. Este vorba de o lucrare care ține în vizor, printre alte subiecte, și dimensiunea criminologică a fenomenului traficului de ființe umane. În opinia autorului, traficul de ființe umane este un fenomen global, iar Republica Moldova, ca unul dintre cele mai sărace state la venitul pe cap de locuitor, a devenit și unul dintre principalele state de origine a victimelor traficului⁵⁰.

În conținutul tratatului, I. CIOBANU scoate în evidență multiple laturi la aspectul dat: noțiunea și conceptele traficului de ființe umane; starea actuală legată de domeniu; dinamica fenomenului de trafic de ființe umane; cauzele și condițiile care l-au determinat și l-au favorizat; structura organizatorică a rețelelor traficului de ființe umane. Autorul, de asemenea, evidențiază specificul traficului de femei, de copii, vine cu un șir de măsuri de prevenire și combatere a traficului de ființe umane (în plan juridic, economic, politic, informațional etc.)⁵¹.

În lucrarea „*Codul penal al Republicii Moldova*”. *Comentariu. Centrul de Drept al Avocaților. Chișinău, 2009*, cercetătorii BARBĂNEAGRĂ Al., ALECU Gh., BERLIBA V. ș.a prezintă unele explicații privind aspectul juridico-penal al infracțiunii de trafic de ființe umane.

⁴⁸ Golubenco Gh. *Urmele infracțiunii. Teoria și practica examinării la fața locului*. Chișinău : Garuda-Art, 1999, p. 9.

⁴⁹ Ibidem, p. 22.

⁵⁰ Ciobanu I. *Criminologie*. Chișinău : USM, 2013, p. 489.

⁵¹ Ibidem, p. 489-520.

Autorii expun semnele obiective și cele subiective ale acestei fapte, trec în revistă agravantele acestei componente de infracțiune⁵².

Ei atrag atenție asupra faptului că acordul victimei este irelevant atunci când sunt folosite mijloace de constrângere sau înșelare. Astfel, dacă organul de urmărire penală constată toate elementele infracțiunii, în special mijloacele, problema acordului victimei nici nu urmează a fi pusă în discuție. În caz contrar și dacă inculpatul invocă acordul victimei în săvârșirea infracțiunii de trafic, e necesar să se demonstreze amenințarea cu forța sau folosirea forței, înșelăciunea sau abuzul de încredere sau de situația de vulnerabilitate, pentru a stabili existența componente de infracțiune. Odată demonstrate mijloacele folosite (amenințarea, folosirea forței, înșelarea etc.), acordul victimei devine irelevant⁵³.

Următoarea lucrare care analizează fapta de trafic de ființe umane din punct de vedere a dreptului penal material este semnată de autorii S. BRÎNZĂ și V. STATI (*Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău, 2015*). În conținutul acestui demers științific autorii se expun în privința formelor de comitere a faptelor de trafic de ființe umane⁵⁴. Sintezele lor în materie au o importanță deosebită pentru identificarea particularităților de cercetare a faptelor de trafic de ființe umane, a efectuării urmăririi penale pe această categorie de dosare.

Cercetătorul M. ȘTEFĂNOAIA în monografia „*Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile privind traficul de persoane în dreptul comparat*”. Chișinău, 2012 prezintă unele opinii în raport cu infracțiunea de trafic de ființe umane, și anume: scopul de profit este scopul principal și indispensabil al infracțiunii de trafic de ființe umane. Scopul subsidiar și circumstanțial al infracțiunii în cauză este cel care apare sub următoarele forme: utilizarea muncii forțate a persoanei sau ținerea ei în stare de sclavie; exploatarea sexuală a persoanei în diferite forme sau folosirea acesteia în industria pornografică; atragerea persoanei în activitatea criminală; folosirea persoanei în alte scopuri josnice; prelevarea și transplantarea organelor sau țesuturilor umane⁵⁵.

Totodată, cercetătorul M. ȘTEFĂNOAIA încearcă să ne atragă atenția și asupra faptului că motivele infracțiunilor privind traficul de persoane pot fi dintre cele mai variate: de la motive eminamente egoiste (răzbunare, interesul material etc.), până la motive de sorginte altruistă. El susține că diferențele dintre astfel de motive, condiționate mai ales de rolul concret al

⁵² Barbăneagră Al. et. al. *Codul penal al Republicii Moldova : Comentariu*. Chișinău : Sarmis, 2009, p. 321-322.

⁵³ Ibidem, p. 323.

⁵⁴ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Chișinău, 2015. Vol. I, p. 476-484.

⁵⁵ Ștefănoaia M. *Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile privind traficul de persoane în dreptul comparat*. Chișinău, 2012, p. 66.

făptuitorului într-o situație sau alta, trebuie luate în considerație la individualizarea pedepselor stabilite pentru infracțiunile privind traficul de persoane⁵⁶.

În lucrarea datată cu anul 2008, cu genericul „*Caracterizare criminologică și juridico-penală a traficului de ființe umane*”. Centrul de Prevenire și Asistență Criminologică. Chișinău, autorii Gh. BOTNARU, V. BUJOR și O BEJAN susțin că un rol deosebi în procesul contracarării traficului de ființe umane îi revine cooperării internaționale, deoarece în lipsa unei colaborări juridice viabile a organelor de drept naționale cu organele de resort ale altor state nu pot fi înregistrate succese semnificative în contracararea infracțiunilor de trafic de ființe umane.

Potrivit lor, la inițierea măsurilor de relevare și înregistrare a actelor de trafic, organele de drept se lovesc de problema competenței de jurisdicție. În așa mod, sunt limitate și deranjate considerabil, din temelie mijloacele juridice de administrare a probelor în cauzele penale. O atare situație creează obstacole juridice la realizarea justiției penale. Ei constată că aceste obstacole ce țin de jurisdicția teritorială la depistarea și urmărirea penală a infracțiunilor de trafic de persoane pot fi depășite prin realizarea unei cooperări juridice internaționale eficiente⁵⁷.

Totodată, potrivit autorilor, traficul de ființe umane nu constituie niște manifestări criminale sporadice, ci s-a transformat într-un veritabil fenomen social, adică are un caracter de masă și influențează într-o măsură considerabilă și nefast procesele sociale, perturbând bunul mers al societății⁵⁸. Este de menționat și faptul că autorii se expun și în privința recuperării psihologice și reinserției sociale a victimelor traficului de ființe umane⁵⁹.

În articolul *Interpol-ul în lupta contra traficului de ființe umane. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 23-24 aprilie 2004 cu genericul „Probleme de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale”*. Chișinău, 2004, semnat de autorul McKEON C., se relevă situația conform căreia caracterul transnațional al crimei de trafic de ființe umane presupune că țările de tranzit și de destinație trebuie să lucreze împreună pentru contracararea și prevenirea traficului, protecția victimei, urmărirea penală a traficantilor și eradicarea filialelor care mențin acest fenomen. McKEON C. susține că eliminarea acestei crime este o povară pentru comunitatea internațională din două motive: primul, traficul de femei este o violare gravă și exploativă a drepturilor omului. Al doilea, mult mai practic, multe din filialele ce se ocupă de traficul de ființe umane, similar, deseori simultan, sunt implicate în alte genuri de activitate criminală cum ar fi: spălarea banilor, contrabandă de droguri

⁵⁶ Ibidem, p. 292.

⁵⁷ Botnaru Gh., Bujor V., Bejan O. *Caracterizare criminologică și juridico-penală a traficului de ființe umane*. Chișinău : Ericon, 2008, p. 142-143.

⁵⁸ Ibidem, p. 92.

⁵⁹ Ibidem, p. 126.

ș.a. totuși este în interesul tuturor organelor de drept de a face urmărirea penală a traficantilor, o prioritate majoră de activitate⁶⁰.

În articolul „*Reglementări juridice internaționale și naționale în vederea combaterii traficului de ființe umane*”. *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 23-24 aprilie 2004 cu genericul „Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale”*. Chișinău, 2004, autorul I. VIZDOGA susține că traficul de ființe umane, ca activitate ilegală, constituie o violare a numeroaselor reglementări atât internaționale, cât și naționale, o violare a drepturilor omului și este realizat de criminali care sunt membri ai rețelelor transnaționale, bine organizate, care au drept scop exploatarea la maxim a cetățenilor în scop de profit⁶¹.

Notabil este și articolul semnat de ȚICAL G. – „*Aspecte privind incriminarea traficului de persoane în România*”. *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 23-24 aprilie 2004 cu genericul „Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale*. Chișinău, 2004, în care se demonstrează că generat de cauze complexe, traficul transfrontalier de persoane, formă modernă a sclaviei, constituie un fenomen cu implicații profunde economice, sociale, demografice, axiologice și psihologice, alterează valori umane și frânează progresul social. În opinia lui G. Țical, se vorbește astăzi de o veritabilă industrie a migrației ilegale, a prostituției și proxenetismului internațional, de un înfloritor turism sexual, de dimensiunile crescânde ale pornografiei – inclusiv pe Internet – de asasinate la comandă, șantaje, răpiri, trafic cu arme și muniții, droguri și chiar trafic cu organe și țesuturi umane⁶².

Ca material la temă poate fi cercetat și articolul „*Prevenirea traficului de femei*”. *Ed. Gunivas*. Chișinău, 2003, elaborat de autorii MISAIL-NICHITIN D., REVENCO A., SEUȚĂ V., GORCEAG L. unde se demonstrează că traficul de ființe umane este un fenomen catastrofal de răspândit și caracteristic pentru majoritatea țărilor din spațiul ex-socialist. Este un fenomen destul de complex, asociat și altor procese și influențat de diferiți factori de la noi și de altunde. Consecințele sociale, economice și morale pe care le comportă traficul de ființe umane pentru o comunitate sunt dintre cele mai nefaste⁶³.

⁶⁰ McKeon C. Interpol-ul în lupta contra traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 33.

⁶¹ Vizdoga I. Reglementări juridice internaționale și naționale în vederea combaterii traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 98.

⁶² Țical G. Aspecte privind incriminarea traficului de persoane în România. In: *Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 67.

⁶³ Misail-Nichitin D. et al. *Prevenirea traficului de femei*. Chișinău : Gunivas, 2003, p. 14.

Efortul autorilor concentrează dovada că traficul de persoane nu ține cont de vârstă sau gen, de hotare, este răspândit atât în statele dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare. Fenomenul se „acomodează” de minune la sărăcie și mizerie, dar poate fi întâlnit și în palate de lux, apare atât la popoarele antrenate în conflicte militare, cât și la cele care trăiesc în pace⁶⁴.

O cercetare științifică de rând aduce în câmpul temei și „*Traficul de ființe umane. Analiza în profunzime a dosarelor penale arhivate din Republica Moldova pentru perioada anului 2004-2005*”. Chișinău, 2006, autori COJOCARU C. și WISEMAN H. L. Vorbind despre protecția victimelor traficului de ființe umane și asigurarea respectării drepturilor lor, se accentuează că nu este vorba doar de o problemă ce ține de drepturile omului. Or, asigurarea acestor drepturi reprezintă factorul decisiv în obținerea cooperării pe parcursul efectuării urmăririi penale și în procesul de judecată. Neasigurarea protecției victimei și limitarea ei în drepturile sale, susțin autorii, pun în pericol posibilitatea condamnării traficantilor pe cauzele de trafic⁶⁵.

Autorii COJOCARU C. și WISEMAN H. L. plasează atenția pe cadrul urmăririi penale, când victima este audiată în repetate rânduri, în diferite calități procesuale (ca victimă, parte vătămată, parte civilă, iar uneori – ca martor), precum și cu ocazia desfășurării diverselor acțiuni de urmărire penală (explicații până la pornirea procesului, confruntări cu traficantul, prezentarea persoanelor sau obiectelor spre recunoaștere victimei, verificarea declarațiilor la locul infracțiunii, examinări corporale ale victimei)⁶⁶. Exploatată în procesul comiterii infracțiunii de trafic de ființe umane, ea este cea mai vulnerabilă categorie de martori pe dosarele de trafic⁶⁷.

În același context, se susține că este imperativ necesară desemnarea persoanelor de încredere victimelor, care pot să ofere sprijin în timpul efectuării urmăririi penale, ajutându-le să înțeleagă modul decurgerii procedurii penale, prezentarea la ora stabilită, beneficierea de asistență socială, medicală sau psihologică disponibilă în caz de necesitate⁶⁸.

Nu putem să nu luăm în vizor și lucrarea „*Tactica acțiunilor de urmărire penală. Ed. Cartea Militară. Chișinău, 2020*”, autori - OSOIANU T., OSTAVCIUC D., ODAGIU Iu., RUSNAC C. ș.a. Or, lucrarea vizată are un caracter subsidiar în raport cu particularitățile efectuării urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane. Totuși, importanța ei pentru studiul nostru constă în faptul că ne-a pus la dispoziție multiple informații privind procedeele probatorii care se regăsesc, inclusiv, și în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane⁶⁹.

⁶⁴ Ibidem, p. 14-15.

⁶⁵ Cojocaru C., Wiseman H. L. *Traficul de ființe umane : analiza în profunzime a dosarelor penale arhivate din Republica Moldova pentru perioada anului 2004-2005*. Chișinău, 2006. Chișinău, 2006, p. 9.

⁶⁶ Ibidem, p. 32.

⁶⁷ Ibidem, p. 67.

⁶⁸ Ibidem, p. 68.

⁶⁹ Osoianu T. et al. *Tactica acțiunilor de urmărire penală*. Chișinău : Ed. Cartea Militară, 2020, p. 118-251.

Continuăm expunerea lucrărilor la tema tezei de doctorat cu o altă lucrare a autorilor *T. OSOIANU* și *D. OSTAVCIUC* - *Urmărirea penală. Criminal investigation. Уголовное преследование. Curs universitar. Chișinău. Ed. Cartea Militară, 2021*. Ne raliem opiniei acestor cercetători în sensul că organul de urmărire penală odată ce a fost sesizat, în mod obligatoriu analizează și verifică conținutul sesizării, precum și probele ce sunt anexate la această sesizare pentru a constatat cel puțin o bănuială rezonabilă că a fost comisă o infracțiune. Totodată, organul de urmărire penală este obligat să verifice sesizarea și materialele anexate la aceasta pentru a constatat nu doar bănuiala rezonabilă cu privire la infracțiune, dar și existența circumstanțelor care exclud urmărirea penală. În această fază, în opinia lui *T. OSOIANU* și *D. OSTAVCIUC*, un rol deosebit îl constituie principiul operativității organului de urmărire penală. Faza de debut a procesului penal începe din momentul când este sesizat organul de stat competent și se încheie cu întocmirea ordonanței de începere sau de refuz al începerii urmăririi penale⁷⁰.

În altă privință, aceeași autori ne atrag atenția la faptul că „urmărirea penală ca fază a procesului presupune desfășurarea unui mare volum de activități necesare realizării obiectului său stipulat în lege”. Ne focusăm și la următoarea lor afirmație, relevantă inclusiv și pentru urmărirea penală în cauzele privind traficul de ființe umane: „Codul de procedură penală reglementează cronologic activitățile specifice fazei de urmărire penală, care în mod logic debutează cu începerea urmăririi penale, continuă cu punerea sub învinuire și se finalizează cu terminarea urmăririi penale și trimiterea dosarului în judecată”⁷¹.

Un grad sporit de relevanță pentru lucrarea noastră o are și teza de doctor elaborată de *BĂETU A. L.* – „*Actul de sesizare în dreptul procesual penal. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017*”. Ea se axează pe abordările conceptuale ale actului de sesizare, pe identificarea modalităților de sesizare a organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată. Din cele analizate de autoare, atenție ne-a atras definirea conceptului de „sesizare”. Or, pe bună dreptate susține autoarea *A. L. BĂETU* că „sesizarea este actul procesual pe care legea îl conferă oricărei persoane fizice sau juridice căreia îi este recunoscut accesul liber la justiție, de a se adresa organelor sau instituțiilor abilitate ca fiind competente în rezolvarea situațiilor care apar în urma săvârșirii unei fapte penale sau a pregătirii pentru săvârșirea unei asemenea fapte, investindu-le cu soluționarea acestora”⁷².

Nu în ultimul rând, prezintă interes și o altă teză de doctor în drept, cu implicații majore directe asupra cercetării pe care am realizat-o. Este vorba despre teza de doctor în drept cu

⁷⁰ Osoianu T. et al. *Urmărirea penală. Criminal investigation. Уголовное преследование. Curs universitar. Chișinău* : Ed. Cartea Militară, 2021, p. 59-60.

⁷¹ Ibidem, p. 192.

⁷² Băetu A. L. *Actul de sesizare în dreptul procesual penal* : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017, p. 217.

genericul „Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii.” Chișinău, 2015, semnată de autorul D. OSTAVCIUC. Ne captează atenția acestui autor care susține că „elementul probatoriului, specific traficului, trebuie să identifice umene împrejurări specifice, necesare cunoașterii tuturor aspectelor unui caz particular, și anume: existența racolării, transportării, transferului, adăpostirii sau primirii; existența dării sau primirii unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra victimei; existența violenței fizice sau psihice; existența abuzului ori violenței sexuale; existența faptului de profitare de abuz de autoritate sau de situația de vulnerabilitate a victimei; vârsta persoanei vătămate, precum și raporturile care au existat între victimă și făptuitor; participanții și contribuția lor la săvârșirea infracțiunii; consecințele infracțiunii; caracterul și măsimea daunei cauzate prin infracțiune; intenția, motivele și scopurile comiterii infracțiunii; cauzele și condițiile care au determinat săvârșirea infracțiunii; datele personale care caracterizează inculpatul și victima; existența bunurilor destinate sau utilizate pentru săvârșirea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune, indiferent de faptul cui au fost transmise ele; existența condițiilor care pot agrava ori atenua răspunderea penală a făptuitorului/făptuitorilor etc.”⁷³.

La tema investigată se referă și monografia autorului D. OSTAVCIUC - *Sesizarea organului de urmărire penală*. Chișinău. Ed. Cartea Militară, 2020, unde sunt expuse și analizate minuțios modalitățile de sesizare a organului de urmărire penală; competența organelor de urmărire penală; organele de constatare, competența și acțiunile acestora; modul de primire, înregistrare, evidență și examinare a sesizărilor despre infracțiuni, aspecte care au o importanță deosebită și în procesul de efectuare a urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane⁷⁴.

1.2. Urmărirea penală în cazurile privind traficul de ființe umane prin prisma cercetărilor științifice din alte state

Subiectul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane a fost dezvăluit și de către numeroși autori din alte state. Analiza acestor surse doctrinare prezintă un deosebit interes științific deoarece au avut un impact substanțial în ceea ce privește desăvârșirea pe partea clarificării diferitor laturi de cercetare a categoriilor de infracțiuni la caz, precum la formularea unor viziuni în materie.

O contribuție aparte în procesul cercetării subiectului nostru au adus-o autorii PINTEA A., PINTEA D.-C., BĂLĂNESCU A.-C. cu lucrarea „Urmărirea penală. Aspecte teoretice și practice”. Ed. Universul Juridic. București, 2017.

⁷³ Ostavciuc D. *Aspecte procesual-penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii*. : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015, p. 179-180.

⁷⁴ Ostavciuc D. *Sesizarea organului de urmărire penală*. Monografie. Chișinău : Ed. Cartea Militară, 2020, p. 7-194.

Aceștia evidențiază că soluționarea cauzelor penale cu operativitate și în mod just presupune ca organele de drept să stabilească încă din start ce aspecte trebuie dovedite. Rezultă deci că obiectul probatoriului (*thema probandum*) este constituit din totalitatea faptelor și împrejurărilor ce trebuie dovedite în scopul rezolvării unei cauze penale⁷⁵. Nu e de uitat atenționarea lor că pentru aplicarea unor soluții legale și temeinice în cadrul procesului penal este nevoie de probe, iar aceste probe, atât cu privire la faptă, cât și la făptuitor, sunt adunate de către organele de drept în faza de urmărire penală. În acest scop este necesar ca urmărirea penală să fie declanșată ori de câte ori există indicii că a fost săvârșită o infracțiune⁷⁶.

E de reținut că pentru dâșii începerea urmăririi penale constituie momentul inițial al procesului penal și are o deosebită importanță, deoarece marchează unul din punctele care determină durata acestuia și permite exercitarea drepturilor procesuale recunoscute participanților în această fază procesuală⁷⁷. Cu pondere aparte e și constatarea lor: urmărirea penală ca fază a procesului penal presupune desfășurarea unui mare volum de activități necesare realizării obiectului său stipulat în lege și concretizat în strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată⁷⁸.

Cu ocazia elaborării acestei cercetări dedicate urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane, considerăm necesar a remarca punctul de vedere al autorilor NEAGU I. și DAMASCHIN M. materializat în „*Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală. Ed. Universul Juridic. București, 2014*” în sensul că faptele sau împrejurările cuprinse în obiectul probatoriului sunt deosebit de variate, ele având relevanță informativă numai raportat în mod concret la problemele pe care le ridică rezolvarea unei anumite cauze penale. Chiar în cazul în care dosarele penale au ca obiect aceeași infracțiune, faptele sau împrejurările ce urmează a fi cuprinse în obiectul probatoriului sunt diferite, deoarece maniera de comitere a infracțiunii poate fi deosebită în fiecare dosar penal⁷⁹.

De asemenea, considerăm ca relevantă pentru lucrarea noastră și opinia cercetătorilor conform căreia în cazul imunității martorilor, este necesar să precizăm că nu este vorba de persoane care nu pot avea calitatea de martor în nicio cauză penală, ci de persoane care, în anumite cauze concrete și în legătură cu anumite fapte sau împrejurări, nu pot fi chemate ca martor sau persoane care în anumite cauze nu pot fi audiate doar cu privire la anumite fapte sau

⁷⁵ Pintea A. et al. *Urmărirea penală : Aspecte teoretice și practice. Modele de acte procesuale și procedurale*. București : Ed. Universul Juridic, 2017, p. 179.

⁷⁶ Ibidem, p. 102.

⁷⁷ Ibidem, p. 102-103.

⁷⁸ Ibidem, p. 117.

⁷⁹ Neagu I., Damaschin M. *Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală*. București : Ed. Universul Juridic, 2014. Vol. I, p. 418.

împrejurări. Rezultă că incapacitatea unei persoane de a fi audiată ca martor într-o cauză penală poate fi totală sau parțială⁸⁰.

Următoarea lucrare cercetată aparține autorului Gh. MATEUȚ. Este vorba despre „*Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. II. Ed. C. H. BECK. București, 2012*”. Ea ne-a pus la dispoziție multiple informații relevante procesual-penale în cazul urmăririi infracțiunilor de trafic de ființe umane. În prim plan, sprijinim afirmația acestuia că dreptul la probă este remarcat în materie penală și se compune din numeroase principii care formează arhitectura teoriei generale a probei, printre care libertatea și legalitatea probei, loialitatea, interdicția de preconstituire a unei probe etc., precum și reguli destinate să rezolve problema stabilirii adevărului faptelor litigioase, având în egală măsură o natură substanțială și procesuală⁸¹.

Ne exprimăm sprijinul și pentru o altă idee consemnată de același autor: în procesul penal, proba are un caracter dublu: instrument de cunoaștere, care ajută organul de drept la aflarea adevărului; instrument de dovedire, fiind folosită în scopul dovedirii tuturor susținerilor și argumentelor făcute în cursul procesului penal⁸². Administrarea probelor, susține Gh. MATEUȚ, reprezintă o activitate complexă, care incumbă nu numai organelor judiciare, ci și părților, al căror rol activ este crescând în procesul penal, conlucrând, în mod natural, la constituirea unui dosar probator. Obținerea probelor depinde nu numai de cercetarea acestora, ci și de un important principiu, și anume cel al cooperării în administrarea probei sau al participării active, care se impune părților⁸³.

În altă ordine de idei, referindu-se la audierea martorilor în cadrul unui proces penal, Gh. MATEUȚ, ne demonstrează că excepțiile de la regula capacității juridice testimoniale privesc incompatibilitățile. Ele au fost create pentru a dispensa anumite persoane de a face declarații în calitate de martori datorită unei inaptitudini a acestora fundamentate pe o prezumție de parțialitate. În unele proceduri penale nu este cunoscută incapacitatea testimonială generală și absolută, pentru orice proces, ci doar incompatibilitatea pentru anumite persoane de a avea calitatea de martori în anumite procese, din diferite motive. Deci, incapacitatea nu poate fi decât relativă și limitată, pentru un anumit proces. Totodată, necesitățile de reprimare au creat o serie de derogări, ceea ce relativează în plus domeniul acestei incapacități⁸⁴.

Următoarea lucrare relevantă pentru cercetarea noastră este „*Tratat de drept procesual penal. Ediția a 3-a. Ed. Hamangiu. București, 2013*”. Autorul ei, profesorul Gr. THEODORU

⁸⁰ Ibidem, p. 457.

⁸¹ Mateuț Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. București : Ed. C. H. BECK, 2012, p. 1.

⁸² Ibidem, p. 4.

⁸³ Ibidem, p. 11.

⁸⁴ Ibidem, p. 142.

este de părerea că faptele și împrejurările de fapt ce trebuie dovedite în cauzele penale variază de la o cauză la alta⁸⁵.

Cercetătorul Gr. THEODORU exprimă și opinia în baza căreia cunoașterea obiectului probatoriului are o deosebită importanță pentru soluționarea legală și temeinică a cauzelor penale, deoarece ne indică tot ce trebuie dovedit, îndrumând autoritățile judiciare să lămurească, prin probe, toate aspectele care interesează cauza, dar, totodată, împiedicându-le să irosească timp și mijloace cu dovedirea unor fapte și împrejurări care nu prezintă nici un interes pentru cauză⁸⁶. Un alt argument cu impact substanțial și relevanță pentru teza noastră constă în opinia autorului Gr. THEODORU că prin sarcina probatoriului (*onus probandi*) se înțelege obligația procesuală ce revine unui participant la procesul penal de a dovedi împrejurările care formează obiectul probatoriului⁸⁷. Merită atenție și punctul de vedere expus de Gr. THEODORU că avem două categorii de persoane față de care nu operează îndatorirea de a fi martor; prima se referă la persoanele pentru care este interzisă ascultarea ca martor, iar a doua se referă la cele care pot refuza calitatea de martor⁸⁸.

De asemenea, în planul identificării specificului actului de sesizare în procesul penal, sunt pertinente alegațiile autorului în sensul că modul de sesizare a organelor de urmărire penală este, în primul rând, un mijloc prin care acestea iau cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni. Dar, susține Gr. THEODORU, modul de sesizare nu este numai un mijloc de informare, ci are efectul juridic de a obliga organul de urmărire penală să se pronunțe cu privire la începerea sau neînceperea urmăririi penale pentru infracțiunea cu care a fost sesizat. Ca urmare, susține acesta, prin mod de sesizare a organului de urmărire penală se înțelege mijlocul prin care acesta ia cunoștință, în condițiile legii, despre săvârșirea unei infracțiuni, determinând obligația de a se pronunța cu privire la începerea urmăririi penale referitoare la acea infracțiune⁸⁹.

În continuarea analizei științifice în domeniul cercetării noastre științifice, avem în vedere *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Vol. I. Coordonator M. UDROIU. Ed. C. H. BECK. București, 2015.*

Din punct de vedere al aprecierilor realizate de autorii lucrării, aprecierea probelor este guvernată de principiul liberei aprecieri, potrivit căruia organele de urmărire penală au dreptul să aprecieze în mod liber atât valoarea fiecărei probe administrate (în raport cu celelalte), cât și credibilitatea lor; probele nu au o valoare *a priori* stabilită de legiuitor, importanța acestora

⁸⁵ Theodoru Gr. *Tratat de Drept procesual penal*. București : Hamangiu, 2013, p. 284-285.

⁸⁶ Ibidem, p. 285

⁸⁷ Ibidem, p. 292-293.

⁸⁸ Ibidem, p. 317-318.

⁸⁹ Ibidem, p. 477-478.

rezultând în urma aprecierii lor de organele de drept consecutiv analizei ansamblului materialului probatoriu administrat în mod legal și loial în cauză⁹⁰.

Aderăm și la poziția autorilor Comentariului că sesizarea organului de urmărire penală impune efectuarea de acte procedurale care implică verificarea regularității sesizării, analiza oportunității începerii urmăririi penale și administrarea mijloacelor de probă, astfel încât să fie obținute informațiile necesare pentru dispunerea unei soluții⁹¹. Aceiași autori sunt de părerea că plângerea, denunțul, sesizarea organului de constatare și sesizarea din oficiu nu constituie mijloace de probă. Trăsătură respectivă privește exclusiv sesizarea, înțeleasă ca o modalitate de investire a organului de drept cu privire la o faptă părevăzută de legea penală, nu și constatările personale ale organului de urmărire penală, cuprinse într-un act complex care îndeplinește în același timp funcția de sesizare și pe cea de constatare⁹². Reflectăm că ideile conturate de autori încearcă să justifice și următorul concept: modalitățile de sesizare au un caracter limitativ, însă se pot prezenta sub diferite forme, iar natura juridică a unei sesizări se determină după criterii substanțiale, nu formale⁹³.

De asemenea, lucrarea vizată ne-a ajutat să reținem că urmărirea penală se începe cu privire la fapta în toate cauzele în care organul de urmărire penală a fost sesizat în mod legal, imediat după primirea sesizării. Finalmente, prezintă interes viziunea că pentru dispunerea acestei măsuri este necesar ca la dosar să existe date și probe. În măsura în care această condiție este îndeplinită, susțin autorii lucrării, dispunerea urmăririi penale *in personam* reprezintă o obligație a organului de urmărire penală⁹⁴.

Particularitățile cercetării în cazurile de trafic de ființe umane au fost dezvăluite în mod corespunzător de MOISE A. C. și STANCU Em. în lucrarea „*Criminalistica. Elemente metodologice de investigare a infracțiunilor*”. Ed. Universul Juridic. București, 2017.

Acești autori opinează că una dintre cele mai importante provocări pentru organele de punere în aplicare a legii în cadrul procesului de investigare îl reprezintă natura ascunsă a traficului de persoane, ceea ce contribuie la identificarea cu dificultate a victimelor traficului de persoane. Investigatorii din domeniul traficului de persoane trebuie să se adapteze continuu la noile provocări legate de combaterea traficului de persoane prin elaborarea unor noi metodici, tehnici și procedee de investigare⁹⁵. După ei, organele de punere în aplicare a legii trebuie să cunoască care sunt mijloacele traficului de persoane cele mai frecvent utilizate de traficanți în

⁹⁰ Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Coord.: M. UDROIU. București : Ed. C. H. BECK, 2015, p. 327.

⁹¹ Ibidem, p. 832.

⁹² Ibidem, p. 833.

⁹³ Ibidem, p. 832.

⁹⁴ Ibidem, p. 846.

⁹⁵ Moise A. C., Stancu Em. *Criminalistica. Elemente metodologice de investigare a infracțiunilor*. București : Universul Juridic, 2017, p. 323.

scopul comiterii infracțiunilor de trafic de persoane, ce impact au aceste mijloace asupra procesului de investigare a traficului de persoane și care sunt posibilele probleme juridice care pot interveni pe parcursul acestui proces de investigare⁹⁶. Cu dovezi la aspect, autorii precizează că investigarea reactivă a traficului de persoane se referă la obținerea probelor în urma coroborării următoarelor mijloace de probă administrate în cazul infracțiunii de trafic de persoane, cum sunt: declarațiile martorilor, declarațiile persoanelor vătămate, procesele verbale ale perchezițiilor (corporale, domiciliare, a vehiculelor), procesul-verbal de cercetare la fața locului, procesul-verbal de ridicare de obiecte și înscrisuri, declarațiile traficantilor, procesele verbale ale unor confruntări, procesele verbale de identificare a unor persoane sau obiecte, rapoarte de expertiză și constatări etc.⁹⁷. Concluzia, obiectivul principal al investigării pro active a traficului de persoane îl reprezintă salvarea potențialelor victime ale traficului de persoane și obținerea de probe care să conducă la identificarea, arestarea preventivă și trimiterea în judecată a traficantilor de persoane. În acest caz, sesizarea organelor judiciare competente în legătură cu comiterea infracțiunii de trafic de persoane se realizează din oficiu⁹⁸.

Între procedeele probatorii referitoare la audierea persoanelor în cazurile de trafic de persoane, în special cele care se referă la audierea victimelor, *MOISE A. C.* și *STANCU Em.* remarcă pe întreg particularități bine cântărite ale acestora⁹⁹.

O problemă referitoare la specificul efectuării urmăririi penale în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane ține de dispunerea expertizelor judiciare și aplicarea cunoștințelor speciale, de anumite particularități ale efectuării acțiunilor de urmărire penală pe categoria vizată de dosare. În acest sens, autorii *STANCU Em.* și *MANEA T.* în lucrarea „*Tactică criminalistică (I)*”. *Ed. Universul Juridic. București, 2017* argumentează că oportunitatea expertizei se raportează și la momentul dispunerii acesteia, mai ales în ideea că o dispunere prematură, ca și întârzierea acesteia, poate avea consecințe negative asupra soluționării cauzei. În prima ipoteză, obiectele sau materialele trimise expertului pot suferi modificări, degradări etc. Iar în a doua ipoteză, datele sau urmele sunt insuficiente pentru realizarea cercetării¹⁰⁰.

Nu trecem peste precizarea autorilor că în ipoteza căutării de persoane, fie sechestrate, fie care se sustrag urmăririi penale, accentul va fi pus pe verificarea posibilităților de amenajare de ascunzători în clădiri, în magazine, în pământ. Un ajutor important, în aceste cazuri, este câinele

⁹⁶ Ibidem, p. 311.

⁹⁷ Ibidem, p. 324-325.

⁹⁸ Ibidem, p. 325.

⁹⁹ *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 8: Interviewing victims of trafficking in persona who are potential witnesses* [online]. New York, 2009. [accesat 23.02.2020]. Disponibil: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>; *Moise A. C., Stancu Em., op. cit.*, p. 325-326.

¹⁰⁰ *Stancu Em., Manea T. Tactică criminalistică (I). București : Universul Juridic, 2017, p. 114.*

de urmărire. Din punct de vedere tactic, organul de urmărire penală trebuie să fie pregătit, declară ei, pentru respingerea unor încercări de ripostă, de fugă a persoanei descoperite. Riposte pot apărea, în special în ipoteza răpirilor de persoane, răpitorii fiind, în majoritatea cazurilor, înarmați¹⁰¹. Argumentele autorilor pun baza înțelegerii că cercetarea cauzei are ca scop principal stabilirea faptelor și împrejurărilor ce pot fi clarificate pe baza declarațiilor martorilor, precum și stabilirea cercului de persoane care cunosc, în parte sau în totalitate, aceste fapte, dintre care vor fi selecționați martorii. Cercetarea cauzei nu se rezumă însă numai la aspectele menționate. În viziunea autorilor, aceasta presupune o aprofundare a tuturor datelor, informațiilor existente în caz, a altor materiale cu caracter probator, inclusiv o eventuală documentare, în vederea elucidării unor aspecte de ordin tehnic care ies din cadrul judiciar, dar care pot servi indirect elucidării unor împrejurări ale cauzei¹⁰².

Făcând referire la metodologiile specifice cercetării unor genuri de infracțiuni, în lucrarea „*Metodologia investigării criminalistice a unor genuri de infracțiuni*”. Ed. Universul Juridic. București, 2014, cercetătorul M. RUIU reușește în manieră specifică proprie să ne convingă că expertiza medico-legală poate aduce probe care, coroborate cu alte elemente, pot fi esențiale în probarea infracțiunii. Prin examinarea victimei medicul legist poate face dovada existenței raportului sexual, existența unor leziuni traumatice, care ar putea explica o constrângere fizică; depistarea unor afecțiuni patologice sau împrejurări care dovedesc imposibilitatea de apărare.

Autorul subliniază că la examinarea victimei se poate constata prezența urmelor de violență create prin constrângerea fizică executată de făptuitor, starea sănătății victimei sau existența unor afecțiuni patologice din cauza cărora nu s-a putut apăra. Depistarea unor leziuni de acest gen au valoare și în probarea constrângerii, și chiar în identificarea făptuitorului. De asemenea, nu trebuie omisă nici posibilitatea pe care o are constatarea medico-legală de a confirma sau infirma declarațiile victimei referitoare la natura violențelor la care a fost supusă, vechimea urmelor de violență pe care le prezintă, elemente deosebite pentru corecta desfășurare a cercetării.

M. RUIU apreciază, de asemenea, și faptul că expertiza medico-legală psihiatrică este o formă cu totul particulară în cadrul expertizei medico-legale. Studiul complex al personalității umane, a modului ei de a acționa în societate, aduce un aport serios judecătorului în cântărirea răspunderii penale, a dozării pedepsei, a luării măsurilor de siguranță prevăzute de lege¹⁰³.

¹⁰¹ Ibidem, p. 163.

¹⁰² Ibidem, p. 191.

¹⁰³ Ruiu M. *Metodologia investigării criminalistice a unor genuri de infracțiuni*. București : Universul Juridic, 2014, p. 155-156.

În perimetrul doctrinei analizate cercetăm și materialul științific „*Traficul de ființe umane. Infractor, victimă, infracțiune*”. Asociația Magistraților Iași, 2005, semnat de autorii MATEUȚ Gh., PETRESCU V. E., ȘTEFĂROI N. ș.a.

Inițial, autorii vizați conturează că în instrumentarea cauzelor având ca obiect infracțiunile de trafic de persoane se aplică toate regulile de bază ale procesului penal, cu unele limitări strict prevăzute de lege, dar care în esență sunt derogări care nu afectează dreptul fundamental sau regulile de bază ale procesului penal¹⁰⁴. Pe segment, cercetătorii atenționează că rațiunea instituirii anumitor dispoziții speciale își are fundamentul în natura infracțiunilor vizate, care au dobândit un caracter transfrontalier, față de care mijloacele și metodele clasice procedurale au devenit insuficiente pentru combaterea fenomenului infracțional. Astfel, s-a impus perfecționarea regulilor procedurale, implicit a celor care se referă la culegerea de informații, la descoperirea faptelor ilicite și la identificarea autorilor acestor fapte¹⁰⁵.

În lucrarea menționată, autorii analizează detaliat și statutul victimei în cauzele de trafic de ființe umane, inclusiv în materie de drept comparat, procedeele tactice de audiere a acestora¹⁰⁶. Grație acestei lucrări am reușit să sesizăm că pentru cercetarea reușită a infracțiunilor din categoria vizată, o importanță deosebită prezintă cunoașterea aprofundată a fenomenului traficului de persoane, reglementarea explicită a conținutului constitutiv al infracțiunilor de trafic de persoane, capacitatea de individualizare riguroasă atât a acțiunilor prin săvârșirea cărora se realizează infracțiunile de trafic, cât și a mijloacelor frauduloase folosite pentru săvârșirea faptelor incriminate, în scopul delimitării activităților prin intermediul cărora se realizează traficul persoanelor¹⁰⁷.

În privința colaborării internaționale pe segmentul investigării infracțiunilor de trafic de ființe umane am consultat lucrarea autorului V. TRONECI cu genericul „*Interpol – poliție fără frontiere*”. Editura Tehnică. București, 2001”. După cum sesizăm din titlul acestei monografii, este vorba despre rolul Interpolului în documentarea și investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane¹⁰⁸.

La fel de importante se prezintă a fi și alte materiale științifice publicate peste hotare care, deși indirect, totuși abordează careva laturi și particularități în materia urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane. Constatăm că o semnificație incontestabilă pentru lucrarea elaborată au prezentat-o următoarele materiale științifice:

¹⁰⁴ Mateuț Gh., Petrescu V. E., Ștefăroi N. ș.a. *Traficul de ființe umane. Infractor, victimă, infracțiune*. Iași : Asociația Magistraților, 2005, p. 119.

¹⁰⁵ Ibidem, p. 119.

¹⁰⁶ Ibidem, p. 148-149.

¹⁰⁷ Ibidem, p. 157.

¹⁰⁸ Troneci V. *Interpol – poliție fără frontiere*. București : Ed. Tehnică, 2001, p. 44-46.

1) Lucrarea „*Human Trafficking and Police Investigation*”. In: WINTERDYC J, PERRIN B, REICHEL Ph. *Human Trafficking. Exploring the International Nature. Concerns and Complexities*. Ed. CRC Press. Taylor&Francis Group. Boca Raton. Florida, 2012, coordonată de autorul A. HERZ. Aici se susține ideea că infracțiunile de trafic de persoane prezintă un caracter transfrontalier, ceea ce impune ca probele să fie obținute din jurisdicția teritorială a mai multor state, prin utilizarea tehnicilor speciale de investigare penală, a cooperării internaționale și a cererilor de asistență judiciară reciprocă¹⁰⁹.

2) În raza cercetării noastre științifice se încadrează și autorii TERRITO L. și GLOVER N. cu lucrarea „*Criminal Investigation of Sex Trafficking in America*”. Ed. CRC Press. Taylor&Francis Group. Boca raton, Florida, 2014. Referindu-se la particularitățile tactice ale audierii traficantilor de persoane, importantă este afirmația acestora că la audierea lor, investigatorii urmăresc realizarea următoarelor obiective: obținerea unor probe utile pentru procesul de investigare a traficului de persoane; eliminarea din cercul de suspecti a persoanelor nevinovate; identificarea și arestarea și a altor traficanți de persoane, implicați în cazul investigat¹¹⁰;

3) Lucrarea lui ORSINI B. W. intitulată „*Law enforcement considerations for human trafficking*. In: BURKE M. C. *Human Trafficking Interdisciplinary Perspectives*. Ed. Routledge, Taylor & Francis group, New-York; 2013” este, de fapt, dedicată particularităților de investigare reactivă a traficului de persoane¹¹¹;

4) Comportă interes pentru cercetarea noastră și articolul științific „*La traite des etres humains – La situation belge. Actes du colloque. Esclavage modern et trafic d’etres humains quelles approches europeenes?*”. Centre de Conferences Internationales, Paris, 17 novembre 2000, semnat de BRAMMERTZ S. Printre altele, în cadrul lucrării analizate se susține că chestiunea ascultării în proces ca martor a victimelor infracțiunilor de trafic de persoane ar putea deveni o chestiune inedită, deoarece în mod obișnuit în cazul în care o persoană consimte, ea pierde calitatea de victimă. Or, se spune că traficul nu este niciodată consensual¹¹²;

5) Următorul articol științific, consultat de noi, care efectuează o delimitare între traficul de ființe umane și migrarea ilegală în baza mai multor criterii aparține autorului PIN X. și este

¹⁰⁹ Herz A. *Human Trafficking and Police Investigation*. In: *Human Trafficking : Exploring the International Nature. Concerns and Complexities*. Boca Raton. Florida : Ed. CRC Press, 2012, p. 134.

¹¹⁰ Territo L., Glover N. *Criminal Investigation of Sex Trafficking in America*. Boca Raton, Florida : Ed. CRC Press, 2014, p. 251.

¹¹¹ Orsini B. W. *Law enforcement considerations for human trafficking*. In: BURKE, M. C. *Human Trafficking Interdisciplinary Perspectives*. New-York : Ed. Routledge, 2013, p. 198.

¹¹² Brammertz S. *La traite des etres humains – La situation belge*. In : *Actes du colloque : Esclavage modern et trafic d’etres humains quelles approches europeenes?* Centre de Conferences Internationales, Paris, 17 nov. 2000. Paris, 2000, pp. 88. [online] [accesat 02.03.2021]. Disponibil: <https://www.yumpu.com/fr/document/read/33249520/esclavage-moderne-et-traffic-datres-humains-quelles-approches->

întitulat „*La theorie du consentement de la victime en droit penal allemande*”. *Revue de science criminelle et de droit penal compare*, 2003. Pe bună dreptate susține autorul că uneori, procesul traficului este inițiat de chiar decizia liberă a victimei de a migra, iar consimțământul persoanei, victimă a traficului nu înlătură răspunderea penală¹¹³.

Pentru a clarifica diverse aspecte controversate referitoare la urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane, am cercetat și lucrări din patrimoniul doctrinar în această materie din Federația Rusă.

Acest segment de cercetare a fost dezvăluit reușit în teza de doctor „*Методика расследования торговли людьми. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*”. Челябинск, 2011, al cărei autor este ФАХРУТДИНОВ Р. З. Analizând metodologia cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, autorul vizat susține că una din componentele acesteia ține, în mod obligatoriu, de stabilirea circumstanțelor care urmează a fi dovedite, precum și a semnelor ce caracterizează componența de infracțiune¹¹⁴.

Pentru cercetătorul din Federația Rusă, infracțiunile de trafic de ființe umane și procesul „cunoașterii” faptului infracțional cuprinde: 1) faptul din trecut, care nu poate fi perceput nemijlocit de către organul de urmărire penală și instanța de judecată; 2) urmele infracțiunii, cercetate nemijlocit de către subiecții antrenați în procesul de investigare a faptei¹¹⁵.

ФАХРУТДИНОВ Р. З. împărtășește opinia că activitatea de cercetare a infracțiunilor legate de traficul de ființe umane reprezintă un sistem care include următoarele elemente componente: 1) identificarea surselor probatorii și a informațiilor orientative; 2) procesul probatoriu (stabilirea circumstanțelor care constituie obiectul probatoriului); 3) prognozarea unei eventuale împotriviri urmăririi penale și neutralizarea acesteia prin metode și mijloace criminalistice¹¹⁶.

Un element substanțial sub aspectul corelației procesului infracțional în timp și spațiu îl reprezintă mediul material, condițiile pregătirii, comiterii și tăinuirii infracțiunii, iar o amprentă importantă asupra mecanismului comiterii infracțiunii o lasă și condițiile sociale a vieții cotidiene¹¹⁷.

În opinia lui ФАХРУТДИНОВ Р. З., examinarea unor situații concrete premergătoare începerii urmăririi penale (apărute la momentul depistării nemijlocite de către reprezentanții organelor de drept a semnelor infracțiunii sau la etapa adresării plângerilor din partea rudelor

¹¹³ Pin X. La theorie du consentement de la victime en droit penal allemande. Eléments pour une comparaison. In: *Revue de science criminelle et de droit penal compare*. 2003, p. 259-260.

¹¹⁴ Фахрутдинов Р. З. *Методика расследования торговли людьми* : Дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск, 2011, с. 14.

¹¹⁵ Ibidem, p. 18.

¹¹⁶ Ibidem, p. 19-20.

¹¹⁷ Ibidem, p. 24.

apropiate sau a altor persoane) au scos la iveală anumiți factori tipici *obiectivi* și *subiectivi*, care influențează negativ asupra depășirii lor, inclusiv și în raport cu luarea hotărârilor în privința neînceperii urmăririi penale.

La categoria factorilor obiectivi se atribuie: 1) caracterul limitat, deficitar al informațiilor inițiale referitor la cele întâmplate, care nu este suficient pentru începerea urmăririi penale. De regulă, asemenea informații sunt prezentate de rudele apropiate sau cunoscuții victimei, care de frecvente ori nu cunosc nici locul de aflare a acesteia și nici caracterul celor întâmplate; 2) complexitatea procedurii, iar în unele cazuri chiar și imposibilitatea realizării măsurilor de verificare sau a celor operativ-investigative pe teritoriul altor state până la începerea urmăririi penale¹¹⁸. La factorii subiectivi se referă: 1) lipsa unei percepții corespunzătoare în materia caracteristicii juridico-penale a faptei de trafic de ființe umane, determinate de imperfecțiunea și neclaritatea acestei norme, de lipsa unei practici corespunzătoare privind investigarea acestor infracțiuni, de lipsa unei baze metodologice clare și eficiente în această materie; 2) nivelul insuficient al conștiinței profesionale a anumitor persoane care realizează verificarea informațiilor referitoare la traficul de ființe umane sau care descoperă nemijlocit, ocazional, semnele acestei componente de infracțiune în cadrul cercetării altor fapte¹¹⁹.

O altă contribuție științifică importantă adusă la temă este lucrarea „*Методика расследования торговли людьми. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*”. М., 2008 realizată de cercetătorul СМИРНОВ Г. К.

În viziunea acestuia, modalitatea comiterii infracțiunii reprezintă un sistem de acțiuni (inacțiuni) ale făptuitorului orientate spre atingerea rezultatului infracțional. Autorul are în vedere acțiunile, deși *inter-conexe*, însă diferite după esență, realizate atât la faza pregătirii și comiterii infracțiunii, cât și în cadrul etape post-criminale. În conținutul acestui sistem sunt evidențiate trei grupe: 1) acțiunile ce nimeresc sub incidența dispoziției faptei incriminate făptuitorului care determină calificarea actelor comise; 2) alte acțiuni ce comportă un anumit grad de importanță în sens juridic pot fi prevăzute atât de normele de drept penal, cât și procesual penal. Aici: acțiunile care pun în evidență intenția făptuitorului, pregătirea minuțioasă pentru comiterea faptei, care evidențiază prezența circumstanțelor agravante sau atenuante, cele direcționate spre recuperarea prejudiciului cauzat prin infracțiune; 3) acțiunile lipsite de o anumită importanță juridică¹²⁰.

Aderăm la opinia autorului în sensul că, în cauzele de trafic de ființe umane una dintre circumstanțele care determină calificarea faptei, inclusă și ea în obiectul probatoriului, este

¹¹⁸ Ibidem, p. 133-134.

¹¹⁹ Ibidem, p. 134.

¹²⁰ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми: Дис. ... канд. юрид. наук.* М, 2008, с. 58.

influența făptuitorului asupra victimei¹²¹. Cercetătorul *СМИРHOB Г. К.* mai susține că în cadrul dosarelor referitoare la traficul de ființe umane urmează a fi evidențiate următoarele grupuri tipice a elementelor informaționale: 1) elemente informaționale referitoare la victima infracțiunii; 2) elemente informaționale privind fapta investigată; 3) elemente informaționale cu privire la persoanele implicate în comiterea infracțiunii de trafic de ființe umane¹²².

Același autor cataloghează și cele mai importante sarcini care urmează a fi soluționate la investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane¹²³. Prezintă valoare științifică și opinia enunțată de *СМИРHOB Г. К.* referitoare la faptul că una dintre cele mai eficiente forme de colaborare procesuală o reprezintă crearea grupului de ofițeri de urmărire penală, obiectivul de bază al căruia este axat pe efectuarea urmăririi, în caz de complexitate sau de volumul mare al lucrului ce urmează a fi realizat, de către mai mulți ofițeri. Cu referire la infracțiunile de trafic de ființe umane, la aceste situații pot fi atribuite: 1) cercetarea infracțiunilor, comise în cadrul unei anumite rețele de trafic de ființe umane cu efectuarea concomitentă a măsurilor speciale de investigații, orientate spre documentarea operativă a activității criminale în derulare, realizate în cadrul acestei rețele; 2) investigarea activității de trafic de ființe umane, desfășurate în cadrul „rețelelor” regionale sau transnaționale cu multe nivele, precum și în cadrul celor bine organizate structural; 3) cercetarea infracțiunilor cu un număr mare de victime sau învinuiți¹²⁴.

Un interes aparte pentru aspectele temei de cercetare prezintă și teza de doctor *„Использование специальных познаний при расследовании преступлений, связанных с торговлей людьми и использованием рабского труда”*. *Нижний Новгород, 2011* a autoarei *ПОЛЯКОВА М. А.* Punând accent pe necesitatea utilizării cunoștințelor speciale în vederea stabilirii faptelor noi, importante pentru cercetarea și examinarea în judecată a cauzelor referitoare la traficul de ființe umane, *ПОЛЯКОВА М. А.* susține că scopul expertizelor judiciare în procesul cercetării cauzelor penale din categoria vizată ține de stabilirea circumstanțelor ce dovedesc legătura înscrisurilor în ciornă ridicate cu învinuiții, legătura înregistrărilor foto sau video cu persoana victimei exploatate, precum și a urmelor biologice de proveniență umană din locul de adăpostire sau exploatare a victimei cu persoana acesteia etc.¹²⁵.

Nu trecem nici peste teza de doctor *„Проблемы первоначального этапа расследования торговли людьми, использования рабского труда и связанных с ними преступлений*.

¹²¹ Ibidem, p. 68-69.

¹²² Ibidem, c. 113-115.

¹²³ Ibidem, p. 137.

¹²⁴ Ibidem, p. 149-150.

¹²⁵ Полякова М. А. *Использование специальных познаний при расследовании преступлений, связанных с торговлей людьми и использованием рабского труда* : дис. ... канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2011, с. 145-146.

Диссертация на соискание степени кандидата юридических наук”. Нижний Новгород, 2010 a cercetătorului КОЛЕСОВ А. И.

Din această lucrare reținem următoarea opinie: „în practica cercetării infracțiunilor vizate sesizările privind traficul de persoane pot fi adresate și de organizațiile neguvernamentale, de cele obștești la care s-a adresat victima recrutată sau răpită. Asistența din partea colaboratorilor organizațiilor specificate, în situația respectivă, poate fi folosită în vederea stabilirii unor relații de încredere între victimă și reprezentanții organelor de drept. Sesizarea organizației neguvernamentale sau a celei obștești poate soluționa parțial problema plasării temporare a victimei, în special în cazurile în care lipsesc locurile speciale de adăpostire a victimelor, însă acest fapt nu exclude necesitatea aplicării măsurilor de protecție prevăzute de lege față de victime și reprezentanții organizațiilor specificate supra”¹²⁶.

КОЛЕСОВ А. И. susține că, la cazul exteriorizat, cea mai dificilă circumstanță o reprezintă posibilitatea identificării persoanelor care sunt gata să depună plângeri oficiale în privința anumitor subiecți ai activității infracționale. A administra întregul spectru de probe care demască traficantii de ființe umane în comiterea infracțiunilor vizate este posibil doar prin introducerea și recunoașterea rezultatelor activității speciale de investigații în cadrul probatoriului procesual penal¹²⁷. Cu deplină justete și cunoștință de cauză se mai susține că particularitățile efectuării acțiunilor de urmărire penală pe categoria vizată de dosare sunt determinate atât de specificul activității infracționale, cât și de posibilele circumstanțe ale descoperirii semnelor infracțiunii și ale pornirii urmăririi penale¹²⁸.

În lucrarea „*Расследование торговли людьми: методика, тактика, специальные познания. Учебное пособие*”. Изд. Юрлитинформ. М., 2010, elaborată de С. Ю. ЖУРАВЛЕВ, accentul e pus pe activitatea infracțională a organizatorului grupării criminale, a celui care recrutează, a transportatorului și cumpărătorului este axată pe obiectul traficului, în această calitate figurând femeile, bărbații, copiii. Scopurile urmărite de membrii grupărilor criminale pot coincide, însă persistă și anumite deosebiri determinate de vârstă, de capacități și de posibilitățile sexuale ale persoanei¹²⁹.

Pe legătura faptelor care interesează la subiect, părerile acestui cercetător se deosebesc destul de puțin de ale altora, dar ceea ce contează e mai mult impulsul pentru investigație inițiat prin pondere pentru latura practică. Alăturat, considerăm ca elocvente mai multe opinii

¹²⁶ Колесов А. И. *Проблемы первоначального этапа расследования торговли людьми, использования рабского труда и связанных с ними преступлений* : Дис. ...канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2010, с. 85.

¹²⁷ Ibidem, p. 87-88.

¹²⁸ Ibidem, с. 162.

¹²⁹ *Расследование торговли людьми: методика, тактика, специальные познания* : Учебное пособие. Под ред. С. Ю. Журавлева. Москва : Юрлитинформ, 2010, с. 5.

prezentate de autoarea МИЗУЛИНА Е. Б. în monografia „Торговля людьми и рабство в России”. Изд. ЮРИСТЪ. М., 2006.

Opinia autoarei poate fi susținută în sensul că unul dintre factorii care contribuie substanțial la creșterea ponderii traficului de ființe umane îl reprezintă existența unui sistem bine organizat al criminalității transfrontaliere, internațională. În viziunea cercetătoarei МИЗУЛИНА Е. Б., pe acest segment acționează structuri criminale transnaționale și nici un stat al lumii nu este asigurat, protejat corespunzător de activitatea ilegală a acestora¹³⁰. În pagina de stabilire a circumstanțelor privind comiterea faptelor de trafic de ființe umane, МИЗУЛИНА Е. Б., împărtășește ideea audierii minuțioase a cunoscătorilor care au sesizat organele de drept sau, nemijlocit, a victimelor, ceea ce face posibilă obținerea inițială a informațiilor probatorii referitor la faptul răpirii, recrutării, transportării, vânzării-cumpărării sau al exploatării. Ea nu trece nici peste necesitatea luării în calcul a faptului că de frecvente ori, anume rudele apropiate determină victima să plece peste hotare pentru a câștiga surse de existență¹³¹.

Trecem în revistă și lucrarea „Торговля людьми и органами человека, криминологические, политические и социальные проблемы. Взгляд на криминальные реалии XXI века. Перевод с латышского”. БААФ. Рига, 2005, semnată de ВИЛКС А., bine venită pentru îmbogățirea și continuarea experienței în cercetarea la temă.

Referindu-se la victimele traficului de ființe umane, ВИЛКС А. atenționează că, de obicei, femeile sunt vândute și folosite, *ex abrupto*, în: a) industria sexuală, în sex-turism, pentru organizarea prostituției în locurile unde se desfășoară acțiuni militare sau în locurile de dislocare a forțelor armate; b) pentru producerea materialelor pornografice; c) pentru robie în condiții domestice, inclusiv pentru nașterea forțată a copiilor; d) pentru lucrări necalificate; e) pentru lucrări calificate; f) în vederea deservirii persoanelor bolnave, în etate sau a copiilor; g) în vederea prelevării organelor sau țesuturilor. Bărbații sunt vânduți și folosiți în: a) construcții, lucrări agricole, alte categorii de lucrări (industria de prelucrare a lemnului, transportarea de bunuri etc.); b) pentru lucrări necalificate; c) pentru lucrări calificate; d) în calitate de sportivi pentru reprezentarea intereselor anumitor cluburi; e) în calitate de artiști pentru folosirea capacităților artistice și a talentelor, în vederea perfecționării și dezvoltării valorilor culturale¹³².

Posibilități de identificare a particularităților de efectuare a urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane în situațiile în care victimele sunt răpite de făptuitori oferă și cercetătorii ДВОРКИН А. И., САМОЙЛОВ Ю. М., ИСАЕНКО В. Р. și РИЗАЕВ А. Ш.

¹³⁰ Мизулина Е. Б. *Торговля людьми и рабство в России*. Москва : Юристъ. 2006, с. 12.

¹³¹ Ibidem, с. 101.

¹³² Вилкс А. *Торговля людьми и органами человека, криминологические, политические и социальные проблемы : Взгляд на криминальные реалии XXI века*. Рига : БААФ, 2005, с. 14.

În lucrarea „*Расследование похищения человека. Методическое пособие*”. Изд. ПРИОРИТЕТ. М., 2000, aceștia pun în special accentul pe următoarele momente: particularitățile cercetării la fața locului în caz de răpire a persoanelor; dispunerea și efectuarea expertizei odorologice; examinarea fonogramelor pentru a identifica persoanele antrenate în comiterea traficului de ființe umane. Ei vizează, mai ales, situațiile de răpire a persoanelor în cazurile de trafic de ființe umane. Atunci locul unde a avut loc răpirea persoanei este identificat în baza declarațiilor martorilor, însă, de frecvente ori, acest loc rămâne necunoscut până la eliberarea victimei, când apare posibilitatea reală de a stabili circumstanțele celor întâmplate în urma declarațiilor ei¹³³.

Autorii ДВОРКИН А. И., САМОЙЛОВ Ю. М., ИСАЕНКО В. Р. și РИЗАЕВ А. Ш., vorbesc și despre locul adăpostirii și ținerii forțate a victimei, opinând că el este determinat de către colaboratorii organelor de drept sau în baza declarațiilor oferite de victimă după eliberarea sau evadarea ei. Scopul cercetării acestor încăperi ține de: a) descoperirea urmelor care vorbesc despre aflarea faptuitorilor în încăperea vizată; b) descoperirea urmelor care confirmă declarațiile victimei în sensul deținerii ei forțate; c) descoperirea anumitor obiecte, substanțe interzise în circuitul civil (arme, substanțe narcotice, psihotrope etc.)¹³⁴.

Ne raliem punctului de vedere expus de autoarea МИХАЙЛОВА Е. А. în lucrarea „*Противодействие распространению рабства и торговле людьми в Российской Федерации*”. Изд. Сателлит. Саратов, 2009, în sensul că uneori, rudele apropiate și cunoscuții pot deveni un factor substanțial pe segmentul împotrivirii urmăririi penale. Or, participarea lor la proces în calitate de reprezentanți ai victimelor minore în anumite cazuri poate fi recunoscută ca nerațională¹³⁵.

МИХАЙЛОВА Е. А. e de părerea că victimele traficului de ființe umane se atribuie la categoria acelorora cu lipsă de încredere față de reprezentanții organelor de drept. Situație firească mai ales când victimele care s-au aflat peste hotare, au avut parte de ignoranță din partea reprezentanților organelor judiciare, ai reprezentanților consulatelor și serviciilor de migrație¹³⁶. Momentul trebuie luat în calcul în procesul pregătirii și la faza inițială a audierii. Aici МИХАЙЛОВА Е. А. e pentru depunerea eforturilor suplimentare în vederea materializării unei înțelegeri reciproce și pentru stabilirea încrederii, important fiind ca ofițerul de urmărire penală să fie deschis și corect cu persoana audiată pe întreaga durată a urmăririi penale¹³⁷.

¹³³ Дворкин А. И. и др. *Расследование похищения человека* : Методическое пособие. Москва : Приоритет, 2000, с. 45.

¹³⁴ Ibidem, p. 48.

¹³⁵ Михайлова Е. А. *Противодействие распространению рабства и торговле людьми в Российской Федерации*. Саратов : Сателлит, 2009, с. 25.

¹³⁶ Ibidem, p. 85.

¹³⁷ Ibidem, p. 156.

În câmpul temei care ne interesează se înscrie și lucrarea lui СИНИЦЫН Л. Ф. „Предотвращение торговли людьми: опыт неправительственных организаций”. Центр против насилия и торговли людьми. Пермь, 2002, unde, în baza rezultatelor cercetării efectuate, se reușește identificarea anumitor legături probatorii între: a) mijloacele de constrângere a victimei, depistate în procesul cercetării la fața locului sau a percheziției și urmele de pe corpul sau hainele ei; b) depozițiile victimei și urmele infracțiunii descoperite la fața locului sau în cadrul percheziției; c) mijloacele de muncă descoperite, urmele de pe corpul sau hainele victimei și declarațiile ei referitoare la caracterul și conținutul muncilor pe care a fost constrânsă să le presteze.

În caz de depistare a urmelor de injecții pe corpul victimei, este rațional de a purcede, prin ordonanță, la colectarea mostrelor de sânge pentru dispunerea ulterioară a expertizei în vederea depistării în sângele persoanei examinate a urmelor de substanțe narcotice sau psihotrope. Obligatorietatea obținerii mostrelor de sânge pentru cercetare poate fi, de asemenea, legată de necesitatea stabilirii, în procesul examinării corporale, a semnelor de infecție cu boli venerice. Această circumstanță dictează necesitatea luării măsurilor de precauție de către ofițerul de urmărire penală, de lucrătorul medical, care participă la actul de examinare corporală și de colectare a mostrelor pentru cercetare¹³⁸.

În lucrarea autorilor СМЕРНОВ В. К., ВАРЧУК Т. В. și ДУБОВАЯ Т. А. cu genericul „Типологический подход при производстве по уголовным делам о торговле людьми”. Изд. ЮНИТИ-ДАНА. М., 2009 se ține în vizor specificul efectuării unui spectru și mai larg de acțiuni de urmărire penală în procesul efectuării urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane. În opinia autorilor, examinarea corporală a victimei depistate, de exemplu, în procesul cercetării locului faptei sau a percheziției, urmează a fi efectuată de îndată.

Această acțiune de urmărire penală trebuie efectuată cu luarea în calcul și în cunoștință de cauză a întregului spectru de urme care pot fi descoperite și la se atribuie: a) urmele de epuizare, extenuare fizică și psihică a persoanei răpite, recrutate, transportate, transferate sau adăpostite în scop de exploatare; b) urmele de violență, de leziuni, vătămrile corporale, la care persoana răpită, recrutată, transportată, transferată sau adăpostită în scop de exploatare a fost supusă; c) urmele injecțiilor, ca urmare a administrării substanțelor narcotice sau psihotrope pentru a învinge voința victimei; d) urmele de folosire, impunere a persoanei răpite sau recrutate la munci fizice.

Se promovează și ipoteza că pentru formularea învinuirii aduse este extrem de important ca declarațiile părții vătămate să corespundă caracterului urmelor de pe corpul său, iar concluziile

¹³⁸ Синицын Л. Ф. *Предотвращение торговли людьми: опыт неправительственных организаций*. Пермь : Центр против насилия и торговли людьми, 2002, с. 204.

expertizei medico-legale să explice proveniența urmelor, stabilite în procesul examinării corporale¹³⁹.

Deja, *A. Г. ФИЛИППОВ*, expune în lucrarea sa „*Криминалистика. Учебник. Издание 4-е, переработанное и дополненное*”. Изд. ЮРАЙТ. М., 2011, condițiile generale ale audierii victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane care sunt similare celor ale audierii pe alte categorii de dosare, unde victimele au fost, de asemenea, supuse violenței fizice și psihice. În cazul dat, un rol deosebit îl are mediul și circumstanțele efectuării acestei acțiuni de urmărire penală. Condițiile audierii nu doar că urmează să determine victima la darea declarațiilor, dar și să asigure încrederea acesteia și colaborarea satisfăcătoare cu organul de urmărire penală. Cercetătorul susține că pe cât de confortabile sunt condițiile audierii și atmosfera de comunicare cu ofițerul de urmărire penală, pe atât este mai reală posibilitatea obținerii declarațiilor corespunzătoare și a informațiilor detaliate în privința mecanismului activității infracționale¹⁴⁰.

Ne raliem la poziția lui *A. Г. ФИЛИППОВ* atunci când acesta evocă următoarele: examinarea corporală a părților vătămate trebuie efectuată cu aplicarea înregistrării video sau a fotografiei judiciare. O condiție obligatorie, în acest sens, o reprezintă fotografierea în detaliu și înregistrarea video a urmelor descoperite pe hainele și corpul persoanei vătămate¹⁴¹.

Astfel în expunerea celor mai importante materiale științifice la tema tezei de doctor am semnalat multiple situații care în mare parte acoperă specificul cercetării în cauzele de trafic de ființe umane. Aceasta nu înseamnă însă că demersul nostru științific nu a luat în calcul și multe alte opinii expuse în literatura de specialitate mai ales de peste hotare cu referire la acest subiect. De aceea, vom mai trasa, pe viitor, anumite direcții prioritare de cercetare care vor avea la temelie o gamă mai largă de materiale științifice dedicate subiectului urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane. Or, toate demersurile științifice descrise și analizate în acest capitol au contribuit, în mare parte, la identificarea și analiza particularităților urmăririi penale pe această categorie de cauze penale.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

1. Cercetarea științifică a fenomenului traficului de ființe umane și a mecanismelor de prevenire și combatere a acestuia determină, la rândul său, necesitatea perfecționării activității de descoperire și cercetare a acestor infracțiuni prin utilizarea în complex a instrumentariului legal - dreptului penal, procesual penal, criminalistici, expertizei judiciare, activității speciale de investigații etc.

¹³⁹ Смирнов В. К., Варчук Т. В., Дубовая Т. А. *Типологический подход при производстве по уголовным делам о торговле людьми*. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2012, с. 143.

¹⁴⁰ *Криминалистика* : Полный курс. Под ред. А. Г. Филиппова. Москва : Юрайт, 2011, с. 835.

¹⁴¹ Ibidem, 835.

2. Lipsa la etapa actuală a unei metodologii aprobate în materia urmăririi penale și cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, precum și suportul științific insuficient pe acest segment de activitate al organelor de drept, determină necesitatea cercetării cadrului procesual penal și practicii de urmărire penală în cauzele de trafic de ființe umane pentru elaborarea și punerea pe rol a unui instrumentariu adecvat de investigare a infracțiunilor de trafic de ființe umane, precum și a recomandărilor în privința identificării făptuitorilor antrenați în comiterea unor asemenea infracțiuni, colectării probelor privind vinovăția acestora și trimiterii dosarelor în judecată.

3. Particularitățile efectuării urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane nu sunt identificate pe deplin și nu sunt luate în calcul în modul corespunzător. Problemele enunțate ar putea fi, în mare parte soluționate, în baza algoritimizării științifice argumentate a acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane și consecutivitatea efectuării acestora în cadrul cercetării infracțiunilor de acest gen. Or, cercetările științifice referitoare la urmărirea penală pe această categorie de dosare au un caracter experimental, nefiind aprobate până la urmă de practică.

4. În cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane s-a acumulat o anumită experiență tactico-metodologică, dar ea poartă un caracter epizodic, iar multe aspecte legate de sesizarea organelor de urmărire penală, de pornirea urmăririi penale, de specificul probatorului și a procedeele probatorii pe această categorie de dosare penale penală rămân fără de răspuns, fiind astfel necesară o evaluare complexă și generalizare a cadrului de urmărire penală în acest domeniu.

5. Analiza situației în domeniul prevenirii și combaterii infracțiunilor de trafic de ființe umane sesizează un șir de *probleme* de natură să afecteze procesul de descoperire a infracțiunilor în cauză, de identificare a făptuitorilor antrenați în comiterea acestora și documentarea acțiunilor lor ilicite, de colectare a probelor privind vinovăția acestora și trimiterii dosarelor în judecată: în sumarul lor problemele relevate vizează:

- traficul de ființe umane, constituind o formă de manifestare a crimei organizate, posedă un caracter extrem de complex, implicând un cerc larg de infractori (organizatori, autori, instigatori și alții) și este în legătură cu alte fapte penale, precum proxenitismul, spălarea banilor, contrabanda, escrocheria, falsul în acte publice, cumpărarea sau vânzarea documentelor oficiale, confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale a imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor false trecerea ilegală a frontierei de stat și bineînțeles, cu fenomenul corupției, care facilitează săvârșirea infracțiunii, fapt care complică procesul de urmărire penală în cauzele de trafic de ființe umane;

- acțiunile organelor de drept survin de regulă post-factum, în situația în care de la momentul săvârșirii infracțiunii de trafic s-a scurs un anumit timp, consecințele au fost suportate de victime, iar o parte din urmele infracțiunii și bineînțeles probe fiind distruse; victimile, în astfel de situații, deseori evită să coopereze cu organele de urmărire penală, alteleori î-și retrag plângerea făcută; probarea vinovăției făptuitorilor fiind dificilă;

- sunt frecvente situațiile în care organele de drept procedează imediat și prompt la valorificarea și realizarea sesizării parvenite de la victimă sau de la partea vătămată, care se referă la un anumit făptuitor sau episod al infracțiunii, scăpându-le măsurile speciale de investigații privind identificarea și documentarea tuturor participațiilor la infracțiune, inclusiv celor din alte state, colectarea și fixarea probelor prin supravegherea transfrontalieră, tehnici speciale de investigare, prin echipe comune de investigații, prin comisii rogatorii, or traficul de ființe umane constituie o formă de manifestare a crimei organizate;

- în multe cazuri urmărirea penală în cauzele de trafic de ființe umane confruntă diverse imixiuni, presiuni și influențe, obstacole și opunere activă sau/și pasivă urmăririi penale, fapt care determină organul de urmărire penală de a întreprinde măsuri de contracarare a acestor acțiuni;

- urmărirea penală în cauzele penale de trafic de ființe umane suscită efortul conjugat al mai multor entități abilitate cu competențe în domeniu, or practica descoperirii infracțiunilor denotă o interacțiune slabă și inefficientă, deseori având un caracter formal.

6. Analiza situației în domeniul urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane prezintă un interes științific deosebit, deoarece comportă un impact substanțial în ceea ce privește îmbunătățirea urmăririi penale, în diverse aspecte, pe această categorie de dosare. Aceasta analiză este relevantă și pentru elaborarea unor teze științifice, recomandări metodico-practice, inclusiv al unui algoritm al urmăririi penale, dar și propuneri de lege-ferenda menite să consolideze cadrul procesual privind activitatea organelor de drept antrenate în lupta cu traficul de ființe umane.

2. CARACTERISTICA OBIECTULUI PROBATORIULUI ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE

2.1. Probele și probatoriul în cazurile privind traficul de ființe umane

Pentru soluționarea unei cauze penale, organele judiciare trebuie să stabilească realitatea situației de fapt, precum și toate datele referitoare la persoana făptuitorului. În orice domeniu de activitate umană, adevărul nu se relevă spontan, el trebuie descoperit și dovedit sub toate aspectele sale¹⁴². Dreptul la probă este remarcat în materie penală și se compune din numeroase principii care formează arhitectura teoriei generale a probei, printre care libertatea și legalitatea probei, loialitatea, interdicția de preconstituire a unei probe etc., precum și reguli destinate să rezolve problema stabilirii adevărului faptelor litigioase, având în egală măsură o natură substanțială și procesuală¹⁴³. Iată de ce, dacă privim procesul penal prin prisma principiului aflării adevărului, observăm că acesta nu reprezintă doar o activitate judiciară, ci un proces de cunoaștere mult mai larg¹⁴⁴, în cadrul căruia organele de drept au nevoie de date sau dovezi pentru a stabili dacă o persoană este sau nu vinovată de săvârșirea unei infracțiuni, organele de urmărire penală fiind obligate să lămurească cauza, sub toate aspectele, pe bază de probe¹⁴⁵.

În literatura de specialitate probele au fost definite ca fiind acele elemente de fapt cu relevanță informativă asupra tuturor laturilor cauzei penale¹⁴⁶. În procesul penal, proba are un caracter dublu: instrument de cunoaștere, care ajută organul de drept la aflarea adevărului; instrument de dovedire, fiind folosită în scopul dovedirii tuturor susținerilor și argumentelor făcute în cursul procesului penal. De asemenea, mai rezultă că, în materie penală, proba constă în demonstrarea nu numai a existenței unei fapte, ci și a imputării acesteia unei persoane, precum și a intenției pe care aceasta o avea de a comite o astfel de faptă¹⁴⁷. Or, soluționarea cauzelor penale cu operativitate și în mod just presupune ca organele judiciare să stabilească încă de la început ce aspecte trebuie dovedite anume. Rezultă deci că obiectul probatoriului (*thema probandum*) este constituit din totalitatea faptelor și împrejurărilor ce trebuie dovedite în scopul rezolvării unei cauze penale¹⁴⁸. Cunoașterea obiectului probatoriului are o deosebită importanță pentru soluționarea legală și temeinică a cauzelor penale, deoarece ne indică tot ce trebuie dovedit, îndrumând autoritățile judiciare să lămurească, prin probe, toate aspectele care interesează cauza,

¹⁴² Dongoroz V. et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român : Partea specială*. București : Ed. Academiei, 1976, p. 44.

¹⁴³ Mateuț Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*, op. cit., p. 1; Desportes F., Lazerges-Cousquer, L. *Traité de procédure pénale*. Paris : Ed. Ecomomica, 2015, p. 545.

¹⁴⁴ Volonciu N. *Drept procesual penal*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1972, p. 52.

¹⁴⁵ Pinteau A. et al, op. cit., p. 176.

¹⁴⁶ Dongoroz V. et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român : Partea specială*, op. cit., p. 168.

¹⁴⁷ Mateuț Gh, op. cit., p. 4; Guinchard S., Buisson J. *Procédure pénale*. Paris : Éditions Litec, 2000, p. 287.

¹⁴⁸ Pinteau A. et al, op. cit., p. 179.

dar, totodată, împiedicându-le să irosească timp și mijloace cu dovedirea unor fapte și împrejurări care nu prezintă nici un interes pentru cauză¹⁴⁹.

Probatoriul reprezintă elementul de bază, pivotul, punctul de pornire a întregului proces penal¹⁵⁰. În procesul cercetării infracțiunii ofițerul de urmărire penală se confruntă cu necesitatea cunoașterii și percepției diferitor informații, care se atribuie atât la faptul investigat, cât și la anumite fapte și circumstanțe legate de acesta. Informația vizată poate avea importanță juridică sau, în particular, să reflecte anumite împrejurări ale faptului infracțional, importante pentru calificarea acestuia, să indice asupra vinovăției persoanei, să fie folosită în scop orientativ pe anumite segmente a celor întâmplate, precum și la selectarea comportamentului tactico-strategic a reprezentantului organului de urmărire penală. În dependență de gradul de admisibilitate și utilitate, de importanța ce o prezintă pentru cauza penală, legea stabilește cerințe în raport cu metodele și mijloacele de obținere a acesteia. Din acest considerent, unele circumstanțe urmează a fi stabilite, în mod imperativ, prin mijloace de probă procesual-penale; altele, dimpotrivă pot fi sesizate în rezultatul unei simple activități de percepere-cunoaștere. Totodată, însă, specificăm că anume activitatea procesuală înfăptuită în vederea stabilirii faptelor și circumstanțelor importante pentru cercetarea cauzelor penale constituie esența și conținutul întregii activități procesual-penale. La delimitarea acestor fapte și circumstanțe din întreagul cumul de informații contribuie una dintre categoriile juridice de bază, cum este obiectul probatoriului¹⁵¹.

De reținut că în obiectul probatoriului se includ numai faptele și împrejurările de fapt. Existența normelor juridice nu trebuie dovedită, prezumându-se că ele sunt cunoscute¹⁵². Împrejurările și faptele ce trebuie dovedite în procesul penal variază de la o cauză la alta, în funcție de particularitățile infracțiunii¹⁵³. Totalitatea împrejurărilor care trebuie dovedite într-o cauză penală constituie obiectul probatoriului. Enumerarea acestor împrejurări detaliază cerințele prevăzute de art. 19, alin. (3) Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Fiecare circumstanță trebuie examinată în cadrul urmăririi penale. Or, totalitatea împrejurărilor prevăzute de art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova determină conținutul rechizitoriului. În același timp, toate împrejurările, în funcție de cauza penală, dispun de anumite particularități individuale. Din aceste considerente obiectul probatoriului este individual în fiecare cauză penală¹⁵⁴. Faptele și împrejurările de fapt ce trebuie dovedite în cauzele penale variază de la o

¹⁴⁹ Theodoru Gr. *Tratat de Drept procesual penal*, op. cit., p. 285

¹⁵⁰ Кореневский Ю. В., Кипнис Н. М., Львова Е. Ю. *Доказывание в уголовном процессе. Традиции и современность*. Москва : Юристъ, 2000, с. 271.

¹⁵¹ Смирнов Г. К., op. cit., p. 46.

¹⁵² Theodoru Gr. *Drept procesual penal român. Partea generală*. Vol. II. Iași : Universitatea „Al. I. Cuza”, 1974, p. 65.

¹⁵³ Pinte A. et al. op. cit., p. 179; Stancu Em. *Investigarea științifică a infracțiunilor* : Curs de criminalistică. București, 1988. Vol. II, p. 211.

¹⁵⁴ Dolea I. et al. *Codul de procedură penală. Comentariu*, op. cit., p. 178.

cauză la alta. Atunci când ne referim la o singură cauză penală, se poate determina obiectul concret al probatoriului din acea cauză, în sensul faptei care a săvârșit-o învinuitul, împrejurările de loc, de timp, de mod, de mijloace în care a fost comisă fapta; când însă se examinează conceptul de obiect al probatoriului pentru toate cauzele penale trebuie luat în considerare un obiect abstract al probatoriului, prin care se determină generic faptele și împrejurările ce trebuie dovedite, folosind noțiunile de acțiune sau inacțiune, urmarea produsă, autorul faptei, împrejurările care se referă la faptă sau la persoana făptuitorului. Acesta este sensul în care se examinează obiectul probatoriului în dreptul procesual penal¹⁵⁵.

Este necesar să reținem și următorul fapt: Conform art. 99 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, probatoriul este o totalitate de acțiuni care are ca scop constatarea circumstanțelor importante. Aceste acțiuni sunt îndreptate spre stabilirea obiectului probatoriului¹⁵⁶. Prin *sarcina probatoriului (onus probandi)* se înțelege obligația procesuală ce revine unui participant la procesul penal de a dovedi împrejurările care formează obiectul probatoriului. Se pune problema de a ști căruia dintre participanții la proces îi revine sarcina de a dovedi faptele și împrejurările care susțin învinuirea și căruia dintre ei cele care susțin apărarea.

O regulă generală în materia probatoriului cere ca proba să fie efectuată de către cel care afirmă existența unei fapte sau împrejurări de fapt (*onus probandi incubit ei qui dicit* sau *actori incubit probatio*). Dacă împrejurarea de fapt a fost dovedită, persoana care invocă o altă împrejurare de fapt (ne negație sau explicativă) este obligată, la rândul său, să o dovedească (*reus in excipiendo fit actor*). Sarcina probatoriului poate reveni celui care a făcut prima afirmație, dacă acesta invocă o altă împrejurare de trebuie dovedită. Aplicând această schemă în procesul penal, ar trebui ca învinuirea să fie dovedită de cel care o formulează – acuzatorul -, iar împrejurările în apărare de către cel care le invocă – învinuitul. Totodată, învinuitul, bucurându-se de prezumția de nevinovăție, nu este obligat să probeze nevinovăția sa; el are însă dreptul să probeze lipsa de temeinicie a probelor care îl învinuiesc și să propună probe în apărare; de altfel, tuturor părților li se acordă dreptul de a propune și a cere administrarea probelor necesare în apărarea intereselor lor legitime. Exercițându-și dreptul de a lămurii prin probe împrejurările prin care sunt susținute pretențiile sau apărările formulate, părțile ajută autoritățile judiciare în activitatea de lămurire a cauzei sub toate aspectele¹⁵⁷.

Între faptele și împrejurările ce trebuie dovedite se face distincție, în primul rând, între fapte și împrejurări ce se referă la fondul cauzei – învinuirea formulată împotriva unei persoane -

¹⁵⁵ Theodoru Gr. *Tratat de Drept procesual penal, op. cit.*, p. 284-285.

¹⁵⁶ Dolea I. et al. *Codul de procedură penală. Comentariu, op. cit.*, p. 185-186.

¹⁵⁷ Theodoru Gr. *Tratat de Drept procesual penal, op. cit.*, p. 292-293.

și fapte și împrejurări de care depinde desfășurarea procesului. Obiectul probatoriului are în vedere, în principal, faptele și împrejurările ce se referă la fondul cauzei¹⁵⁸.

Expunându-ne în privința cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, susținem că una din componentele acesteia ține, în mod obligatoriu, de stabilirea circumstanțelor care urmează a fi dovedite, precum și a semnelor ce caracterizează componenta de infracțiune¹⁵⁹. În latura penală a cauzei trebuie să se dovedească, în primul rând, faptele și împrejurările de fapt ce confirmă vinovăția persoanelor bănuite. Formează obiect al probatoriului faptele și împrejurările de fapt ce constituie latura obiectivă a infracțiunii sau a infracțiunilor imputate: acțiunea sau inacțiunea care a avut loc, urmările socialmente periculoase produse, legătura lor cauzală, împrejurările de loc, de timp, de mod, de mijloace care au influență asupra încadrării juridice a faptei ca formă agravată sau atenuată a infracțiunii sau a unei cauze care agravează răspunderea penală. În al doilea rând, trebuie să se stabilească prin probe cine este autorul infracțiunii și cine a mai participat la comiterea ei, contribuția fiecăruia la săvârșirea infracțiunii în calitate de coautor, instigator sau complice. Pentru ca învinuirea să fie confirmată, este necesar să se constate și forma de vinovăție. În cazul în care latura subiectivă a infracțiunii are ca element un anumit scop sau mobil, și aceste împrejurări trebuie dovedite¹⁶⁰. Astfel, faptele sau împrejurările de fapt pot viza elementele constitutive ale infracțiunii, particularități cu ajutorul cărora poate fi identificat un bănuț, învinuit, dar și aspecte colaterale referitoare la personalitatea acestuia ori care pot întări convingerea că o anumită persoană a săvârșit fapta prevăzută de legea penală¹⁶¹.

Pe bună dreptate susține autorul *D. OSTAVCIUC* că, „ luând în vedere obiectul abstract al probatoriului, fixat în art. 96 Cod de procedură penală, se consideră că elementul probatoriului, specific traficului, trebuie să identifice umene împrejurări specifice, necesare cunoașterii tuturor aspectelor unui caz particular, și anume: existența racolării, transportării, transferului, adăpostirii sau primirii; existența dării sau primirii unor plăți ori beneficii pentru pbținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra victimei; existența violenței fizice sau psihice; existența abuzului ori violenței sexuale; existența faptului de profitare de abuz de autoritate sau de situația de vulnerabilitate a victimei; vârsta persoanei vătămate, precum și raporturile care au existat între victimă și făptuitor; participanții și contribuția lor la săvârșirea infracțiunii; consecințele infracțiunii; caracterul și măsimea daunei cauzate prin infracțiune; intenția, motivele și scopurile comiterii infracțiunii; cauzele și condițiile care au determinat săvârșirea infracțiunii; datele personale care caracterizează inculpatul și victima; existența bunurilor destinate sau utilizate pentru săvârșirea infracțiunii sau dobândite prin infracțiune,

¹⁵⁸ *Ibidem*, p. 285.

¹⁵⁹ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 14.

¹⁶⁰ Theodoru Gr. *Tratat de Drept procesual penal*, *op. cit.*, p. 286-287.

¹⁶¹ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Coord.: M. Udriou, *op. cit.*, p. 290.

indiferent de faptul cui au fost transmise ele; existența condițiilor care pot agrava ori atenua răspunderea penală a făptuitorului/făptuitorilor etc.”¹⁶².

Referindu-ne la infracțiunile de trafic de ființe umane menționăm că procesul „cunoașterii” faptului infracțional cuprinde: 1) faptul din trecut, care nu poate fi perceput nemijlocit de către organul de urmărire penală și instanța de judecată; 2) urmele infracțiunii, cercetate nemijlocit de către subiecții vizați supra.

De pe aceste poziții, cercetarea și descoperirea infracțiunilor, la general și în parte, presupune un anumit probatoriu care reprezintă, în esență, un caz particular al întregului proces de cunoaștere, realizat în limitele activității procesual-penale. Acestui proces îi sunt specifice anumite particularități care-l delimitează de alte genuri ale activității cognitive¹⁶³. Probatoriul în cadrul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane reprezintă activitatea reglementată de lege a organelor de urmărire penală și a instanței de judecată, cu participarea altor subiecți ai procesului penal, în vederea acumulării, verificării și aprecierii informațiilor (datelor faptice) referitoare la circumstanțele a căror stabilire este necesară pentru soluționarea corectă a cauzelor penale¹⁶⁴. Probatoriul nu se limitează doar la operațiunile de gândire, logice în privința anumitor fapte și noțiuni, în marea sa parte el este constituit din acțiuni practice în vederea stabilirii acestor fapte și noțiuni. Abia la etapa finală, când toate faptele sunt stabilite, probatoriul procesual-penal reprezintă o activitate logică pură, subordonată sarcinii adoptării unor soluții legale și întemeiate¹⁶⁵. Mai urmează să reținem și faptul că administrarea probelor reprezintă o activitate complexă, care incumbă nu numai organelor judiciare, ci și părților, al căror rol activ este crescând în procesul penal, conlucrând, în mod natural, la constituirea unui dosar probator. Ea presupune reunirea probelor, operațiune care constă în parcurgerea a două etape esențiale: *cercetarea* și *obținerea* probelor. Cercetarea probelor este guvernată de regulile generale și speciale prevăzute în Codul de procedură penală. Obținerea probelor depinde nu numai de cercetarea acestora, ci și de un important principiu, și anume cel al cooperării în administrarea probei sau al participării active, care se impune părților¹⁶⁶. În acest fel, cunoașterea particularităților și regulilor privind probele și probatoriului în cazurile cu privire la traficul de ființe umane reprezintă garanția unei activități reușite în raport cu cercetarea corespunzătoare a acestor infracțiuni.

¹⁶² Ostavciuc D. *Aspecte procesual penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii*. Op. cit., p. 179-180.

¹⁶³ Фахрутдинов Р. З., op. cit., p. 18.

¹⁶⁴ *Ibidem*, p. 19.

¹⁶⁵ Безлепкин Б. Т. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный)*. Москва : Проспект, 2011, с. 692.

¹⁶⁶ Mateuț Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*, op. cit., p. 11; Vergès E. *Éléments pour un renouvellement de la théorie de la preuve en droit privé*. In: *Mélanges en l'honneur du professeur J.-H. Rebert*. Paris : Lexis Nexis, 2012, p. 885-887.

2.2. Circumstanțele care se referă la fondul cauzei

Art. 96 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova stabilește că totalitatea circumstanțelor care trebuie dovedite într-o cauză penală poate fi stabilită doar prin probe. Enumerarea acestor împrejurări determină și limitele probatoriului. Fiecare punct stabilit de acest articol cuprinde un grup de împrejurări care pot avea importanță pentru soluționarea mai multor chestiuni¹⁶⁷. Astfel, faptele sau împrejurările cuprinse în obiectul probatoriului sunt deosebit de variate, ele având relevanță informativă numai raportat în mod concret la problemele pe care le ridică rezolvarea unei anumite cauze penale. Chiar în cazul în care dosarele penale au ca obiect aceeași infracțiune, faptele sau împrejurările ce urmează a fi cuprinse în obiectul probatoriului sunt diferite, deoarece maniera de comitere a infracțiunii poate fi deosebită în fiecare dosar penal¹⁶⁸. Cercetătoarea I. B. MIHAILOVSCAIA susține că obiectul probatoriului este formulat, în linii generale în lege, urmând a fi aplicat în privința tuturor infracțiunilor. Totodată, autoarea susține că pentru concretizarea acestor circumstanțe, ce urmează a fi stabilite în cadrul anumitor cauze penale, este necesar să facem trimitere la norma legii penale. Anume ea formulează semnele juridice obligatorii ale faptei, exercitând funcții de orientare, de ghid în scopul determinării obiectului probatoriu în cadrul unei cauze penale concrete¹⁶⁹.

Respectiv, cumulul de circumstanțe care urmează a fi stabilite în cadrul cauzei penale, necesare pentru soluționarea corespunzătoare a acesteia, reprezintă obiectul probatoriului. Circumstanțele care urmează a fi dovedite în cadrul unui proces penal sunt reflectate în art. 96 CPP al RM. Constatarea acestor circumstanțe permite a soluționa just cauza penală și, în esență, a realiza în fiecare caz concret sarcinile unui proces echitabil. Prin circumstanțe, în sensul art. 96 CPP, se înțeleg fenomenele lumii materiale, adică faptele și împrejurările de fapt¹⁷⁰. Or, elementele obiectului probatoriului se referă la fondul cauzei, fiind dovedite în egală măsură atât latura penală, cât și cea civilă. Astfel, în cadrul urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane trebuie să se dovedească:

1) *Faptul infracțiunii (timpul, locul, modalitatea și alte circumstanțe ale comiterii faptei)*. La una dintre cele mai importante sarcini ale urmăririi penale a traficului de ființe umane se atribuie obținerea răspunsului la întrebarea dacă a avut loc faptul infracțiunii, adică acțiunea, inacțiunea prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală. Soluționarea corespunzătoare a acestei sarcini, în speță, presupune clarificarea mai multor circumstanțe substanțiale: recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau

¹⁶⁷ Dolea I. et al. *Codul de procedură penală. Comentariu, op. cit.*, p. 178.

¹⁶⁸ Neagu I., Damaschin M., *op. cit.*, p. 418.

¹⁶⁹ *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации : учебник*. Отв. ред. И. Л. Петрухин, И. Б. Михайловская. Москва : Проспект, 2011, с. 150.

¹⁷⁰ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et al. *Drept procesual penal, op. cit.*, p. 267.

primirea unei persoane în scop de exploatare, circumstanțele, obiectul și latura obiectivă a infracțiunii.

Una dintre trăsăturile esențiale ale infracțiunii este caracterul socialmente periculos al actului de conduită, caracter determinat de faptul că acest act este îndreptat împotriva anumitor valori sociale, vătămând sau punând în pericol aceste valori și deci relațiile sociale legate de ele, amenințând astfel viața societății. Aceasta înseamnă că obiectul infracțiunii îl formează, la general vorbind, însăși societatea concepută ca ansamblu al relațiilor sociale. În realitate, actul infracțional se îndreaptă împotriva unei anumite valori și, prin ea, împotriva unor relații sociale determinate, create datorită acestei valori și în jurul ei. Însăși rațiunea încriminării unui act de conduită rezidă în necesitatea apărării împotriva aceluia act al valorii și, respectiv al relațiilor sociale contra cărora el se îndreaptă, amenințându-le existența lor¹⁷¹.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni este complex: *obiectul juridic principal* îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea fizică a persoanei; *obiectul juridic secundar* îl formează relațiile sociale cu privire la oricare din următoarele valori sociale: integritatea corporală, viața, inviolabilitatea și libertatea sexuală, libertatea psihică ori libertatea fizică a persoanei; posesia asupra documentelor persoanei; libertatea manifestării de voință; probitatea; exercitarea corectă a funcției în cadrul unei autorități; exercitarea corectă a controlului asupra unei persoane aflate sub autoritatea altcuiva; exercitarea corectă fie a funcțiilor autorității publice, a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice, fie a atribuțiilor ce-i revin unei persoane publice, unei persoane cu funcție de demnitate publică, unei persoane publice străine sau unui funcționar internațional; prevenirea transmiterii unei boli venerice sau a contaminării cu maladia SIDA.

Obiectul material sau *imaterial* al infracțiunii analizate îl reprezintă, după caz: corpul victimei; documentele; plățile sau beneficiile.¹⁷² O condiție obligatorie a răspunderii penale pentru traficul de ființe umane o reprezintă cumulul acțiunilor, inacțiunilor socialmente-periculoase, urmările acestora, legătura cauzală între fapte și urmările prejudiciabile, locul, timpul, modul, mijloacele și circumstanțele comiterii faptelor vizate. Legiuitorul sesizează faptul infracțiunii ca fiind exprimarea pe exterior a comportamentului infracțional, adică în timp și spațiu, incluzând în componența acestuia elemente ca modalitatea, timpul, locul comiterii, și circumstanțele comiterii infracțiunii. Este necesar să menționăm că în afara limitei faptului infracțional sunt plasate urmărirea socialmente-periculoase, și, de asemenea, premisele obiective și subiective ce au determinat comportamentul ilegal¹⁷³.

¹⁷¹ Bulai C., Bulai B. N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București : Universul Juridic, 2007, p. 197.

¹⁷² Brînză S., Stati V., *op. cit.*, p. 472-473.

¹⁷³ Смирнов Г. К., *op. cit.*, p. 54.

Fapta materială reprezintă semnul principal al laturii obiective și constă din actul de conduită interzis. În lipsa semnului material, infracțiunea nici nu poate exista, dreptul penal modern interzicând sancționarea simplei intenții vinovate, conform principiului *cogitationis poenam nemo patitur*, unul dintre cele mai semnificative principii instituționale¹⁷⁴. Fapta, în a cărei privință este pornită urmărirea penală nu poate fi percepută nemijlocit deoarece ea a avut loc în trecut. Anumite circumstanțe și fapte de genul traficului de ființe umane sunt stabilite nemijlocit din considerentul că ele lasă anumite urme atât materiale (modificări în mediul înconjurător), cât și ideale (în memoria persoanelor). Reieșind din aceasta, dovedirea faptului infracțiunii legate de traficul de ființe umane presupune clarificarea sub toate aspectele a circumstanțelor ce caracterizează semnele obiective ale componenței de infracțiune, lucru absolut necesar pentru calificarea corectă a ei și pentru soluționarea corespunzătoare a cauzei penale¹⁷⁵. Or, după cum se vede, într-o cauză penală este necesar de a dovedi, în primul rând, dacă a existat faptul infracțiunii și anume dacă a avut loc în realitate acest fenomen. Constatarea însăși a fenomenului nu este suficientă, este necesar de a determina dacă faptele care au fost comise în realitate corespund elementelor componenței de infracțiune prevăzută de legea penală¹⁷⁶.

O faptă care vatamă sau pune în pericol orice valoare socială constituie o infracțiune oricare ar fi timpul când este săvârșită¹⁷⁷. Prin **timpul** comiterii infracțiunii înțelegem perioada în care a fost săvârșită fapta, indiferent de momentul în care au survenit urmări social-periculoase. Astfel, timpul comiterii infracțiunii reprezintă perioada în care s-a materializat fapta infracțională, începând cu acțiunea, inacțiunea incriminată de legea penală, până la finalizarea lor. Timpul comiterii faptei nu este inclus în categoria semnelor obligatorii ale componenței de infracțiune. Totodată, stabilirea acestui element are o importanță procesuală aparte în sensul aprecierii anumitor probe (de exemplu, declarațiile învinutului în sensul confirmării propriului alibi), determinării legii care acționa în momentul comiterii infracțiunii și în baza căreia urmează a fi sancționată fapta comisă. Tot el poate reprezenta temeiul luării anumitor hotărâri procesuale (de exemplu, încetarea urmăririi penale în legătură ce neatingerea de către o persoană a vârstei răspunderii penale). În speță, în calitate de timp al recrutării persoanei, care figurează în calitate de semn al laturii obiective a faptei de trafic de persoane, este recunoscută perioada începând cu discuțiile purtate în vederea antrenării potențialei victime în sfera traficului de ființe umane, până la momentul obținerii acordului ei în acest sens¹⁷⁸.

¹⁷⁴ Botnaru S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău : Cartier Juridic, 2005. Vol. I, p. 158-159.

¹⁷⁵ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 22-23.

¹⁷⁶ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et al. *Drept procesual penal, op. cit.*, p. 269.

¹⁷⁷ Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 223.

¹⁷⁸ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми: Дис. ... канд. юрид. наук, op. cit.*, p. 54-55.

Timpul se caracterizează, mai întâi de toate printr-o anumită durată. Acestea se manifestă într-un anumit interval, perioadă de timp în care este săvârșită o anumită faptă sau are loc un eveniment – ora, ziua, luna, anul. Descriind semnele ce caracterizează o infracțiune concretă, organul de urmărire penală arată când a fost săvârșită fapta, care a fost durata comiterii ei și când a apărut urmarea prejudiciabilă¹⁷⁹. Stabilirea acestui element are și el o anumită importanță procesuală, în special, pentru aprecierea anumitor probe (de exemplu, declarațiile învinutului în latura care-i stabilește un anumit alibi), pentru determinarea normei legale care era aplicată la momentul comiterii faptei, în calitate de temeieri pentru adoptarea anumitor hotărâri procesuale (de exemplu, încetarea urmăririi penale în legătură cu neatingerea vârstei de la care este posibilă răspunderea penală)¹⁸⁰. Or, în raport cu timpul comiterii infracțiunii, considerăm că este corectă opinia cercetătorilor care afirmă că recrutarea este finalizată în momentul obținerii acordului persoanei recrutate în vederea traficului, indiferent de faptul dacă în continuare s-a materializat sau nu „tranzacția” vizată, deoarece acțiunile ulterioare recrutării (transportarea, transferul, adăpostirea, primirea) depășesc limita laturii obiective a faptei de trafic de ființe umane sub forma recrutării¹⁸¹. În continuare, vizăm faptul că începutul acțiunilor de adăpostire a persoanelor urmează a fi considerat momentul în care victima este ascunsă, tănuită, iar finalizarea faptei este marcată prin finalizarea acțiunilor corespunzătoare pe acest segment. Adăpostirea victimei, spre deosebire de celelalte acțiuni care constituie latura obiectivă a traficului de ființe umane, este o infracțiune continuă¹⁸². Or, adăpostirea este plasarea victimei într-un loc ferit, pentru a nu fi descoperită de reprezentanții organelor de drept sau de persoanele terțe, care ar putea anunța autoritățile despre infracțiunea săvârșită¹⁸³. Astfel, în speță, prin acțiunile de urmărire penală s-a constatat că A. L. în perioada anului 2005, acționând împreună și de comun acord cu C. T. cât și cu alte persoane nestabilite de către organul de urmărire penală în scopul exploatării sexuale comerciale, fără consimțământul persoanei, prin înșelăciune, sub pretextul angajării la un lucrul bine plătit peste hotarele Republicii Moldova, au recrutat pe minorele B. L., apoi au organizat transportarea acestora cu avionul în or. Kosovë, unde au fost adăpostite într-un loc neidentificat, fiindu-le sechestrare actele de identitate, și apoi impuse să acorde servicii sexuale contra plată la diferiți clienți, fără consimțământul lor¹⁸⁴.

¹⁷⁹ Botnaru S. et al., *op. cit.*, p. 171-172.

¹⁸⁰ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 25.

¹⁸¹ Уголовное право России. Часть Особенная : Учебник для вузов. Ред. Л. Л. Кругликов. Москва : Проспект, 2014, с. 810; Чупрова А. Ю. Вербовка как способ торговли людьми. В: «Черные дыры» в российском законодательстве. 2007, № 2, с. 182.

¹⁸² Смирнов Г. К. Методика расследования торговли людьми: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 57.

¹⁸³ Brînză S., Stati V., *op. cit.*, p. 476.

¹⁸⁴ Cauza penală nr. 2012438017, Procuratura raionului Cantemir.

Locul comiterii infracțiunii reprezintă o componentă a condițiilor săvârșirii ei. El se identifică în baza în temeiul anumitor criterii specifice mediului înconjurător: în primul rând, este vorba despre adresa concretă, viza de reședință. În al doilea rând, trecem în revistă atribuirea la un anumit teritoriu¹⁸⁵. El reprezintă acea porțiune de spațiu în a cărei limite au fost comise acțiunile care constituie latura obiectivă a infracțiunii¹⁸⁶. Locul infracțiunii ca element obligatoriu sau facultativ al unor componente de infracțiuni se consideră locul acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile și acest loc se stabilește prin probe în fiecare caz concret în parte conform legii de procedură penală¹⁸⁷.

Locul comiterii faptei, fiind prevăzut în partea generală a CP în art. 12, ca semn al laturii obiective a infracțiunii, este stabilit nemijlocit în dispoziția normei penale speciale. Or, un anumit loc unde a fost comisă fapta poate mări gradul ei prejudiciabil, constituind un semn calificat al acesteia¹⁸⁸. Locul comiterii infracțiunii reprezintă acea parte a spațiului în limitele căreia au fost comise acțiunile care formează latura obiectivă a componentei de infracțiune. Cu referire la traficul de ființe umane, locurile comiterii infracțiunii pot fi încăperile, porțiunile de teren sau mijloacele de transport unde s-a realizat recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea, primirea etc. Totodată, în cadrul probatoriului poate apărea întrebarea referitoare la limitele concretizării locului, care pot varia în dependență de caracterul acțiunilor întreprinse. Considerăm că în cazul recrutării, vânzării-cumpărării, primirii, adăpostirii urmează a fi stabilite cu maximă certitudine adresa apartamentului, localitatea, terenul în a căror limite au fost realizate acțiunile indicate. Cu referire la transportarea persoanei este necesar a se indica regiunea, țara din care a fost preluată, în care țară și regiune a fost transportată și, respectiv, în unde s-a aflat temporar victima traficului de ființe umane¹⁸⁹. Or, *în speță, prin acțiunile de urmărire penală s-a constatat că D. P. în perioada lunilor noiembrie-decembrie a anului 2006, acționând împreună și de comun acord cu cet. F. N. cât și cu alte persoane nestabilite de către organul de urmărire penală în scopul exploatării sexuale comerciale, fără consimțământul persoanei, prin înșelăciune, sub pretextul angajării la un lucrul bine plătit în calitate de chelner într-un restaurant din Turcia și prin abuz de poziție de vulnerabilitate a victimei, datorită situației precare a acesteia din punct de vedere a supraviețuirii sociale, a recrutat-o pe J. T. în Turcia pentru exploatare sexuală, și anume în acest sens i-a fost facilitată perfectarea pașaportului apoi s-a organizat adăpostirea acesteia în or. Cahul, or. Chișinău cât și transportarea acesteia cu avionul în Turcia, unde ajungând în țara de destinație, J. T. a fost adăpostită într-*

¹⁸⁵ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 25.

¹⁸⁶ Герасимов И. Ф. Общие положения методики расследования преступлений. В: *Криминалистика* : Учеб. для вузов по направлению и спец. «Юриспруденция». Москва : Высшая школа, 1994, с. 329-332.

¹⁸⁷ Barbăneagră Al. et al., *op. cit.*, p. 36.

¹⁸⁸ Botnaru S. et al., *op. cit.*, p. 171.

¹⁸⁹ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 57.

un loc neidentificat, fiindu-i sechestrare actele de identitate, și apoi impuse să acorde servicii sexuale contra plată la diferiți clienți, fără consimțământul lor, servicii care au fost prestate până în luna aprilie 2007 când a revenit în țară¹⁹⁰.

Totodată, atragem atenție la faptul că în procesul probatoriului poate apărea și întrebarea referitoare la limitele spațiale concrete ale locului comiterii faptei, care poate și să diferențieze în dependență de caracterul acțiunilor comise¹⁹¹. Susținem părerea că în privința recrutării, transferului, adăpostirii sau primirii persoanei este necesar a se stabili cu certitudine adresa apartamentului, a sectorului privat în a cărui limite au fost săvârșite acțiunile vizate. În ceea ce privește transportarea victimelor, apoi este suficient să indicăm raionul, regiunea, țara din care și unde sau fost transportate sau unde s-au aflat provizoriu¹⁹². Or, susținem următoarele: criteriul de bază al locului comiterii infracțiunii ține de trăsăturile care determină o anumită destinație în spațiu pentru persoane, identificându-l în raport cu mediul înconjurător și condițiile și circumstanțele comiterii faptei¹⁹³. Locul comiterii infracțiunii poate fi concret identificat (de exemplu, sediul firmei turistice, biroul de angajare în câmpul muncii), însă poate fi și unul de situație, specific. Caracterul acțiunilor realizate se reflectă și asupra locului de aflare a victimei (astfel, transportarea, tănuirea ne vorbesc despre prezența unui loc special amenajat pentru comiterea infracțiunii). Cu maximă certitudine urmează a fi stabilit locul infracțiunii în caz de transmitere sau primire a unei persoane, victimă a traficului de ființe umane. Orice deplasare a acesteia presupune o multitudine de locuri ale comiterii infracțiunii și, de asemenea, invocă necesitatea stabilirii lor, deoarece ele pot figura în calitate de surse informative în raport cu infracțiunea comisă¹⁹⁴. În ceea ce privește importanța locului săvârșirii faptei pentru existența infracțiunii, este de remarcat că legiuitorul nu prevede, de obicei, în conținutul juridic al diferitelor infracțiuni, condiții referitoare la locul săvârșirii faptei. Aceasta nu micșorează însă importanța cunoașterii locului săvârșirii infracțiunii pentru determinarea conținutului concret al acesteia și pentru individualizarea măsurilor de apărare socială¹⁹⁵.

Modalitatea comiterii infracțiunii reprezintă un sistem de acțiuni determinate și legate reciproc cu a căror ajutor făptuitorul își atinge rezultatul dorit¹⁹⁶, un sistem de acțiuni reciproc determinate și corelate, direcționate spre pregătirea, comiterea și tănuirea infracțiunii, cu folosirea armelor și mijloacelor corespunzătoare, în anumite circumstanțe de loc și timp,

¹⁹⁰ *Cauza penală nr. 2010430293, Procuratura raionului Cantemir.*

¹⁹¹ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 25.

¹⁹² *Ibidem*, p. 25-26.

¹⁹³ Гавло В. К. К вопросу о криминалистической характеристике преступлений. В: *Правовые вопросы борьбы с преступностью* : Сборник статей. Томск : Изд-во Том. ун-та, 1982, с. 121-127.

¹⁹⁴ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 26.

¹⁹⁵ Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 222.

¹⁹⁶ Возгрин И. А. *Научные основы криминалистической методики расследования преступлений*. Часть 4. Санкт-Петербург : Санкт-Петербург. юрид. ин-т, 1993, с. 26.

specifice laturii obiective ale faptei¹⁹⁷. Metoda constă într-o totalitate de procedee și moduri, aplicate de făptuitor în procesul săvârșirii infracțiunii. Uneori metode comiterii faptei constituie criteriul ce delimitează infracțiunile asemănătoare după alte semne caracteristice¹⁹⁸. Or, aici e vorba despre modalitatea comiterii infracțiunii, care reprezintă un sistem de acțiuni (inațiuni) ale făptuitorului orientate spre atingerea rezultatului infracțional. Aici avem în vedere acțiunile, deși inter-conexe, însă diferite după esență, realizate atât la faza pregătirii și comiterii infracțiunii, cât și în cadrul etapei post-criminale. În conținutul acestui sistem pot fi evidențiate trei grupe: 1) acțiunile ce nimeresc sub incidența dispoziției faptei incriminate făptuitorului care, faptic, determină calificarea actelor comise; 2) acțiuni ce comportă un anumit grad de importanță în sens juridic. Acestea pot fi prevăzute atât de normele de drept penal, cât și procesual penal. Aici pot fi atribuite, de exemplu, acțiunile care pun în evidență intenția făptuitorului, pregătirea minuțioasă pentru comiterea faptei, care evidențiază prezența circumstanțelor agravante sau atenuante, cele direcționate spre recuperarea prejudiciului cauzat prin infracțiune; 3) acțiuni lipsite de o anumită importanță juridică.

Reiterăm că în conținutul obiectului probatoriului urmează a fi incluse doar acțiunile specificate la primele două poziții¹⁹⁹. Modalitatea comiterii infracțiunilor de trafic de ființe umane, fiind unul dintre elementele obiectului probatoriului, este, totodată și o faptă socialmente periculoasă, ce include anumite semne calificative, mijloace specifice de comitere, care determină survenirea anumitor urmări prejudiciabile și, respectiv, apariția altor elemente ale obiectului probatoriului în cadrul cauzelor de trafic de ființe umane. Modalitatea realizării traficului de ființe umane este determinată, în mare parte, de factori, cum sunt etapa infracțiunii și scopul urmărit de făptuitori. De asemenea, urmează a fi stabilite acele mijloace și procedee care sunt puse în aplicare la vânzarea-cumpărarea, recrutarea victimelor etc. Caracterul juridico-penal al componentei traficului de ființe umane se evidențiază printr-un număr substanțial de semne calificative, care pune sarcini extrem de dificile pe segmentul clarificării modalităților de comitere a infracțiunilor vizate. Aceste semne se atribuie la caracterizarea victimei, statutul învinutului, la modalitățile concrete de influență asupra victimelor. Ele cuprind și acțiuni periculoase pentru viața și sănătatea mai multor persoane, care pot avea rezultat letal sau pot provoca anumite urmări grave. Caracterul socialmente periculos al acestor urmări pune în fața organelor de urmărire penală și al instanțelor de judecată sarcina analizei detaliate a tuturor etapelor comportamentului făptuitorului, identificarea tuturor acțiunilor și evenimentelor care au

¹⁹⁷ Зуйков Г. Г. *Установление способа совершения преступления*. Москва, 1970, с. 15-16.

¹⁹⁸ Botnaru S. *et al.*, *op. cit.*, p. 172.

¹⁹⁹ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 58.

putut să provoace sau au provocat survenirea anumitor urmări grave²⁰⁰. Determinarea modalităților de comitere a infracțiunilor de trafic de ființe umane sub diferite aspecte ale acestora, oferă posibilitatea identificării și căutării făptuitorilor, concretizării timpului și locului comiterii infracțiunii, a modalităților de operare, determinării cercului de participanți, a rolului pe care l-au avut la comiterea faptei, precum și a folosirii de către traficanți a mijloacelor de transport și a mijloacelor tehnice, a surselor din care acestea au fost obținute, precum și a cazurilor de aplicare a violenței psihice sau fizice în raport cu victimele²⁰¹.

În speță, în cadrul urmăririi penale s-a stabilit, că aproximativ în perioada anilor 2012 - 2013, E. V., împreună și prin înțelegere prealabilă cu E. I. și alte persoane la moment nestabilite de organul de urmărire penală, acționând intenționat și în interes material, urmărind scopul exploatării prin muncă în condiții similare sclaviei, prin înșelăciune, manifestată prin promisiunea de angajare la un loc de muncă bine plătit în domeniul agriculturii în Federația Rusă, precum și prin abuz de poziție de vulnerabilitate, manifestat prin situația precară din punct de vedere al supraviețuirii sociale, deplasându-se în mai multe localități din Republica Moldova, i-au recrutat pe R. R., C. V., C. A., R. A. și V. V., cu consimțământul acestora.

În continuare, în perioada respectivă, urmărind același scop infracțional, E. V., împreună și prin înțelegere prealabilă cu E. I. și alte persoane nestabilite de organul de urmărire penală, au organizat transportarea victimelor în Federația Rusă, însoțindu-i totodată la locul de destinație, adică la gospodăria agricolă din Federația Rusă unde urmau să muncească. Continuând realizarea intenției infracționale comune, E. V., împreună și prin înțelegere prealabilă cu E. I. și alte persoane nestabilite de organul de urmărire penală, au adăpostit victimele pe teritoriul unor gospodării agricole din Federația Rusă și ulterior, i-au supus exploatării prin muncă în condiții similare sclaviei, antrenându-i zilnic la munci agricole pe perioade de aproximativ 3 luni, timp în care îi supravegheau să nu se eschiveze de la executarea muncilor agricole sau să nu plece înapoi în Republica Moldova înainte de termenul pentru care au sosit, fără a-i remunera în nici un mod pentru munca prestată sau achitându-le la finele perioadei de aflare în Federația Rusă o sumă de bani nejustificat de mică, invocând faptul că angajatorii au rămas nesatisfăcuți de lucrul efectuat²⁰².

În acest context, considerăm că este necesar să atragem atenție și la faptul că recrutarea este răcolarea (prin selectare) a victimei în vederea deplasării ei către punctul de destinație. Transportarea reprezintă deplasarea victimei peste frontiera de stat a Republicii Moldova sau în interiorul teritoriului Republicii Moldova. Transferul constituie transmiterea victimei de la un

²⁰⁰ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 29-30.

²⁰¹ *Ibidem*, p. 30.

²⁰² Cauza penală nr. 2017515045, SUP a CCTP al INI al IGP a MAI.

traficant către altul prin vânzare-cumpărare, schimb, dare în chirie, cesiune în contul unei datorii, donație sau alte asemenea tranzacții ilegale. Adăpostirea este plasarea victimei într-un loc ferit pentru a nu fi descoperită de reprezentanții organelor de drept sau de persoanele terțe, care ar putea anunța autoritățile despre infracțiunea săvârșită. Primirea reprezintă luarea în „custodie” a victimei de către un traficant de la altul ca urmare a vânzării-cumpărării sau a altor tranzacții ilegale²⁰³.

Prin **scopul** infracțiunii înțelegem finalitatea urmărită prin săvârșirea faptei ce constituie elementul material al infracțiunii, obiectivul propus și reprezentat de făptuitor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale. Scopul este caracteristic în general activității voluntare dar nu este prevăzut ca element în conținutul infracțiunii decât în mod excepțional și anume la acele infracțiuni la care latura subiectivă trebuie să cuprindă, pe lângă elementul subiectiv, și condiția cerință a unui scop urmărit de făptuitor²⁰⁴. În virtutea particularităților normei care incriminează faptele de trafic de ființe umane, **scopul infracțiunii** se prezintă a fi unul dintre elementele obligatorii ale obiectului probatoriului pe această categorie de dosare. Practic, în toate cazurile, scopul traficului de ființe umane (exploatarea) este unul derivat, de mâna a doua. De regulă, atitudinea psihică a traficantilor în privința faptului exploatării persoanelor transmise, vândute de către ei se caracterizează prin intenție directă, cu alte cuvinte, deși ei nu doresc exploatarea victimei, totuși, conștient o admit. Scopul nemijlocit al acțiunilor ce constituie latura obiectivă a infracțiunii vizate este obținerea veniturilor de pe urma încheierii tranzacțiilor ilegale care au ca obiect persoana traficată. În procesul dovedirii acestui scop este posibilă apariția a două situații tipice de urmărire penală. În primul caz este vorba despre situațiile în care scopul dovedit reiese nemijlocit din caracterul acțiunilor întreprinse de traficant. Aceste situații apar atunci când stabilim faptul „procurării” victimei cu scop de exploatare, adică persoana-cumpărător nemijlocit exploatează victima. Al doilea caz presupune situațiile când scopul exploatării nu este cuprins în acțiunile traficantului, el este unul latent. Asemenea situație poate apărea în cazurile recrutării victimelor în scopul ulterioarei vânzări²⁰⁵.

Scopul de profit este scopul principal și indispensabil al infracțiunii de trafic de ființe umane. În același timp, scopul subsidiar și circumstanțial al infracțiunii în cauză este cel care apare sub următoarele forme: utilizarea muncii forțate a persoanei sau ținerea ei în stare de sclavie; exploatarea sexuală a persoanei în diferite forme sau folosirea acesteia în industria pornografică; atragerea persoanei în activitatea criminală; folosirea persoanei în alte scopuri

²⁰³ Brînză S., Stati V., *op. cit.*, p. 475-476.

²⁰⁴ Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 195.

²⁰⁵ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 41-42.

josnice; prelevarea și transplantarea organelor sau țesuturilor umane²⁰⁶. În speță, prin acțiunile de urmărire penală efectuate s-a stabilit că cet. D. V. în perioada lunii ianuarie 2012, intenționat, din interes material, împreună și printr-o înțelegere prealabilă cu C. I. și B. L., împărțind rolurile între ei, aflându-se în raionul Cantemir, urmărind scopul exploatării prin muncă a persoanei, prin înșelăciune manifestată prin promisiunea de angajare la un serviciu bine plătit, inclusiv cazarea și hrana acestora, în calitate de muncitori la construcție și prin poziția de vulnerabilitate manifestată prin situația precară din punct de vedere al supraviețuirii sociale, au recrutat un grup de persoane inclusiv pe cet. R. F. și cet. B. V. cu consimțământul acestora în Federația Rusă. Pe perioada lunilor ianuarie-octombrie a. 2012 C. I., împreună și prin înțelegere prealabilă cu D. V. și B. L., au organizat din banii proprii transportarea acestora în Federația Rusă regiunea or. Kazani, ca ulterior ajungând în Federația Rusă acționând cu scopul privării victimelor de posibilitatea de a reveni în Republica Moldova, după perfectarea permiselor de ședere, au confiscat acestora pașapoartele de uz extern, deținând controlul asupra victimelor care erau în stare de vulnerabilitate determinată de aflarea într-o țară străină într-un cămin îngrădit și păzit, de lipsa de acte de identitate și de mijloace financiare strict necesare pentru supraviețuire. Ultimii aflându-se în condițiile menționate, au fost supuse exploatării prin muncă la construcția unui stadion²⁰⁷. Din cele relatate supra, putem constata următoarele: „scopul principal al acetei infracțiuni constă în exploatarea ființelor umane”²⁰⁸.

Mijlocul comiterii infracțiunii reprezintă obiectele materiale cu ajutorul cărora este săvârșită fapta prejudiciabilă. De cele mai dese ori acestea sunt armele, diferite obiecte aplicate în calitate de arme, documentele etc.²⁰⁹.

Prin *răpire* se înțelege privarea de libertate a victimei prin mutarea, împotriva voinței acesteia, într-un alt loc de unde se afla. *Confiscarea documentelor* semnifică acțiunile făptuitorului de a intra în posesia actelor victimei și a le sechestra pentru a-i limita aria de deplasare și de comunicare. *Prin servitute în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil* se înțelege starea de dependență, de aservire, robie, servitudine a victimei care nu poate să întoarcă o datorie la moment sau căreia nu i se permite să iasă dintr-o asemenea stare, fiindcă aceasta nu a fost stabilită cu bună dreptate. Prin *înșelăciune* se înțelege inducerea în eroare a victimei. În cazul în care făptuitorul, în scopul realizării traficului de ființe umane, îi transmite cu bună-știință victimei informații false se subînțelege că este vorba de înșelăciune de tip activ, iar în cazul în care făptuitorul, în același scop, special nu-i comunică

²⁰⁶ Ștefănoaia M., op. cit., p. 66.

²⁰⁷ Cauza penală nr. 2012644016, Procuratura raionului Cantemir.

²⁰⁸ Ciobanu I., Groza Iu., Iu. Noțiuni conceptuale ale traficului de ființe umane. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție Jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”*. Chișinău, 2006, Vol. 1, p. 389.

²⁰⁹ Botnaru S. et al., op. cit., p. 172.

victimei informațiile pe care era obligat să i le comunice, se subînțelege o acțiune de înșelăciune de tip pasiv. Prin *abuz de poziție de vulnerabilitate* se înțeleg acțiunile întreprinse de traficant, folosindu-se de calitățile slabe sau negative ale victimei: emotivitate excesivă, încredere, naivitate, neinformare, intoleranță etc. Acesta constă în utilizarea de către traficant a stării deosebite în care se găsește o persoană datorită: a) situației precare din punct de vedere al supraviețuirii sociale; b) situației create de o sarcină, boală, infirmitate, deficiență fizică sau mintală; c) situației precare și ilegale legate de intrare sau ședere în țară, de tranzit sau destinație.

Starea de vulnerabilitate poate fi condiționată de diferiți factori: izolarea victimei, situația ei economică grea, afectarea familială, lipsa de resurse ș.a. Prin situația de vulnerabilitate a victimei urmează să înțelegem orice tip de vulnerabilitate, fie ea psihică, afectivă, familială, socială sau economică. Se are în vedere ansamblul de situații disperate care poate face un om să accepte exploatarea sa²¹⁰. *Astfel, în speță, în cadrul urmăririi penale s-a stabilit că, V. V., în perioada lunii august anul 2013, aflându-se în sat. Baimaclia, r-ul Căușeni, urmărind scopul exploatării prin muncă și servicii forțate a persoanei, acționând împreună și de comun acord cu P. G., ultimul fiind originar și locuitor al localității nominalizate, cunoscând faptul că P. C. are o situație precară din punct de vedere a supraviețuirii sociale și că nu are careva persoane care să o apere, profitând de situația de neputință a acesteia de a recupera o pretinsă datorie avută față de V. I., creată în urma dispariției bicicletei ultimului, în timp ce se afla în posesia lui P. C., după preluarea pretinsei datorii de către V. V. de la V. I., folosindu-se de poziția de vulnerabilitate a victimei, au recrutat-o pe P. C. prin servitute, în scopul întoarcerii unei pretinse datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, ultima neavând alte alternative și din temerea de a nu avea probleme cu poliția, contrar voinței sale, a acceptat propunerea lui P. G. și V. V., de a lucra neoficial, timp de o lună de zile, în gospodăria lui V. V., amplasată în r-ul Căușeni, sat. Tocuz, în contul stingerii pretinsei datorii.*

Tot atunci, V. V. a transportat-o pe P. C. cu automobilul său de model „Volkswagen Golf-3” în sat. Tocuz, r-ul Căușeni, unde a fost adăpostită în gospodăria lui V. T. care i-a sechestrat buletinul de identitate. Ulterior în perioada 2013-2016, în condiții similare sclaviei, sub pretextul că în final i se va achita mijloace bănești pentru munca prestată, V. T., aplicând violența fizică nepericuloasă pentru viața și sănătatea lui P. C., a impus-o contrar voinței sale, să presteze diferite servicii legate de întreținerea gospodăriei și creșterea animalelor, faptul exploatării lui P. C. fiind cunoscut soției acestuia, V. G., care în perioada indicată a utilizat rezultatul muncii și serviciilor persoanei traficului de ființe umane. Totodată, P. G., cunoscând despre caracterul ilegal al acțiunilor sale și ale lui V. T., săvârșite în anul 2013 în privința lui P. C., la 07.02.2018, aproximativ la orele 10.00, aflându-se în orașul Căușeni, str. XXXXXXXXXX,

²¹⁰ Barbăneagră Al. et al., op. cit., p. 321-322.

urmărind scopul determinării prin constrângere și promisiuni, prin oferire de bani lui P. C., la depunerea de declarații mincinoase, a întreprins acțiuni manifestate prin intimidare și promisiuni de întoarcere a întregii sume de bani pentru munca prestată în folosul lui V. T. și V. G., solicitând retragerea cererii depuse în privința acestora, ascunderii faptului că aceasta a fost maltrată fizic de către V. T., cerând să declare că depozițiile depuse anterior în calitate de parte vătămată în cadrul cauzei penale nr. 2018515010, în cadrul căror l-au denunțat pe acesta, V. V., nu corespundeau adevărului, pentru a fi evitată răspunderea penală a lor pe faptul traficului de persoane, în scop de exploatare prin muncă și servicii forțate²¹¹.

Acordul victimei este irelevant atunci când sunt folosite mijloace de constrângere sau înșelare. Astfel, dacă organul de urmărire penală constată toate elementele infracțiunii, în special mijloacele, problema acordului victimei nici nu urmează a fi pusă în discuție. În caz contrar și dacă inculpatul invocă acordul victimei în săvârșirea infracțiunii de trafic, e necesar să se demonstreze amenințarea cu forța sau folosirea forței, înșelăciunea sau abuzul de încredere sau de situația de vulnerabilitate, pentru a stabili existența componentei de infracțiune. Odată demonstrate mijloacele folosite (amenințarea, folosirea forței, înșelăciunea etc.), acordul victimei devine irelevant²¹². În speță, prin acțiunile de urmărire penală efectuate s-a stabilit că J. S. în perioada lunii noiembrie 2002 intenționat, din interes material, împreună și printr-o înțelegere prealabilă cu R. N. și A. Șt., împărțind rolurile între ei, aflându-se în s. Gotești raionul Cantemir, urmărind scopul exploatării pentru cerșetorie a persoanei, prin înșelăciune manifestată prin promisiunea de angajare la un serviciu bine plătit, inclusiv cazarea și hrana acestuia, în calitate de muzicant în stradă și prin poziția de vulnerabilitate manifestată prin situația precară din punct de vedere al supraviețuirii sociale, l-au recrutat pe cet. A. I., invalid din copilărie de gradul I, care manifesta suferințe oculare având permanent nevoie de supraveghere. Cu acordul ultimului l-au transportat în s. Purcari r. Ștefan Vodă la domiciliul cet. R. N. unde l-au cazat timp de câteva zile ca ulterior cu transport de ocazie s-au deplasat în Odesa Ucraina, unde persoanele nominalizate însoțindu-l pe A. I. au procurat bilete la ruta feroviară Odesa – Moscova, s-au deplasat ulterior în or. Moscova Federația Rusă unde timp de 3 luni a fost impus să cerșească pe străzile Moscovei și anume zilnic era transportat pe diferite persoane în locuri publice unde cânta la acordeon fiind remunerat în acest sens de trecători, iar seara banii erau ridicați de A. Șt. de comun cu R. N. și J. Stepan, revenind în țară în perioada lunii martie 2003.²¹³

²¹¹ Cauza penală nr. 2018515010, Organul de urmărire penală al CCTP a INI al IGP.

²¹² Barbăneagră Al. et al., op. cit., p. 323.

²¹³ Cauza penală nr. 2012430256, Procuratura raionului Cantemir.

Împrejurările săvârșirii faptei reprezintă situația, circumstanțele, condițiile în care a fost comisă infracțiunea²¹⁴.

2) Caracterul și mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiune. Orice infracțiune atentează (afectează sau creează pericolul deteriorării) anumitor relații sociale ocrotite de legea penală. Cumulul acestor relații constituie obiectul infracțiunii. Pe lângă atentarea la obiectul ocrotit de legea penală, acțiunile făptuitorului pot genera și încălcarea anumitor drepturi patrimoniale și nepatrimoniale ale victimei traficului de ființe umane. Toate aceste consecințe dăunătoare, caracterul și mărimea lor, sunt incluse în conținutul obiectului probatoriului. De asemenea, în cauzele penale, urmează a fi demonstrată și legătura causală a fiecărei urmări prejudiciabile cu acțiunile infracționale concrete²¹⁵. Urmarea prejudiciabilă este acea modificare negativă a realității înconjurătoare pe care fapta săvârșită a produs-o sau este susceptibilă să o producă și care își găsește expresia în periclitarea, vătămarea sau amenințarea valorilor sociale apărute de legea penală²¹⁶. Caracterul și mărimea daunei cauzată prin infracțiune este un element al obiectului probatoriului. Noțiunea de „daună” include prejudiciul moral, fizic și material. În numeroase cazuri, încadrarea juridică corectă se efectuează avându-se în vedere consecințele faptei. Dacă victima consideră că i s-a cauzat un prejudiciu moral, atunci împrejurarea dată trebuie inclusă în obiectul probatoriului²¹⁷. Deci, prejudiciul cauzat poate fi legat de sănătate, avere, suferințe morale ale victimei, fiind atribuit la categoria celui moral, fizic și material²¹⁸.

În cauzele de trafic de ființe umane una dintre circumstanțele care determină calificarea faptei, inclusă și ea în obiectul probatoriului, este influența făptuitorului asupra victimei. Aceasta urmează să se exprime în amenințarea cu aplicarea violenței fizice sau psihice, confiscarea documentelor sau servitutea în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, divulgarea informațiilor confidențiale victimei sau altor persoane, înșelăciune, abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere etc. În caz contrar, cele comise nu vor putea fi calificate drept trafic de ființe umane. Legiuitorul a reflectat fapta de trafic de ființe umane ca infracțiune cu o componentă formală, plasând în afara sferei ei urmările prejudiciabile. În acest fel, infracțiunea este considerată consumată indiferent de survenirea urmărilor prejudiciabile sub forma exploatării persoanei²¹⁹. Caracterul și mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiune poate fi unul dintre semnele componentei de infracțiune – semn calificativ fie circumstanță agravantă. El poate influența atât la aprecierea generală a faptului infracțional, cât și asupra aprecierii

²¹⁴ Botnaru S. et al., *op. cit.*, p. 172.

²¹⁵ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 64.

²¹⁶ Botnaru S. et al., *op. cit.*, p. 162.

²¹⁷ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et al, *op. cit.*, p. 270.

²¹⁸ Лупинская П. А. Доказательства и доказывание в новом уголовном процессе. В: *Российская юстиция*. 2002, № 7, с. 5-8.

²¹⁹ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 68-69.

vinovăției persoanei. Pe cauzele din categoria vizată, starea de stres, de șoc psihologic la victime, poate determina urmări iremediabile, să genereze apariția anumitor boli, stări de invaliditate sau careva alte consecințe grave²²⁰.

3) Vinovăția persoanei în comiterea infracțiunii, formele acesteia și motivele faptei.

Prezența elementului subiectiv în săvârșirea faptei care constituie elementul material al infracțiunii marchează prezența vinovăției în forma cerută de lege pentru existența acelei infracțiuni²²¹. Vinovăția reprezintă atitudinea psihică (conștientă și volitivă) a persoanei față de fapta prejudiciabilă săvârșită și urmările prejudiciabile ale acesteia, ce se manifestă sub formă de intenție sau imprudență²²². Traficul de ființe umane este comis cu intenție directă, urmând a fi dovedite circumstanțele care indică la aceea că persoana, săvârșind această infracțiune conștientiza că recrutează, transportă, adăpostește, primește, în scop de exploatare o anumită persoană, prevăzând posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile sub forma exploatării persoanei și dorindu-și materializarea acțiunilor vizate. În calitate de semn obligatoriu a componenței traficului de ființe umane figurează scopul – exploatarea persoanei. În sens general, exploatarea persoanei este determinată ca o activitate de însușire a rezultatelor muncii străine, a anumitor calități și stări utile de pe urma ei, punerea în valoare a unui bun, folosirea în mod abuziv sau profitare de ceva.²²³ Această definiție reflectă conținutul economic al noțiunii vizate, determinat în calitate de criteriu economic al exploatării persoanei. Totodată, ea nu permite delimitarea certă a exploatării persoanei în calitate de semn al traficului de ființe umane de folosirea muncii anumitor persoane în baza acordului de voință. Pentru recunoașterea unei anumite activități drept exploatare în sensul normei penale vizate, este necesară prezența criteriului economic, care presupune însușirea rezultatelor muncii străine, dar și a criteriului volitiv, care prevede aplicarea violenței fizice sau psihice, confiscarea documentelor sau servitutea în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, divulgarea informațiilor confidențiale victimei sau altor persoane, a înșelăciunii, abuzului de poziție de vulnerabilitate sau abuzului de putere în privința victimei²²⁴.

(Ne)extractibilitatea de profituri de pe urma exploatării sexuale a victimei este ceea ce diferențiază exploatarea sexuală comercială de exploatarea sexuală necomercială. Prin „exploatare sexuală necomercială” se înțelege activitatea care nu are nici un impact direct asupra patrimoniului, exprimându-se în căsătorie (inclusiv poligamică), concubinaj sau alte asemenea forme de coabitare, realizate pentru propria consumare a făptuitorului. Prin „exploatare sexuală

²²⁰ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 46-47.

²²¹ Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 189.

²²² Botnaru S. *et al*, *op. cit.*, p. 201.

²²³ Oprea I. *et al*. *Noul dicționar universal al limbii române*. Chișinău ; București : Ed. Litera Internațional, 2006, p. 452; Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 70.

²²⁴ *Ibidem*, p. 70-71.

comercială” se înțelege activitatea aducătoare de profituri, care are drept urmare majorarea activului patrimonial al făptuitorului, exprimându-se în folosirea victimei, prin constrângere, în prostituție, în pornografie sau în alte activități sexuale.

A doua formă a scopului acțiunii principale din cadrul infracțiunii specificate la alin. 1, art. 165 CP al RM se exprimă în dorința de exploatare a victimei prin muncă sau servicii forțate. Înțelesul noțiunii de „muncă sau servicii forțate” presupune obținerea muncii de la o persoană împotriva voinței ei, prin constrângere sau înșelăciune²²⁵. *Astfel, în speță, în cadrul urmăririi penale s-a stabilit că în perioada de timp decembrie 2013 – martie 2015, cet. A. S., acționând în comun acord și împreună cu cet. M. O. și alte persoane nestabilite de organul de urmărire penală, aflându-se în or. Călărași, urmărind scopul exploatării pentru cerșetorie, prin înșelăciune, sub pretextul angajării la un loc de muncă în domeniul construcției, cu un salariu bine plătit, le-a recrutat în acest sens pe cet. P. Z., P. M. și L. S. și ulterior le-a transportat pe acestea în Federația Rusă, or. Moscova. La 28.12.2013, cet. P. Z., P. M. și L. S., ajungând la locul de destinație, într-o localitate nestabilă din Moscova, fiind însoțită pe parcursul deplasării de către cet. A. S. și M. O., de către ultima, sub pretextul perfectării înregistrării șederii la organele de stat ale Federației Ruse, victimelor le-au fost sechestrare actele de identitate. În continuare, cet. A. S. și M. O., folosindu-se de poziția de vulnerabilitate a cet. P. Z., P. M. și L. S., manifestată prin faptul aflării pe teritoriul altui stat, în lipsa actelor de identitate și mijloacelor necesare de existență, prin înșelăciune, sub pretextul restituirii unei datorii a cărei mărime nu a fost stabilită în mod rezonabil, le-a impus pe acestea, să cerșească până în luna martie 2014, când au revenit în Moldova*²²⁶.

A exploata, în acest sens, înseamnă a-ți însuși o anumită cantitate din munca străină, a acapara o parte din roadele muncii altei persoane. A asupri, a prizoni, a oprima, a împila sunt sinonimele lexemului a exploata. Sensul sintagmei se descifrează ca acțiuni de obligare a victimei la munci dificile, în condiții înjositoare de plată simbolică, sau la înfăptuirea unor servicii pe care aceasta nu le dorește, iar de pe urma cărora făptuitorul obține foloase sau chiar profit (material, moral, intelectual etc.). exploatarea prin muncă sau prin servicii forțate presupune: a) determinarea victimei prin constrângere să îndeplinească o muncă pe care din propria inițiativă și voință nu ar îndeplini-o; b) punerea victimei în situația de a presta o muncă la care nu era obligată; c) ținerea persoanei în servitute pentru achitarea unei datorii; d) obținerea muncii sau a serviciilor prin înșelăciune, constrângere, violență sau amenințare cu violență²²⁷.

²²⁵ Brînză S., Stati V., op. cit., p. 482-484.

²²⁶ Cauza penală nr. 2016515119, CCTP al INI al IGP al MAI.

²²⁷ Barbăneagră Al. et al., op. cit., p. 322.

Cea de a treia formă constă în scopul de exploatare a victimei prin cerșetorie. Cerșetoria constă în folosirea îndeletnicirii victimei de a apela la o masă nedeterminată de oameni, în scopul obținerii de la aceștia a banilor sau altor bunuri²²⁸.

Cea de a patra formă este exploatarea victimei în sclavie sau în condiții similare sclaviei. Prin sclavie sau condiții similare sclaviei se înțelege: a) punerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia; b) ținerea unei persoane în condiții în care o altă persoană exercită stăpânire asupra acesteia; c) determinarea unei persoane, prin utilizarea înșelăciunii, constrângerii, violenței sau amenințării cu violența, să se angajeze sau să rămână în raport de concubinaj sau căsătorie²²⁹. Conținutul exploatării în sclavie sau în condiții de sclavie înseamnă că făptuitorul obține profit de pe urma stării și condiției de sclav (rob) a persoanei care urmează a fi traficată, aceasta fiind o persoană lipsită total de drepturi, aflată în proprietatea deplină a făptuitorului pentru care muncește. Prin condiții similare sclaviei se înțelege că persoana forțată să muncească pentru făptuitor nu este limitată completamente în drepturi²³⁰.

Motivul infracțiunii presupune un anumit impuls conștient și apreciat, generat de un anumit sistem de necesități, pus în aplicare (acceptat) de către persoană în calitate de temei ideal în vederea justificării propriului comportament infracțional²³¹. Motivul infracțiunii nu reprezintă semnul obligatoriu al traficului de ființe umane, nu influențează asupra calificării, însă poate figura în calitate de circumstanță care atenuează sau diminuează pedeapsa, urmând a fi luat în calcul la aplicarea acesteia²³². Motivele infracțiunii sunt întotdeauna concrete, deosebindu-se după conținut și formă. Existența mobilului în săvârșirea oricărei infracțiuni este un indicator al normalității psihice a făptuitorului. Lipsa unui mobil, a unei motivații a faptei constituie un indicator de anormalitate psihică a făptuitorului și impune o examinare atentă a responsabilității subiectului²³³. În cauzele de trafic de ființe umane, identificarea motivelor comportamentului infracțional are o importanță deosebită, deoarece doar în temeiul stabilirii corespunzătoare a acestuia poate fi soluționată întrebarea referitoare la vinovăția făptuitorului. Motivele joacă un rol substanțial și la selectarea măsurii de răspundere și pedeapsă penală. Cele mai răspândite motive care însoțesc infracțiunile din categoria dată, reflectând totodată persoana celui vinovat, sunt: 1) profitul, câștigul, obținerea anumitor foloase (de exemplu, obținerea de venituri de la exploatarea sexuală comercială, de la prelevarea organelor sau a țesuturilor etc.); 2) răzbunarea; 3) ura religioasă, dușmănia, vrajba.

²²⁸ Ștefănoaia M., *op. cit.*, p. 261.

²²⁹ Brînză S., Stati V., *op. cit.*, p. 484-485.

²³⁰ Barbăneagră Al. *et al*, *op. cit.*, p. 322-323.

²³¹ Котов Д. П. *Мотивы преступлений и их доказывание (вопросы теории и практики)*. Воронеж, 1975, с. 11.

²³² Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми: Дис. ... канд. юрид. наук, op. cit.*, p. 74.

²³³ Botnaru S. *et al*, *op. cit.*, p. 219-220.

Motivele infracțiunii pot fi stabilite prin determinarea scopurilor de activității exercitate de către făptuitori²³⁴. Cunoașterea mobilului faptei este necesară în fiecare caz concret, constituind un element indispensabil pentru aprecierea actului de conduită și a pericolozității infractorului, pentru stabilirea măsurii de apărare socială adecvate acestei pericolozități. Este o sarcină permanentă a organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești de a stabili și a demonstra, în fiecare caz, mobilul conduitei antisociale a infractorului²³⁵. În fine, motivul infracțiunii poate fi prevăzut de lege ca circumstanță agravantă sau atenuantă generală²³⁶.

Datele referitoare la persoana victimei și a făptuitorului. Datele personale care caracterizează învinuitul și victima sunt incluse în obiectul generic al infracțiunii. Tratarea datelor care caracterizează inculpatul au importanță atât la stabilirea pedepsei, cât și la executarea acesteia. În cele mai dese cazuri în obiectul probatoriului sunt incluse chestiuni ce caracterizează comportamentul inculpatului până la comiterea infracțiunii, starea sănătății, vârsta, informații privind existența unor minori la întreținere și alte împrejurări. Noțiunea de „date care caracterizează victima” le include nu numai pe cele care au o importanță determinantă la calificarea infracțiunii, la stabilirea circumstanțelor atenuante și agravante și la stabilirea pedepsei, ci și date care caracterizează personalitatea victimei. În acest sens, în obiectul probatoriului pot fi incluse numai date care au importanță determinantă pentru cauză²³⁷. O asemenea infracțiune precum este traficul de ființe umane nu poate fi considerată cercetată pe deplin și corespunzător dacă lipsesc informații concrete referitoare la persoana victimei. Aceste date urmează a fi stabilite nu doar pentru a ne convinge în prezența certă a faptului infracțional, ci și pentru a asigura succesul investigațiilor, determinarea cu precizie și certitudine a răspunderii persoanelor vinovate.

Următoarea circumstanță care trebuie stabilită o reprezintă persoana învinuitului. În legătură cu aceasta, urmează să dovedim vinovăția persoanei în comiterea infracțiunii și momentele ce caracterizează trăsăturile de persoană ale făptuitorului. În cauzele de trafic de ființe umane, momentele ce caracterizează persoana învinuitului pot contribui la stabilirea modalității de comitere a infracțiunii (folosirea experienței de lucru în calitate de educator, pedagog, de conducător în cadrul unui colectiv, de manager sau angajat în cadrul firmelor turistice), a motivelor infracțiunii etc.

La descoperirea acestor circumstanțe poate contribui studierea consecutivă a modului de viață a învinuitului, a deprinderilor, nivelului de studii, a pasiunilor, a sistemului de valori de care el se conduce la selectarea variantelor de comportament, a trăsăturilor de caracter, a

²³⁴ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 45-46.

²³⁵ Botnaru S. *et al*, *op. cit.*, p. 220.

²³⁶ Ibidem, p. 220.

²³⁷ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. *et al*, *op. cit.*, p. 270.

semnalmentelor particulare, calităților fizice și psihice, a prezenței antecedentelor penale, a deprinderilor consumului de droguri și alcool. Trebuie acordată atenție și stării familiale, ocupației, specialității, nivelului de trai etc²³⁸. Proba personalității învinuitului include trăsăturile de personalitate. O asemenea probă este necesară pentru a determina culpabilitatea sau, dimpotrivă, inocența unui acuzat²³⁹

4). Circumstanțele care atenuează sau agravează pedeapsa. În realizarea oricărei forme de individualizare a pedepsei un rol important îl au circumstanțele atenuante și agravante²⁴⁰. „Circumstanțele atenuante și cele agravante, în calitate criterii de individualizare a pedepsei, trebuie stabilite și dovedite prin probe în cadrul procesului penal. La confirmarea lor, circumstanțele atenuante și cele agravante au caracter obligatoriu pentru instanța de judecată în sensul recunoașterii lor ca atare și să se țină cont de ele la stabilirea pedepsei”²⁴¹. Circumstanțele influențează numai calitatea și cantitatea pedepsei care ar putea fi aplicată într-o cauză determinată²⁴². Cunoașterea circumstanțelor comiterii actului infracțional determină metodologia urmăririi penale a infracțiunilor de trafic de ființe umane, permite modelarea comportamentului infractorilor, face posibilă prevederea acțiunilor lor și luarea măsurilor necesare în vederea contracarării acestora²⁴³. Art. 76 și 77 din CP al RM prevăd circumstanțele agravante și atenuante. Recunoașterea unei împrejurări ca circumstanță agravantă sau atenuantă este pusă în sarcina instanței de judecată sau a organului de urmărire penală²⁴⁴. La categoria circumstanțelor care agravează sau atenuează pedeapsa se atribuie factorii (particularitățile comportamentale ale persoanei, trăsăturile de persoană, mediul social din care provine, circumstanțele comiterii faptei, urmările prejudiciabile etc.) care, respectiv, diminuează sau ridică gradul de pericol social al faptei sau a persoanei-infractor și, corespunzător, își lasă amprenta asupra pedepsei care urmează a fi aplicată pentru comiterea traficului de persoane²⁴⁵. În obiectul probatoriului „se includ și circumstanțe cum ar fi: concursul de împrejurări grele, căința sinceră, contribuția activă la descoperirea infracțiunii, acțiunile ilegale sau amorale ale victimei, provocarea unor urmări grave, batjocorirea victimei, mijloacele ce prezintă un pericol, interese josnice, folosirea

²³⁸ Филиппов А. Г. *Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений* : Материалы к лекции. Москва, 1981, с. 7-20.

²³⁹ Mateuț Gh., *op. cit.*, p. 6 ; Bouloc B. *La marche du procès pénal et les preuves. Procédure pénale*. 23e éd., Paris : Dalloz, 2012, p. 3-4.

²⁴⁰ Botnaru S. *et al.*, *op. cit.*, p. 460-461.

²⁴¹ Barbăneagră Al. *et al.*, *op. cit.*, p. 158-159.

²⁴² *Explicațiile noului Cod penal*. Coord. G. Antoniu. București : Ed. Universul Juridic, 2015. Vol. II (art. 53-187), p. 97.

²⁴³ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 24.

²⁴⁴ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. *et al*, *op. cit.*, p. 269.

²⁴⁵ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, с. 74.

încrederii acordate etc. la constatarea circumstanțelor atenuante și agravante este necesar de probat și faptul conștientizării acestor împrejurări de către învinuit”²⁴⁶.

5) Circumstanțele care pot atrage eliberarea de răspundere și de pedeapsă penală. „În cazul săvârșirii de infracțiuni caracterul inevitabil al răspunderii penale nu trebuie înțeles ca fiind absolut, fiindcă este posibil ca, prin voința legiuitorului, în anumite situații, stări, împrejurări, să fie înlăturată răspunderea penală pentru fapta săvârșită, apreciindu-se că nu mai este necesară tragerea la răspundere penală a infractorului”²⁴⁷. Înlăturarea răspunderii penale nu este un act de voință arbitrar. Necesitatea ei este obiectiv determinată de anumite fenomene sau date ale realității care fac ca utilitatea socială a răspunderii penale să diminueze până la dispariție ori să se transforme chiar în contrariul ei²⁴⁸. Liberarea de răspundere și de pedeapsă penală sunt instituții a căror menire constă în faptul de neaplicare a pedepselor penale în cazurile în care este irațională aplicarea acestora, rezultând din caracterul și gradul prejudiciabil redus al faptei și din calitățile personale ale făptuitorului²⁴⁹. „Liberarea de răspundere penală reprezintă punerea în libertate a persoanei ce a săvârșit infracțiunea, care în urmărire și-a pierdut gradul prejudiciabil în virtutea unor împrejurări prevăzute de legea penală. În aceste situații, persoana este liberată de aplicarea din partea statului a măsurilor cu caracter penal-juridic²⁵⁰. Ținând seama că scopurile pedepsei penale, prevăzute la alin. (2) al art. 61 din CP al RM, uneori pot fi atinse și fără executarea pedepsei în regim de detențiune, legiuitorul a prevăzut în Codul penal o serie de instituții juridice ce-i conferă judecătorului posibilitatea de a libera persoana de pedeapsa penală. Prin liberare de pedeapsa penală se înțelege eliberarea persoanei care a săvârșit o infracțiune de la executarea reală, parțială sau totală, a pedepsei pronunțate prin hotărârea instanței de judecată”²⁵¹. Or, corectarea și reeducare condamnaților în spiritul atitudinii oneste față de îndeplinirea necondiționată a legilor, de respectarea regulilor de conviețuire socială, de multe ori pornind de la principiul umanismului, este posibilă fără executarea reală a pedepsei stabilite sau fără prelungirea executării ei²⁵². Temeiurile care pot determina eliberarea persoanei de răspunderea sau pedeapsa penală sunt prevăzute la Cap. VI și cap. IX din Codul penal al Republicii Moldova. Art. 165 și art. 206 CP al Republicii Moldova prevede și cazuri speciale de eliberare de răspunderea penală, și anume: victima traficului de ființe umane sau a traficului de copii este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală. Circumstanțele relevante la stabilirea pedepsei, de asemenea,

²⁴⁶ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. *et al*, *op. cit.*, p. 269-270.

²⁴⁷ Botnaru S. *et al.*, *op. cit.*, p. 404.

²⁴⁸ Bulai C., Bulai B. N., *op. cit.*, p. 349.

²⁴⁹ Barbăneagră Al. *et al.*, *op. cit.*, p. 118.

²⁵⁰ Botnaru S. *et al.*, *op. cit.*, p. 404.

²⁵¹ *Ibidem*, p. 500.

²⁵² Barbăneagră Al. *et al.*, *op. cit.*, p. 179.

constituie un element al obiectului generic al probatoriului. Probele care sunt incluse în obiectul probatoriului referitor la acest element trebuie să asigure pronunțarea unei pedepse echitabile²⁵³. Și în sfârșit, atragem atenție la faptul că prin aprecierea probelor, ca operație finală, organele de urmărire penală determină măsura în care probele le formează încrederea că sunt în concordanță cu adevărul, în sensul că faptele și împrejurările de fapt la care se referă au avut sau nu loc în realitatea obiectivă. Prin aprecierea tuturor probelor administrate, în ansamblul lor, se formează concluzia organului de urmărire penală cu privire la temeinicia sau netemeinicia învinuirii, concluzie care trebuie să reflecte adevărul²⁵⁴. Aprecierea probelor este guvernată de principiul liberei aprecieri, potrivit căruia organele de urmărire penală au dreptul să aprecieze în mod liber atât valoarea fiecărei probe administrate (în raport cu celelalte), cât și credibilitatea lor; probele nu au o valoare *a priori* stabilită de legiuitor, importanța acestora rezultând în urma aprecierii lor de organele de drept consecutiv analizei ansamblului materialului probatoriu administrat în mod legal și loial în cauză²⁵⁵.

2.3. Descoperirea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunilor de trafic de ființe umane

Traficul de ființe umane a încetat a mai fi un fenomen nou pentru Republica Moldova. Aflându-se în fruntea topului țărilor exportatoare de carne vie, Moldova este preponderent o țară de origine pentru victimele traficului de ființe umane²⁵⁶. Profitând, cu o uimitoare abilitate de condițiile propice oferite de societate, traficul de ființe umane s-a dezvoltat continuu și a devenit o activitate criminală complexă, bine organizată și lucrativă²⁵⁷. Traficul de ființe umane a cunoscut o creștere constantă în ultimii ani, devenind o problemă națională și internațională²⁵⁸.

Traficul de ființe umane constituie o ofensă adusă demnității și libertăților fundamentale ale ființei umane și, prin urmare, o încălcare gravă a drepturilor omului. Grupul de experți privind lupta împotriva traficului de ființe umane (GRETA) subliniază obligațiile statului de a respecta, a îndeplini și proteja drepturile omului. Abordarea centrată pe aceste drepturi implică faptul că un stat care nu reușește să-și îndeplinească obligațiile poate, de exemplu, să fie tras la răspundere pentru încălcări ale Convenției Europene a Drepturilor Omului. Grupul de experți privind lupta împotriva traficului de ființe umane (GRETA) consideră că drepturile omului, ca bază de abordare a luptei împotriva traficului de ființe umane, necesită ca Statele-Membre să

²⁵³ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. *et al*, *op. cit.*, p. 271.

²⁵⁴ Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal*. *Op. cit.*, p. 298.

²⁵⁵ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. *Op. cit.*, p. 327.

²⁵⁶ Costachi J. *et al*. Prevederi legislative privind combaterea traficului de ființe umane : (extrase). Chișinău, 2006, p. 6.

²⁵⁷ Botnari Gh., Bujor V., Bejan O., *op. cit.*, p. 120.

²⁵⁸ Mateuț Gh., Ștefăroi N., Petrescu V. E. ș.a., *op. cit.*, p. 11.

stabilească un cadru corespunzător pentru prevenirea traficului de ființe umane, de protecție a persoanelor victime și de investigare efectivă și urmărire penală a traficanților. O astfel de protecție include măsuri pentru identificarea corespunzătoare a tuturor victimelor traficului de persoane. Aceasta implică, de asemenea, măsuri de consolidare a drepturilor persoanelor traficate²⁵⁹.

Actualmente, unul dintre factorii care contribuie substanțial la creșterea ponderii traficului de ființe umane îl reprezintă existența unui sistem bine organizat al criminalității transfrontaliere, internaționale. În opinia autoarei *E. MIZULINA*, „pe acest segment acționează structuri criminale transnaționale și nici un stat al lumii nu este asigurat, protejat corespunzător de activitatea ilegală a acestora”²⁶⁰. Fiindcă veni vorba despre factorii care contribuie la creșterea ponderii traficului de ființe umane, considerăm că este necesar să trecem în revistă și faptul că în afară de circumstanțele care se referă direct la latura penală și civilă, legea procesual-penală obligă subiecții competenți de a include în obiectul probatoriului condițiile și cauzele care au contribuit la săvârșirea infracțiunii. Stabilirea **condițiilor** care au determinat comiterea infracțiunii este o cerință suplimentară față de sarcina de bază a justiției. Sarcina de a descoperi condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii are importanță și pentru cauza penală concretă, și pentru prevenirea comiterii altor infracțiuni²⁶¹. Condițiile comiterii infracțiunii presupun un sistem diversificat de obiecte, fenomene și procese aflate în corelație reciprocă până la și după comiterea infracțiunii, caracterizând locul, timpul și alte condiții ale mediului înconjurător, particularitățile de comportament ale făptuitorilor, legăturile psihologice între aceștia și alți factori ai realității obiective, care determină posibilitatea, condițiile și alte circumstanțe ale comiterii infracțiunii. Un element substanțial sub aspectul corelației în timp și spațiu îl reprezintă mediul material, condițiile pregătirii, comiterii și tănuirii infracțiunii. De asemenea, o amprentă importantă asupra comiterii infracțiunii lasă și condițiile sociale a vieții cotidiene. Elementele condițiilor în care este comisă infracțiunea au un rol important la investigarea infracțiunilor de acest gen. Ele sunt capabile să exercite o influență substanțială asupra activității infracționale a făptuitorilor și asupra comportamentului victimei. La general, condițiile caracterizează acel mediu în care au acționat toți participanții la eveniment²⁶².

Codul de procedură penală obligă organele de urmărire penală să strângă date și cu privire la împrejurările care au determinat, au înlesnit sau au favorizat săvârșirea infracțiunii, în vederea

²⁵⁹ *Recomandarea CP (2016) 6 „Cu privire la implementarea Convenției Consiliului European privind lupta împotriva traficului de ființe umane de către Republica Moldova”, adoptată la 23 mai 2016 în cadrul ședinței a 18-a a Comitetului Părților [online] [accesat 15.02.2020]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/GRETA_2016.pdf.*

²⁶⁰ Мизулина Е. Б., *op. cit.*, p. 12.

²⁶¹ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. *et al*, *op. cit.*, p. 271.

²⁶² Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 24.

acționării pentru înlăturarea lor²⁶³. Abordând tematica cauzelor și condițiilor apariției traficului de ființe umane, unii savanți le clasifică după natura acestora, „delimitându-le în obiective și subiective. Cauzele obiective sunt divergențele existenței sociale din cadrul relațiilor economice și sociale care impulsionează motivația acțiunilor. Condițiile obiective sunt deficiențele de ordin juridic, tehnic, organizatoric, care favorizează acțiunea cauzelor obiective și subiective ale infracțiunilor. Cauzele subiective ale criminalității sunt constituite din elemente ale psihologiei sociale ca: interesele, motivele, scopurile, conștiința juridică a unor persoane ce comit acțiuni ilegale. Condițiile subiective cuprind particularitățile demografice ale populației (temperamentul, vârsta, sexul etc.). ca elemente ce stratifică și cristalizează cauzele și condițiile apariției fenomenului infracțiunii intervin diferiți factori, care mai sunt denumiți și factori ai criminalității sau factori criminogeni. După conținut, factorii respectivi pot fi clasificați în următoarele tipuri: economici, politici, ideologici, demografici, social-psihologici, de dirijare, de organizare, juridici, tehnici. Analizând problema cauzelor și condițiilor traficului de ființe umane, acestea, în opinia unor cercetători, pot fi divizați în două tipuri, după caracteristicile ce le poartă: a) cauze și condiții de ordin intern ca generator al cărora servesc procesele și fenomenele ce se derulează în țara de origine a victimei; b) cauze și condiții de ordin extern ca generator al cărora servesc factorii favorabili din exteriorul țării de reședință a victimei”²⁶⁴.

În opinia autorilor I. CIOBANU și IU. GROZA, „cauzele și condițiile care au generat și/sau favorizat traficul de ființe umane sunt multiple: rata înaltă a șomajului printre femei, sărăcia, reprezentările eronate despre caracterul muncii în străinătate și despre industria sexului, distanța relativ mică spre țara de destinație ș.a., fac ca recrutarea și transportarea să fie eficientă și eficientă. Drept cauză a traficului este definită și familia, modelul familial și factorii educaționali. La toate aceste cauze s-ar putea adăuga și unii factori endogeni care, constituiți la nivel individual, pot crea predispoziția pentru exercitarea unor ocupații aparent interesante ce promit o serie de avantaje: venituri substanțiale, întâlniri cu „personalități”, posibilități de călătorie, uneori chiar de căsătorie, afirmări în alte contexte etc.”²⁶⁵ În aceste circumstanțe, alin. 2 din art. 96 Cod de procedură penală al Republicii Moldova stabilește necesitatea descoperirii în cauza penală a cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii. Includerea acestor împrejurări într-un alt alineat este determinată de faptul că această sarcină este suplimentară față de sarcina de bază a justiției. Sarcina de descoperire a cauzelor și condițiilor are importanță mai mult pentru

²⁶³ Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal, op. cit.*, p. 287.

²⁶⁴ Odagiu Iu., Bulai Iu., Luchin L. Cauzele și condițiile apariției traficului de ființe umane în Republica Moldova. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, p. 260-261.

²⁶⁵ Ciobanu I., Groza Iu. Unele aspecte criminologice ale traficului de ființe umane. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție Jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”*. Chișinău, 2006, Vol. 1, p. 393-394.

prevenirea comiterii altor infracțiuni și nu pentru infracțiunea examinată. Cu toate acestea, stabilirea acestor circumstanțe are importanță și în cauza examinată, de exemplu, constatarea la persoană a unor deprinderi care s-au exprimat în infracțiune (de pildă, influența educației) sau formarea unei intenții (de exemplu, instigarea), sau condițiile care au stimulat comiterea infracțiunii. Poate avea importanță și comportamentul victimei, de asemenea, formarea grupării criminale, prezența intenției sau înțelegerii prealabile, modul de comitere a infracțiunii, de ascundere a urmelor, surselor de obținere a armelor ș.a. la examinarea cauzei penale, la urmărire, trebuie examinate și chestiunea privind formarea grupării criminale, motivele care au contribuit la activitatea îndelungată, modul de recrutare a participanților, de corupere a persoanelor oficiale, modul de obținere a informației pentru activitatea criminală și asigurarea securității participanților²⁶⁶.

Cercetătorul A. V. GRINENCO identifică două categorii de circumstanțe care pot contribui la comiterea infracțiunilor: „1) circumstanțele care au determinat comportamentul antisocial; 2) circumstanțele care au creat condiții favorabile pentru pregătirea și comiterea infracțiunii. Prima categorie include deficiențele în educarea făptuitorului, care, de comun cu alți factori, au determinat apariția și dezvoltarea obiectivelor antisociale. La doua categorie sunt atribuite circumstanțe ce nu sunt legate nemijlocit cu faptul infracțional, dar care au creat totuși condiții pentru comiterea infracțiunii sau au facilitat săvârșirea ei”²⁶⁷. În Republica Moldova, „principalele cauze ale apariției și dezvoltării traficului de ființe umane, dincolo de cauzele economice, sunt în primul rând efectul unei slabe funcționări a instituțiilor statului incapabile să formuleze un răspuns cert la noile provocări. Startul fenomenului de trafic îl reprezintă decizia de apleca, susținută de credința nefondată că, în străinătate, realitatea personală este mai ușoară. O astfel de decizie se manifestă mai puternic la persoanele care se confruntă cu o situație materială grea și cu o lipsă de perspective în propria lor țară”²⁶⁸. Or, includerea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunilor de trafic de ființe umane în obiectul probatoriului urmează să eficientizeze activitatea de urmărire penală în cazurile respective.

2.4. Concluzii la Capitolul 2

1. Probatoriul, în cadrul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane, reprezintă activitatea reglementată de lege a organelor de urmărire penală, cu participarea altor subiecți ai procesului penal (ofițeri de investigații, specialiști etc.), în vederea acumulării, verificării și

²⁶⁶ Dolea I. et al. *Codul de procedură penală. Comentariu, op. cit.*, p. 182-183.

²⁶⁷ Гриненко А. В. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный*. Москва : ЭКСМО, 2006, с. 240.

²⁶⁸ Enachi R. Aspecte criminologice în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. In: *Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare* : Conf. șt. cu particip. intern. consacrată aniversării a 65-a a USM. Științe sociale. 21-22 sept. 2011. Chișinău : USM, 2011, Vol. I, p. 288-289.

aprecierii probelor privind infracțiunea săvârșită și vinovăția persoanelor implicate, precum și clarificarea altor circumstanțe necesare pentru soluționarea corectă a cauzei, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

În perimetrul probatoriului, la fel se înscriu și urmează a fi stabilite cauzele și condițiile ce au determinat și catalizat traficul de ființe umane, precum și cele care au favorizat pregătirea și comiterea infracțiunii concrete de trafic de ființe umane.

2. Urmărirea penală în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane reprezintă un sistem care include următoarele componente: 1) identificarea surselor probatorii și a informațiilor orientative; 2) procesul probatoriu (stabilirea circumstanțelor care constituie obiectul probatoriului); 3) prognozarea unei eventuale împotriviri urmăririi penale și neutralizarea acesteia prin metode și mijloace criminalistice.

3. Specificul urmăririi penale în cazul traficului de ființe umane este determinat în mare măsură de elementul material al infracțiunii în cauză exteriorizat prin conduita ilicită a făptuitorilor - recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea victimelor traficului în scopurile prevăzute de norma penală – imprimându-se în spectrul, tactica și metodologia acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații privind asigurarea probatoriului și care vizează acțiunea săvârșită, urmările socialmente periculoase produse, legătura de cauzalitate, împrejurările de loc, de timp, de mod, de mijloace, autorul infracțiunii și alți participanți la comiterea ei, modul de operare și contribuția fiecăruia la săvârșirea infracțiunii, scopul și mobilul urmărit de participanți, circumstanțele care au influență asupra încadrării juridice în sensul agravării sau atenuării răspunderii.

4. În cauzele de trafic de ființe umane, este specifică direcționarea urmăririi penale în vederea stabilirii și probării modului de săvârșire a infracțiunii, coroborarea modalităților faptice de operare a făptuitorilor cu modalitățile normative, prescrise în norma penală, identificarea mijloacelor utilizate de participanții la săvârșirea traficului și anume: aplicarea violenței ori amenințarea de aplicare a violenței; răpirea; sustragerea, tănuirea, degradarea sau distrugerea documentelor; ținerea în servitute, în scopul întoarcerii unei datorii; amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane fizice sau juridice; înșelăciunea; abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare ori primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra altei persoane; probarea utilizării acestor mijloace, dar și altora, inclusiv a impactului asupra victimelor, consecințele produse.

5. Descoperirea deplină a infracțiunilor de trafic de ființe umane presupune clarificarea detaliată și minuțioasă a circumstanțelor ce caracterizează semnele obiective și subiective ale

componenței de infracțiune. După caz, organul de urmărire penală, poate antrena anumiți specialiști în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane, pentru lămurirea anumitor împrejurări și evitarea pierderii materialului probator.

3. SESIZAREA ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ ȘI PORNIREA URMĂRIIRII PENALE ÎN CAZURILE PRIVIND TRAFICUL DE FIINȚE UMANE

3.1. Sesizarea organelor de urmărire penală referitor la cazurile de trafic de ființe umane

În materia dreptului penal procedural, Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane (adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 3 mai 2005), stabilește pentru părți o serie de obligații care să permită urmărirea eficientă a traficanților prin asigurarea că aceștia sunt urmăriți pentru a fi pedepsiți în funcție de gravitatea faptelor. O atenție deosebită este acordată protecției victimelor și martorilor în timpul investigației. O valoare adăugată de importanță a Convenției este sistemul de monitorizare instituit pentru a supraveghea implementarea obligațiilor prevăzute, care constă din doi piloni: Grupul de experți privind lupta împotriva traficului de ființe umane (GRETA) și Comitetul Părților. Rapoartele de evaluare GRETA sunt urmarea unor informații culese dintr-o varietate de surse. Ele conțin o analiză a situației în ceea ce privește măsurile luate pentru a combate traficul de ființe umane și sugestiile cu privire la modul în care țara ar putea consolida puterea de aplicare a Convenției și a face față oricăror probleme identificate²⁶⁹. Or, pe această categorie de dosare, „pentru a adopta o soluție justificată privind începerea urmăririi penale avem nevoie de motive legale și temeiuri suficiente. Prin îmbinarea „*motiv al începerii urmăririi penale*” se subînțelege sursa legală prevăzută de normele procesual-penale, din care organele de drept și persoanele cu funcție de răspundere obțin informații referitoare la infracțiuni, ceea ce îi obligă să soluționeze întrebarea referitoare la începerea urmăririi penale. Motivul, prin însuși esența sa, reprezintă premisă procesuală prevăzută de lege, care determină începerea activității procesual-penale”²⁷⁰. Or, conform prevederilor art. 1 alin. (1) Cod de procedură penală al Republicii Moldova, procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni.

Putem susține cu certitudine că „începerea urmăririi penale presupune, în mod obligatoriu, ca organele de urmărire penală să aibă cunoștință despre comiterea infracțiunii și să fie sesizate în conformitate cu dispozițiile legale. Sesizarea organelor judiciare reprezintă punctul de plecare al urmăririi penale, fără de care aceasta nu poate începe, și conține atât elementul de informare, cât și temeiul legal de desfășurare a activității de cercetare”²⁷¹.

Sesizarea mai presupune încunoștințarea mai mult sau mai puțin completă a organului de urmărire penală despre săvârșirea unei infracțiuni și obligarea lui la efectuarea activităților

²⁶⁹ Recomandarea CP (2016) 6 „Cu privire la implementarea Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane de către Republica Moldova”, adoptată la 23 mai 2016 în cadrul ședinței a 18-a a Comitetului Părților [online] [accesat 15.02.2020]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/GRETA_2016.pdf, p. 6

²⁷⁰ Учебник уголовного процесса. Отв. ред. А. С. Кобликов. Москва : Спарк, 1995, с. 134.

²⁷¹ Theodoru Gr., Moldovan L. *Drept procesual penal*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1979, p. 204.

prevăzute de lege pentru realizarea obiectului urmăririi penale²⁷², impune acestuia „efectuarea de acte procedurale care implică verificarea regularității sesizării, analiza oportunității începerii urmăririi penale și administrarea mijloacelor de probă, astfel încât să fie obținute informațiile necesare pentru dispunerea unei soluții”²⁷³. Pe bună dreptate susține autoarea A. L. BĂIETU că „sesizarea este actul procesual pe care legea îl conferă oricărei persoane fizice sau juridice căreia îi este recunoscut accesul liber la justiție, de a se adresa organelor sau instituțiilor abilitate ca fiind competente în rezolvarea situațiilor care apar în urma săvârșirii unei fapte penale sau a pregătirii pentru săvârșirea unei asemenea fapte, investindu-le cu soluționarea acestora”²⁷⁴.

Unul dintre principiile fundamentale care stau la baza desfășurării procesului penal este principiul oficialității. De la acest principiu legea prevede unele excepții, când declanșarea procesului penal, și respectiv, începerea urmăririi penale poate avea loc numai ca urmare a unei sesizări făcută în legătură cu anumite infracțiuni²⁷⁵. Este evident că rapiditatea și eficiența cu care acționează organele de urmărire penală pentru combaterea infracțiunilor constituie nu numai o condiție esențială pentru sancționarea penală a infractorilor, dar și un important factor de prevenire a infracțiunilor, de apărare a valorilor fundamentale ale societății, de întărire a încrederii fiecărui cetățean în securitatea vieții, integrității și drepturilor sale²⁷⁶. Or, în vederea asigurării legalității și temeiniciei privind începerea urmăririi penale, legea procesual-penală fixează anumite condiții procesuale (motive, temeiuri și premise) prevăzute în art. 262 CPP al Republicii Moldova, și în art. 275 CPP al Republicii Moldova, care prevede și lipsa circumstanțelor care exclud urmărirea penală. În calitate de temeiuri ale începerii urmăririi penale sunt recunoscute: 1) plângerea; 2) denunțul; 3) autodenunțul; 4) procesul-verbal cu privire la constatarea infracțiunii, întocmit de organele de constatare prevăzute la art. 273 alin. (1) din Codul de procedură penală; 5) depistarea nemijlocită de către organul de urmărire penală sau procuror a bănuielii rezonabile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni.

Plângerea, denunțul, sesizarea organului de constatare și sesizarea din oficiu nu constituie mijloace de probă. Această trăsătură privește exclusiv sesizarea, înțelegându-se ca o modalitate de investire a organului de drept cu privire la o faptă părevăzută de legea penală, nu și constatările personale ale organului de urmărire penală, cuprinse într-un act complex care îndeplinește în același timp funcția de sesizare și pe cea de constatare²⁷⁷. Astfel, în privința declanșării urmăririi penale, este necesară sesizarea organelor de urmărire penală prin unul din modurile de sesizare

²⁷² Volonciu N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. București : Paideia, 1996. Vol. II, p. 54; Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et al, op. cit., p. 531.

²⁷³ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, op. cit., p. 832.

²⁷⁴ Băetu A. L., op. cit., p. 217.

²⁷⁵ Neagu I. *Procedură penală : Tratat*. București : Ed. Global Lex, 2002, p. 422.

²⁷⁶ Lichii B. . *Urmărirea penală : studiu comparat*. Chișinău : Centrul de Instruire a Judecătorilor și Centrul de Drept, 2000, p. 13-14.

²⁷⁷ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, op. cit., p. 833.

prevăzute de lege²⁷⁸. *GR. THEODORU* susține că „modul de sesizare a organelor de urmărire penală este, în primul rând, un mijloc prin care acestea iau cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni. Dar modul de sesizare nu este numai un mijloc de informare, ci are efectul juridic de a obliga organul de urmărire penală să se pronunțe cu privire la începerea sau neînceperea urmăririi penale pentru infracțiunea cu care a fost sesizat. Ca urmare, prin mod de sesizare a organului de urmărire penală se înțelege mijlocul prin care acesta ia cunoștință, în condițiile legii, despre săvârșirea unei infracțiuni, determinând obligația de a se pronunța cu privire la începerea urmăririi penale referitoare la acea infracțiune”²⁷⁹. „Modalitățile de sesizare au un caracter limitativ, însă se pot prezenta sub diferite forme, iar natura juridică a unei sesizări se determină după criterii suibstanțiale, nu formale. Astfel, nu este nevoie ca un înscris prin care se cere tragerea la răspundere a autorului unei infracțiuni să fie intitulat plângere. În măsura în care manifestarea de voință a persoanei vătămate are un caracter indubitabil, ea se poate materializa în orice formă – poate apărea în conținutul unei declarații ori a unui memoriu adresat unei instituții”²⁸⁰.

În calitate de temei pentru începerea urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane va figura prezența datelor suficiente că sunt prezente semne ale infracțiunii care, în fiecare caz aparte, trebuie analizate cu luarea în calcul a întregului cumul de informații acumulate în procesul verificării materialelor respective²⁸¹. Totodată, în acord cu prevederile art. 274 alin. (1) din Codul de procedură penală, începerea urmăririi penale poate fi dispusă în cazul în care, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă cel puțin o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală, informând despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea sau organul respectiv. Nu putem trece cu vederea că identificarea unei anumite situații criminale poate avea loc la inițiativa victimei sau a rudelor ei, a persoanelor terțe sau a colaboratorilor organelor de drept. Plângerea poate fi depusă de victimă în caz de evadare a persoanei recrutate sau evadate din locurile în care era adăpostită sau exploatată. În cazul depunerii plângerii de către victimă, ea urmează a fi ascultată de imediat în privința tuturor circumstanțelor în care a fost recrutată, transportată, transferată, adăpostită, primită și exploatată. Este necesar, de asemenea, să fie efectuată examinarea corporală pentru a stabili prezența pe corp a urmelor de lovituri, de viol, a leziunilor corporale de tot felul etc. După aceasta este necesară soluționarea în baza legii a chestiunilor referitoare la măsurile de protecție ce urmează a fi luate în raport cu victima și rudele ei. După

²⁷⁸ Bercheșan V. *Cercetarea penală : Criminalistica – teorie și practică* : îndrumar complet de cercetare penală. București : Icar, 2002, p. 50; Pintea A. et al., op. cit., p. 114.

²⁷⁹ Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal*, op. cit., p. 477-478.

²⁸⁰ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, op. cit., p. 832.

²⁸¹ Фахрутдинов Р. З., op. cit., p. 30.

cum e și firesc, traficanții și persoanele atașate lor încearcă, prin diferite modalități, să influențeze victimele și rudele acestora. Aplicarea tardivă a măsurilor de protecție în privința victimelor poate avea ca efect apariția unui contact între victime și infractori. Ca urmare, victimele traficului de ființe umane refuză a mai face careva declarații, renunță la declarațiile anterioare, creându-se, astfel, o situație de impas în raport cu pornirea urmăririi penale²⁸².

Urmează să reținem și faptul că „procesul-verbal cu privire la constatarea infracțiunii, întocmit de organele de constatare prevăzute la art. 273, alin. 1 Cod de procedură penală nu este altceva decât un act procesual întocmit de către organele de constatare, atunci când, după verificarea informațiilor care le-au devenit cunoscute, au constatat că există o bănuială rezonabilă cu privire la o infracțiune comisă sau în curs de pregătire. Acest act va fi înregistrat și examinat de organul de urmărire penală, împreună cu materialele și actele procesuale întocmite de organul de constatare, cfare au examinat la rândul lor o informație și au administrat probe care confirmă bănuiala rezonabilă”²⁸³.

În funcție de forma de sesizare (art.262 – 265 C.pr.pen. al RM) a organului de urmărire penală propunem un algoritm al acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane și consecutivitatea acestora (anexa 8).

Descoperirea și fixarea semnelor traficului de ființe umane se realizează prin efectuarea acțiunilor de verificare nu numai în baza plângerilor parvenite, dar și în cadrul măsurilor speciale de investigații inițiate. Ele sunt efectuate în scopul obținerii informațiilor necesare, precum și pentru verificarea informațiilor obținute anterior din anumite surse confidențiale²⁸⁴. În opinia nautorului *M. BULANCEA*, „nu este nevoie ca sesizarea din oficiu să fie cuprinsă într-un înscris distinct care poartă această denumire, elementul esențial fiind exprimarea manifestării de voință a organului judiciar de a efectua cercetări cu privire la o infracțiune despre care a luat cunoștință în orice mod. Această manifestare de voință poate apărea în cuprinsul unor acte cu conținut complex, care poate cuprinde atât sesizarea din oficiu, cât și acte subsecvente ale organului de urmărire penală, cum sunt constatările personale ale organului de drept cu privire la o situație de fapt. Indiferent de titulatura pe care o primește, un asemenea act complex îndeplinește atât funcția unui act de sesizare, cât și pe cea a unui proces-verbal de constatare”²⁸⁵.

În opinia lui *FAHRUTDINOV R. Z.*, „examinarea unor situații concrete premergătoare începerii urmăririi penale (apărute la momentul depistării nemijlocite de către reprezentanții organelor de drept a semnelor infracțiunii sau la etapa adresării plângerilor din partea rudelor

²⁸² Колесов А. И., *op. cit.*, p. 83-84.

²⁸³ Ostavciuc D. *Sesizarea organului de urmărire penală*. *Op. cit.*, p. 32.

²⁸⁴ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 82.

²⁸⁵ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, *op. cit.*, p. 832.

apropiate sau a altor persoane) au scos la iveală o serie de factori tipici *obiectivi* și *subiectivi*, care influențează negativ și asupra depășirii lor, și, inclusiv în raport cu luarea hotărârilor în privința neînceperii urmăririi penale”. La categoria factorilor obiectivi se atribuie: 1) caracterul limitat, deficitar al informațiilor inițiale referitor la cele întâmplate, care nu este suficient pentru începerea urmăririi penale. De regulă, asemenea informații sunt prezentate de rudele apropiate sau cunoscuții victimei, care de frecvente ori nu cunosc nici locul de aflare a acesteia și nici caracterul celor întâmplate; 2) complexitatea procedurii, iar în unele cazuri chiar și imposibilitatea realizării măsurilor de verificare sau a celor investigativ-operative pe teritoriul altor state până la începerea urmăririi penale²⁸⁶. La factorii subiectivi se referă: 1) lipsa unei percepții corespunzătoare în materia caracteristicii juridico-penale a faptei de trafic de ființe umane, determinate de imperfecțiunea și neclaritatea acestei norme, de lipsa unei practici corespunzătoare privind investigarea acestor infracțiuni, de lipsa unei baze metodologice clare și eficiente în această materie; 2) nivelul insuficient al conștiinței profesionale a anumitor persoane care realizează verificarea informațiilor referitoare la traficul de ființe umane sau care descoperă nemijlocit, ocazional, semnele acestei componente de infracțiune în cadrul cercetării altor fapte²⁸⁷. Astfel, spectrul și consecutivitatea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, în funcție de o formă sau alta de sesizare este expus în algoritmul elaborat (anexa 8).

În practica cercetării infracțiunilor vizate sesizările privind traficul de persoane pot fi adresate și de organizațiile neguvernamentale, de cele obștești la care s-a adresat victima recrutată sau răpită. Asistența din partea colaboratorilor organizațiilor specificate, în situația respectivă, poate fi folosită în vederea stabilirii unor relații de încredere între victimă și reprezentanții organelor de drept. Sesizarea organizației neguvernamentale sau a celei obștești poate soluționa parțial problema plasării temporare a victimei, în special în cazurile în care lipsesc locurile speciale de adăpostire a victimelor, însă acest fapt nu exclude necesitatea aplicării măsurilor de protecție prevăzute de lege față de victime și reprezentanții organizațiilor specificate supra²⁸⁸. Cercetătorul A. I. COLESOV susține că, „în acest caz, cea mai dificilă circumstanță o reprezintă posibilitatea identificării persoanelor care sunt gata să depună plângeri oficiale în privința anumitor subiecți ai activității infracționale. A administra întregul spectru de probe care demască traficanții de ființe umane în comiterea infracțiunilor vizate este posibil doar

²⁸⁶ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 133-134.

²⁸⁷ *Ibidem*, p. 134.

²⁸⁸ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 85.

prin introducerea și recunoașterea rezultatelor activității speciale de investigații în cadrul probatoriului procesual penal”²⁸⁹.

Identificarea situațiilor criminale la inițiativa colaboratorilor organelor de drept presupune efectuarea unui set de măsuri speciale de investigații strict direcționate. Realizarea lor trebuie să se facă cu rezerva că spectrul larg al activităților în cazurile de trafic de ființe umane poate fi materializat pe două direcții: 1) activitatea parțial criminală pe segmentul traficului; 2) activitatea integral criminală. În primul caz, accentul va fi pus pe fixarea, identificarea conținutului activității legale, ca de exemplu, pe angajarea în câmpul muncii și depistarea aici a faptului recrutării persoanelor în vederea exploatării cu folosirea elementelor de amenințare, constrângere, înșelăciune, abuz etc. în privința condițiilor ulterioare de muncă. În cel de-al doilea caz, sarcinile activității speciale de investigații vor fi axate pe depistarea celor responsabili de recrutare și a altor traficanți (transportatori, cumpărători etc.) care au folosit victimele în domeniul exploatării sexuale, exploatării prin muncă sau în scop de prelevare a organelor și țesuturilor²⁹⁰. Direcțiile de bază ale identificării semnelor cu atribuție la activitatea infracțională pe această categorie de dosare sunt: „1) descoperirea semnelor de trafic de ființe umane în procesul activității speciale de investigații; 2) analiza materialelor de control în privința cererilor oficiale privind căutarea persoanelor dispărute fără de urmă; 3) reacționarea la sesizările oficiale ale victimelor și ale reprezentanților anumitor structuri neguvernamentale și obștești vis a vis de faptele de trafic de ființe umane; 4) analiza activității de reclamă a persoanelor particulare și a anumitor organizații pentru identificarea cazurilor de „reclamă ascunsă” în vederea punerii în aplicare a traficului și a exploatării persoanelor; 5) efectuarea raidurilor în cluburile de noapte, în saune și în careva alte locuri de posibilă adăpostire sau de exploatare a victimelor traficului de ființe umane”²⁹¹. În fine, în raport cu subiectul urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane, putem susține că sesizarea organelor de urmărire penală reprezintă punctul de plecare al urmăririi penale, fără de care aceasta nu poate începe, și conține atât elementul de informare, cât și temeiul legal de desfășurare a activității de cercetare; sesizarea determină obligația organului de urmărire penală de a efectua acțiuni de urmărire penală, măsuri speciale de investigații și alte activități, spectrul și consecutivitatea cărora este expus în algoritmul elaborat (anexa 8).

3.2. Pornirea urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane

Activitatea procesual-penală, în orice formă nu s-ar desfășura, nu poate „păși” peste luarea unei hotărâri privind suficiența în materialul acumulat a datelor ce indică la latura obiectivă a

²⁸⁹ *Ibidem*, p. 87-88.

²⁹⁰ *Ibidem*, p. 86-87.

²⁹¹ *Ibidem*, p. 88.

componentei de infracțiune²⁹². Informațiile cu privire la infracțiunile comise sau în proces de pregătire parvin la organele de drept și persoanele cu funcție de răspundere împuternicite de a iniția și a efectua urmărirea penală, de regulă, după o anumită perioadă de timp, de când faptele infracționale deja au avut loc în realitate. Pentru a asigura o reacție legală și justificată în raport cu faptele infracționale, sunt necesare anumite premize, care determină începerea urmăririi penale. Or, „totalitatea normelor procesual-penale, care reglementează temeiul și ordinea organelor de stat și a persoanelor cu funcție de răspundere competente în legătură cu informațiile referitoare la infracțiuni reprezintă esența instituției începerii urmăririi penale”²⁹³.

Pe bună dreptate se susține în literatura de specialitate că „organul de urmărire penală odată ce a fost sesizat, în mod obligatoriu analizează și verifică conținutul sesizării, precum și probele ce sunt anexate la această sesizare pentru a constatat cel puțin o bănuială rezonabilă că a fost comisă o infracțiune. Totodată, organul de urmărire penală este obligat să verifice sesizarea și materialele anexate la aceasta pentru a constatat nu doar bănuiala rezonabilă cu privire la infracțiune, dar și existența circumstanțelor care exclud urmărirea penală. În această fază un rol deosebit îl constituie principiul operativității organului de urmărire penală. Faza de debut a procesului penal începe din momentul când este sesizat organul de stat competent și se încheie cu întocmirea ordonanței de începere sau de refuz al începerii urmăririi penale”²⁹⁴.

Procesul penal este început și urmărirea penală este efectuată pentru ca, instanța de judecată, examinând probele care-i sunt puse la dispoziție de organele de urmărire penală, să aibă posibilitatea să pronunțe o sentință de condamnare sau de achitare, în care vor fi soluționate cheltuielile referitoare la vinovăția sau nevinovăția inculpatului²⁹⁵. În opinia cercetătorului I. Dolea, „pornind de la natura scopului acțiunilor la etapa premergătoare urmăririi penale, acestea se rezumă la constatarea faptei infracționale (*in rem*), însă nu și la formularea unei învinuiri în privința persoanei (*in personam*). Această regulă se aplică și la etapa pornirii urmăririi penale. Așadar, în ordonanța de începere a urmăririi penale se menționează doar fapta care a condiționat emiterea acesteia (*in rem*), or, în cazul existenței unei bănuieli rezonabile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană, organul de urmărire penală trebuie să-i acorde toate garanțiile caracteristice unei acuzații în materie penală”²⁹⁶. Este de reținut că „urmărirea penală se începe cu privire la fapta în toate cauzele în care organul de urmărire penală a fost sesizat în

²⁹² Рыжаков А. П. *Окончание предварительного расследования* : Учебное пособие. Москва : Городец, 1999, с. 9.

²⁹³ Учебник уголовного процесса. Отв. ред. А. С. Кобликов, *op. cit.*, p. 131.

²⁹⁴ Osoianu T. et al. *Urmărirea penală. Criminal investigation. Уголовное преследование*. *Op. cit.*, p. 59-60.

²⁹⁵ Даньшина Л. И. *Возбуждение уголовного дела и предварительное расследование в уголовном процессе России* : Учеб. пособие. Москва : Экзамен, 2003, с. 44.

²⁹⁶ Dolea I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. (Comentariu aplicativ)*. Chișinău : Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2020, p. 791; Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 123g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a art. 274, alin. (7) din Codul de procedură penală, nr. 12 din 7 februarie 2017 [online] [accesat 12.01.2021]. Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=292..>

mod legal, imediat după primirea sesizării. În asemenea situații, competența după calitatea persoanei se stabilește în funcție de persoana indicată în actul de sesizare, chiar înainte ca aceasta să dobândească o calitate procesuală. După efectuarea de cercetări în cadrul urmăririi penale, în momentul în care există indicii suficiente pentru a fundamenta bănuiala rezonabilă că o anumită persoană a săvârșit fapta, se impune efectuarea în continuare a urmăririi penale cu privire la persoană. Pentru dispunerea acestei măsuri este necesar ca la dosar să existe date și probe. În măsura în care această condiție este îndeplinită, dispunerea urmăririi penale *in personam* reprezintă o obligație a organului de urmărire penală²⁹⁷.

În acest fel, „pentru aplicarea unor soluții legale și temeinice în cadrul procesului penal este nevoie de probe, iar aceste probe, atât cu privire la faptă, cât și la făptuitor, sunt adunate de către organele de drept în faza de urmărire penală. În acest scop este necesar ca urmărirea penală să fie declanșată ori de câte ori există indicii că a fost săvârșită o infracțiune, începerea urmăririi penale fiind pornirea acelui motor care pune în funcțiune, în cele mai multe dintre cauze, întreg angrenajul procesului penal”²⁹⁸. Or, începerea oportună a urmăririi penale contribuie la cercetarea reușită a infracțiunii, în special în cazurile în care aceasta este efectuată pe urme proaspete. Și dimpotrivă, reacția tardivă la semnalele privind comiterea infracțiunilor poate duce la pierderea probelor, afectând substanțial durata și calitatea activității de urmărire penală²⁹⁹. Se susține că „urmărirea penală ca fază a procesului presupune desfășurarea unui mare volum de activități necesare realizării obiectului său stipulat în lege. În partea specială a Codului de procedură penală sunt reglementate cronologic activitățile specifice ale acestei faze care în mod logic debutează cu începerea urmăririi penale, continuă cu punerea sub învinuire și se finalizează cu terminarea urmăririi penale și trimiterea dosarului în judecată”³⁰⁰.

Totodată, legiuitorul în art. 279 alin. (1) Cod de procedură penală al Republicii Moldova permite efectuarea acțiunilor procesuale doar în strictă conformitate cu prevederile legii procesual penale și numai după înregistrarea sesizării cu privire la infracțiune. Acțiunile de urmărire penală pentru efectuarea cărora este necesară autorizarea judecătorului de instrucție, precum și măsurile procesuale de constrângere pot fi realizate doar după pornirea urmăririi penale, dacă legea nu prevede altfel. În felul acesta, măsurile speciale de investigații reglementate de secțiunea a 5-a, Capitolul III din Codul de procedură penală pot fi efectuate numai în cadrul urmăririi penale. Or, din analiza prevederilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova desprindem că din momentul sesizării sau autosesizării până la darea ordonanței de

²⁹⁷ Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, op. cit., p. 846.

²⁹⁸ Pinte A. et al., op. cit., p. 102.

²⁹⁹ Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Отв. ред.: П. А. Лупинская. Москва : Юристъ, 2001, с. 267-268.

³⁰⁰ Osoianu T. et al. Urmărirea penală. Criminal investigation. Уголовное преследование. Op. cit., p. 192.

începere a urmăririi penale, înăuntrul acestui termen, organul de urmărire penală poate efectua doar acțiunile procesuale prin care nu este adusă atingere părților³⁰¹.

Cercetătorul GR. THEODORU susține că „obiectul urmăririi penale constă, în primul rând, în strângerea probelor cu privire la învinuirea adusă unei persoane; în al doilea rând constă în evaluarea acestor probe pentru luarea unei hotărâri cu privire la continuarea procesului penal pentru trimiterea în judecată a făptuitorului sau cu privire la încetarea activității în această fază procesuală”³⁰². Pentru începerea urmăririi penale „nu se cer date privind cunoașterea tuturor elementelor infracțiunii, fiind suficiente informațiile ce caracterizează două elemente ale infracțiunii (obiectul infracțiunii și latura obiectivă a infracțiunii). Astfel, urmărirea penală începe *in rem* (în privința faptei săvârșite), nefiind necesară cunoașterea persoanei făptuitorului. Numai când făptuitorul și identitatea acestuia se cunosc cu precizie, odată cu fapta, urmărirea penală începe și *in personam*, adică în privința unei persoane concrete”³⁰³. *Astfel, în speță, în cadrul urmăririi penale s-a stabilit că în perioada lunilor noiembrie-decembrie 2015, cet. S. A., aflându-se pe teritoriul mun. Chișinău, având intenția comiterii traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale comerciale a persoanelor, acționând împreună și de comun acord cu persoane necunoscute organului de urmărire penală, prin înșelăciune, sub pretextul angajării la un lucru bine plătit în calitate de prostituate, profitând de starea de vulnerabilitate a persoanelor, manifestată prin situația precară din punct de vedere a supraviețuirii sociale, li-a recrutat pe cet. A. A. și A. S., în vederea deplasării în or. Dubai. Ulterior, S. A., acționând împreună și de comun acord cu alte persoane necunoscute organului de urmărire penală, obținând prin înșelăciune consimțământul cet. A. A. și cet. A. S. la plecarea în or. Dubai, întru realizarea intențiilor sale infracționale, au organizat victimelor transportarea în Cipru de Nord Ajungând la destinație, cet. A. A. și cet. A. S. au fost întâlnite de către persoana neidentificată cu nume „Melisa” și transportate în clubul de noapte „Nith Ghirls”, unde au fost adăpostite, iar ulterior au fost supuse exploatării sexuale comerciale, fiind impuse contrar voinței sale să presteze servicii sexuale contra plată diferitor bărbați, aproximativ timp de 3 luni, sub pretextul restituirii unei datorii a cărei mărime nu a fost stabilit în mod rezonabil, în sumă de 3500 și respectiv 4500 euro, care au fost transmise lui S. A., pentru organizarea plecării acestora în Cipru de Nord. La 13.10.2016 S. A. a fost pus sub învinuire fiindu-i încriminată săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 165 alin. (2) lit. b), d) Cod penal*³⁰⁴.

³⁰¹ Recomandarea nr. 38 a Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent până la declanșarea urmăririi penale [online] [accesat 28.02.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=60.

³⁰² Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal*, op. cit., p. 450-451.

³⁰³ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et al, op. cit., p. 538.

³⁰⁴ Cauza penală nr. 2016515152, CCTP al INI al IGP al MAI.

După cum se susține în literatura de specialitate, pornirea urmăririi penale „reprezintă nu doar etapa de debut a fazei prejudiciare, dar și a întregului proces penal. Ea nu se reduce doar la perfectarea hotărârii procesuale – ordonanța de începere a urmăririi penale, - ci include în sine un complex de acțiuni orientate spre acumularea, verificarea și aprecierea datelor faptice care vorbesc despre prezența sau lipsa semnelor unei infracțiuni concrete, despre circumstanțele care exclud urmărirea penală etc. Această fază se caracterizează prin sarcini specifice, printr-un cerc determinat de participanți, prin termene și hotărâri procesuale corespunzătoare”³⁰⁵. În acest fel, în pînă autorului A. PINTEA, „începerea urmăririi penale constituie momentul inițial al procesului penal și are o deosebită importanță, deoarece marchează unul din punctele care determină durata acestuia și permite exercitarea drepturilor procesuale recunoscute participanților în această fază procesuală”³⁰⁶.

În contextul celor specificate supra, este necesar să conchidem, susținând părerea cercetătorului I. DOLEA potrivit căreia „interesul public impune statul să reacționeze în toate cazurile de comitere a unei fapte periculoase. Ocrotirea interesului public în acest aspect determină și ocrotirea celui privat. Stabilirea pedepsei este o prerogativă publică. Totodată, statul nu-și poate asuma în toate cazurile atribuția de a constata comiterea unei infracțiuni. Acest fapt determină existența instituțiilor distincte: pornirea din oficiu a procesului penal și la plângerea prealabilă. Inițiind un proces penal, partea vătămată transmite atribuțiile sale organului de stat cerând apărarea acestor drepturi. Organele de stat au ca sarcină asigurarea răspunderii penale a persoanei pentru fapta infracțională incriminată. Această sarcină determină direcția și conținutul activității procesual-penale”³⁰⁷.

Astfel, premisele faptice ale începerii urmăririi penale sunt reprezentate „de datele ce confirmă că fapta infracțională a avut loc în realitate. Premisele juridice, la rândul său, presupun că fapta vizată este prevăzută de legea penală în calitate de infracțiune”³⁰⁸. De la momentul începerii urmăririi penale, organul de urmărire penală îndeplinește un complex de sarcini a căror realizare este legată de stabilirea faptului infracțiunii în cauza penală. Activitatea procesual-penală a organului de urmărire penală include acumularea, verificarea și aprecierea probelor, justificarea și motivarea hotărârilor luate – activitate care este reliefată prin *algoritmul* acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități. Aceasta îi oferă posibilitatea să identifice circumstanțele care urmează a fi dovedite în cauza penală. Totodată, în calitate de metodă de organizare a cercetării infracțiunii figurează planificarea acțiunilor

³⁰⁵ *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации* : учебник. Отв. ред. И. Л. Петрухин, И. Б. Михайловская, *op. cit.*, p. 459.

³⁰⁶ Pinte A. *et al.*, *op. cit.*, p. 102-103.

³⁰⁷ Dolea I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal : conceptul promovării elementului privat*, *op. cit.*, p. 243.

³⁰⁸ *Учебник уголовного процесса*. Отв. ред. А. С. Кобликов, *op. cit.*, p. 131.

ofițerului de urmărire penală, temelia logică a căreia o reprezintă versiunile de urmărire penală³⁰⁹. Astfel, „urmărirea penală ca fază a procesului penal presupune desfășurarea unui mare volum de activități necesare realizării obiectului său stipulat în lege și concretizat în strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată”³¹⁰.

În opinia cercetătorilor *I. DOLEA* și *M. VIDAICU*, „identificarea metodei de cercetare a cazurilor de trafic de ființe umane este direct dependentă de riscurile la care sunt supuse victimele infracțiunilor. În acest aspect, o obligațiune stringentă a organelor de urmărire penală este evaluarea acelor riscuri care pot periclita securitatea și bunăstarea fizică a victimelor, a persoanelor apropiate acestora, a altor persoane care acordă asistență victimelor. Investigarea traficului de persoane este marcată de doi factori de importanță majoră, ambii depășind practica obișnuită de investigare a infracțiunilor. În primul rând, victimele traficului de ființe umane, de regulă, nu sunt dispuse să depună plângeri sau mărturii. În al doilea rând, practica urmăririi penale a constatat că traficul de ființe umane, ca orice altă formă de crimă organizată, poartă un caracter complex și se consumă printr-un lanț de infracțiuni”³¹¹.

În opinia cercetătorului *M. GHEORGHÎĂ*, „urmărirea penală este un proces care are ca scop restabilirea evenimentului infracțional produs în trecut, după probele descoperite de către ofițerul de urmărire penală (procuror) și tragerea la răspundere penală a persoanei vinovate. Cunoașterea evenimentului produs în trecut se întemeiază întotdeauna pe probele din prezent. Acestea pot fi identificate și stabilite prin intermediul diverselor măsuri speciale de investigație și acțiuni procesuale. Cunoașterea include o activitate practică de acumulare, verificare și evaluare a probelor respective”³¹². În acest sens, doctrina de specialitate înregistrează părerea că „pornirea urmăririi penale reprezintă nu doar faza inițială a activității prejudiciare într-o cauză penală, ci și a procesului penal în întregime. Ea nu se limitează doar la perfectarea hotărârii procesuale – ordonanța de începere a urmăririi penale, dar mai include în sine și o totalitate de acțiuni, orientate spre acumularea, verificarea și aprecierea datelor faptice care vorbesc despre prezența sau lipsa semnelor unei fapte concrete, despre circumstanțele ce exclud urmărirea penală etc. Această fază se caracterizează, de asemenea, prin sarcini proprii, printr-un anumit

³⁰⁹ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, c. 31.

³¹⁰ Pinte A. *et al.*, *op. cit.*, p. 117.

³¹¹ Vidaicu M., Dolea I., *op. cit.*, p. 96.

³¹² Gheorghîă M. *Tratat de criminalistică*, *op. cit.*, p. 734.

cerc de participanți la raporturile juridice, prin mijloace procesuale proprii, termeni și soluții specifice adoptate”³¹³.

După părerea cercetătorului *I. DOLEA*, expusă într-o lucrare ce datează cu anul 2009, „legiuitorul a omis în noul Cod stabilirea termenului de pornire a urmăririi penale, fie de refuz de a porni urmărirea penală în urma sesizării. Lipsa unor asemenea prevederi în actuala legislație, susține cercetătorul *I. DOLEA* afectează serios drepturile victimelor, inclusiv prin crearea unei stări de incertitudine a acestora privind perspectivele protejării drepturilor date. În acest sens, cercetătorul vizat opta, cu titlu de *lege ferenda*, pentru introducerea unui nou articol în CPP, care ar reglementa termenul de luare a unei hotărâri în urma sesizării. Doar după o asemenea modificare legislativă, în opinia lui *I. DOLEA*, poate fi stabilit termenul real de luare a unei hotărâri în urma sesizării, poate fi stabilit termenul în care partea vătămată, dacă cunoaște făptuitorul, poate adresa plângerea prealabilă, aceasta, la rândul ei, fiind de asemenea o propunere *de lege ferenda*”³¹⁴. Actualmente, această omisiune a fost înlăturată de legiuitor prin completarea art. 274 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova prin Legea nr. 179 din 26 iulie 2018, unde, la alin. (1) este specificat că „Organul de urmărire penală sau procurorul sesizat în modul prevăzut în art. 262 și 273 dispune în termen de 30 de zile, prin ordonanță, începerea urmăririi penale în cazul în care, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare rezultă cel puțin o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală, informând despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea sau organul respectiv. În contextul celor expuse, menționăm că „în instrumentarea cauzelor având ca obiect infracțiunile de trafic de persoane se aplică toate regulile de bază ale procesului penal, cu unele limitări strict prevăzute de lege, dar care în esență sunt derogări care nu afectează dreptul fundamental sau regulile de bază ale procesului penal”³¹⁵.

În calitate de temei al pornirii urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane va figura numai dacă prezența datelor suficiente, ce indică asupra semnelor infracțiunii, care urmează a fi descoperită cu luarea în calcul, de fiecare dată, a întregului cumul de informații, acumulate în procesul verificării materialelor dosarului. Studiarea literaturii de specialitate a demonstrat următoarele: marea majoritate a cercetătorilor din domeniu sunt de părerea că „la momentul luării hotărârii de pornire a urmăririi penale nu trebuie să dispunem de informații exhaustive referitoare la toate elementele componenței de infracțiune”³¹⁶. Așadar, stabilirea

³¹³ *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации* : учебник. Отв. ред. И. Л. Петрухин, И. Б. Михайловская, *op. cit.*, с. 459.

³¹⁴ *Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal: Conceptul promovării elementului privat. Op. cit.*, p. 279.

³¹⁵ Mateuț Gh., Petrescu V. E., Ștefăroi N ș.a., *op. cit.*, p. 119.

³¹⁶ *Уголовный процесс* : учебник. Под ред. В. П. Божьева. Москва : Высшее образование, 2008, с. 152; *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации* : учебник. Отв. ред. И. Л. Петрухин, И. Б. Михайловская, *op. cit.*, p. 685.

deplină și sub toate aspectele a circumstanțelor cauzei, a persoanelor concrete, a formelor de vinovăție, a motivului și scopului infracțiunii reprezintă, de fapt, sarcina fazei de urmărire penală.

În conformitate cu prevederile art. 274 CPP al RM, organul de urmărire penală sau procurorul sesizat în modul prevăzut în art. 262 și 273 CPP dispune, în termen de 30 de zile, prin ordonanță, începerea urmăririi penale în cazul când, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală, informând despre persoana care a înaintat sesizarea sau organul respectiv. Dacă organul de urmărire penală sau procurorul se autosesizează în privința începerii urmăririi penale, el întocmește un proces-verbal în care consemnează cele constatate privitor la infracțiunea depistată, apoi, prin ordonanță, dispune începerea urmăririi penale. Ordonanța de începere a urmăririi penale, emise de organul de urmărire penală, în termen de 24 de ore de la data începerii urmăririi penale, se aduce la cunoștință în scris procurorului care efectuează conducerea activității de urmărire penală, prezentându-i-se totodată și dosarul respectiv. La momentul când a luat cunoștință de ordonanța de începere a urmăririi penale, procurorul fixează termenul de urmărire în cauza respectivă.

Dacă din cuprinsul actului de sesizare rezultă vreunul din cazurile care împiedică pornirea urmăririi penale, organul de urmărire penală înaintează procurorului actele întocmite cu propunerea de a nu porni urmărirea penală. Dacă procurorul consideră că nu sînt circumstanțe care împiedică urmărirea penală, el restituie actele, cu ordonanța sa, organului menționat pentru începerea urmăririi penale. Când procurorul refuză pornirea urmăririi penale, el confirmă faptul prin ordonanță motivată și anunță despre aceasta, într-un termen cât mai scurt posibil, dar nu mai mare de 15 zile, persoana care a înaintat sesizarea. În cazul în care consideră că lipsesc temeiurile pentru a începe urmărirea penală, procurorul, prin ordonanță, abrogă ordonanța de începere a urmăririi penale și dispune refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal.

De la momentul începerii urmăririi penale, organul de urmărire penală realizează un complex de acțiuni, soluționarea cărora este legată indisolubil de stabilirea faptului infracțiunii. Activitatea procesual-penală a organului de urmărire penală include în sine administrarea, verificarea, aprecierea probelor și justificarea hotărârilor luate. Acest fapt oferă posibilitatea stabilirii circumstanțelor care urmează a fi dovedite într-o cauză penală. În același timp, metoda de bază a organizării cercetării infracțiunilor se prezintă în planificarea acțiunilor de urmărire penală³¹⁷. În ce privește tipologia și eșalonarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale

³¹⁷ Cârjan L., Chiper M. *Criminalistică : Tradiție și modernism*. București : Cartea Veche, 2009, p. 304.

de investigații, altor măsuri și activități, se regăsește în algoritmul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane (anexa 8).

Informațiile inițiale ce servesc ca temeiuri ale pornirii urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane, de obicei, „sunt obținute în totalitate din următoarele surse: a) de la victimele traficate; b) de la agenții de poliție, mai ales, de la poliția de frontieră; c) prin studierea reclamelor de prostituție; d) de la persoanele care lucrează în industria sexului; e) din scrisorile parvenite din partea populației; f) din activități speciale de investigații; g) prin probe de date ale forțelor polițienești la nivel local și național; h) prin bazele de date ale organizațiilor internaționale de cooperare a forțelor de poliție, cum ar fi Interpol, Europol ș.a.; i) prin alte baze de date ale diferitor autorități de stat; j) de la organizațiile interguvernamentale și nonguvernamentale de profil; k) de la companiile și liniile aeriene și alte companii de transport; l) din surse accesibile, cum ar fi reportaje în mass-media, studii științifice etc.”³¹⁸.

Specificul situațiilor de până la începerea urmăririi penale, și anume la momentul depistării nemijlocite de către organele de drept a semnelor infracțiunii de trafic de ființe umane sau la cel al înaintării plângerilor și denunțurilor din partea rudelor, permit a identifica anumiți factori *obiectivi* și *subiectivi*, care pot influența negativ însuși asupra procesului urmăririi penale, având ca rezultat, de frecvente ori, darea soluției de neîncepere a urmăririi penale. La categoria *factorilor obiectivi* urmează a fi atribuiți: 1) caracterul limitat al informației inițiale referitoare la faptul infracțional, care este obiectiv insuficientă pentru începerea urmăririi penale; 2) caracterul limitat al termenelor procesuale în privința verificării informațiilor referitoare la traficul de ființe umane; 3) complexitatea procedurii, iar uneori chiar și imposibilitatea efectuării acțiunilor de verificare și ale măsurilor speciale de investigații până la începerea urmăririi penale pe teritoriul altor state. Or, infracțiunile de trafic de persoane prezintă un caracter transfrontalier, ceea ce impune ca probele să fie obținute din jurisdicția națională a mai multor state, prin utilizarea tehnicilor speciale de investigare penală, a cooperării internaționale și a cererilor de asistență judiciară reciprocă³¹⁹.

La categoria *factorilor subiectivi* se referă: 1) lipsa unei reprezentări clare și certe asupra fenomenului și caracteristicii juridico-penale a traficului de ființe umane; 2) lipsa unor mecanisme și pârgii clare și eficiente în materia urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane. Situațiile inițiale de urmărire penală, care apar în procesul cercetării faptelor de trafic de ființe umane sunt diversificate. Este evident că, în marea majoritate a cazurilor, în procesul cercetării cazurilor de trafic de ființe umane apar situații complexe, nefavorabile pentru

³¹⁸ Andronachi A., *op. cit.*, p. 452.

³¹⁹ *Human Trafficking : Exploring the International Nature. Concerns and Complexities*. Boca Raton, Florida : Ed. CRC Press, 2012, p. 134.

investigarea cauzei. Totodată, însă, importanța acțiunilor de urmărire penală efectuate în contextul situației de urmărire existentă în cadrul fazei cercetărilor prealabile este determinată de faptul că ele își lasă amprenta asupra programului-tip de acțiuni ale organului de urmărire penală, care urmează a fi ulterior aplicate.

Acțiunile procesuale selectate de către ofițerul de urmărire penală sunt determinate reieșind, în mare parte, din experiența profesională și propria intuiție. În acest context, acțiunile de urmărire penală reprezintă elementele structurale ale fazei concrete a cercetării, servind ca prevederi inițiale la elaborarea recomandărilor de cercetare a infracțiunilor. În virtutea celor menționate, susținem opinia autorului *N. P. IABLOCOV*, care declară că, „în activitatea practică, ele permit să ne orientăm în mod corespunzător în câmpul multitudinilor faptice a stărilor de lucru din scena infracțiunii în procesul cercetării pentru a obține date tactico-strategice necesare luării anumitor hotărâri; să schițăm selectarea cea mai reușită a măsurilor speciale de investigații și a acțiunilor de urmărire penală; să reducem la minimum numărul de hotărâri ale organului de urmărire penală, bazate pe „încercare, risc și posibilele erori³²⁰”.

În afară de aceasta, situațiile de urmărire penală din cadrul fazei preliminare a cercetării trebuie să cuprindă și informațiile referitoare la infracțiune și persoana care a comis-o. Totodată, nu trebuie incluse în conținutul situațiilor primare de urmărire penală elemente ce conțin informații unilaterale. O condiție importantă care determină succesul cercetării faptei penale o reprezintă capacitatea organului de urmărire penală de a analiza și aprecia corect situația de urmărire penală creată. Atragem atenție și la faptul că „una dintre cele mai importante provocări pentru organele de drept în cadrul urmăririi penale îl reprezintă natura ascunsă a traficului de persoane, ceea ce contribuie la identificarea cu dificultate a victimelor traficului de persoane. Adesea, victimele traficului de persoane nu pot sau nu doresc să coopereze cu investigatorii, ezitând de multe ori să sesizeze organelor judiciare competente despre săvârșirea potențialelor infracțiuni. Investigatorii din domeniul traficului de persoane trebuie să se adapteze continuu la noile provocări legate de combaterea traficului de persoane prin elaborarea noilor metode, tehnici și procedee de investigare³²¹”.

Destul de dificilă din punct de vedere al cercetării este situația când despre comiterea unei fapte de trafic declară rudele victimei din țara de origine. Dificultatea de bază a etapei inițiale a cercetării constă în dovedirea: 1) contactului între victimă și presupusul traficant; 2) faptul deplasării peste frontiera statului de origine; 2) faptul aflării victimei în altă țară, unde ea a fost transportată după recrutare sau răpire pentru a fi exploatată. După adresarea plângerilor din partea rudelor este necesar a stabili, cu certitudine, unde se află persoana răpită sau recrutată,

³²⁰ Яблоков Н. П. *Криминалистическая методика расследования*. Москва, 1985, с. 89.

³²¹ Moise A. C., Stancu Em., *op. cit.*, p. 323.

trebuie întreprinse măsuri și obținute informații în privința recrutării, transportării, exploatării și a le folosi în calitate de temeiuri pentru începerea urmăririi penale³²². *În speță, în luna august a anului 2019 organele de poliție din RM au fost sesizate de o doamnă care a declarat că fiica ei se află în pericol, fiind exploatată sexual în Grecia, or. Atena. Reprezentanții organelor de drept din RM au contactat organele de drept elene care au inițiat investigările. Ulterior, s-a constatat că în componența grupării criminale intrau patru cetățeni ai RM – trei femei și un bărbat. Gruparea era condusă de un cetățean al Albaniei în vârstă de 36 ani. Infractorii identificau victimele în satele din RM, cunoscând despre starea materială precară a familiilor din care făceau parte. Inițial, li se propuneau salarii mari – de la 1000 euro în sus. Făptuitorii pregăteau pașapoarte românești false, organizând căsătorii fictive cu cetățeni din Grecia. Astfel, era asigurată prezența îndelungată a victimelor în Grecia. Oricum, apelul telefonic a mamei uneia dintre victime a permis deconspirarea activității grupării criminale: în cadrul perchezițiilor efectuate în Grecia (11 la număr) au fost descoperite 11 persoane-victime din Republica Moldova, iar 15 făptuitori au fost reținuți. În rezultatul perchezițiilor efectuate au fost ridicate peste 70000 euro, substanțe narcotice și acte false. Trei victime din cele unsprezece s-au pomenit în robie sexuală încă până la atingerea majoratului. Conform datelor prezentate de organele de drept, victimele activau în două schimburi, deserveau de la 25 la 80 de clienți pe zi. Serviciile sexuale erau achitate cu sume de 20 euro pentru 10 minute. Victimele erau plătite cu 15 euro ziua. Restul banilor reveneau grupării criminale*³²³.

Practica cercetării și descoperirii infracțiunilor de trafic de ființe umane oferă premise pentru a susține că cea mai efectivă metodă în acest sens se prezintă a fi cercetarea lor în temeiul informațiilor acumulate de angajații structurilor investigativ-operative referitoare la faptul infracțiunii³²⁴. Importanța începerii urmăririi penale, (*inclusiv și pe această categorie de dosare – n.n.*) constă în faptul că ea permite: „a) stabilirea prezenței sau absenței temeiurilor faptice și juridice pentru a demara procedura propriu-zisă de investigare a infracțiunilor; b) asigurarea unor reacții corespunzătoare și oportune în raport cu infracțiunile, în vederea descoperirii depline și rapide a acestora și identificării făptuitorilor; c) prevenirea unor investigații neîntemeiate pentru situațiile când fapta nu conține semne ale infracțiunii; d) aprecierea și calificarea juridică primară a faptelor ce conțin semne ale infracțiunii; determinarea limitelor cercetării circumstanțelor

³²² Колесов А. И., *op. cit.*, p. 84.

³²³ *Представлены новые детали громкого дела о торговле девушками из Молдовы* [online] [accesat 23.05.2020]. Disponibil: <https://ru.sputnik.md/society/20191030/28032196/predstavleny-novye-detali-gromkogo-dela-o-torgovle-devushkami-moldova.html>.

³²⁴ Колесов А. И. *Op. cit.*, p. 87.

cauzei penale concrete; e) identificarea organului de drept competent să efectueze urmărirea penală în cazul respectiv”³²⁵.

În opinia autorului *FAHRUTDINOV R. Z.* „la particularitățile fazei de cercetare prealabilă a infracțiunilor, inclusiv și a celor de trafic de ființe umane, urmează să atribuim: stabilirea semnelor faptei comise, luarea hotărârii privind începerea urmăririi penale, aranjarea algoritmului măsurilor speciale de investigații și al acțiunilor de urmărire penală, orientate spre depistarea, identificarea făptuitorilor, stabilirea vinovăției lor, înaintarea și verificarea versiunilor în dependență de situația de urmărire penală creată și, în baza acestora, planificarea de mai departe a cercetărilor, efectuarea acțiunilor de urmărire penală și învingerea împotrivirii urmăririi penale”³²⁶. Or, luarea în calcul și respectarea corespunzătoare a tuturor exigențelor legislative, teoretice și practice privind pornirea urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane asigura realizarea și perfectarea acestei activități în strictă conformitate cu prevederile legii procesual-penale.

3.3. Interacțiunea organului de urmărire penală cu structurile (subdiviziunile) speciale de investigații în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane

Caracterul transnațional al traficului de ființe umane presupune că „țările de tranzit și de destinație trebuie să lucreze împreună pentru contracararea și prevenirea traficului, protecția victimei, urmărirea penală a traficanților și eradicarea filialelor care mențin acest fenomen. Eliminarea acestei crime este o povară pentru comunitatea internațională din două motive: primul, traficul de femei este o violare gravă și exploativă a drepturilor omului. Al doilea, mai practic, multe din filierele ce se ocupă de traficul de ființe umane, similar, deseori simultan, sunt implicate în alte genuri de activitate criminală cum ar fi: spălarea banilor, contrabandă de droguri ș.a. totuși este în interesul tuturor organelor de drept de a face urmărirea penală a traficanților o prioritate majoră de activitate”³²⁷. Traficul de ființe umane, fiind o activitate ilegală, constituie o violare a numeroaselor reglementări internaționale și naționale, a drepturilor omului și este realizat de criminali care sunt membri ai rețelelor transnaționale, bine organizate, care au drept scop exploatarea la maxim a cetățenilor în scop de profit³²⁸.

Un rol important la efectuarea corespunzătoare, calitativă și la un nivel înalt de profesionalism a urmăririi penale a traficanților de ființe umane îl are și activitatea specială de investigații, realizată de anumite structuri statale, special înputernicite în această privință. Activitatea vizată este axată pe totalitatea actelor îndeplinite de către subiecții autorizați, cu

³²⁵ Учебник уголовного процесса. Отв. ред. А. С. Кобликов, с. 132.

³²⁶ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 136-137

³²⁷ McKeon C., *op. cit.*, p. 33.

³²⁸ Vizdoga I., *op. cit.*, p. 98.

participarea sau în colaborare cu alte autorități și/sau persoane, în formele și conform procedurii stabilite de lege, în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor³²⁹. Metodele speciale de cercetare impun, în anumite situații, un caracter strict confidențial al fazei de urmărire penală³³⁰. În această ordine de idei, autorul *GH. GLADCHI* susține că „o pondere majoră în combaterea traficului de ființe umane îi revine informației operative, acumulată în activitatea de toate zilele a organelor de drept abilitate de a exercita activitatea de investigație operativă. Informația operativă constituie totalitatea de date despre persoane, grupuri de persoane, obiecte, documente, fapte, evenimente ce conțin interes operativ, obținute în ordinea prevăzută de lege, concentrată în sisteme informaționale și dosare de evidență operativă. Informația dată constituie o sursă informațională a subiecților activității operative, are un caracter confidențial și este menită să asigure îndeplinirea sarcinilor activității speciale de investigații și să contribuie la soluționarea problemelor procesului penal”³³¹. În acest fel, tehnicile speciale de investigații sunt instrumente vitale în lupta împotriva infracțiunilor grave³³².

În opinia lui *S. DORAȘ*, „organele autorizate cu funcții operative dispun de mijloace și forțe care fac posibilă supravegherea activă a persoanelor susceptibile de a comite infracțiuni, reținerea făptuitorilor în flagrant delict, stabilirea diverselor surse de informații probante, inclusiv a martorilor oculari și a mijloacelor materiale de probă ascunse etc. Posibilitățile organelor operative au crescut esențial datorită desăvârșirii bazei legale și materiale a activității respective, aplicării pe scară largă a datelor din cartotecile de evidență criminalistică și informare operativă”³³³.

Autorul *A. OGANESEAN* declară că „actualmente, necesitatea antrenării ofițerilor de investigații la efectuarea acțiunilor de urmărire penală apare în primul rând atunci când, efectuarea procedurilor probatorii nu poate fi realizată fără înfăptuirea acțiunilor adăugătoare, auxiliare, executarea cărora ține de atribuțiile funcționale ale organului de investigații, iar ofițerul de urmărire penală nu poate îndeplini efectiv, se sine stătător aceste acțiuni”³³⁴. Fundamentul juridic al interacțiunii organului de investigații cu alte instituții se regăsește în Legea cu privire la activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012, care, la art. 3, lit. e), reglementează principiul cooperării cu alte autorități de stat. Totodată, legea cu privire la

³²⁹ Covalciuc I. *Măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal* : Autoref. tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018, p. 11.

³³⁰ Neagu I., Damaschin M., *op. cit.*, p. 499.

³³¹ Gladchi Gh., *op. cit.*, p. 23.

³³² Udriou M., Slăvoiu R., Predescu O. *Tehnici speciale de investigare în justiția penală..* București : Ed. C. H. BECK, 2009, p. 3.

³³³ Doraș S. *Criminalistica, op. cit.*, p. 292.

³³⁴ Oganesean A. *Realizarea interacțiunii la inițiativa organului de investigații, op. cit.*, p. 27.

activitatea Poliției și statutul polițistului, nr. 320 din 27.12.2012, la Capitolul I, intitulat „Dispoziții generale”, în conținutul art. 6, stabilește bazele normative ale cooperării poliției cu alte organe de drept³³⁵. De asemenea autorul vizat supra susține că „determinarea necesității interacțiunii se efectuează în baza probelor disponibile și altor date culese în urma analizei situațiilor de cercetare și aprecierii derulării procesului de investigare. Potrivit practicii reușite de cercetare a infracțiunilor, competențele organului de investigații sunt pe larg utilizate în cadrul cercetării la fața locului, perchezițiilor, experimentelor, verificării declarațiilor la fața locului, reconstituirii faptei. Conținutul acțiunii este determinat de scopurile acesteia. Într-o situație, scopul dat poate fi îndreptat spre realizarea reușită a unei acțiuni procesuale, în altă situație, spre obținerea unor informații pe cale operativă sau depistarea și ridicarea valorilor materiale sustrase, corpurilor delict, urmelor materiale ale infracțiunii și identificarea făptuitorilor”³³⁶.

Atragem atenție la faptul că pentru a obține profituri din traficul de persoane, traficantul trebuie să aducă femeile pe „piața” locală și să facă reclamă pentru ele. Acesta, în opinia lui Gh. Gladchi, „este punctul nevralgic al traficantului, deoarece el este obligat să se conformeze la această regulă a comerțului. Rolul poliției este de a studia și supraveghea industria sexului atât la nivelul prostituției de stradă, al bordelurilor, hotelurilor, cât și al barurilor animatoare, al agenților de escortă etc. Principiile care stau la baza acestor tipuri de activități sunt următoarele: a) atâta timp cât clientul poate găsi prostituata, înseamnă că și poliția o poate găsi; b) dacă poliția descoperă locul unde are loc prostituția, va fi descoperit și traficantul.

Totuși, una din actualele probleme este că, în multe regiuni, poliția a pierdut contactul cu dinamica industriei locale a sexului. Or, ofițerii de poliție trebuie să cunoască industria locală a sexului, ceea ce înseamnă obținerea unor surse de informații mult mai eficiente”³³⁷. GH. GLADCHI susține, de asemenea, că „poliția trebuie să realizeze potențialul confidenților de a culege și transmite mai departe informațiile operative obținute în timpul activității lor prin simplul act de a-și concentra atenția asupra unui anumit subiect, de a dezvolta relații cu cetățenii cu care intră în contact. Prin activitățile lor zilnice, acești confidenți de pe „linia de front” pot avea o contribuție crucială în combaterea traficului de persoane”³³⁸.

Trecem în revistă că ceea ce deosebește utilizarea măsurilor speciale de investigații în cadrul probatoriului procesual-penal ține de „metoda prin care probele sunt identificate, acumulate și prezentate organului judiciar, regula generală fiind că în cadrul procesului penal probatoriul este realizat prin mijloace proprii, iar, în anumite condiții strict prevăzute de lege, pot

³³⁵ Oganesean A. Baza normativă a interacțiunii în cercetarea infracțiunilor. In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2018, nr. 3 (46), p. 18.

³³⁶ Oganesean A. Realizarea interacțiunii la inițiativa organului de investigații, *op. cit.*, p. 27.

³³⁷ Gladchi Gh., *op. cit.*, p. 24.

³³⁸ *Ibidem*, p. 24.

fi utilizate măsurile speciale de investigații”³³⁹. Verificarea datelor și informațiilor cu privire la traficul de persoane parvenite de la organele competente, a celor acumulate sau dobândite de lucrătorii serviciilor operative sau a organelor de urmărire penală se va efectua numai în cadrul legal, respectându-se cu strictețe drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei. Pentru operativitate și buna desfășurare a activității de verificare a informației ce ține de faptele indicate, conform opiniei lui *M. AVRAM*, „este necesară crearea unei echipe de lucru în componența ofițerilor de urmărire penală, a procurorilor, lucrătorilor serviciilor operative cu antrenarea unor specialiști din diverse domenii: pedagogi, psihologi, experți-criminaliști, ingineri-programatori etc. În cadrul unui dosar operativ, angajații organelor de drept: ofițerii de urmărire penală, lucrătorii serviciilor operative ale organelor afacerilor interne, ale altor servicii de forță vor: a) audia autorul plângerii, denunțului sau autodenunțului, astfel încât să poată constata, cât e posibil, o imagine completă a faptei de trafic de persoane; b) solicite de la organele de urmărire penală materiale de nepornire a cauzei penale, de încetare a urmăririi penale sau clasare a cauzei penale din diverse motive în privința persoanelor suspecte în săvârșirea actelor de trafic de persoane și analiza lor pentru a stabili fapte pasibile de utilizat pe viitor în calitate de probe în cauza penală; c) studia, cu acordul ofițerilor de urmărire penală sau a procurorilor, unele materiale din dosarele penale în care anumite persoane suspectate în trafic de ființe umane au comis diverse infracțiuni legate nemijlocit de această faptă prejudiciabilă, pentru a depista probe care confirmă vinovăția lor; d) solicite din instanțele de judecată unele sentințe de condamnare sau achitare în dosare penale, adoptate în privința persoanelor suspectate în săvârșirea traficului de ființe umane, pentru a stabili circumstanțele necesare pentru cercetarea infracțiunii de trafic.

Lucrătorii serviciilor operative, sub controlul conducătorului organului respectiv, vor planifica efectuarea măsurilor operative necesare pentru acumularea probelor care vor confirma existența infracțiunii și identifica făptuitorul”³⁴⁰. Necătând la faptul că, ofițerul de urmărire penală este subiectul principal al interacțiunii, practica depistării și investigării diferitor categorii de infracțiuni, se bazează în egală măsură pe rolul activ al ofițerului de investigații sub aspectul inițierii acestei activități³⁴¹.

Investigarea informativ-operativă a traficului de persoane are ca scop colectarea și prelucrarea informațiilor referitoare la persoanele suspectate și la modul lor de operare. Ulterior, aceste informații sunt confruntate, analizate și evaluate în scopul luării unor decizii operaționale referitoare la identificarea traficantilor sau a organizațiilor criminale din care aceștia fac parte și

³³⁹ Covalciuc I., op. cit., p. 19.

³⁴⁰ Avram M., op. cit., p. 64-65.

³⁴¹ Oganesean A. Realizarea interacțiunii la inițiativa organului de investigații, op. cit., p. 26.

la stabilirea celor mai eficiente metode ce vor fi utilizate în cadrul procesului de investigare a traficului de persoane³⁴². După cum susține pe bună dreptate autorul *M. CUIPAC*, „la analiza activității de colectare a informației operative trebuie de ținut de doi factori importanți. În primul rând, toată informația operativă cu privire la structura și metodologia unei rețele de trafic, de la începutul procesului și până la sfârșitul lui, este deosebit de importantă pentru ofițerul de urmărire penală. În al doilea rând, este important să știm că sursele informației operative pot fi găsite în cadrul întregului spectru internațional al infracțiunii”³⁴³.

Investigarea reactivă a traficului de persoane se realizează în urma săvârșirii unei infracțiuni de trafic de persoane. Organele judiciare încep să investigheze infracțiunea de trafic de persoane imediat ce au fost încunoștințate prin intermediul plângerii sau denunțului victimei traficului de persoane³⁴⁴. Investigarea reactivă a traficului de persoane, susțin *EM. STANCU* și *A. MOISE*, „se referă la obținerea probelor în urma coroborării următoarelor mijloace de probă administrate în cazul infracțiunii de trafic de persoane, cum sunt: declarațiile martorilor, declarațiile persoanelor vătămate, procesele verbale ale perchezițiilor (corporale, domiciliare, a vehiculelor), procesul-verbal de cercetare la fața locului, procesul-verbal de ridicare de obiecte și înscrisuri, declarațiile traficanților, procesele-verbale ale unor confruntări, procesele-verbale de identificare a unor persoane sau obiecte, rapoarte de expertiză și constatări etc.”³⁴⁵. Metoda reactivă de investigare, după *V. GRATII* și *M. ȚVIGUNOV*, „reprezintă opțiunea cea mai nedorită pentru organele de poliție, deoarece nu întotdeauna se încununează cu succes. De exemplu, victima poate inițial să facă o declarație și să promită depunerea mărturiilor în ședința de judecată, iar ulterior să renunțe la cooperare – fapt care va avea consecințe negative pentru întreaga anchetă în derulare. În alt caz, victima care încă nu este gata să facă declarații ar putea furniza informații operative insuficiente despre o rețea violentă de trafic de persoane, fapt care ar complica intervenția imediată a poliției pentru salvarea altor victime și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate”³⁴⁶.

Metoda pro-activă de investigare a infracțiunilor devine tot mai solicitată în ultima perioadă, fiind recomandată nu doar de către specialiști pentru cercetarea anumitor categorii de infracțiuni, dar și în diverse acte internaționale³⁴⁷. Prin opțiunea pro-activă în domeniul traficului

³⁴² *OSCE Resource Police Training Guide: Trafficking in Human Beings*. TNTD/SPMU Publication Series, Vol. 12 [online]. Vienna, 2013. 178 p. ISBN 978-92-9234-514-3 [accesat 23.02.2020]. Disponibil: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/9/109935.pdf>, p. 136.

³⁴³ Ciupac M. Colectarea informației operative, schimbul de informații privind traficul de persoane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, p. 126.

³⁴⁴ Orsini B. W., *op. cit.*, p. 198.

³⁴⁵ Moise A. C., Stancu Em., *op. cit.*, p. 324-325.

³⁴⁶ Gratii V., Țvigunov M., *op. cit.*, p. 307.

³⁴⁷ Covalciuc I., *op. cit.*, p. 3.

de ființe umane, după cum susțin autorii V. GRATII și M. ȚVIGUNOV, „se înțelege desfășurarea cu succes a investigării, reținerii, arestării și tragere la răspundere a traficanților fără necesitatea de a se baza pe cooperarea și mărturiile victimelor. Investigarea proactivă are în obiectiv folosirea celei mai eficiente și legale tehnici în scopul asigurării unui material probator suficient și durabil pentru arestarea și urmărirea penală reușită a traficantului, iar când este posibil, și pentru identificarea, sechestrarea și confiscarea bunurilor acestuia. Pentru identificarea traficanților și urmărirea lor penală pentru comiterea infracțiunilor, ținându-se cont de circumstanțele cazului și ale țării în care se desfășoară ancheta, organele de poliție utilizează următoarele tactici de investigare a traficului de ființe umane: a) investigările financiare proactive; b) investigarea proactivă bazată pe informații operative (operațiunea de supraveghere; urmărirea tehnică directă; folosirea agenților sub acoperire și a achizițiilor de control; livrările controlate.

După administrarea materialului probator, ce justifică arestarea și urmărirea penală a traficanților, organele de poliție vor trece la efectuarea celorlalte acte de procedură penală, respectiv: interogarea bănușilor, percheziția, sechestrarea produsului infracțiunii și alte măsuri și acte de urmărire penală”³⁴⁸.

În doctrina și practica investigativă europeană se manifestă un interes aparte pentru dezvoltarea tehnicilor de anchetă *pro-active* sau *speciale*, destinate efectuării unor investigații *anti-delictum* sau *investigații speciale*, utilizabile inclusiv înainte ca o anumită infracțiune să fi fost săvârșită sau constatată (cercetare denumită *pro-activă*). Aceste tehnici sunt destinate luptei contra infracțiunilor, aparținând criminalității organizate, situații în care mijloacele de anchetă clasice (ascultarea martorilor, percheziția etc.) se dovedesc insuficiente³⁴⁹.

Investigarea pro activă a traficului de persoane are ca scop prevenirea săvârșirii unei infracțiuni de trafic de persoane și debutează în urma obținerii informațiilor din cadrul investigației informativ-operative, ce a furnizat informații cu privire la traficul de persoane³⁵⁰. Aceste informații despre traficanții de persoane sunt insuficiente pentru organele judiciare, fiind necesară efectuarea unor investigări suplimentare, care se realizează prin utilizarea măsurilor speciale de investigații prevăzute de Secțiunea a 5-a, Titlul IV, Partea generală a CPP al RM³⁵¹.

Obiectivul principal al investigării pro active a traficului de persoane îl reprezintă „salvarea potențialelor victime ale traficului de persoane și obținerea de probe care să conducă la

³⁴⁸ Gratii V., Țvigunov M., *op. cit.*, p. 307-309.

³⁴⁹ Lazăr A. *Metodologia investigării infracțiunilor din domeniul afacerilor* : Teză de doctorat. Cluj-Napoca : Universitatea „Babeș-Bolyai”, 2003, p. 105.

³⁵⁰ Palmiotto M. J. *Combating Human Trafficking. A multidisciplinary approach*. Boca Raton, Florida Ed. CRC Press, 2015, p. 92.

³⁵¹ Codul de procedură penală al RM: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. În: MO al RM, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.

identificarea, arestarea preventivă și trimiterea în judecată a traficantilor de persoane. În acest caz, sesizarea organelor judiciare competente în legătură cu comiterea infracțiunii de trafic de persoane se realizează din oficiu sau prin actele încheiate de unele organe de constatare prevăzute de lege”³⁵².

Investigarea de subminare, în viziunea lui V. GRATII și M. ȚVIGUNOV, „constă în aplicarea unor tactici noi, cu asistența diferitelor organe de drept, pentru a crea cât mai multe obstacole traficantilor, cu scopul de a face aproape imposibilă continuarea activității lor în forma și în localitatea respectivă. Prin subminare se poate realiza doar o aplanare temporară a situației. Opțiunea examinată nu oferă o situație durabilă, ci pur și simplu amână problema sau o transferă într-un alt loc sau în altă localitate. Aplicarea opțiunii de subminare ar putea avea loc în următoarele cazuri: a) atunci când nivelul de risc pentru victime necesită o ripostă imediată, care însă exclude opțiunea proactivă, ar putea fi necesară o intervenție imediată pentru combaterea unei operațiuni de trafic de persoane prin subminarea ei; b) atunci când opțiunea proactivă nu este viabilă din motive operative, în cazurile când condițiile geografice sau topografice fac inaplicabilă supravegherea localurilor-țintă ori atunci când este imposibilă infiltrarea în rețea a agenților sub acoperire; c) atunci când implicațiile legislative, procedurale sau de resurse exclud aplicarea tacticilor pro-active; d) atunci când opțiunea de subminare oferă o replică mai rapidă la plângerile concrete ale populației locale sau ale altor grupuri interesate. Această metodă se bazează pe un șir de tactici derivate dintr-o cooperare a organelor de drept și se întemeiază pe legislația folosită, de obicei, de către colaboratorii organelor de drept”³⁵³.

Un moment deosebit de esențial în cazul investigării infracțiunilor de trafic de persoane ține și de interacțiunea reciprocă a ofițerului de urmărire penală cu subdiviziunile care realizează activitatea specială de investigații. În dependență de caracterul și conținutul interacțiunii ofițerului de urmărire penală cu aceste subdiviziuni, deosebim interacțiunea procesuală, neprocesuală și mixtă.

Interacțiunea procesuală constă în stabilirea unei colaborări, ordinea de realizare a căreia este reglementată de legea procesual-penală. Principala particularitate a interacțiunii procesuale ține de faptul că doar în cadrul acestei forme de colaborare este posibilă strângerea, acumularea probelor procesual-penale. La categoria formelor procesuale de colaborare pot fi atribuite următoarele: 1) darea unor indicații obligatorii privind efectuarea măsurilor speciale de investigații de către organele de stat împuternicite în acest sens; 2) transmiterea spre executare întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor și persoanelor cu demnitate publică a anumitor solicitări și interpelări; 3) antrenarea specialiștilor pentru a participa la efectuarea acțiunilor de

³⁵² Moise A. C., Stancu Em, *op. cit.*, p. 325.

³⁵³ Gratii V, Țvigunov M., *op. cit.*, p. 309.

urmărire penală (art. 87 CPP al RM); 4) formarea grupurilor de ofițeri de urmărire penală (art. 256 CPP al RM); 5) adresarea prin intermediul comisiei rogatorii (art. 536 CPP al RM).

După cum susține autorul *GH. SMIRNOV*, „în cadrul interacțiunii procesuale în cauzele penale privind traficul de persoane, indicațiile, solicitările și interpelările pot fi transmise: a) structurilor regionale a serviciilor de migrație, a poliției de frontieră, a organelor de tutelă și curatelă, de stare civilă, precum și a celor ce eliberează licență pentru exercitarea anumitor genuri de activitate; b) organizațiilor polițienești internaționale (Interpol, Europol); c) serviciilor speciale și organelor procuraturii din statele străine; d) consulatelor și ambasadelor statelor străine; e) instituțiilor și organizațiilor antrenate în angajarea cetățenilor în câmpul muncii; f) organizațiilor care se ocupă de transportarea pasagerilor; g) agențiilor de turism; h) instituțiilor medicale specializate în transplantul de organe și țesuturi umane; i) organizațiilor neguvernamentale, specializate în acordarea asistenței și reabilitarea victimelor traficului de ființe umane.

Informațiile necesare investigării cazurilor de trafic de ființe umane poate fi obținute în baza interpelărilor adresate organelor de drept care dețin cartoteci (fișiere) criminalistice, de urmărire penală și de evidență operativ-investigativă. Cu referire la categoria vizată de infracțiuni, pot prezenta interes următoarele varietăți ale evidenței operativ-investigative, aflate, în special, în gestiunea organelor afacerilor interne: 1) cu privire la persoanele anunțate în căutare internațională; 2) cu privire la persoanele pierdute fără veste și cadavrele neidentificate; 3) cu privire la persoanele străine sau cele fără de cetățenie care urmează a fi expulzate de pe teritoriul RM; 4) cu privire la persoanele care au comis infracțiuni grave sau deosebit de grave prin anumite modalități specifice; 5) cu privire la persoanele bănuite de comiterea anumitor infracțiuni, al căror loc de aflare nu este cunoscut, dar există informații referitoare la aspectul exterior al acestora; 6) privind infracțiunile descoperite și nedescoperite, pentru care sunt specifice anumite modalități de comitere, sau care au caracter regional ori de „serie”; 7) privind documentele sustrase sau pierdute referitoare la identitatea persoanei.

Informații importante din punct de vedere procesual-penal putem găsi și în cadrul structurilor de expertiză criminalistică, care dețin anumite fișiere (cartoteci) și colecții. Astfel pot prezenta valoare: a) cartotecile documentelor falsificate, confecționate prin modalități poligrafice; b) fonotecile vocilor și vorbirii persoanelor ce prezintă un anumit interes operativ; c) cartotecile dactiloscopice; d) cartotecile urmelor de anvelope ale mijloacelor de transport; e) cartotecile diferitelor microobiecte; f) colecții ale rețetelor medicale falsificate referitoare la eliberarea substanțelor medicamentoase cu efect puternic sau psihotrop și a mostrelor de

semnături ale persoanelor care le-au eliberat; g) cartoteci ale portretelor infractorilor neidentificați”³⁵⁴.

Același autor declară că „una dintre cele mai eficiente forme de colaborare procesuală, care presupune un nivel înalt de integrare a subiecților ce efectuează urmărirea penală, o reprezintă crearea grupului de ofițeri de urmărire penală cu obiectivul de bază axat pe efectuarea urmăririi de complexitate sau de volum mare al lucrului ce urmează a fi realizat. Cu referire la investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane, la aceste situații pot fi antrenate: 1) cercetarea infracțiunilor, comise în cadrul unei anumite rețele de trafic de ființe umane cu efectuarea concomitentă a măsurilor speciale de investigații, orientate spre documentarea operativă a activității criminale în derulare, realizate în rețela; 2) investigarea activității criminale de trafic de ființe umane, desfășurate în cadrul „rețelelor” regionale sau transnaționale cu multe nivele, precum și în cadrul celor bine organizate structural; 3) cercetarea infracțiunilor cu un număr mare de victime sau învinuiți”³⁵⁵.

Interacțiunea neprocesuală, susține GH. SMIRNOV, „presupune anumite forme de colaborare reglementate prin acte normative subordonate legii sau care, în genere, nu sunt reglementate prin normele de drept. Această formă a interacțiunii constă, de regulă în acordarea consultațiilor, a ajutorului metodologic în privința anumitor chestiuni, în schimbul de informații. Cu toată multitudinea formelor de interacțiune neprocesuală, cu luarea în calcul a specificului investigării infracțiunilor de trafic de ființe umane, putem identifica următoarele direcții destul de importante pe segment: 1) consultarea ofițerilor de investigație care pregătesc măsura specială de investigație făcută de către ofițerul de urmărire penală asupra aspectelor legate de folosirea rezultatelor ei privind cadrul probatoriului în cauzele de trafic de ființe umane; 2) schimbul reciproc de informații cu caracter ne probator între ofițerul de urmărire penală și ofițerul de investigații. Ca de exemplu, obținerea informațiilor operative referitoare la caracterul, deprinderile și aptitudinile bănuțului în vederea determinării procedeeleor tactice de audiere a acestuia; 3) folosirea asistenței din partea reprezentanților organizațiilor non-guvernamentale în vederea stabilirii contactului psihologic cu victimele infracțiunilor care nu doresc să colaboreze cu organele de drept, a înlăturării consecințelor stării de stres și a reabilitării sociale și psihologice a victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane; 4) folosirea asistenței organizațiilor neguvernamentale pentru a asigura plasamentul temporar, hrana și protecția juridică a victimelor traficului de ființe umane, aflate în afara hotarelor țării lor de origine; 5) oferirea de explicații și consultații ofițerului de urmărire penală pe întrebările legate de migrație,

³⁵⁴ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 148-149.

³⁵⁵ *Ibidem*, p. 149-150.

înregistrare, ordine de obținere a vizelor, ridicare, păstrare și transportare a organelor și țesuturilor de către persoanele care posedă cunoștințe speciale în domeniile vizate”³⁵⁶.

Interacțiunea mixtă include în sine elemente ale colaborării procesuale și neprocesuale. Una dintre cele mai eficiente forme ale interacțiunii mixte reprezintă colaborarea realizată în cadrul combinațiilor tactice, care impune prin sine o îmbinare a procedeele tactice, a acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații care sunt determinate de urmărirea penală creată și fiind direcționate spre soluționarea sarcinilor strict determinate ale investigației³⁵⁷.

La soluționarea eficientă a sarcinilor administrării informațiilor probatorii demascatorii (în acuzare), în opinia lui *GH. SMIRNOV*, „pot contribui diverse combinații tactico-operative, bazate pe dirijarea reflexivă. Aceasta presupune comunicarea persoanelor aflate în prelucrare operativă a informațiilor care determină săvârșirea acțiunilor favorabile urmăririi penale și la ulterioara documentare operativă. La categoria acestor acțiuni pot fi atribuite: 1) împotrivirea față de urmărirea penală sub forma prevenirii coparticipanților, prin influențarea și intimidarea victimelor și a martorilor, prin tănuirea sau distrugerea urmelor materiale ale infracțiunii etc., care, la rândul lor, contribuie la acumularea unor noi informații de demascare; 2) acțiunile, prin care se poate stabili nivelul informării infracționale a persoanelor ce prezintă interes operativ, cu privire la circumstanțele care, prin luarea în calcul a datelor faptice ale cauzei, pot fi cunoscute doar celor cu atribuție la comiterea infracțiunii; 3) colaborarea activă cu organul de urmărire penală în vederea demascării tuturor celor implicați în comiterea faptei de trafic de ființe umane, inclusiv participarea la efectuarea măsurilor speciale de investigații”³⁵⁸.

În scopul reținerii traficanților în flagrant, poate apărea necesitatea efectuării combinațiilor tactice conform prevederilor Legii RM privind activitatea specială de investigații³⁵⁹. Aici este vorba deja despre experimentul operativ și infiltrarea operativă. Esența experimentului operativ constă în „supravegherea activă a comportamentului unei persoane, în condiții controlate sau în efectuarea anumitor acțiuni experimentale, care nu sunt legate nemijlocit de comportamentul persoanei, pentru obținerea informațiilor operative prin care pot fi verificate și precizate datele referitoare la posibila pregătire sau comitere a infracțiunii. Autenticitatea rezultatelor experimentului poate fi garantată în cazul efectuării acestuia în condiții apropiate realității și în lipsa acțiunilor de provocare la comiterea infracțiunii. Datele obținute în rezultatul experimentului operativ pot contribui la: a) verificarea versiunilor înaintate de ofițerii de

³⁵⁶ *Ibidem*, p. 154-155.

³⁵⁷ *Криминалистика* : Учебник для вузов. Под редакцией Р. С. Белкина. Москва : Норма, 2004, с. 507.

³⁵⁸ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 156-157.

³⁵⁹ Legea RM privind activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012. În: MO nr. 113-118/373 din 08.06.2012.

investigație; b) verificarea și precizarea datelor referitoare implicarea unei persoane concrete în comiterea infracțiunilor; c) reținerea în flagrant a persoanei care a comis infracțiunea; d) pregătirea și efectuarea acțiunilor de urmărire penală; e) stabilirea cauzelor și condițiilor comiterii infracțiunii”³⁶⁰. Infiltrarea operativă constă în „identificarea, de către ofițerul de investigații, a unei surse confidentiale de informare în interiorul structurii care prezintă interes operativ sau în imediata apropiere a acestuia pentru soluționarea optimă a sarcinilor și realizarea obiectivelor activității speciale de investigații în circumstanțele vizate”³⁶¹.

Fără a ne opri detaliat asupra tacticii efectuării măsurilor speciale de investigații vizate supra, vom identifica în numerar direcțiile posibile de realizare a lor: 1) experimentul operativ, care presupune infiltrarea și participarea confidenților sau a ofițerilor de investigații în comiterea actului infracțional în calitate de persoane care doresc să fie recrutate în vederea executării anumitor lucrări sau prestării anumitor servicii, adică în rol de potențiale victime; 2) experimentul operativ, care presupune cumpărarea sub acoperire a serviciilor persoanelor exploatate în calitate de consumator (ca de exemplu, cumpărarea serviciilor sexuale a unei prostituate în calitate de client); 3) infiltrarea operativă în calitate de contra agenți, care doresc să cumpere sau să vândă (să comercializeze) persoane în scop de exploatare; 4) infiltrarea operativă în calitate de angajați în agențiile de turism sau în anumite organizații, create în scop de înscenare a traficului de persoane. Neabătut, efectuarea măsurilor speciale de investigații vizate comportă un anumit risc tactic, care presupune, în opinia cercetătorului Gh. Smirnov, „posibilitatea survenirii următoarelor consecințe nefavorabile: a) participanții implicați în traficul de ființe umane pot demasca persoanele infiltrate, cauzându-le anumite daune, pot lua măsuri în privința ascunderii sau nimicirii urmelor infracțiunii, pot preveni coparticipanții, se pot ascunde sau pot lichida rețeaua traficului de ființe umane; b) în vederea obținerii supunerii sau în procesul înfăptuirii anumitor forme violente de exploatare, în privința persoanelor infiltrate poate fi aplicată violența, periculoasă pentru viața și sănătatea persoanei; c) în caz de pierdere a controlului asupra situației operative, persoanele infiltrate pot fi transportate forțat în locuri necunoscute”³⁶². Potrivit aceluiași autor, „punerea în aplicare a combinațiilor tactico-operative vizate este posibilă doar în condițiile aprecierii tuturor factorilor de risc tactic, la care se atribuie: 1) cazurile în care traficul de ființe umane este însoțit de asemenea forme de exploatare, precum prelevarea organelor, țesuturilor sau a celulelor umane; 2) prezența informațiilor despre faptul că forma tipică de comitere a traficului de ființe umane presupune aplicarea violenței în privința victimelor, precum și despre predispunerea unor participanți la activitatea infracțională în

Оперативно-розыскная деятельность : Учебник. Под ред. К. К. Горяинова и др. Москва : ИНФРА-М, 2001, с. 400.

³⁶¹ Ibidem, p. 361.

³⁶² Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 157-158.

privința aplicării fără de motiv a violenței; 3) cazurile în care canalul traficului de ființe umane are caracter transnațional; 4) prezența informațiilor despre legăturile de corupție între participanții canalului de trafic de ființe umane și anumite persoane din cadrul organelor de drept; 5) prezența informațiilor despre existența în structura formațiunii infracționale a unui grup special, care asigură securitatea formațiunii, formată, în special, din foști angajați ai structurilor operativ-investigative, care posedă metodele și mijloacele activității speciale de investigații și păstrează anumite legături cu reprezentanții organelor de drept.

Participarea ofițerului de urmărire penală la efectuarea combinațiilor tactico-operative se poate exprima în consultarea ofițerilor de investigații, în oferirea informațiilor necesare acestora și în efectuarea imediată a acțiunilor de urmărire penală ce nu suferă amânare, în special, după reținerea în flagrant a bănuților. La categoria acestora se atribuie audierea bănuților, cercetarea la fața locului, perchezițiile și ridicările în încăperi, în mijloacele de transport, la locul de trai sau de muncă, examinarea corporală a victimelor etc.”³⁶³.

Colaboratorii organelor de investigații urmează să demonstreze capacități profesionale de planificare și bună organizare a lucrului în interacțiune cu alte servicii, dând dovadă de vigilență, mobilizare personală și măiestrie de apreciere a informațiilor operative supuse verificărilor³⁶⁴. De asemenea, este relevantă afirmația lui A. OGANESEAN că „organul de urmărire penală este obligat să rețină faptul că organul cu care acesta interacționează se bucură de o anumită autonomie, marjă de apreciere pentru a stabili categoria, conținutul și întinderea mecanismelor de realizare a sarcinilor puse în fața lui. Discreția fiecărui subiect este relativ largă în domeniile care datorită atribuțiilor legale le revin”³⁶⁵. Or, interacțiunea bine organizată dintre organele de urmărire penală și structurile (subdiviziunile) speciale de investigații în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane creează premise pentru identificarea rapidă și eficientă a victimelor acestor infracțiuni și a făptuitorilor, pentru efectuarea corespunzătoare a unui spectru larg de acțiuni de urmărire penală în vederea administrării probelor cu scopul constatării circumstanțelor importante pentru urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane.

3.4. Cooperarea internațională în procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane

Constituirea unui sistem atotcuprinzător de securitate internațională presupune perfecționarea și dezvoltarea colaborării statelor în lupta cu infracționalitatea. Astfel, „procesul globalizării vieții actuale, aprofundarea proceselor integraționiste în cadrul comunității internaționale nu au putut să nu influențeze revizuirea cardinală a unui asemenea domeniu de

³⁶³ Ibidem, p. 158-159.

³⁶⁴ Oganesean A. Realizarea interacțiunii la inițiativa organului de investigații, *op. cit.*, p. 30.

³⁶⁵ Oganesean A. Principiile interacțiunii în cadrul procesului penal. In: *Revista Națională de Drept*. 2017, nr. 9, p. 52.

importantă cum este colaborarea statelor lumii în lupta cu infracționalitatea³⁶⁶. În acest cadru, cooperarea internațională în materie penală a căpătat în zilele noastre noi dimensiuni și valențe. Or, „în vederea soluționării unei cauze cu elemente de extranietate, sunt necesare multiple metode de cooperare, cum ar fi: indisponibilizarea ori confiscarea bunurilor care au servit la săvârșirea infracțiunii ori a produsului acesteia, bunuri care se află pe teritoriul altui stat; transmiterea unor obiecte ce constituie mijloace de probă; ascultarea unor martori sau experți care se regăsesc în alt stat decât în cel în care se desfășoară procesul penal; constituirea unor echipe comune de anchetă în vederea soluționării unor cauze cu caracter transnațional etc.”³⁶⁷.

Toate acestea sunt caracteristice și pentru activitatea de cercetare a infracțiunilor de trafic de ființe umane. El este o parte a criminalității organizate, o formă a robiei contemporane, însoțită de cele mai grave încălcări ale drepturilor omului. Actualmente, constatăm că „această problemă este caracteristică și Republicii Moldova. Tot mai mulți cetățeni devin victime ale acestor infracțiuni, printre victime fiind, în primul rând, femeile și copiii, adică membrii cei mai vulnerabili ai societății noastre. Este evident faptul că, în scopul soluționării acestei grave probleme, e nevoie de eforturile considerabile ale întregii comunități internaționale. Aceasta este condiționată de faptul că traficul de ființe umane nu ține de limitele unei singure țări, el este înfăptuit prin traversarea hotarelor, cu atragerea traficantilor de diferite naționalități și a unei multitudini de locuri de comitere a infracțiunii și depășește raza de acțiune a organelor de ocrotire a normelor de drept ale Republicii Moldova”³⁶⁸.

Pe de altă parte, pericolul infracțiunii de trafic de ființe umane „constă și în strânsele legături ale acestui gen infracțional cu criminalitatea organizată transnațională. Traficanții, organizați la nivel transnațional, sunt perfizi, vicleni, lipsiți de compasiune și milă; având importante surse financiare pot să-și permită utilizarea tehnologiilor moderne, mijloace sofisticate de comunicații și tehnici de spălare a banilor pentru a facilita criminalitatea. Este cert că rețelele de infractori nu acționează izolat. Ele au stabilite legături cu alte forme de crimă organizată. La nivel structural, aceste legături pot fi constante sau de o singură dată, în dependență de interesul și rentabilitatea participanților”³⁶⁹. Generând probleme sociale complexe, ale căror modalități de manifestare, repercusiuni și moduri de soluționare interesează atât factorii instituționalizați de control, cât și opinia publică, G. ȚIGAL susține că

³⁶⁶ Сафаров Н. *Экстрадиция в международном уголовном праве. Проблемы теории и практик*. Москва : Волтерс Клувер, 2005, с. 3.

³⁶⁷ Neagu N. *Cooperarea judiciară internațională în materie penală (teorie și practică judiciară)*. București : Universul juridic, 2012, p. 10.

³⁶⁸ Botnari V. Organele afacerilor interne ale Republicii Moldova în activitatea de prevenire și combatere a criminalității juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale. In: *Probleme de prevenire și combatere a delincvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 33.

³⁶⁹ Ciobanu I., Groza Iu. Unele aspecte criminologice ale traficului de ființe umane, *op. cit.*, p. 392.

„criminalitatea organizată transfrontalieră tinde să devină un fenomen deosebit de grav și periculos, cu consecințe distructive asupra structurii și stabilității organismelor și instituțiilor unui stat democratic, și cu un impact care pune în discuție nu doar stabilitatea social-economică a oricărei comunități umane, ci, *in extremis*, chiar securitatea și pacea națiunilor. Generat de cauze complexe, traficul transfrontalier de persoane ca formă modernă a sclaviei, constituie un fenomen cu implicații profunde în plan economic, social, demografic, axiologic și psihologic, alterează valorile umane și frânează progresul social. Se vorbește astăzi de o veritabilă industrie a migrației ilegale, a prostituției și proxenetismului internațional, de un înfloritor turism sexual, de dimensiunile crescânde ale pornografiei – inclusiv pe Internet – de asasinate la comandă, șantaj, răpiri, trafic cu arme și muniții, droguri și chiar trafic cu organe și țesuturi umane”³⁷⁰. Or, după cum susține cercetătorul V. CUȘNIR, „fenomenul traficului de ființe umane s-a plasat în rândul celor mai răspândite statistici, fapt care pe lângă activitățile de prevenire și combatere include și abordarea coordonată, pluridisciplinară la nivel regional și internațional a fenomenului în cauză”³⁷¹.

Prima încercare de a incrimina în același timp traficul și exploatarea victimelor a fost marcată de Convenția ONU privind suprimarea traficului de persoane, exploatarea prin prostituție și altele din 2 decembrie 1949³⁷². Plecând de la acest fond legislativ, în epoca contemporană a început construcția normativă comunitară în domeniul traficului de persoane. A fost un început timid, lipsit de urgență, însă astăzi această construcție normativă își dovedește din ce în ce mai mult importanța practică pentru menținerea unui climat de securitate, siguranță și ordine publică³⁷³. Necesitatea colaborării internaționale în problemele ce țin de poliție în spațiul european a apărut încă la începutul secolului trecut. După congresele de la Monaco (1914) și Viena (1923), țările europene reprezentate de șefii polițiilor naționale au pus bazele unei Comisii Internaționale de Poliție Criminală, care avea să devină mai târziu Organizația Internațională de Poliție Criminală, cunoscută și sub denumirea de Interpol. Pe parcursul anilor, s-a constituit, ca o condiție absolut necesară, cooperarea polițienească internațională în domeniile: a) combaterea terorismului internațional; b) combaterea producerii, consumului și traficului de droguri și de substanțe psihotrope; c) combaterea activității economice ilegale; d) combaterea contrabandei cu

³⁷⁰ Țical G., *op. cit.*, p. 67.

³⁷¹ Cușnir V. Traficul de ființe umane: termeni și definiții de uz. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, p. 17.

³⁷² *Convenția pentru reprimarea traficului de ființe umane și a exploatării prostituției semenilor*. Adoptată la data de 2 dec. 1949 prin rezoluția 317 [online] [accesat 17.01.2020]. Disponibil: https://provitabucuresti.ro/docs/lex/Conventia_trafic_persoane_exploatarea_prostitutiei.pdf.

³⁷³ Anton D. Incriminarea și sancționarea infracțiunii de trafic de persoane la nivelul UE. In: *Criminalistica în serviciul justiției: constatări, tendințe și realizări* : Materialele Simpoz. intern. de criminalistică, 19-20 sept. 2008. Chișinău : ULIM, 2009, p. 123.

bunuri de valoare istorică sau artistică; e) combaterea trecerii ilegale a frontierei. Datorită diversificării fenomenului infracțional, s-a impus, ulterior, și cooperarea internațională în combaterea traficului de ființe umane³⁷⁴. În general, instrumentele legislative unionale și cele adoptate de către Consiliul Europei privesc cooperarea în materie de procedură penală, mai precis cooperarea polițienească și judiciară. Complexitatea funcționării structurilor europene în cauză a determinat o rețea densă de reguli, acorduri și tratate, toate reglementând în principiu aceleași chestiuni, lucru care pune un semn de întrebare asupra relevanței și eficienței lor practice. Cadrul general privind prevenirea și combaterea traficului de persoane a fost asigurat în primul rând de Titlul VI al Tratatului Uniunii Europene. Prevederile Tratatului au oferit posibilitatea conturării unui cadru instituțional expres în domeniul cooperării judiciare, fiind introduse ulterior în Tratatul de la Maastricht în compartimentul cooperării polițienești și judiciare în domeniul penal (Tratatul a fost semnat la data de 7 februarie 1992 și a intrat în vigoare la data de 1 noiembrie 1993). Astfel, prin deciziile Consiliului European au fost create două structuri cu atribuții distinctive, dar convergente: *Europol* și *Eurojust*³⁷⁵.

La mijlocul anilor '90 ai secolului trecut, Uniunea Europeană a început să întreprindă măsuri pentru combaterea traficului de ființe umane, punând accentul pe traficul de femei în scopul prostituției. Cele mai importante etape au fost: Hotărârea adoptată de Parlamentul European în anul 1996 (Rezoluția cu privire la traficul de ființe umane, OJ No C032, 05/02/1996); Acțiunea comună din anul 1997, adoptată de Consiliul Europei și Declarația de la Haga din anul 1997 (Declarația de la Haga – Principii europene de călăuză cu privire la prevenirea și combaterea traficului de femei, 26 aprilie 1997, DCE-97-429), adoptată de Conferința Miniștrilor. Majoritatea acestor documente se referă la traficul de femei și traficul de copii³⁷⁶. Actualmente, „prevenirea și combaterea traficului de ființe umane este cea mai actuală problemă, pe plan internațional și național, care stă la ordinea de zi a Organizației Națiunilor Unite, a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, a guvernelor și parlamentelor statelor-membre ale acestora, având obligația să întreprindă acțiuni de prevenire, urmărire și persecutare a fenomenului, asigurând protecția și susținerea victimelor traficului în baza actelor normative la nivel național și internațional”³⁷⁷. Se cade să ne oprim și asupra faptului că la

³⁷⁴ Starasciuc R. Cooperarea polițienească internațională – o metodă de ridicare a nivelului de pregătire profesională a colaboratorilor MAI. In: *Perfecționarea continuă a cadrelor din organele afacerilor interne și optimizarea procesului de instruire profesională* : Materialele Conf. șt.-pract. intern. din 21-22 dec. 2002. Chișinău : Știința, 2003, p. 98.

³⁷⁵ Anton D., *op. cit.*, p. 123

³⁷⁶ Boeșteanu C. Reglementări de drept comparat în combaterea traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delinvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 81.

³⁷⁷ Apolschi L. Prevenirea și conștientizarea fenomenului traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delinvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 121.

cercetarea infracțiunilor privind traficul transnațional de ființe umane, sub aspectul interacțiunii procesuale, o importanță deosebită are colaborarea internațională a organelor de drept. Or, ce reglementează anumite chestiuni și prevederi în materia colaborării internaționale a mai multor state în sfera luptei cu criminalitatea transnațională și cu traficul de persoane, pe conținutul Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate³⁷⁸, semnată la Palermo (9 decembrie 2000) și în Protocoalele adiționale ale acestui document: a) Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special a femeilor și copiilor³⁷⁹; b) Protocolul privind traficul ilegal de imigranți pe cale terestră, a aerului și pe mare³⁸⁰, din 15.11.2000. Anumite norme ce reglementează colaborarea internațională a statelor CSI se regăsesc și în Convenția de la Minsk, privind asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale³⁸¹, semnată la 22 ianuarie 1993. Direcțiile prioritare ale colaborării internaționale pe segmentul combaterii criminalității, concretizate prin aceste reglementări se referă la: 1) asistența juridică internațională în materie penală; 2) direcționarea materialelor cauzelor penale pentru efectuarea urmăririi penale; 3) executarea solicitărilor privind începerea urmăririi penale și efectuarea acesteia pe teritoriul statelor CSI; 4) extrădarea persoanelor în vederea atragerii la răspundere penală; 5) transferul persoanelor condamnate în vederea executării pedepselor în statele a căror cetățeni sunt.

Convențiile indicate supra (de la Palermo și Minsk) prevăd, de asemenea, și posibilitatea adresării solicitărilor referitoare la efectuarea măsurilor speciale de investigații pe teritoriul statelor-membre. Astfel, art. 20 din Convenția de la Palermo prevede posibilitatea efectuării de către organele competente ale statelor-membre, în ordinea și în limitele stabilite prin legile interne, a livrărilor controlate, a diverselor forme de supraveghere (electronică etc.) cu folosirea metodelor și mijloacelor speciale, precum și a diferitor operații de agentură. Necesari de menționat că între state pot fi încheiate și alte acorduri privind colaborarea și asistența judiciară reciprocă, care ar stabili un nivel mai înalt al integrării în materie penală și ar materializa forme mai perfecte ale colaborării internaționale. În particular, Convenția de la Palermo pune temelia pentru încheierea unor acorduri care ar prevedea posibilitatea creării grupelor internaționale de anchetă, ceea ce este, destul de actual pentru starea de lucruri existentă la momentul de față,

³⁷⁸ Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate. Semnată la Palermo la 9 decembrie 2000. În vigoare pentru Republica Moldova din 16 octombrie 2005. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1954-2005)*, 2006, vol. 35, p. 333.

³⁷⁹ *Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special a femeilor și copiilor*, din 15.11.2000 [online] [accesat 17.02.2020]. Disponibil: http://anitp.mai.gov.ro/ro/docs/legislatie/legea_565.pdf.

³⁸⁰ *Protocolul privind traficul ilegal de imigranți pe cale terestră, maritimă și aeriană*, din 15.11.2000 [online] [accesat 17.02.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM:l33271>.

³⁸¹ Convenția de la Minsk, privind asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale. Ratificată de Parlamentul RM la 16 martie 1995, în vigoare de la 26 martie 1996. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Chișinău, 1999, vol. 16, p. 262..

deoarece anume grupările criminale transnaționale desfășoară activități infracționale, legate de crearea „rețelelor” internaționale pentru traficul de ființe umane.

La organizarea și aranjarea colaborării internaționale se recomandă utilizarea/practicarea posibilităților și oportunităților diferitor organizații polițienești internaționale, cum ar fi *Interpolul* și *Europolul*. În lupta cu traficul de persoane, cu circulația ilegală a organelor și ȧesuturilor umane, cu migraȧia ilegală și infracȧiunile sexuale ȧn privinȧa minorilor este antrenată secȧia *THB (Trafficking in Human Beings)* din cadrul *Interpolului*. De asemenea, un interes aparte ȧl prezintă și informaȧiile acumulate ȧn cadrul secȧiei *OCP (Organised Crime Projects)* – specializată ȧn problemele luptei cu criminalitatea organizată internaȧională. Unul din domeniile de activitate ale acestei secȧii se referă la proiectul „*Millennium*”, specializat ȧn domeniul luptei cu grupările criminale organizate din Estul Europei. Cele mai importante și prioritare direcȧii pentru descoperirea și investigarea faptelor de trafic de fiinȧe umane, desfășurate pe segmentul colaborării organelor de drept cu *Interpolul* și *Europolul* sunt: anunȧarea ȧn căutare internaȧională a victimelor pierdute fără urmă și a ȧnvinuȧiȧilor; coordonarea operaȧiunilor polițienești comune; adresarea solicitărilor privind efectuarea anumitor acȧiuni de urmărire penală sau măsuri speciale de investigaȧii; adresarea de solicitări referitoare la obȧinerea informaȧiilor, păstrate ȧn cadrul structurilor ce deȧin evidenȧe informativ-operative, de urmărire, de expertiză criminalistică etc.

Cu referire la cauzele penale privind traficul de fiinȧe umane pe linia *Interpolului*, și anume ȧn temeiul solicitărilor corespunzătoare, pot fi realizate următoarele activități: „1) căutarea ȧnvinuȧiȧilor, cu ulterioara lor arestare și extradare; 2) identificarea victimelor, a bănuȧiȧilor, precum și a altor persoane care prezintă un anumit interes operativ, cu urmărirea și supravegherea ulterioară a acestora; 3) căutarea victimelor, pierdute fără urmă”³⁸². Nu trecem peste faptul că, dacă urmărirea la nivel local presupune numai implicarea subdiviziunilor organelor afacerilor interne și altor organe de stat din Republica Moldova, atunci urmărirea interstatală și cea internaȧională presupune implicarea la ȧnfăptuirea acestor acȧiuni a organelor de drept din alte state, conform tratatelor internaȧionale la care Republica Moldova este parte. ȧn acest context, un rol deosebit ȧn vederea combaterii criminalității și soluȧionării sarcinilor procesului penal ȧi revine urmării internaȧionale prin intermediul Biroului Naȧional Central – *Interpol*. Importanȧa acestei modalități se datorează faptului că deseori persoanele care au comis infracȧiuni, ȧndeosebi grave, se eschivează de la urmărirea penală și judecată, plecând peste hotare. Anume din aceste considerente, aportul Organizaȧiei Internaȧionale de Poliȧie Criminală – *Interpol*, este să asigure și să promoveze cea mai largă asistenȧă mutuală posibilă tuturor autorităȧilor de poliȧie criminală ȧn limitele reglementărilor existente ȧn diferite țări și ȧn spiritul

³⁸² Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 152.

Declarației Universale a Drepturilor Omului³⁸³, să stabilească și să dezvolte toate instituțiile capabile să contribuie în mod eficient la prevenirea și reprimarea infracțiunilor de drept comun.

Urmărirea internațională a persoanelor puse sub învinuire și a inculpaților reprezintă „un complex de măsuri operativ-investigative îndeplinite de organele competente ale statului inițiator al urmăririi și statul interpellat, îndreptate spre depistarea, arestarea și extrădarea infractorilor urmăriți, îndeplinite pe teritoriul fiecărui stat participant la căutare, în conformitate cu normele și principiile dreptului internațional și tratatele internaționale încheiate între aceste state. Urmărirea internațională reprezintă una din direcțiile principale de activitate îndreptate spre cooperarea în lupta cu criminalitatea din statele-membre ale Interpol-ului”³⁸⁴. „Urmărirea prin intermediul Interpol-ului se efectuează în cazurile când: a) este dat în urmărire un infractor pus sub învinuire (acuzat, condamnat) pentru săvârșirea unei infracțiuni grave; b) se dispune de informație precisă sau presupusă despre plecarea persoanei urmărite peste hotare; c) persoana urmărită (cu mandat de arestare) nu a fost depistată pe teritoriul Republicii Moldova timp de 3 luni; d) se dispune de informație precisă sau presupusă despre plecarea peste hotare a persoanelor declarate dispărute; e) cadavrele și persoanele cu identitate necunoscută n-au fost identificate timp de 3 luni și există date că sunt persoane străine”³⁸⁵.

Cu referire la investigarea traficului de ființe umane la nivel transnațional, pot prezenta interes următoarele categorii ale evidenței, organizate în cadrul Interpolului: a) cartoteca alfabetică a persoanelor cu antecedente penale, bănuite în comiterea infracțiunilor, în care se poate găsi informații privind comportamentul dubios al acestora, relațiile și deplasarea lor; b) cartoteca documentelor și denumirilor unde, la compartimentul „documente”, sunt plasate informațiile referitoare la pașapoartele de care s-au folosit infractorii, precum și denumirile anumitor firme luate la evidență în legătură cu antrenarea în activitatea infracțională, inclusiv și în traficul de ființe umane; c) cartoteca infracțiunilor, care cuprinde câteva compartimente, unde sunt stocate informații în dependență de criteriul de gen și specie al infracțiunii comise. Aici se regăsesc și infracțiunile de trafic de persoane. În informațiile referitoare la infracțiuni se fixează, în mod obligatoriu, modalitatea de comitere a acestora. Prin folosirea acestei modalități de evidență este posibilă identificarea structurii infracționale după criteriul comportamentului criminal (ceea ce este specific, în special, pentru infracțiunile de trafic de ființe umane); d) cartoteca dactiloscopică; e) fototeca persoanelor. Pe lângă imaginea pe fotografie în documentele de evidență se mai conțin și portretele compoziționale, precum și semnalmentele exterioare caracteristice infractorilor; f) cartoteca datelor referitoare la aspectul exterior al persoanei

³⁸³ *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 217 A (III) din 10.12.1948. // *Tratate internaționale*. Vol. I. Chișinău, 2001. p. 11-18.

³⁸⁴ Clefos A., *op. cit.*, p. 390.

³⁸⁵ *Ibidem*, p. 391.

(*cartoteca „S”*). Aici sunt stocate datele expuse în baza metodei portretului vorbit. Ea conține circa 177 de indicatori, inclusiv sexul, naționalitatea, rasa, trăsăturile particulare etc.; g) cartoteca persoanelor dispărute fără de urmă și a cadavrelor neidentificate³⁸⁶. În aceste condiții, efortul depus de Interpol în vederea cooperării internaționale a poliției este determinat de complexitatea diferitor sisteme legale ale statelor, definirii crimelor, regulilor de evidență, legilor de extrădare incompatibile, sistemelor de informare necongruente, restricțiilor de răspândire a informației etc. Acestea sunt doar câteva bariere pe care Interpolul încearcă să ajute lumii să le depășească în lupta cu cele mai mari niveluri de criminalitate internațională³⁸⁷.

Nu în ultimul rând vom puncta că aspirația de integrare europeană a Moldovei a impus revederea cadrului normativ privind asistența juridică în materie penală și modernizarea mecanismelor puse la dispoziția procurorului și organelor de urmărire penală în vederea acumulării probelor necesare tragerii la răspundere penală a celor implicați în crima organizată transfrontalieră. În opii autoarea *D. ROTUNDU*, „conceptul de „echipă comună de investigații” s-a născut din convingerea că metodele existente de cooperare internațională în domeniul polițienesc și judiciar nu erau, în sine, suficiente pentru a face față cazurilor grave de criminalitate organizată transfrontalieră. S-a considerat că o echipă formată din ofițeri de urmărire penală și autorități judiciare din două sau mai multe state, acționând împreună și pe baza unei autorități juridice și a unei securități juridice clare cu privire la drepturile, îndatoririle și obligațiile participanților, ar îmbunătăți combaterea criminalității organizate”. În acest context, prin art. 540², Secția 1², Capitolul IX din Codul de procedură penală (introdus prin Legea nr. 66 din 05.03.2012, în vigoare din 27.10.2012) a prevăzut posibilitatea creării unor asemenea „echipe” în vederea investigării infracțiunilor. Or, „autoritățile competente din cel puțin două state pot să constituie o echipă comună de investigații, de comun acord, cu un obiectiv precis și pentru o durată limitată de timp, care poate fi prelungită cu acordul tuturor părților, în vederea desfășurării urmăririi penale în unul sau în mai multe din statele care constituie echipa. Echipa comună de investigații poate fi creată atunci când: a) în cadrul unei urmăriri penale în curs în statul solicitant se impune efectuarea unor urmăriri penale dificile, care implică mobilizarea unor mijloace importante ce privesc și alte state; b) mai multe state efectuează urmăriri penale care necesită o acțiune coordonată și concentrată în statele respective”³⁸⁸. Informațiile obținute pe parcursul activității echipelor comune de investigații pot fi utilizate: „1) în scopul pentru care a fost creată echipa; 2) pentru a descoperi, a cerceta sau a urmări alte infracțiuni, cu

³⁸⁶ Корниенко Н. А. *Российские и международные криминалистические учеты*. Санкт-Петербург, 2004, с. 102-103.

³⁸⁷ Sterpu VI. Interpolul în calitate de organizație internațională. In: *Probleme actuale ale științelor umanistice* : Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor. Vol. XI. Partea II. Chișinău, 2012, p. 101.

³⁸⁸ Rotundu D., *op. cit.*, p. 38-39.

consimțământul statului pe teritoriul căruia au fost obținute informațiile; 3) pentru a preveni un pericol iminent și serios la securitatea publică; 4) în alte scopuri, dacă acest lucru este convenit de către statele care au format echipa”. Procedurile care reglementează funcționarea echipei comune de anchetă – durata, locația, membrii, organizarea, funcțiile, cheltuielile, scopul și condițiile de participare a membrilor la activitățile de anchetă ce se desfășoară pe teritoriul altui stat – se stabilesc printr-un acord încheiat între autoritățile desemnate de către fiecare dintre statele implicate³⁸⁹. În cele ce urmează, trecem în revistă câteva cazuri de colaborare a autorităților specializate la nivel internațional în materia cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane:

1) *În perioada de timp decembrie 2014-ianuarie 2015, persoane nestabilite, pe nume „Nakhle Kayyz” și „Pierre”, aflându-se pe teritoriul R. Liban, împreună cu alte persoane necunoscute, au recrutat 2 cetățene ale Republicii Moldova în vederea deplasării în or. Conotou din R. Benin, fiind impuse la prestarea serviciilor sexuale. Prin intermediul Departamentului Afacerilor Consulare a MAI și IE a fost sesizată Ambasada Republicii Moldova din Nigeria. Ca rezultat, timp de 72 ore, organele de drept din Nigeria au eliberat din robie sexuală 2 victime din Republica Moldova și alte 6 victime cetățene ale federației Ruse și R. Dominicane, toate fiind repatriate în țările de origine;*

2) *În perioada anilor 2014-2015, cet. N. I., acționând împreună și prin înțelegere prealabilă cu cet. F. V., și alte persoane nestabilite, urmărind scopul exploatării sexuale comerciale, au recrutat pe cet. Ș. A., M. L., T. C. și alte persoane originare din Republica Moldova, cărora le-a organizat transportarea în Franța, unde creându-le o datorie artificială le-a impus să presteze servicii sexuale contra plată. Ulterior, prin intermediul BNC Interpol s-a colaborat cu poliția din Franța în vederea stabilirii unor informații despre mijloacele de transport a patru suspecți. Ca urmare, au fost reținuți 2 bănuți și identificate 5 victime;*

3) *Persoane necunoscute pe nume „Lilea” și „Cristina”, aflându-se pe teritoriul raionului Cahul, acționând de comun acord și prin înțelegere prealabilă cu o persoană necunoscută de origine azerbaidjană pe nume „Almaz” și cu alte persoane neidentificate de către organul de urmărire penală, au îndemnat, determinat și înlesnit practicarea prostituției pe teritoriul or. Dubai, Emiratele Arabe Unite, a cet. G. A. Aceasta se deplasa, împreună cu alte persoane, în cluburi de noapte în compania diferitor bărbați, după ce le prestau servicii sexuale. Ulterior, prin înșelăciune, cet. G. A. a fost transportată din Dubai într-un hotel din R. Kuwait, unde a fost depozată de acte și obligată să întrețină relații sexuale cu un cetățean al R. Kuwait. Ulterior,*

³⁸⁹ Ibidem, p. 40.

*prin intermediul BNC Interpol, OIM și MAE și IE al Republicii Moldova, prin colaborare, a fost salvată cet. G. A. din situația de trafic cu ulterioara repatriere în Republica Moldova*³⁹⁰.

Este interesant și sistemul original de transmitere a informațiilor, în afara sistemului computerizat X-400 și anume cel al notițelor. După cum susține V. Troneci, „acestea reprezintă documente editate de Secretariatul general (de exemplu: Divizia de poliție, Subdivizia IV, Grupul notițe internaționale, difuzate tuturor Birourilor Centrale Naționale). Informațiile, deseori, sunt primite de Secretariatul General de la mai multe surse aflate în diferite țări, care sunt combinate și analizate la Lyon. De exemplu, datele de identitate și motivele urmăririi sunt furnizate de un birou solicitant, iar amprentele digitale, alte date de interes operativ și fotografia judiciară pot proveni de la alte birouri. În practică, sunt cinci tipuri de notițe, toate având în colțul dreapta sus un pătrat de diferite culori, în interiorul căruia se află emblema organizației³⁹¹:

1) *Notițe cu colț roșu* – întocmite pentru arestarea și extrădarea unui infractor. Ele conțin toate datele necesare identificării unei persoane, fapta sau faptele comise ce fac obiectul urmăririi, încadrarea juridică din Codul penal, numărul și data mandatului de arestare sau de executare a pedepsei penale, numele celui care l-a emis (procurorul sau respectiv judecătorul), fotografia, amprente digitale, precum și numele și adresa Biroului Central Național solicitator; 2) *Notițe cu colț verde* – întocmite pentru infractorii care nu sunt urmăriți pentru arestare, dar cu antecedente penale importante, recidiviști, ale căror metehne trebuie cunoscute de poliție pentru a-i avea în atenție în timpul șederii lor pe teritoriul țării respective; 3) *Notițe cu colț albastru* – întocmite pentru obținerea de informații despre o persoană. Ele se folosesc mai des pentru a afla locul de sejur al unui infractor; 4) *Notițe cu colț galben* – întocmite pentru semnalarea persoanelor dispărute. Ele sunt folosite mai ales în cazul minorilor, cu scopul de a fi descoperiți și redați familiei; 5) *Notițe cu colț negru* – întocmite pentru cadavrele neidentificate; 6) Alte tipuri de notițe sunt folosite în cazul modurilor de operare deosebite, folosite de infractori pentru atingerea scopurilor lor („*Modus operandi*”).

Divizia de informații judiciare și de legătură (Divizia II de poliție) primește informații despre infracțiuni, infractori, mijloace și metode folosite de ei și alte date operative pe care le analizează și atunci când se dovedesc că sunt utile serviciilor operative ale polițiilor afiliate, le difuzează BNC-urilor interesate și apoi le introduce în fișiere corespunzătoare³⁹². Drept temei pentru declanșarea urmăririi internaționale a unei persoane la inițiativa organelor de drept ale Republicii Moldova servește mesajul acestor organe, conform formei stabilite în adresa BNC

³⁹⁰ *Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties. Third evaluation round. Thematic focus: Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings.* GRETA(2018)26 [online] [accesat 12.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/greta-2018-26-en/16808f0990>.

³⁹¹ Troneci V. *Interpol – poliție fără frontiere*. București : Ed. Tehnică, 2001, p. 44.

³⁹² Ibidem, p. 44-46.

Interpol. A. CLEFOS susține că „în mesaj este necesar să fie indicată informația obiectivă și deplină despre evenimente, fapte, persoanele căutate, cu indicarea orașelor străine, a altor denumiri geografice și adrese concrete. Totodată, în caz de urmărire a bănuțitului, acuzatului sau condamnatului ce se ascunde peste hotare, în mesaj se reflectă următoarele: a) numărul dosarului penal, data intentării și denumirea organului de urmărire penală, expunerea succintă a faptei comise de persoana pusă sub învinuire, calificarea acțiunilor conform Codului penal, cu indicarea sancțiunii normei incriminate; b) oportunitatea, după stabilirea persoanei urmărite, instituirii controlului asupra deplasării lui (în acest caz, de la partenerii străini poate fi primită „informația de semnal” despre plecarea acestei persoane peste hotarele țării); c) necesitatea reținerii persoanei urmărite și a extrădării ei ulterioare”³⁹³.

De asemenea, declară acesta, „cu ajutorul sistemului internațional de urmărire din cadrul Interpol-ului, subdiviziunile organelor de drept au posibilitatea: a) de a primi informații despre locul de aflare în țările străine și ocupațiile persoanelor în urmărire, suspectate în comiterea infracțiunilor, precum și a acuzaților și condamnaților ce se eschivează de la răspunderea penală sau ispășirea pedepsei; b) de a stabili locul persoanei ce a trecut frontiera sau a persoanei dispărute; c) de a identifica persoana aflată în urmărire; d) de a stabili controlul asupra activității și deplasării persoanelor ce se ascund de organele de drept peste hotare”³⁹⁴. În continuare, vom expune câteva spețe din practica organelor de drept în materia unor operațiuni de colaborare internațională a structurilor de forță în vederea cercetării traficului de ființe umane:

1) *Operațiunea „ZEUS” – pentru a documenta activitatea infracțională a tuturor complicilor din țara de origine (Republica Moldova) și țara de destinație (Grecia), în colaborare cu CCPI al IGP, CCTP, SELEC și organele competente din Grecia, la 01.03.2017, în or. Atena, Grecia au fost abordate subiectele ce țineau de modalitățile de documentare transfrontalieră, precum și create grupuri comune de lucru. Ulterior, în capitala Greciei au fost arestați capul grupării, cet. U. C. (cetățean român) și complicii acestuia, cet. B. D. (cetățeanca Republicii Moldova), dar și patru cetățeni eleni. În rezultatul perchezițiilor efectuate au fost depistate și acordată asistență la 7 femei din Republica Moldova, care erau exploatate în industria sexual-comercială;*

2) *Operațiunea „DUBAI” – Timp de doi ani, un grup criminal organizat, specializat în trafic de ființe umane (exploatarea sexual-comercială) în Dubai, condus de un cetățean din Azerbaidjan, domiciliat de 16 ani în Dubai, în complicitate cu două tinere din Republica Moldova de 21 și 27 de ani, cât și alți complici din Dubai, recrutau persoane de gen feminin cu vârste cuprinse între 18 și 28 de ani. Tinerelor li se perfectau pașapoartele cu vizele de călătorie*

³⁹³ Clefos A., op. cit., p. 391.

³⁹⁴ Ibidem, p. 391.

în Dubai, iar ulterior erau transportate în Emiratele Arabe Unite, cu avionul, prin Aeroportul din Odessa, Ucraina. Ajunse în Dubai, persoanele erau impuse să presteze servicii sexual-comerciale timp de două luni fără a fi remunerate, iar în cazul neacceptării acestor condiții erau vândute altor proxeneți contra sumei de 2000-3000 de euro. Drept urmare a efectuării mai multor investigații, capul grupării și cele două complice din Republica Moldova au fost reținuți în flagrant, în momentul transportării spre Odessa a trei tinere, recrutate recent, care urmau să ajungă în Dubai pentru prestarea serviciilor sexual-comerciale;

3) Cazul „CELULA” – cauza penală nr. 2017515025 a fost pornită în baza art. 158 CP al RM pentru trafic de organe, țesuturi sau celule, fiind documentată activitatea infracțională a unui grup criminal specializat în recrutarea și transportarea tinerelor din Republica Moldova cu scopul prelevării celulelor umane și anume a ovulelor feminine. Victimele erau transportate în or. Istanbul, Turcia, unde erau preluate de către cetățeanca cu dublă cetățenie a Republicii Moldova și a Turciei (care figura în calitate de suspect și în alte două cazuri similare) și de către alți membri ai grupării de origine turcă (neidentificați), ulterior fiind transportate în Cipru de Nord, unde în instituțiile medicale era efectuată extragerea celulelor respective. Au fost identificați 2 figuranți și 3 victime. La această etapă gruparea criminală era în proces de documentare și pe teritoriul Turciei, iar CCTP din Republica Moldova efectua măsuri speciale de investigații în privința lor³⁹⁵.

Informații necesare pentru cercetarea faptelor de trafic de ființe umane pot fi identificate și în conținutul evidențelor operativ-informative și criminalistice ale Europolului, precum și în cadrul evidențelor interstatuale, puse la punct de organele de drept ale statelor CSI conform acordurilor încheiate în acest sens. Europol-ul reprezintă o instituție supranațională creată pe baza unor acorduri interguvernamentale. Înainte de ratificarea instrumentelor europene privind Europol-ul, a existat un precursor al acestuia, respectiv, *Unitatea de Droguri Europol* (EDU), care a funcționat la Haga, formată din ofițeri de legătură ai statelor membre și care aveau acces direct la investigarea datelor personale și a cazurilor legate de droguri. În urma unor acțiuni comune ale statelor-membre, la 10 martie 1995 s-a extins aria de competență a EDU cu privire la traficul ilegal cu substanțe radioactive și nucleare, a traficului ilegal cu imigranți și a furturilor de vehicule³⁹⁶. Creat pe structura inițială a *European Drug Unit* (1995), Europol-ul deține, printre altele, un rol important în prevenirea și combaterea migrației ilegale și a traficului de persoane,

³⁹⁵ Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties. Third evaluation round. Thematic focus: Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings. GRETA(2018)26 [online] [accesat 12.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/greta-2018-26-en/16808f0990>.

³⁹⁶ Belecciu Șt., Denisenco L. Problema prevenirii și combaterii criminalității internaționale în cadrul Uniunii Europene. In : *Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 18-19 apr. 2003. Chișinău, 2003, p. 352-353.

fiind abilitat să coordoneze cooperarea la acest nivel între autoritățile corespunzătoare ale statelor-membre. În 1997, prin instituirea Planului de acțiune privind combaterea crimei organizate la nivelul Uniunii, Europol-ul și-a consolidat rolul de coordonator în domeniu, competența sa limitându-se însă la infracțiuni transfrontaliere, inclusiv trafic de persoane, săvârșite însă numai în grupuri criminale organizate³⁹⁷. Astfel, constatăm că Europolul-ul a fost înființat prin Convenția Europol din anul 1995, care a fost abrogată de Decizia Consiliului Uniunii Europene 2009/371/JHA³⁹⁸ din 6 aprilie 2009 privind instituirea Oficiului European de Poliție. Competența Europolului vizează investigarea infracțiunilor din domeniul crimei organizate, prezentate într-o anexă din Decizia 2009/371/JHA, în care se regăsesc și infracțiunile referitoare la traficul de ființe umane. Conform prevederilor art. 3 din Decizia 2009/371/JHA, „obiectivul Europolului constă în sprijinirea și consolidarea activității autorităților competente ale statelor-membre și a cooperării reciproce a acestora în vederea prevenirii și combaterii criminalității organizate, a terorismului și a altor forme grave de criminalitate care afectează două sau mai multe state-membre”. Fiecare stat-membru al Uniunii Europene desemnează o unitate națională condusă de către un oficial din fiecare stat-membru. Unitatea națională reprezintă singurul organism de legătură dintre Europol și autoritățile competente din statele-membre. Statele-membre pot permite contacte directe între autoritățile desemnate competente și Europol. Fiecare unitate națională ar trebui să aibă cel puțin un ofițer de legătură la Europol. Europolul utilizează un sistem informatic securizat de prelucrare a datelor cu caracter personal care este foarte util în domeniul combaterii infracțiunilor grave³⁹⁹.

Europol-ul are ca atribuții „facilitarea schimbului de informații între statele-membre prin culegerea și analizarea informațiilor și, transmițând autorităților competente din statele-membre, fără întârziere, prin unitățile naționale de profil datele necesare în ceea ce le privește, ajută astfel cercetările din aceste state. Un sistem de informații conține datele persoanelor care au comis acte transmise în competența Europol sau care au luat parte la săvârșirea acestor fapte în statele-membre. Datele deținute de Europol în scop de analiză sunt cuprinse în alte fișiere. Aceste date cuprind informații cu privire la persoanele care au avut statut de martori sau victime potențiale sau reale ale infracțiunilor”⁴⁰⁰. Organul de urmărire penală a Uniunii Europene, adică Europol-ul, se ocupă de domeniul criminalității. Misiunea sa este de a îmbunătăți eficiența și cooperarea dintre autoritățile competente ale statelor-membre în prevenirea și combaterea formelor grave ale criminalității organizate internaționale. Misiunea Europol-ului este aducerea unei importante

³⁹⁷ Anton D. Op. cit., p. 123.

³⁹⁸ Decizia Consiliului Uniunii Europene 2009/371/JHA din 6 aprilie 2009 privind instituirea Oficiului European de Poliție (Europol), In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2009, nr. L 121/37 [accesat 19.02.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:121:0037:0066:RO:PDF>.

³⁹⁹ Moise A. C., Stancu Em., op. cit., p. 163.

⁴⁰⁰ Belecciu Șt., Denisenco L., op. cit., p. 352-353.

contribuții la măsurile de urmărire penală ale Uniunii Europene împotriva criminalității organizate. În anul 1998, Europol-ul a fost însărcinat și cu alte direcții de activitate: obținerea și analiza informațiilor, informarea țărilor-membre despre pregătirea unor crime, stabilirea unei rețele de comunicare în scopul schimbului de informații de ordin criminal etc. În baza hotărârii Consiliului din 6 decembrie 2001, domeniul de activitate al Europol-ului a fost extins, începând cu 1 ianuarie 2002, pe alte forme grave ale criminalității internaționale, cum ar fi: delicta împotriva mediului, tâlhăria organizată, comerț ilicit cu bunuri culturale, traficul de ființe umane etc⁴⁰¹. Organismul complementar *Europol-ului* este *Eurojust*, în competența sa intrând procurori, judecători și ofițeri de poliție delegați ai statelor-membre, însărcinați cu asigurarea cooperării judiciare în cazul prevenirii și combaterii crimei organizate. Acțiunile comune cu referire strictă la traficul Înnoiembrie 1996 a demarat programul STOP, care se adresa instruirii profesionale a persoanelor cu atribuții în domeniul combaterii traficului de persoane (cadre de poliție, funcționari publici, magistrați) și a exploatării sexuale a minorilor, colaborării în domeniul monitorizării și diseminării de informații privind traficul de persoane⁴⁰². În contextul celor expuse, susținem opinia că autoritățile abilitate ar trebui să continue să coopereze pentru a consolida lupta împotriva fenomenului în cauză. În această privință, este esențială cooperarea strânsă dintre state, inclusiv prin schimbul de informații și de bune practici, precum și printr-un dialog permanent deschis între organele polițienești, judiciare și financiare din diferite state⁴⁰³. Or, aproximarea normelor materiale și procesual-penale ar putea avea drept rezultat încheierea unei ordini legale europene, cu diminuarea rolului statelor membre în favoarea structurilor Uniunii⁴⁰⁴. De asemenea, trecem în revistă și faptul că, la momentul de față, cel mai important instrument juridic în domeniul combaterii traficului de persoane la nivelul Uniunii Europene este Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane⁴⁰⁵. Actualmente, în Republica Moldova, în vederea obținerii de informații cu caracter operativ în procesul efectuării unor acțiuni de urmărire penală, acțiuni speciale de investigații sau a altor măsuri de localizare și arest a persoanelor aflate în căutare, ofițerii CCTP utilizează pe larg instrumentele și canalele

⁴⁰¹ Gîrlea R. Relațiile Interpolului cu organizațiile internaționale. In: *Criminalitatea în Republica Moldova : starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 18-19 apr. 2003. Chișinău, 2003, p. 366.

⁴⁰² Anton D., *op. cit.*, p. 124.

⁴⁰³ Ștefăroaia M., *op. cit.*, p. 13.

⁴⁰⁴ Anton D., *op. cit.*, p. 125; Rijken C. *Trafficking in Persons : prosecution from a European Perspective*. Haaga : Ed. TCM Asser Press, 2003, p. 265-266.

⁴⁰⁵ Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 05.04.2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2011, nr L 101/1 [accesat 12.12.2019]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=EN>.

internațională abilitate: Interpol, SELEC/GUAM etc.⁴⁰⁶. De asemenea, atragem atenție și la următorul fapt: „astăzi, pentru combaterea traficului de ființe umane este necesară unificarea legislației internaționale, pentru a permite și facilita urmărirea penală și condamnarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni în domeniul traficului de persoane sau asociate traficului, indiferent de țara în care s-au săvârșit faptele și, inclusiv în situațiile în care faptele au fost săvârșite în mai mult decât o singură țară, indiferent dacă țările în cauză sancționează faptele respective sau nu”⁴⁰⁷. Depășirea acestui moment ar exclude, în mare parte, cazurile de colaborare inefficientă, avensioasă a structurilor internaționale competente în materia prevenirii, investigării și combaterii infracțiunilor de trafic de ființe umane, fapt care se datorează multitudinii de cerințe și reglementări în acest domeniu, precum și lipsei unei coordonări corespunzătoare între acțiunile organelor de drept din diferite state.

3.5. Concluzii la Capitolul 3

1. În mare parte, urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane este începută în baza sesizărilor adresate organului de urmărire penală de victimele infracțiunii sau de partea vătămată (art.262, alin.(1), pct.1), art. 263 C.pr.pen. al RM); sursa primară și principală de informare a organului de urmărire penală, în situația dată, este victima/parte vătămată (prin prisma art.58-60 C.pr.pen. al RM), care urmează a fi audiată (cu respectarea prevederilor art.311 C.pen. al RM), reieșind din specificul cauzei, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice privind împrejurările faptei, făptuitorii și complicii, timpul, locul, alte circumstanțe privind cele săvârșite; acțiunile prealabile vor include: clarificarea stării de sănătate, examinarea medicală și asistența medicală, psihologică (după caz) necesară victimei; pornirea urmăririi penale „in rem” sau după caz „in personam”; asigurarea măsurilor de protecție victimei traficului de ființe umane; aplicarea, după caz, a interceptării și înregistrării comunicărilor victimei, cu acordul ei; verificarea, precizarea și completarea informațiilor; formularea unor versiuni prealabile, probleme de clarificat și planificarea acțiunilor privind soluționarea acestora; documentarea faptelor infracționale și efectuarea acțiunilor de urmărire penală în vederea asigurării probatoriului penal (a se vedea algoritmul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane din anexa 8);

⁴⁰⁶ Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties. Third evaluation round. Thematic focus: Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings. GRETA(2018)26 [online] [accesat 12.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/greta-2018-26-en/16808f0990>.

⁴⁰⁷ Gratiu V., Filip V., Dogotari I. Reglementări de drept comparat în combaterea traficului de ființe umane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, p. 138.

2. Cea mai eficientă schemă de descoperire a infracțiunilor de trafic de ființe umane este, totuși, urmărirea făptuitorilor în baza informațiilor sesizate de ofițerii de investigații și de colaboratorii organelor de urmărire penală (art.262, alin.(1), pct.4) și alin.(3) C.pr.pen. al RM): sursa principală de informare privind infracțiunea, făptuitorii, victimele, alte împrejurări ale faptei, în situația dată, este raportul lucrătorului organului de urmărire penală; raportul reflectă datele factice colectate prin măsuri speciale de investigații privind faptele de trafic de ființe umane; în această situație depistarea nemijlocită a bănuielii rezonabile (art. 4³ C.pr.pen. al RM) cu privire la săvârșirea infracțiunii de trafic de ființe umane prin intermediu instrumentariului juridic special servește temei pentru pornirea urmăririi penale „in rem” sau după caz „in personam”; integrarea datelor factice și altor materiale colectate prin măsuri speciale de investigații în procesul penal; elaborarea versiunilor și problemelor de clarificat; elaborarea unui plan comun al organului de investigații și organului de urmărire penală privind efectuarea unui complex de măsuri speciale de investigații și acțiuni de urmărire penală privind fapta, făptuitorii bănuiți, victima și alte împrejurări ale traficului de ființe umane de semnificație pentru probarea cauzei; consecutivitatea acțiunilor este în funcție de situația în cadrul urmăririi penale, de circumstanțele existente, de poziția victimelor și disponibilitatea de cooperare, de numărul persoanelor bănuite, de locul aflării acestora, de alte împrejurări (a se vedea algoritmul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane din anexa 8);

3. Sesizările privind traficul de persoane pot fi adresate organului de urmărire penală și de alte entități – de organizații neguvernamentale la care s-a adresat victima, de persoane cărora le-au devenit cunoscute asemenea fapte (denunț - art.262, alin.(1), pct.2), art. 263, alin.(2) C.pr.pen. al RM), mai rar poate fi și autodenunțul vreunuia dintre participanții la infracțiunea de trafic de ființe umane (autodenunț - art.262, alin.(1), pct.3), art.264 C.pr.pen. al RM), precum și de către organul de constatare (proces-verbal cu privire la constatarea infracțiunii - art.262, alin.(1), pct.3¹) C.pr.pen. al RM); acțiunile prealabile, inclusiv privind verificarea, precizarea și completarea informațiilor inițiale, precum și de documentare a faptelor infracționale și efectuarea acțiunilor de urmărire penală în vederea asigurării probatoriului penal, consecutivitatea acestora, în asemenea situații, sunt reflectate în algoritmul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane din anexa 8;

4. Pentru începerea urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane, legea nu cere cunoașterea tuturor elementelor infracțiunii, fiind suficiente informațiile care se referă la obiectul și latura obiectivă a infracțiunii, adică prezența datelor ce atestă bănuiala rezonabilă, în sensul prevederilor art. 4³ C.pr.pen. al RM. În asemenea cazuri, urmărirea penală va începe *in rem*, or nu se cunosc făptuitorii, complicitii traficului de ființe umane. Ulterior, după identificarea

făptuitorului și stabilirea persoanei acestuia, urmărirea penală începe și se desfășoară *in personam*, adică în privința persoanei concrete, bănuite în comiterea faptei vizate.

5. Urmărirea penală și descoperirea infracțiunii de trafic de ființe umane se realizează atât prin documentarea activității infracționale a făptuitorilor și complicilor acestora prin măsuri speciale de investigații, cât și prin acțiuni de urmărire penală în vederea asigurării probatoriului penal, acestea fiind desfășurate în următoarele direcții: a) identificarea și localizarea bănuților; reținerea coordonată a bănuților conform cerințelor tacticii și metodologiei criminalistice; după caz, arestarea, punerea sub învinuire și audierea învinuiților în trafic de ființe umane (sau aplicarea altor măsuri preventive); efectuarea de percheziții și ridicări; localizarea bunurilor infracționale, aplicarea sechestrului; b) stabilirea și localizarea victimei (victimelor) traficului de ființe umane; audierea acestora reieșind din specificul cauzei; acordarea asistenței și protecției, după caz; c) stabilirea și cercetarea locului faptei, încăperilor, mijloacelor de transport, altor obiecte folosite la comiterea faptei; relevarea și ridicarea urmelor infracțiunii de trafic de ființe umane; d) stabilirea persoanelor care cunosc sau pot deține informații privind fapta traficului și persoanele implicate, alte împrejurări și audierea acestora în calitate de martori, reieșind din împrejurările cauzei; după caz, aplicarea măsurilor de protecție a martorilor și altor persoane participante în procesul penal.

6. Traficul de ființe umane, constituind o formă de manifestare a crimei organizate, posedă un caracter transnațional, implicând un cerc larg de infractori - organizatori, autori, instigatori și alții, dar și este în legătură cu alte infracțiuni, astfel suscită efortul conjugat al mai multor entități abilitate, fapt, care la rândul său impune o interacțiune efectivă cu subdiviziunile investigativ-operative, cu poliția de frontieră, cu serviciul vamal, cu serviciile publice, cu alte organe de stat și organizații neguvernamentale specializate în domeniu în vederea documentării faptelor și urmăririi penale a bănuților, învinuiților. Totodată, în procesul descoperirii traficului de ființe umane și urmăririi penale este imperioasă determinarea potențialelor riscuri, obstacole și opunere urmăririi penale și întreprinderea măsurilor de contracarare a acestor acțiuni;

7. Descoperirea traficului de ființe umane suscită, după caz, măsuri de cooperare polițienească internațională (inclusiv prin Interpol, Europol) - schimb de informații, informare reciprocă, supraveghere transfrontalieră, tehnici speciale de investigare; sau acțiuni de cooperare internațională în materie penală (Legea nr.371 din 01.12.2006 privind asistența juridică internațională în materie penală) – echipe comune de investigații, comisii rogatorii, comunicarea mijloacelor de probă, a dosarelor și documentelor, audierea martorilor inclusiv prin videoconferință, transferul procedurilor penale, urmărirea și sechestrarea produsului infracțiunii, extrădarea și alte acțiuni incidente convențiilor internaționale, conform actelor internaționale la care este parte Republica Moldova.

4. SPECIFICUL PROCEDEELOR PROBATORII ÎN CAUZELE PENALE DE TRAFIC DE FIINȚE UMANE

4.1. Cercetarea la fața locului. Efectuarea de percheziții și ridicări

Cercetarea la fața locului. Prevăzută de art. 118 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, aceasta se înscrie printre „activitățile ce contribuie în mod substanțial la realizarea scopului procesului penal”. În accepțiunea legii procesual-penale, cercetarea la fața locului constituie „un procedeu probatoriu care servește la administrarea sau la aflarea unor mijloace de probă”⁴⁰⁸ și care „poate fi utilizat în investigarea oricărei infracțiuni”⁴⁰⁹. Importanța acestui act procedural este relevantă prin obiectul său complex, în sensul că „se poate efectua această activitate când este necesar să se facă constatări directe în scopul determinării sau clarificării unor împrejurări de fapt ce prezintă importanță pentru stabilirea adevărului”⁴¹⁰. Realizarea sarcinilor cercetării la fața locului face posibilă obținerea datelor inițiale pentru descoperirea infracțiunii, pentru demascarea și căutarea făptuitorului⁴¹¹. Particularitățile acțiunilor de urmărire penală pe categoria vizată de dosare „sunt determinate parte la parte și de specificul activității infracționale, și de posibilele circumstanțe ale descoperirii semnelor infracțiunii și pornirii urmăririi penale.”⁴¹².

Cercetarea la fața locului constituie un act de urmărire penală orientat spre „perceperea nemijlocită a urmelor infracțiunii, spre prospectarea conjuncturii obiectelor, spre fixarea interacțiunii și relațiilor dintre cei cu atribuție la faptă, spre determinarea legăturii dintre semne, calități, stări și situații în scopul elucidării evenimentului, a mecanismului faptei și a circumstanțelor cu importanță pentru examinarea cauzei”⁴¹³. Ea reprezintă una din modalitățile procesuale de examinare a obiectelor materiale în cadrul cauzelor penale prin prisma percepției nemijlocite a particularităților acestora de către reprezentantul organului de urmărire penală⁴¹⁴. Acest act de urmărire penală are o evidentă semnificație în ansamblul preocupărilor consacrate soluționării unei cauze penale. El presupune cunoașterea imediată, direct și completă a locului în care s-a comis fapta penală⁴¹⁵. Or, „cercetarea la fața locului are o semnificație și o importanță

⁴⁰⁸ Dongoroz V et. al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală*. București : Ed. Academiei, 1975. Vol. I, p. 169.

⁴⁰⁹ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, op. cit., p. 564.

⁴¹⁰ Neagu I., Damaschin M., op. cit., p. 541.

⁴¹¹ *Осмотр места происшествия* : Практ. пособие. Под ред. А. И. ДВОРКИНА. Москва : Юристъ, 2001, с. 13.

⁴¹² Колесов А. И. *Проблемы первоначального этапа расследования торговли людьми, использования рабского труда и связанных с ними преступлений* : Дис. ...канд. юрид. наук, op. cit., p. 162.

⁴¹³ *Криминалистика* : Учебник для юрид. фак. и вузов. Отв. ред. Н. П. Яблоков. Москва : БЕК, 1997, с. 392.

⁴¹⁴ *Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов*. Под ред. В. Образцова. Москва : Юристъ, 2001, с. 177.

⁴¹⁵ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, op. cit., p. 564.

deosebită, deoarece în multe cazuri, de ea depinde direct aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, inclusiv cu privire la persoana făptuitorului”⁴¹⁶.

Cercetarea la fața locului este efectuată în scopul aflării adevărului în condiții mai lesnicioase și pentru a avea o imagine fidelă asupra împrejurărilor concrete ale cauzei⁴¹⁷. Fiind o acțiune inițială de urmărire penală și de neamânat, cu o largă rezonanță în ansamblul preocupărilor consacrate soluționării unei cauze penale concrete, „cercetarea la fața locului constituie totodată una dintre cele mai complicate și mai importante acțiuni procesuale și de tactică criminalistică, ale cărei rezultate condiționează, de obicei, nu numai determinarea direcției, ci și anumite activități procedural sau special de investigații”⁴¹⁸. Prin această activitate, organul de urmărire penală urmărește: „1) Să constate situația locului săvârșirii infracțiunii; 2) Să descopere și să fixeze urmele infracțiunii; 3) Să stabilească poziția și starea mijloacelor materiale de probă; 4) Să stabilească împrejurările în care infracțiunea a fost comisă”⁴¹⁹. Importanța cercetării la fața locului rezidă și în faptul că „organul de urmărire penală percepe nemijlocit împrejurările în care a acționat făptuitorul, obiectele folosite sau atinse de acesta, putându-se obține probe deosebit de prețioase în cauză. Ea reprezintă condiția de bază pentru soluționarea cu succes a unor cauze penale, întrucât în marea majoritate a infracțiunilor rezultatele obținute cu acest prilej constituie punctul de plecare și determină direcțiile în care se vor desfășura, ulterior, cercetările. Uneori, cercetarea la fața locului reprezintă singura modalitate de obținere a probelor în prima fază a cercetărilor”⁴²⁰.

La categoria încăperilor și porțiunilor de teren care pot figura în calitate de obiecte a cercetării la investigarea categoriei respective de infracțiuni sunt catalogate adăposturile de diferit gen, folosite de subiecții activității infracționale pentru deținerea provizorie a victimelor traficului de ființe umane, ca de exemplu, pentru perioada transportării acestora la locul de destinație sau pentru perioada exploatării prin muncă. Astfel, la categoria acestor obiecte doctrina din domeniu atribuie: „a) porțiunile de teren pe care sunt amplasate corturi, colibe, bordei-uri în care sunt sau au fost deținute temporar victimele faptelor de trafic de persoane; b) încăperi ne locative, inclusiv cele din perimetrul localității, întreprinderii, organizației unde erau deținute și exploatate victimele; c) încăperile „centrelor de odihnă”, saune, cluburi de noapte, hoteluri unde, de exemplu au fost descoperite persoanele exploatate sexual; d) încăperile locative

⁴¹⁶ Stancu Em. *Investigarea științifică a infracțiunilor : Curs de criminalistică*. Partea a III-a. București : Universitatea din București, 1988, p. 28.

⁴¹⁷ Angheliescu I. Considerații asupra cercetării la fața locului. In : *Revista Română de Drept*, 1973, nr. 11, p. 114.

⁴¹⁸ Gheorghiuță M., *op. cit.*, p. 360.

⁴¹⁹ Catuna N. V. *Criminalistică*. București : Ed. C. H. BECK, 2008, p. 93.

⁴²⁰ Aonițoaie C. Tactica cercetării la fața locului. In: *Curs de criminalistică. Anexă*. București : Academia de poliție „Al. I. Cuza”, 1985, p. 2.

(case, apartamente), care sunt folosite în calitate de speluncă pentru prestarea serviciilor sexuale sau în care erau deținute victimele traficului de ființe umane.

Cercetarea obiectelor specificate mai sus este efectuată în scopul descoperirii nemijlocite a părților vătămate sau urmelor lăsate de ele în acest loc, dar și a obiectelor care pot oferi informații în privința faptei infracționale și a infractorilor”⁴²¹. În încăperile unde s-a realizat adăpostirea victimelor în procesul transportării lor, inclusiv și în regim de tranzit, pot fi descoperite și ridicate: „1) înscrisuri, privind cazarea și plecarea persoanelor vizate, în cărțile de înregistrare a hotelurilor, căminelor și a altor localuri; 2) înscrisuri la punctele de control medical referitoare la solicitarea ajutorului pe perioada adăpostirii; 3) lucruri personale, uitate sau abandonate care aparțin acestor persoane. Ele vor permite stabilirea circumstanțelor infracțiunii, vor face posibilă identificarea proprietarilor acestora; 4) contracte de locațiune sau alte documente în temeiul cărora traficanții de ființe umane s-au folosit de încăperile unde au fost adăpostite victimele”⁴²².

În opinia lui *GH. NISTORESCU*, „cercetarea locului faptei în cazul infracțiunilor de trafic de persoane poate avea loc cu prilejul infracțiunii flagrante, activitate plasată, de regulă, în debutul cercetărilor sau într-un moment al urmăririi penale. Principala activitate efectuată de organele de urmărire penală, în cursul unei asemenea infracțiuni, constă în investigarea locului faptei. Într-o asemenea situație, rezultatele cercetării sunt materializate în procesul-verbal de cercetare la fața locului, care practic este o constatare a infracțiunii flagrante. Procesul-verbal servește ca mijloc de probă și capătă o valoare probatorie deosebită. Având în vedere natura infracțiunii date, a modului și împrejurărilor în care sunt săvârșite infracțiunile ce vizează traficul de persoane, este foarte dificil de depistat și de probat această activitate ilegală. Infracțiunile vizate sunt comise, de obicei, departe de ochii publicului, fără a prea lăsa prea multe urme materiale și fără a fi întocmite sau utilizate înscrisuri în acest sens”⁴²³.

În anumite cazuri, cercetarea la fața locului, pentru clarificarea anumitor împrejurări privind săvârșirea infracțiunii, poate implica *ridicarea unor obiecte sau înscrisuri* de la instituții sau persoane fizice sau efectuarea de percheziții⁴²⁴. Autorul *GH. SMIRNOV* susține că „în cadrul cercetării încăperilor, localurilor, clădirilor și a porțiunilor de teren unde a avut loc exploatarea victimelor traficului de ființe umane pot fi fixate mai multe elemente tipice ale circumstanțelor cauzei și, de asemenea, pot fi descoperite și ridicate următoarele obiecte: 1) elemente circumstanțiale și urme care vorbesc despre posibilitatea victimelor de a se deplasa doar în

⁴²¹ Колесов А. И., *Проблемы первоначального этапа расследования торговли людьми, использования рабского труда и связанных с ними преступлений* : Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 163-164.

⁴²² Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 175-176.

⁴²³ Nistorescu Cr. *Investigarea criminalistică a locului faptei în cazurile infracțiunilor de trafic de persoane.*, *op. cit.*, p. 43.

⁴²⁴ Neagu I., Damaschin M., *op. cit.*, p. 541.

perimetrul încăperii, localului, clădirii sau a porțiunii de teren îngrădite (prezența punctelor de pază, lipsa ferestrelor, prezența grătilor etc.); 2) amplasarea locului de trai, de adăpostire și de exploatare a victimelor. Dacă acest loc îl reprezintă interiorul încăperii, localului, clădirii, este necesară întocmirea unui plan în acest sens; 3) mijloacele de exploatare și producția finită: mijloace și mecanisme de producție cu caracter pornografic; camere de luat vederi, aparate de fotografiat, utilaj medical și instrumente chirurgicale pentru prelevarea organelor sau țesuturilor etc.; 4) mijloace de constrângere și asigurare a controlului comportamentului victimelor, urmele și rezultatele aplicării lor. La acestea se atribuie: armele și obiectele folosite în acest sens, mijloace care imobilizează victima (frânghii, cătușe), substanțe psihotrope, narcotice, alte preparate și soluții care afectează procesele psihice ale victimei, pașapoartele persoanelor exploatate, recipisele referitoare la datorii, alte documente care reflectă relațiile „contractuale”, plasând victimele în poziția de debitori; 5) mijloace bănești, descoperite asupra persoanelor exploatate, precum și la cei ce exploatează victimele. Acest moment poate arunca o rază de lumină în privința venitului real a persoanelor implicate în traficul de ființe umane; 6) condițiile de trai și de exploatare: antisanitarie, mirosuri neplăcute, temperaturi exagerate; 7) obiecte și documente care fac posibilă identificarea persoanelor antrenate în traficul de ființe umane, aflate în contact cu acestea: înregistrări audio-video, fotografii, agende, tehnica de calcul, telefoane mobile, notițe de plată ce ar aparține unei sau altei persoane; 8) documente de fondare a anumitor persoane juridice care-și camuflează activitatea sub una pretins legală: contracte de constituire, statute, licențe etc.; 9) documente ce reflectă activitatea economico-financiară a persoanei juridice: enumerarea și costul serviciilor prestate, contracte fictive de muncă, acte contabile în ciornă, date referitoare la conturile bancare și operațiunile financiare, evidența serviciilor prestate, a furnizorilor de „carne vie”, contracte referitoare la serviciile de reclamă și de locațiune a anumitor încăperi, a mijloacelor de transport, scheme de circulație a surselor financiare și de distribuire a veniturilor; 10) bani și bunuri obținute în urma activității infracționale; 11) documentele ce demonstrează spălarea banilor obținuți în rezultatul traficului de ființe umane: tranzacții încheiate cu anumite persoane fizice și juridice, înregistrate în zonele off-shore, inclusiv cele fictive, operațiuni cu hârtiile de valoare, comercializarea bunurilor mobile și imobile; 12) obiectele scoase din circuitul civil”⁴²⁵.

Un element al succesului, după *GH. NISTORESCU*, îl constituie „caracterul inopinat al acțiunii, care exclude posibilitatea ca făptuitorii să nimicească urmele infracțiunii sau să schimbe starea și poziția mijloacelor de probă. Pentru obținerea elementului-surpriză pot fi efectuate activități adiacente faptei, blocarea căilor de acces și ocuparea de către membrii echipei a

⁴²⁵ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, ор. cit., p. 171-173.

pozițiilor clare în zone de interes”⁴²⁶. *GH. SMIRNOV* afirmă că „în cadrul efectuării cercetărilor, perchezițiilor și a ridicărilor în încăperile unde a avut loc recrutarea victimelor, în calitate de obiecte căutate și, respectiv, ridicate, pot fi: 1) materiale ale corespondenței persoanelor care recrutau victimele cu contra-agenții, responsabili pentru tăinuirea și exploatarea acestora. Aici putem găsi informații referitoare la comenzile și doleanțele preliminare în raport cu victimele traficate (vârsta, datele fizice, starea organelor și a țesuturilor, culoarea părului); 2) tehnica de calcul și alți purtători electronici de informații, unde pot fi depistate date ce reflectă: corespondența electronică cu potențialele victime, cereri privind plasarea anunțurilor de reclamă referitor la angajarea în câmpul muncii pe anumite Internet site-uri, transferuri bănești în formă electronică, evidența electronică a persoanelor recrutate și a potențialelor victime, a contra-agenților, transportatorilor etc.; 3) contracte referitor la reclamarea serviciilor de recrutare a persoanelor, precum și producția de reclamă finită; 4) pașapoartele potențialelor victime (în original sau copie); 5) invitații din partea cetățenilor străini sau a unor companii pe numele potențialelor victime, cereri sau blanchete privind eliberarea vizelor; 6) documente ce confirmă rezervarea hotelurilor, biletele pentru transportarea persoanelor recrutate; 7) contracte de muncă, deplasări turistice, contracte referitoare la acordarea serviciilor de căsătorie, de studii, de schimb cultural, care figurează în calitate de temei pentru eliberarea vizelor; 8) agende și alți purtători de informații pe suport de hârtie; 9) înregistrări video a momentelor referitoare la recrutarea persoanelor, fixate de camerele de supraveghere din preajma sau din interiorul încăperilor; 10) anumite conturi referitoare la convorbirile telefonice; 11) obiectele și documentele capabile de a contribui la identificarea persoanelor implicate în recrutarea victimelor traficului de ființe umane; 12) fișele de boală (medicale) care reflectă starea sănătății, a anumitor organe și țesuturi, literatura medicală de specialitate în latura prelevării organelor și țesuturilor; 13) documentele ce reflectă dreptul asupra încăperilor unde a avut loc recrutarea persoanelor; 14) documentele de constituire a persoanei juridice unde s-a desfășurat activitatea de recrutare a victimelor; 15) actele ce reflectă activitatea economico-financiară a acestei persoane juridice; 16) banii și bunurile materiale obținute pe cale ilegală și cele care reflectă spălarea veniturilor obținute prin intermediul traficului de ființe umane; 17) obiectele retrase din circuitul civil”⁴²⁷.

Calitatea percheziției și ridicării materialului incriminator este, în opinia lui *V. CEBOTAR* și *V. ZAVATIN*, „decisivă pentru perspectiva unei urmăriri penale reușite. Regula de aur a percheziției este: a ridica, în limitele prevăzute de lege, în primul rând, orice obiect care constituie probă, dar și cele față de care există anumite dubii, pentru că acestea din urmă pot fi

⁴²⁶ Nistorescu Cristian. *Investigarea criminalistică a locului faptei în cazurile infracțiunilor de trafic de persoane*, op. cit., p. 45.

⁴²⁷ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, op. cit., p. 173-175.

restituite ulterior, însă proba neridicată la timp ar putea să nu mai fie găsită ulterior, când va fi înțeleasă valoarea ei probatorie.

Când este posibil fiecare încăpere a fiecărui local în care traficanții s-au aflat împreună cu victimele trebuie filmate până la începerea percheziției, înainte de a atinge vreun obiect din cele aflate acolo. Aceste înregistrări ale locului infracțiunii pot deveni foarte importante dacă victima va pretinde mai târziu că a fost agresată sexual sau fizic în unul dintre aceste localuri. Or, ținându-se cont de profesia de prostituată a victimei, este puțin probabil ca probele criminalistice și de altă natură să fie relevante în sprijinirea pretențiilor de viol, care, probabil, în asemenea circumstanțe, vor ține de timpul trecut. Din acest motiv, înregistrarea video detaliată a ambianței exacte a localului poate servi drept o confirmare importantă a declarațiilor victimei”⁴²⁸.

Astfel, susținem și opinia că „cercetarea la fața locului efectuată la timp, atent și calificat poate duce la lămurirea numeroaselor probleme ce apar pe parcursul instrumentării unei cauze penale, cum ar fi: a) existența unor urme care să demonstreze că s-a săvârșit o infracțiune; b) activitățile desfășurate de făptuitori la locul infracțiunii și instrumentele folosite; c) locurile pe unde s-au deplasat făptuitorii în câmpul infracțiunii și numărul acestora; d) bunurile și valorile ce fac obiectul infracțiunii; e) existența așa-numitor *împrejurări negative*; f) persoanele care au perceput – în tot sau în parte – sau puteau să perceapă împrejurările în care s-a săvârșit fapta; g) modificările intervenite la locul infracțiunii, persoanele care le-au făcut și scopul acestora.

Asigurând identificarea urmelor și a mijloacelor materiale de probă și, pe această bază, tragerea la răspundere penală a celor vinovați, cercetarea la fața locului reprezintă o importanță deosebită și sub aspectul prevenirii și descoperirii operative a infracțiunilor și făptuitorilor, implicit împiedicarea acestora de a comite alte infracțiuni”⁴²⁹.

Pe durata procesului de cercetare la fața locului, își au aplicabilitate unele reguli, de natură să asigure organizarea și desfășurarea acestei activități, în conformitate cu principiile generale de tactică criminalistică⁴³⁰. După S. JURAVLIOV, „*unul dintre scopurile de bază ale cercetării la fața locului se referă la descoperirea și fixarea*: 1) condițiilor de deținere sau de exploatare a victimelor traficului de ființe umane (amplasarea încăperilor destinate deținerii și exploatării, suprafața lor, prezența ferestrelor, a dormitoarelor, bucătăriei, veceului etc.); 2) condițiilor generale de trai, în special, starea precară antisanitară, mirosuri neplăcute, temperaturi înalte sau joase etc.; 3) mijloacelor de constrângere și asigurare a controlului asupra persoanelor exploatate, precum și rezultatele aplicării lor; 4) urmelor de sânge, spermă și a altor urme ce confirmă faptul exploatării sexuale; 5) obiectelor și documentelor ce fac posibilă identificarea

⁴²⁸ Cebotar V., Zavatin V., *op. cit.*, p. 323-324.

⁴²⁹ Pintea A. *et al.*, *op. cit.*, p. 287-286.

⁴³⁰ Catuna N. V., *op. cit.*, p. 93-94.

persoanelor antrenate în traficul de ființe umane, a victimelor acestor infracțiuni precum și a altor circumstanțe ale infracțiunii; 6) documentelor ce confirmă faptele de spălare a veniturilor obținute de pe urma traficului de persoane etc.”⁴³¹.

În literatura de specialitate se menționează că „această acțiune de urmărire penală poate fi efectuată atât la etapa inițială, cât și la etapele ulterioare ale cercetării. Totodată, este necesar să se țină cont de obiectivul dublu urmărit de cercetarea la fața locului. Aici avem în vedere două varietăți posibile a situațiilor tactice, determinate de scopul de bază și cel facultativ al cercetării: a) efectuarea cercetării în vederea depistării părților vătămate la locul faptei, eliberării lor și a fixării urmelor de deținere și exploatare; b) cercetarea în vederea descoperirii adăpostului despre care au declarat anterior părțile vătămate, cum și în vederea documentării faptului folosirii lui pentru deținerea persoanelor.

O particularitate a cercetării teritoriilor sau încăperilor care aparțin organizațiilor nestatale ține de prezenta pazei particulare la obiect, care poate împiedica accesul grupului de cercetare la fața locului. În acest context, situația de la locul faptei poate să demareze în una de conflict⁴³². Cercetarea încăperilor și a porțiunilor de teren pe această categorie de dosare permite a descoperi și fixa urme de diferit gen care arată la deținerea persoanelor recrutate, transportate, transferate într-un anumit loc de adăpost. În cazul de față este vorba despre amprente digitale, urmele biologice de natură umană, obiecte de uz personal, înscrisuri, însemnări despre care a comunicat denunțatorul-victimă a traficului de ființe umane. Pentru cercetarea în amănunt și eficiență este necesar a audia detaliat denunțatorul. În perspectivă, acest moment poate contribui la descoperirea obiectelor ce i-au aparținut și la fixarea circumstanțelor și urmelor în privința cărora a dat anterior depoziții. Particularitățile tactico-metodologice ale cercetării anumitor obiecte sunt determinate de caracteristicile constructive ale acestora și de particularitățile lor în raport cu mecanismul comiterii traficului de ființe umane”⁴³³.

De o atenție aparte în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane se bucură cercetarea domiciliului persoanei dispărute fără veste, potențială victimă a traficului de ființe umane. În acest caz, în opinia lui *GH. SMIRNOV*, „accentul este pus pe următoarele momente: 1) ambianța încăperii, obiectele și documentele care vorbesc despre modul de viață, pasiunile, interesele, statutul social, alte date ce caracterizează persoana dispărută fără veste: carnetele de muncă, diplomele de studii, urmarea cursurilor la o anumită specialitate; 2) obiectele ce dețin semne sau calități care ar permite identificarea persoanei dispărute fără urmă sau ar putea stabili locul de aflare a acesteia: ultimele fotografii ale persoanei, pe care pot fi descoperite urme de

⁴³¹ Журавлев С. Ю., Пигаев А. М. *Торговля людьми: механизм преступной деятельности, методика расследования*. Москва : Юрлитинформ, 2006, с. 209.

⁴³² Колесов А. И., *op. cit.*, p. 164; Фархутдинов Р. Р., *op. cit.*, p. 139.

⁴³³ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 165-166.

mâini, de miros, documente care stabilesc identitatea persoanei pierdute, cartele medicale, anumite adrese electronice sau în formă scriptică etc.; 3) obiecte care ar indica la anumite trăsături de persoană ale acelor care ar fi implicați în dispariția victimei sau care ar permite identificarea acestora, inclusiv: fotografiile persoanei dispărute în comun cu alte persoane cunoscute sau necunoscute sau cu cele ce prezintă un anumit interes operativ, fragmente de foi cu anumite adrese sau numere de telefoane, cărți de vizită, contracte de muncă, blanchete necompletate referitoare la angajare în câmpul muncii, obiecte sau documente cu care s-ar fi aflat în contact făptuitorul, urme de mâni ale potențialilor făptuitori care urmează a fi verificate prin bazele de date referitoare la evidența dactiloscopică etc.; 4) obiecte care ar indica la anumite elemente referitoare la cele întâmplate, care ar fi determinat dispariția persoanei: anunțuri privind angajarea în câmpul muncii, privind și serviciile turistice, agendele, corespondența victimei dispărute, contractele de muncă încheiate de aceasta, bonuri de plată referitoare la efectuarea anumitor investigații medicale etc.”⁴³⁴.

Spre deosebire de cercetarea încăperilor nu prea mari, folosite de făptuitori în vederea recrutării, transportării, transferului, adăpostirii sau primirii victimelor traficului de ființe umane, tactica cercetării mijloacelor de transport, folosite pentru transportarea acestora, precum și a porțiunilor de teren (teritorii a întreprinderilor, organizațiilor, gospodăriilor) unde sunt deținute și exploatate aceste persoane, are particularitățile sale specifice.

Autorul A. I. COLESOV ne atrage atenția la faptul că „cercetării mijlocului de transport care este folosit pentru transportarea victimei îi este premergătoare reținerea acestuia. De asemenea, este necesar de a reduce la minimum posibilitatea de implicare în accident în momentul reținerii mijlocului de transport. Mai este necesar ca, în caz de necesitate, să fie aplicată arma de foc în vederea opririi mijlocului care transportă persoanele victime ale traficului de ființe umane cu folosirea ascunzișurilor sau a actelor false. Nu este exclusă și probabilitatea ca, în procesul cercetării să apară necesitatea acordării asistenței medicale persoanelor recrutate și transportate. Cercetarea porțiunilor de teren (teritorii a întreprinderilor, organizațiilor, gospodăriilor), în virtutea spațiului mare de care dispun, poate să necesite implicarea unui număr mare de colaboratori ai organelor de drept. În acest context, menționăm că din considerentul lipsei de dorință a lucrătorilor-imigranți exploatați prin muncă de a fi antrenați în sfera procesului penal în calitate de victime, mulți dintre aceștia vor încerca să fugă de la fața locului. Momentul urmează a fi luat în calcul chiar de la începutul acțiunii de urmărire penală, fiind pus sub supraveghere întregul perimetru al locului faptei.

Toate persoanele descoperite la locul faptei (a adăpostului sau a locului unde este exploatat prin muncă) trebuie supuse de imediat examinării de către un medic și audiate cu folosirea

⁴³⁴ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 177-179.

mijloacelor de tehnice de înregistrare. După finalizarea cercetării sunt audiate detaliat persoanele care au fost descoperite la fața locului în exercitarea funcțiilor de „supraveghetor”, „paznic”, „stăpân”. În continuare, după luarea hotărârii privind pornirea urmăririi penale, este soluționată întrebarea referitoare la posibilitatea reținerii persoanelor nominalizate în calitate de bănuți⁴³⁵.

Dacă cercetării și percheziției la locul recrutării, tănuirii, exploatării victimei le-a fost premergătoare reținerea persoanei, este necesar, în viziunea lui Gh. Smirnov, „să fie întreprinse măsurile de rigoare în sensul ridicării eficienței și randamentului acestor acțiuni de urmărire penală, în vederea asigurării accesului la locul faptei, a încercuirii și pazei lui. Pătrunderea pe teritoriul vizat trebuie să se efectueze brusc, pentru ca făptuitorii să nu aibă posibilitatea distrugerii probelor. Imediat după pătrundere în spațiu este necesar de a percheziționa de imediat traficanții de persoane, de a-i imobiliza și a exclude comunicarea dintre ei. Din considerentul că în procesul cercetării și percheziției în calitate de obiecte pot figura anumite mijloace tehnice, mijloace de producție, este rațional ca, până la inițierea acestor acțiuni de urmărire penală, să se determine cercul de specialiști care urmează a fi antrenați în cadrul acțiunilor vizate, pentru acordarea de ajutor reprezentanților organelor de urmărire penală. De asemenea, în dependență de volumul activităților preconizate, urmează a fi examinată și chestiunea referitoare la antrenarea mai multor ofițeri de urmărire penală la efectuarea acțiunilor de urmărire, fiecare dintre ei fiind responsabil de un anumit segment de lucru”⁴³⁶.

Cercetarea încăperilor și a porțiunilor de teren trebuie efectuată cu aplicarea înregistrării video și a fotografiei judiciare. Foto-tabelele întocmite în modul corespunzător, în care sunt fixate toate circumstanțele stabilite în cadrul acestei acțiuni de urmărire penală, reprezintă o anexă evidentă și convingătoare a procesului verbal. Ea poate fi utilizată și în cadrul audierii martorilor, a victimei, a bănuților, a învinuiților, fiind, de asemenea folosită și în procesul planificării acțiunii de verificare a declarațiilor la locul faptei⁴³⁷.

În literatura de specialitate se vorbește despre „incorectitudinea practicii unor organe de urmărire penală de a audia în calitate de martori persoanele care au participat la cercetarea locului faptei ca martori-asistenți, atâta timp cât rezultatele cercetării sunt fixate într-un proces-verbal care este semnat inclusiv de către martorii-asistenți. Totuși, în ipoteza în care apar suspiciuni asupra exactității datelor înscrise în cuprinsul în cuprinsul procesului-verbal, nu este exclusă posibilitatea audierii ulterioare de către instanța de judecată a martorilor-asistenți cu privire la activitățile la care au asistat”⁴³⁸. Atragem atenție și la faptul că „toate obiectele,

⁴³⁵ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 166-167.

⁴³⁶ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 171-179.

⁴³⁷ *Криминалистика* : Полный курс. Под ред. А. Г. Филиппова, *op. cit.*, p. 835.

⁴³⁸ Nistorescu Cr. *Investigarea criminalistică a locului faptei în cazurile infracțiunilor de trafic de persoane.*, *op. cit.*, p. 45.

descoperite și ridicate în procesul cercetării locului faptei, pot fi examinate suplimentar în condiții de staționar și expediate în vederea efectuării expertizelor corespunzătoare. Procesul verbal încheiat în vederea fixării cercetării la fața locului se numără printre mijloacele de probă cu o semnificație deosebită în soluționarea cauzei penale. El va trebui să corespundă cerințelor stabilite expres de legiuitor. Procesul verbal trebuie redactat în termeni clari și preciși, astfel încât lectura sa să poată reda întocmai imaginea locului faptei și pentru aceia care nu au participat la cercetarea la fața locului”⁴³⁹. Procesul-verbal de cercetare la fața locului constituie mijlocul de probă, care se va folosi în probare și trebuie să cuprindă descrierea amănunțită a constatărilor, privind: situația locului, urmele găsite, obiectele examinate și cele ridicate, poziția și starea celorlalte mijloace de probă. Descrierea trebuie să fie cât mai exactă, astfel încât toate elementele de mai sus să poată fi redată cu precizie și, pe cât posibil, cu dimensiunile respective⁴⁴⁰. Rezultatele cercetării încăperilor și a porțiunilor de teren, precum și a mijloacelor de transport au valoare probatorie importantă pentru formularea învinuirii, deoarece pot fi utilizate în procesul audierii bănuților (învinuților), precum și a martorilor care tănuiesc careva informații sau care oferă declarații cu bună-știință false⁴⁴¹. Cercetarea locului faptei este aproape întotdeauna un act irepetabil, de aceea trebuie efectuată cu mare atenție, astfel încât să fie evidențiate până și cele mai mici aspecte ce au relevanță în cauză, dar și acele elemente susceptibile de a fi utilizate ulterior în vederea stabilirii adevărului⁴⁴².

Cercetarea documentelor. Documentele ridicate în cadrul examinării operative în procesul cercetării locului faptei sau în procesul percheziției și ridicării urmează a fi examinate mai detaliat în condiții de staționar. Pe această categorie de dosare asemenea obiecte pot fi jurnalele de evidență a cheltuielilor suportate de organizatorii exploatării, de traficanți în legătură cu „întreținerea” victimelor, precum și jurnalele în privința veniturilor obținute de pe urma activității infracționale. După cum indică unele surse de specialitate și practica judiciară, „acestea pot fi și documente cu caracter general în care, de exemplu, organizatorul, dispecerul fixează informațiile referitoare la cheltuielile pentru procurarea hainelor, obiectelor de parfumerie și cosmetică, cele legate de alimentarea victimelor sau care indică la numărul precis de clienți deserviți de către victimă, inclusiv la sumele de bani obținute de la ei”⁴⁴³.

Cercetarea sistemelor informatice și a suporturilor de stocare este efectuată conform prevederilor art. 118, alin. (5-7) Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Informațiile din sistemele informatice și de pe suporturile de stocare este foarte relevantă. Ele pot ajuta la

⁴³⁹ Stoica V. Cercetarea la fața locului. În: *Probleme de Criminalistică și Criminologie*. 1981, nr. 2, p. 120.

⁴⁴⁰ Mateuț Gh. Tratat de procedură penală., *op. cit.*, p. 266.

⁴⁴¹ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, c. 145.

⁴⁴² Nistorescu Cr. Investigarea criminalistică a locului faptei în cazurile infracțiunilor de trafic de persoane., *op. cit.*, p. 46.

⁴⁴³ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 168.

identificarea organizatorului infracțiunii, dat fiind că, de regulă, făptuitorul arendează un server pentru a avea acces deplin la el, inclusiv în vederea ascunderii/ștergerii urmelor infracțiunii. Serverul poate fi folosit și pentru alte activități ale făptuitorului, legale sau ilegale. Deseori „infracții au bloguri/forumuri în care își împărtășesc experiența într-un anumit domeniu, în diverse scopuri, și unde nu-și ascund identitatea. Aceste bloguri/forumuri pot fi găzduite pe același server cu site-ul implicat în săvârșirea infracțiunii”⁴⁴⁴.

Percheziția și ridicarea. Efectuarea de percheziție și ridicări într-un proces penal este reglementată de art. 125-132 Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Conform prevederilor art. 125 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, organul de urmărire penală este în drept să efectueze percheziție dacă din probele acumulate sau din materialele activității speciale de investigații rezultă o presupunere rezonabilă că într-o anumită încăpere ori într-un alt loc sau la o anumită persoană se pot afla instrumente ce au fost destinate pentru a fi folosite sau au servit ca mijloace la săvârșirea infracțiunii, obiecte și valori dobândite de pe urma infracțiunii, precum și alte obiecte sau documente care ar avea importanță pentru cauza penală și care prin alte procedee probatorii nu pot fi obținute. De asemenea, conform aceleiași norme procesual-penale, percheziția poate fi efectuată și în scopul descoperirii unor persoane căutate, a unor cadavre sau a altor date importante pentru cauza penală. Prin intermediul percheziției „pot fi descoperite probe care să ajute decisiv la soluționarea temeinică și legală a cauzei penale. Obiectele și înscrisurile descoperite și ridicate în urma unei percheziții pot avea relevanță deosebită în stabilirea adevărului judiciar, acestea constituind uneori singurele indicii concrete referitoare la împrejurările în care a fost comisă fapta”⁴⁴⁵.

În cazul perchezițiilor, CtEDO a apreciat că „statele contractante pot considera că este necesar să recurgă la astfel de măsuri în scopul obținerii de probe, însă este în competența instanței europene de a aprecia dacă motivele avute în vedere pentru a justifica aceste măsuri au fost relevante și suficiente și dacă principiul proporționalității a fost respectat”⁴⁴⁶. Astfel, „instanța europeană verifică mai întâi dacă legislația relevantă și practica prevăd garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor, iar apoi analizează circumstanțele concrete ale cauzei pentru a determina dacă ingerința a fost proporțională cu scopul urmărit”⁴⁴⁷. În literatura de specialitate, „percheziția este clasificată în baza mai multor criterii. Astfel, în funcție de obiectul

⁴⁴⁴ Purici S. *Metodica cercetării infracțiunilor din domeniul informaticii* : Monografie. Chișinău : USM, 2018, p. 120-121.

⁴⁴⁵ Pinte A. et al., *op. cit.*, p. 246.

⁴⁴⁶ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole.* *op. cit.*, p. 462; *Hotărârea CtEDO în cauza Kent Pharmaceuticals ș.a. vs. Marea Britanie (Application no. 9355/03)*, din 11 octombrie 2005 [online] [accesat 16.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70671>.

⁴⁴⁷ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole.*, *op. cit.*, p. 462; *Hotărârea CtEDO în cauza Camezind vs. Elveția (136/1996/755/954)*, din 16 decembrie 1997, par. 45-47 [online] [accesat 16.02.2021]. Disponibil: <http://echr.ketse.com/doc/21353.93-en-19971216/view/>.

percheziționat, deosebim următoarele varietăți ale percheziției: a) în încăperi locuite; b) în încăperi nelocuite; c) în locuri deschise; d) în mijloacele de transport; e) percheziția corporală.

În funcție de ordinea efectuării percheziției este primară și repetată. În dependență de numărul locurilor percheziționate, percheziția poate fi efectuată într-un singur loc sau în mai multe locuri (concomitent). În dependență de temeiul legal, percheziția poate fi efectuată cu autorizarea judecătorului de instrucție sau în temeiul ordonanței motivate a procurorului, fără autorizarea judecătorului de instrucție. În funcție de timp, deosebim: a) percheziția efectuată pe timp de noapte (22⁰⁰-06⁰⁰); percheziția efectuată pe timp de zi (06⁰⁰-22⁰⁰)⁴⁴⁸.

După începerea urmăririi penale, percheziția reprezintă acțiunea ce nu suferă amânare. Ea este efectuată la locul de trai, de muncă a bănuților, precum și în locurile de adăpostire și exploatare a victimelor. În dependență de situația creată, ea face posibilă descoperirea urmelor materiale a traficului de ființe umane, a însușii victimelor exploatate sau, în unele cazuri, a cadavrelor acestora. Obiect al percheziției poate fi apartamentul amenajat în „local de odihnă” sau ca loc de adăpostire a victimelor traficului de ființe umane sau de exploatare sexuală a lor. Percheziția urmează a fi efectuată la locul de trai al tuturor persoanelor implicate în activitatea grupului infracțional precum și la locul de muncă a acestora.

O importanță deosebită în privința situațiilor de investigare a faptelor de exploatare sexuală o are percheziția realizată: „1) la locul de muncă a conducătorului firmei de odihnă, care este folosită în vederea ascunderii, voalării activității infracționale, legate de exploatarea sexuală; 2) în încăperile organizațiilor de filantropie și sponsorizare a căror colaboratori, pe lângă realizarea obiectivelor sale conform statutului, se ocupă de identificarea și adăpostirea prostituatelor evadate; 3) în apartamentele închiriate de organizator pentru adăpostirea victimelor traficului de ființe umane”⁴⁴⁹.

În ipoteza căutării de persoane, fie sechestrare, fie care se sustrag urmăririi penale, accentul va fi pus pe verificarea posibilităților de amenajare de ascunzători în clădiri, în magazine, în sol. Un ajutor important, în aceste cazuri, este câinele de urmărire. Organul de urmărire penală trebuie să fie pregătit „pentru respingerea unor încercări de ripostă, de fugă a persoanei descoperite. Riposte pot apărea, în special în ipoteza răpirilor de persoane, răpitorii fiind, în majoritatea cazurilor, înarmați. Ascunderea unei persoane într-o locuință poate îmbrăca inclusiv forma unor deghizări. Căutarea cadavrelor, aresturilor de material cadaveric se face potrivit fiecărui caz în parte, îmbinându-se regulile specifice ale percheziției cu cele ale cercetării la fața locului și recurgându-se la mijloace tehnice aflate în trusele criminalistice. Totodată, se apelează la serviciile câinilor de urmărire. Bineînțeles că, în ipoteza descoperirii unui cadavru sau a unor

⁴⁴⁸ Osoianu T. *et al.*, *op. cit.*, p. 118-119.

⁴⁴⁹ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 196-197.

fragmente cadaverice, nu mai poate fi vorba despre o percheziție, ci de o cercetare efectivă la fața locului”⁴⁵⁰. În literatura de specialitate se menționează „despre distincția între instituția percheziției corporale și examinarea fizică, aceasta din urmă presupunând examinarea externă și internă a corpului persoanei, precum și prelevarea de mostre biologice, fiind un procedeu probatoriu mult mai invaziv și care necesită un control mai strict în privința modalității de executare”⁴⁵¹. Iar în cazul când există o suspiciune rezonabilă că prin efectuarea unei percheziții corporale vor fi descoperite urme ale infracțiunii, corpuri delictive sau alte obiecte ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză, organele de drept procedează la efectuarea acesteia⁴⁵². Obiectele la care trebuie să atragem atenție și care urmează a fi ridicate în cadrul percheziției sunt: „a) banii chesh, cartele de credit, documentele referitoare la tranzacțiile financiare de orice gen indiferent de suma acestora; b) documentele referitoare la anumite plăți efectuate de victime în folosul traficantilor, ca de exemplu, înscrierile calcululelor zilnice, înscrisurile privind sumele de bani transmise, actele privind expedierea și recepționarea transferurilor bănești de către făptuitori; c) documentele de călătorie, biletele, chitanțele, etichetele cu inscripții aplicate pe bagaje etc.; d) documentele ce confirmă eliberarea actelor de identitate, a vizelor, o oricăror forme de înregistrare provizorie, scrisorile pe adresa consulatelor; e) documentele ce au atribuție la organizarea zilnică a exploatării: de exemplu, materialele de reclamă, evidențele regimului de muncă a victimelor, numărul solicitărilor și al clienților; f) actele privind locațiunea spațiului locativ și cele referitoare la achitarea sumei pentru locațiune; g) documentele ce pot avea atribuție la procesul de recrutare: de exemplu, copiile de pe materialele de reclamă, evidența întâlnirilor planificate; h) carnețelele de note, agendele, inclusiv cele electronice; i) calculatoarele și purtătorii magnetici; î) mijloacele folosite la imobilizarea, torturarea și exploatarea victimelor; j) urmele de sânge, spermă de pe albituri, contraceptive folosite și alte urme ce vorbesc despre prestarea serviciilor sexuale; k) obiectele de uz vestimentar (inclusiv cele ferfenite) precum și înscrisurile realizate în taină de victime”⁴⁵³.

În cauzele de trafic de persoane, obiectele și documentele cu importanță pentru dosar, pot fi descoperite și ridicate în următoarele locuri: „a) încăperi, localuri, clădiri, pe anumite porțiuni de teren unde a avut loc recrutarea, răpirea, transferul, adăpostirea, exploatarea victimei; b) la locul de trai sau de muncă a victimei dispărute fără de veste; c) în mijloacele de transport folosite pentru transportarea victimei; d) la locul de muncă sau de trai al traficantilor”⁴⁵⁴. Descrierea

⁴⁵⁰ Stancu Em., Manea T., *op. cit.*, p. 163.

⁴⁵¹ Lorincz A.-L. *Drept procesual penal*. București : Universul Juridic, 2015, p. 218.

⁴⁵² Pintea A., *et al.*, *op. cit.*, p. 256.

⁴⁵³ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 197-198.

⁴⁵⁴ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми: Дис. ... канд. юрид. наук, op. cit.*, p. 171.

obiectelor și înscrisurilor descoperite, a ascunzătorilor sau locurilor în care au fost găsite trebuie să se facă riguros, fără a se omite nicio caracteristică generală sau particulară.

Fotografierea este un procedeu tehnic deosebit de valoros nu atât prin caracterul său ilustrativ, ci mai ales prin obiectivitatea și precizia cu care sunt redată caracteristicile obiectelor, precum și a ascunzătorilor în care au fost descoperite. Fotografia de percheziție se apropie mult de fotografia executată cu prilejul cercetării la fața locului, ea trebuind să îndeplinească aceleași cerințe de ordin tehnic și metodic. Astfel, pentru a fi cât mai sugestivă, fotografia de percheziție va fixa, în ordine, imaginea de ansamblu a locului percheziției, fotografiile-schițe ale încăperii sau spațiului în care au fost descoperite obiectele sau înscrisurile, precum și fotografiile de detaliu ale acestora, a ascunzătorilor sau ale modului de camuflare, în scopul punerii în evidență a caracteristicilor de identificare.

Pentru a ușura înțelegerea mai exactă a imaginilor, raportată la mențiunea din procesul-verbal, în ipoteza descoperirii mai multor obiecte în diverse locuri, este indicat să se procedeze la fotografierea și indicarea acestora cu numere existente în trusa criminalistică⁴⁵⁵. Înregistrările video, ca și filmarea, „sunt modalități tehnice de fixare a rezultatelor percheziției (care se dovedesc superioare fotografierii), modalități devenite, în prezent, aproape indispensabile surprinderii de secvențe, de momente-cheie ale unor percheziții dificile, efectuate în cazuri deosebite, complexe. Înregistrarea video va reda mai exact, complet, sub o formă dinamică, cele mai semnificative aspecte ale percheziției și, mai ales, imaginea obiectelor ori înscrisurilor cu toate caracteristicile din chiar momentul descoperii lor. Acesta nu exclude, însă, efectuarea de fotografii judiciare.

Schițele efectuate vor cuprinde locul percheziției, în întregime, indicându-se punctele în care au fost descoperite obiectele sau înscrisurile, într-o manieră asemănătoare schiței efectuate cu ocazia cercetării la fața locului. Fixarea prin intermediul desenului-schiță își găsește utilitatea atât în cazul percheziționării unor suprafețe mari de teren, cât și a unor locuri închise, cu o compartimentare complicată, greu de descris în procesul-verbal sau de fixat prin fotografiere. De exemplu, este necesar să se execute schița unor încăperi construite prin modificarea zidurilor, în scopul ascunderii persoanelor care se sustrag de la urmărirea penală sau de la executarea pedepsei, a unor depozite de arme, de produse toxice, stupefiante etc.”⁴⁵⁶. În cazurile de trafic de ființe umane de frecvente ori se efectuează și percheziția mijloacelor de transport pentru a descoperi probe necesare organelor de urmărire penală pentru a stabili circumstanțele cauzei. În viziunea autorilor *I. NEAGU* și *M. DAMASCHIN*, „percheziția unui vehicul constă în examinarea exteriorului ori interiorului unui vehicul sau a altui mijloc de transport ori a componentelor

⁴⁵⁵ Stancu Em., Manea T., *op. cit.*, p. 158-159.

⁴⁵⁶ *Ibidem*, p. 159.

acestui. Prin vehicul se înțelege un mijloc de transport pe uscat (automobil, vagon de tren, căruță etc.), transport aerian, pe apă. Pentru efectuarea percheziției asupra unui vehicul ori a componentelor acestuia se aplică regulile de la percheziția corporală în ceea ce privește condițiile de dispunere, organele care pot proceda la activitatea probatorie și măsurile care se dispun față de urmele infracțiunii, mijloacele materiale de probă ori înscrisurile descoperite”⁴⁵⁷.

La cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane o importanță deosebită o are și „descoperirea calculatoarelor, imprimantelor, faxurilor, telefoanelor mobile, a altor mijloace tehnice și purtătoare de informații. Ele trebuie examinate la fața locului, ridicate și expediate ulterior specialiștilor pentru stocarea sau restabilirea informațiilor necesare pentru cauză și prezentarea raportului de constatare sau de expertiză corespunzător. Analiza datelor acumulate pe purtătorii de informații, arhiva de date privind comunicările prin intermediul poștei electronice și conținutul lor, precum și activitatea bănuțului (învinutului) în rețeaua Internet pot reprezenta probe substanțiale ale acuzării în raport cu făptuitorul proprietar sau posesor a lor”⁴⁵⁸. Or, „prin percheziție în sistemul informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice se înțelege procedeul de cercetare, descoperire, identificare și strângere a probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice, realizat prin intermediul unor mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea”⁴⁵⁹. Având în vedere durata de copiere a suportului de stocare a datelor informatice, este binevenită prevederea posibilității efectuării percheziției informatice inclusiv în timpul nopții⁴⁶⁰.

Spre deosebire de percheziție, în cadrul ridicării se cunoaște cu certitudine unde, la cine și care anume obiecte sau documente sunt păstrate, din care considerent acestea nu trebuie căutate⁴⁶¹. Obligația organelor judiciare de a ridica obiectele sau înscrisurile ce pot servi ca mijloace de probă în procesul penal este dublată de obligația de predare a unor asemenea obiecte sau înscrisuri de către cei care le dețin. Din economia dispozițiilor procesual-penale prin care este reglementată procedura ridicării de obiecte și înscrisuri se desprinde ca fiind prioritară predarea bunurilor și înscrisurilor, în timp ce ridicarea silită se impune în situația în care bunurile sau înscrisurile nu au fost predate de bunăvoie⁴⁶². Or, „procedeul probatoriu vizat se realizează în scopul strângerii mijloacelor de probă necesare pentru buna soluționare a cauzei. Persoanelor

⁴⁵⁷ Neagu I., Damaschin M., *op. cit.*, p. 535.

⁴⁵⁸ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 199-200.

⁴⁵⁹ Neagu I., Damaschin M., *op. cit.*, p. 535-536.

⁴⁶⁰ Purici S., *op. cit.*, p. 125.

⁴⁶¹ Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов, *op. cit.*, p. 250.

⁴⁶² Neagu I., Damaschin M., *op. cit.*, p. 539.

căroră organele de drept le solicită predarea obiectelor, înscrisurilor sau a datelor informatice deținute le incumbă obligația predării”⁴⁶³.

La ridicarea calculatoarelor și a tehnicii informaționale „este extrem de importantă participarea specialistului din domeniul tehnicii de calcul, a sistemelor de administrare și programare. Ridicarea se efectuează și în privința obiectelor și documentelor a căror descoperire nu necesită o examinare în detaliu. Uneori, această acțiune se efectuează în vederea ridicării probelor de la persoane care sunt gata să le predea benevol. Una dintre cele mai răspândite situații o reprezintă ridicarea obiectelor de la colaboratorii structurilor operative care au efectuat achiziția de control, fiind ulterior recunoscuți și audiați în calitate de martori în cadrul cauzei penale. Ridicarea, din punct de vedere tactic, nu are caracter de examinare, cercetare și se aplică în raport cu acele obiecte și documente a căror loc de aflare este bine cunoscut sau în privința obiectelor la care arată martorul sau partea vătămată”⁴⁶⁴.

În calitate de obiecte a ridicării mai pot fi: „a) documentele legate de eliberarea vizelor și actelor de identitate; b) documentele de la firmele de turism pe numele victimelor privind procurarea foilor turistice de scurtă durată; c) actele, documentele întocmite (semnate) de învinuiți, legate de procurarea biletelor de călătorie pentru un grup de persoane, care, prin înșelăciune au fost transportate peste hotare în vederea „vânzării” și exploatării; d) adeverințele privind înregistrarea provizorie și pașapoartele imigranților ilegali exploatați care, în scop de eschivare de a se prezenta la organele de drept sau de a se sustrage de la locul adăpostirii, sunt plasați provizoriu în centrele de reabilitare socială, în centrele de triere sau în adăposturile puse la dispoziție de organizațiile neguvernamentale”⁴⁶⁵. În procesul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane urmează să se ia în calcul faptul că „printre criteriile luate în considerație de CtEDO în privința „testului proporționalității” se numără: gravitatea infracțiunii în legătură cu care percheziția a fost efectuată; modalitatea sau circumstanțele în care a fost emis mandatul de efectuare a percheziției, având în vedere în special natura locului percheziționat; măsurile luate pentru a reduce impactul percheziției la un nivel rezonabil și posibilele repercusiuni asupra reputației persoanei afectate de percheziție”⁴⁶⁶. Astfel, CtEDO a reținut că „pătrunderea din eroare în baza unui mandat de percheziție în locuința unor persoane care nu aveau nicio legătură cu infracțiunea pentru care se desfășura urmărirea penală, aspect ce ar fi putut fi verificat cu

⁴⁶³ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole., op. cit.*, p. 494.

⁴⁶⁴ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 199-200.

⁴⁶⁵ *Ibidem*, p. 201.

⁴⁶⁶ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole., op. cit.*, p. 462-463; *Hotărârea CtEDO în cauza A. R. M. Chapell vs. Marea Britanie (Application No. 12587/86)*, din 30 martie 1989, par. 60 [online] [accesat 13.02.2021]. Disponibil: <https://www.strasbourgconsortium.org/common/document.view.php?docId=4735>; *Hotărârea CtEDO în cauza Funke vs. Franța (Application no. 10828/84)*, din 25 februarie 1993, par. 57 [online] [accesat 13.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57809>; *Hotărârea CtEDO în cauza Buck vs. Germania (Application no.41604/98)*, din 28 aprilie 2005, par. 45 [online] [accesat 16.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68920>.

minime diligențe (precauții rezonabile și disponibile) din partea organelor de poliție, constituie o încălcare a art. 8 CEDO, nefiind satisfăcută cerința de proporționalitate a măsurii cu scopul urmărit”⁴⁶⁷. Din acest considerent, reprezentanții organelor de drept trebuie să se conducă de fiecare dată cu strictețe, în cadrul percheziției și ridicării, de normele procesual-penale care reglementează detaliat procedura efectuării și perfectării rezultatelor acestor acțiuni de urmărire penală.

4.2. Audierea victimei (părții vătămate) în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane

Scopul de bază al cercetării acestor categorii de dosare îl reprezintă stabilirea tuturor circumstanțelor, legate de comiterea infracțiunii, a tuturor persoanelor, participante la săvârșirea ei, depistarea tuturor epizoadelor activității infracționale a persoanelor bănuite. Din punct de vedere metodologic, în procesul cercetării faptelor de trafic de ființe umane, accentul urmează a fi pus pe protecția și securitatea părților vătămate (victimelor). De poziția lor depinde, în mare parte, soarta materialului probator pus la dispoziția instanței de judecată. Drepturile inculpatului și ale victimei nu pot fi concurențiale în mod obligatoriu, ele având capacitatea de a se completa neexcluzându-se reciproc, moment conformat și de jurisprudența CtEDO⁴⁶⁸. În literatura de specialitate, „drepturile victimei sunt expuse în baza corelației existente între psihologie și normele de drept procesual penal (emoțiile victimei, opiniile publicului larg și nu numai față de victimă”⁴⁶⁹. Protecția victimelor traficului de ființe umane constituie o obligație pozitivă a statului. Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate stabilește că fiecare stat ia, în limita mijloacelor sale, măsuri corespunzătoare pentru a asigura o protecție eficientă împotriva eventualelor acte de represalii sau de intimidare a martorilor care, în cadrul procedurii penale, depun mărturie privind infracțiunile prevăzute de Convenție și, în caz de nevoie, a părinților lor și a altor persoane apropiate⁴⁷⁰. La etapa actuală, în funcție de tendințele europene orientate spre consolidarea drepturilor victimelor ca subiecți plenipotențari de drepturi, se impune necesitatea promovării elementului privat în procesul penal atât prin dezvoltarea instituțiilor actuale, cum ar fi de exemplu, plângerea prealabilă, cât și prin promovarea noilor instituții, cum ar fi acuzarea privată. În opinia lui I. Dolea, „în procedura penală națională în urma adoptării CPP din 2003 apar doi subiecți procesuali cărora prin infracțiune le-au fost cauzate prejudicii morale, fizice sau materiale – victima și partea vătămată. Raționamentul legiuitorului de a recunoaște doi subiecți procesuali a fost condiționat de necesitatea determinării

⁴⁶⁷ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole., op. cit., p. 463; Hotărârea CtEDO în cauza Keegan vs. Marea Britanie, din 18 iulie 2006, paragraf. 29-36 [online] [accesat 16.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-889753>.*

⁴⁶⁸ *Case of Pélissier and Sassi v. France* (Application no. 25444/94), 25.03.1999 [online] [accesat 19.12.2019]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58226>.

⁴⁶⁹ Groza D. Drepturile victimei. Recuperarea în uitare. Ed. LUMEN. Iași, 2006.

⁴⁷⁰ Vidaicu M., Dolea I., *op. cit.*, p. 145.

statutului persoanei prejudiciate până la pornirea procesului și recunoașterea acesteia ca parte vătămată, fie ca parte civilă”⁴⁷¹.

În caz de comitere a infracțiunii de trafic de ființe umane, drepturile omului, în sensul selectării unei sau altei variante de comportament, sunt îngrădite substanțial, de rând cu alte drepturi și libertăți⁴⁷². În cauzele de trafic de ființe umane, protecția victimelor și asigurarea respectării drepturilor lor nu este doar o problemă ce ține de drepturile omului. Asigurarea acestor drepturi „represents factorul decisiv în obținerea cooperării lor pe parcursul efectuării urmăririi penale și în procesul de judecată. Neasigurarea protecției victimei și limitarea ei în drepturile sale pun în pericol posibilitatea condamnării traficanților pe cauzele de trafic. De multe ori, victimele sunt expuse unor riscuri și situații de stres de grad variat în timpul urmăririi penale și a judecării. Ele sunt în mod repetat audiate la efectuarea urmăririi penale, în diverse calități procesuale și în cadrul diferitor acțiuni procesuale, fiind astfel expuse riscului revictimizării”⁴⁷³.

GRETA a fost informată că, în unele cazuri, traficanții reușesc să amenințe victimele lor, chiar și atunci când traficanții sunt în detenție sau în timpul ședințelor de judecată, factor care descurajează victimele cu privire la menținerea declarațiilor sau solicitarea de despăgubiri în fața instanțelor de judecată. Măsurile de protecție a victimelor traficului de ființe umane ar trebui să fie garantate înainte, în timpul și după procesul penal, dar și în lipsa unui proces penal (de exemplu, în cazul în care traficanții nu au fost identificați). În cele din urmă, este important să se ia măsuri pentru a evita re-traumatizarea victimelor, inclusiv prin scurtarea timpului în care sunt implicate în procedura de judecată⁴⁷⁴.

Procesul de investigare a infracțiunilor de trafic de persoane este unul foarte anevoios în special în contextul schimbărilor continue ale moralităților de racolare, transportare și racolare, context în care colaborarea victimă-investigator este crucială. Or, de frecvente ori, după momentul identificării victimelor, este adesea de prisos să se încerce „restabilirea” încrederii lor într-o instituție în care acestea nu au avut încredere nici înainte de perioada de traficare⁴⁷⁵. Investigatorii din domeniul traficului de persoane trebuie să se adapteze continuu la noile provocări legate de combaterea traficului de persoane prin elaborarea unor noi metode, tehnici și

⁴⁷¹ Dolea I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal. Conceptul promovării elementului privat*, op. cit., p. 234.

⁴⁷² Мизулина Е. Е., op. cit., p. 169.

⁴⁷³ Cojocaru C., Wiseman H. L., op. cit., p. 9.

⁴⁷⁴ *Recomandarea CP (2016) 6 „Cu privire la implementarea Convenției Consiliului European privind lupta împotriva traficului de ființe umane de către Republica Moldova”*, adoptată la 23 mai 2016 în cadrul ședinței a 18-a a Comitetului Părților [online] [accesat 15.02.2020]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/GRETA_2016.pdf, p. 53.

⁴⁷⁵ Tomiță M., Schwartz A. Traficul de persoane și efectele sale asupra securității naționale. In: *Lucrările Conferinței naționale cu participare internațională „Devianță și criminalitate. Evoluție, tendințe și perspective”*, Ed. a III-a, 2017. București : Ed. Universul Juridic, 2018, p. 420.

procedee de investigare. Procesul de investigare a traficului de persoane trebuie să fie centrat pe respectarea drepturilor și nevoilor victimelor. Organele de punere în aplicare a legii au obligația „de a se asigura că măsurile pe care le adoptă în scopul prevenirii și combaterii traficului de persoane nu vor avea un impact negativ asupra respectării atât a demnității victimelor cât și a altor drepturi pe care acestea le au în cadrul procesului penal”⁴⁷⁶. Victima traficăată întotdeauna suferă moral, fizic sau material și deține anumite informații cu privire la fapta produsă. Legea procesual-penală stabilește în sarcina organelor de urmărire penală spre a fi ascultate persoanele care au suferit o vătămare fizică, morală sau materială prin infracțiunea comisă. Aceste persoane conform legislației Republicii Moldova sunt ascultate în condițiile prevăzute pentru ascultarea martorilor. În aceste cauze victima infracțiunii devine și martor al acesteia, fiind necesar să precizăm caracterul precar, nestabil al calității de martor, deoarece victima are în sistemul nostru posibilitatea de a abandona statutul său inițial în favoarea celui de parte în procesul penal.

În privința victimei, spre deosebire de martorii oculari, se poate crede că presiunile ar putea fi exercitate mai bine în cadrul urmăririi penale pentru a împiedica victima să se plângă ori să-l acuza pe autor. În acest sens este tipică pentru rolul victimei încărcătura psihologică pe care o amenință în raport cu obligația sa de colaborare⁴⁷⁷. Or, din termenii folosiți de legiuitor, se pare că „victima infracțiunilor de trafic de persoane nu renunță la vocația procedurală conferită de tradițiile sistemului nostru de drept, acela de a deveni parte vătămată și parte civilă în proces. Legea folosește expres noțiunea de parte vătămată căreia îi recunoaște toate drepturile prevăzute de codul de procedură penală, inclusiv acela de a formula pretenții civile față de persoanele care au săvârșit infracțiunile în care ele sunt implicate, dar și pe aceea de victimă având rolul de martor în propriul proces, stabilind că dispozițiile din Codul de procedură penală se aplică în mod corespunzător”⁴⁷⁸. Problema privind protecția victimei capătă două conotații. Într-un aspect, protecția victimei se asociază cu protecția unei persoane care participă în probatoriul penal prin depunerea de mărturie. Și la acest aspect, victima participă în calitate de martor și în legătură cu acest fapt măsurile de protecție a martorilor sunt aplicabile și lor. La aspectul al doilea, victima unei infracțiuni de trafic de ființe umane, ca persoană căreia i s-a cauzat un prejudiciu, are dreptul la o protecție și asistență specifică doar ei ca subiect. Victima, ca subiect al procesului penal, se bucură de protecția de stat asemenea unui martor. Protecția și asistența victimelor traficului de ființe umane este reglementată de Legea Republicii Moldova „Cu privire la

⁴⁷⁶ Moise A. C., Stancu Em., *op. cit.*, p. 323.

⁴⁷⁷ Nistorescu Cr. Unele particularități de ascultare a victimelor traficului de persoane care sunt folosite ca martori. In: *Legea și Viața*. 2010, nr. 12, p. 42.

⁴⁷⁸ Mateuț Gh., Ștefăroi N., Petrescu V. E. ș.a., *op. cit.*, p. 149-150.

protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal”, nr. 105-XVI din 16.05.2008⁴⁷⁹, de art. 58, alin. (4) și (5) și de art. 215 Cod de procedură penală al Republicii Moldova.

Dar însuși martorul care nu a fost implicat la momentul necesar într-un program de protecție poate deveni victimă a infracțiunii. Aceasta poate avea loc și în cazul excluderii nejustificate a martorului din program, mai ales în cazul încetării programului din motivul expirării pericolului. Victima infracțiunii se deosebește, totuși, de un simplu martor atât prin faptul că în multe cazuri ea este cunoscută de făptuitor și deci necesită o protecție specială, cât și prin faptul că la aplicarea măsurii de protecție trebuie prevenită dubla victimizare a acesteia⁴⁸⁰. Autorul M. Avram susține că „în procesul cercetării cazurilor de trafic de persoane, făptuitorii vor întreprinde măsuri drastice de amenințare sau lichidare fizică a victimelor sau a martorilor oculari, de nimicire a probelor, de influențare prin diverse metode asupra reprezentanților organelor de drept atrași în contracararea fenomenului indicat. Pentru buna desfășurare a urmăririi penale este necesar: a) a stabili un contact psihologic cu victima pe o perioadă îndelungată de timp pentru a avea posibilitatea de a releva toate circumstanțele și împrejurările faptelor săvârșite; b) a proteja victima (partea vătămată) și declarațiile ei. În cazul în care există motive temeinice de a considera că viața, integritatea corporală sau libertatea victimei ori a unei rude apropiate a ei sunt în pericol în legătură cu declarațiile pe care aceasta le face referitor la faptele de trafic de ființe umane, se cere a utiliza modalități speciale de audiere a victimei”⁴⁸¹.

Declarațiile părții vătămate reprezintă și un mijloc de apărare a intereselor lor legitime, mai exact de indicare a probelor care dovedesc împrejurările relatate și care servesc intereselor lor în cadrul procesului penal⁴⁸². La audierea părților vătămate atenția primordială este acordată acumulării informațiilor privind circumstanțele și participării faptului infracțional (locul, timpul, modul etc.)⁴⁸³. Or, obiectul declarațiilor făcute de victima unui trafic de ființe umane include datele referitoare la această faptă penală și la alte circumstanțe relevante pentru cauza respectivă. Literatura de specialitate ne informează că „la audierea acestei categorii de victime se vor lua în vedere mai multe particularități, în special: 1) *Victimele traficului de persoane își modifică declarația*. Investigatorii trebuie să fie conștienți de faptul că schimbarea declarației victimelor traficului de persoane, poate avea drept cauze, pe lângă comiterea infracțiunii de mărturie mincinoasă, existența unor tulburări post-traumatice și faptul că victima se simte încă amenințată și intimidată; 2) *Victimele traficului de persoane nu vorbesc aceeași limbă cu investigatorii*. De cele mai multe ori, în cazul investigării traficului de persoane cu caracter

⁴⁷⁹ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 112-114/434 din 27.06.2008.

⁴⁸⁰ Vidaicu M., Dolea I., *op. cit.*, p. 147.

⁴⁸¹ Avram M., *op. cit.*, p. 66.

⁴⁸² Mateuț Gh. Tratat de procedură penală, *op. cit.*, p. 134.

⁴⁸³ Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов, *op. cit.*, p. 66.

transfrontalier, victimele nu vorbesc aceeași limbă cu investigatorii, fiind necesară prezența unor interpreți în cadrul procedurilor de audiere; 3) *Investigatorii și victimele traficului de persoane pot să aibă culturi diferite*. Situația contribuie la îngreunarea desfășurării procesului de investigare, deoarece între aceștia apar dificultăți în comunicare; 4) *Lipsa de încredere a victimelor în investigatori*. Încrederea prezintă un aspect important între investigator și persoanele audiate, în special în situația în care martorul este și victimă a traficului de persoane. În cazul traficului de persoane, încrederea victimelor în investigatori este redusă datorită experiențelor nefaste trăite de acestea; 5) *Traficanții de persoane susțin din punct de vedere financiar unele victime prin acordarea unor sume mici de bani*. În cazul în care victimele se hotărăsc să părăsească rețeaua de trafic de persoane și să depună plângere împotriva traficanților de persoane, atunci acestea nu vor mai beneficia de sprijinul financiar al traficanților; 6) *Victimele traficului de persoane de cele mai multe ori nu își dezvăluie vârsta reală investigatorilor*. Deoarece victimele nu dezvăluie investigatorilor vârsta lor reală, buna desfășurare a procesului de investigare va fi afectată, cum este, de exemplu, în cazul nerespectării procedurii de audiere a martorilor și victimelor minore”⁴⁸⁴.

Conform prevederilor art. 100, alin. (4) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, informațiile, probele prezentate de partea vătămată în cauza penală urmează a fi verificate sub toate aspectele, complet și obiectiv. Verificarea lor constă în analiza acestora, coroborarea lor cu alte probe, verificarea sursei din care provin etc. De asemenea, conform art. 101, alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova probele prezentate (*în cazul de față de victimă – n.n.*) trebuie apreciate de reprezentanții organelor de urmărire penală din punct de vedere al coroborării lor, conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv. Urmează să ținem cont de faptul că „partea vătămată, aflată în momentul comiterii infracțiunii, aparent în condiții optime de percepere a tuturor circumstanțelor legate de fapta penală, va putea să ofere organului judiciar, pri declarația sa, o bogată sursă de informații referitoare la aceste circumstanțe. În realitate, însă, de frecvente ori, lucrurile nu se prezintă astfel, în principal din cauza intenselor tulburări afective pe care partea vătămată le încearcă în preajma și ulterior comiterii infracțiunii. Aceste tulburări sunt o explicație pentru caracterul lacunar al declarațiilor sale, partea vătămată de multe ori denaturând, conștient sau nu, împrejurărilor asupra cărora este întrebă”⁴⁸⁵. Datorită reamintirii

⁴⁸⁴ *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 8: Interviewing victims of trafficking in persona who are potential witnesses* [online]. New York, 2009. [accesat 23.02.2020]. Disponibil: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>, p. 4-9; Moise A. C., Stancu Em., *op. cit.*, p. 325-326.

⁴⁸⁵ Sava A. *Aprecierea probelor în procesul penal*. Iași : Ed. Junimea., 2002, p. 97.

stărilor legate de săvârșirea infracțiunii, partea vătămată va încerca, adesea, un sentiment de furie și de indignare, care la rândul lui poate genera distorsiuni în relatarea faptelor⁴⁸⁶.

Condițiile generale ale audierii victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane sunt similare celor ale audierii pe alte categorii de dosare, unde victimele au fost, de asemenea, supuse violenței fizice și psihice. În cazul dat, un rol deosebit îl are mediul și circumstanțele efectuării acestei acțiuni de urmărire penală. Condițiile audierii nu doar că urmează să determine victima la darea declarațiilor, dar asigură și încrederea acestuia și colaborarea satisfăcătoare cu organul de urmărire penală. Pe cât de confortabile sunt condițiile audierii și atmosfera de comunicare cu ofițerul de urmărire penală, pe atât este mai reală posibilitatea obținerii declarațiilor corespunzătoare și a informațiilor detaliate în privința mecanismului activității infracționale⁴⁸⁷. În caz de identificare a victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane, urmează și pregătirea minuțioasă pentru audierea acestora. Din punct de vedere psihologic, este necesar să fie prevăzute toate variantele posibile de comportament din partea lor. De asemenea, este necesar a explica victimelor eliberate drepturile și obligațiile de care beneficiază. O atenție specifică urmează a fi acordată faptului ca acestora să li se garanteze dreptul la nedivulgarea informațiilor care le-ar discredita, să li se asigure dreptul la apărare, să li se explice posibilitatea eliberării de răspundere penală pentru anumite acțiuni ilegale, cum ar fi trecerea ilegală a frontierei de stat, practicarea prostituției etc. Accentul trebuie pus și pe colaborarea cu organele de drept în vederea demascării organizatorilor și membrilor grupului criminal⁴⁸⁸. Victimele traficului de ființe umane se atribuie la categoria persoanelor care manifestă lipsă de încredere față de reprezentanții organelor de drept. Aceasta este firesc mai ales în situațiile când victima, aflându-se peste hotare, a avut parte de ignoranță din partea reprezentanților organelor judiciare, ai reprezentanților consulatelor și serviciilor de migrație⁴⁸⁹. Acest moment trebuie luat în calcul în procesul pregătirii și la faza inițială a audierii. Este necesar să depunem eforturi suplimentare în vederea materializării unei înțelegeri reciproce. În legătură cu acest fapt, pentru stabilirea încrederii este foarte important ca ofițerul de urmărire penală să fie deschis și corect cu persoana audiată pe întreaga durată a urmăririi penale⁴⁹⁰. Audierea victimei la faza introductivă se recomandă să fie făcută în mod amănunțit asupra personalității sale, precum și a relațiilor avute cu alte persoane care într-un mod sau altul au fost implicate în activitate infracțională. Din relatările victimei, ofițerul de urmărire penală urmează să desprindă informația relevantă pentru

⁴⁸⁶ *Ibidem*, p. 100.

⁴⁸⁷ *Криминалистика* : Полный курс. Под ред. А. Г. Филиппова, *op. cit.*, p. 835.

⁴⁸⁸ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 150.

⁴⁸⁹ Михайлова Е. А., *op. cit.*, p. 85.

⁴⁹⁰ *Ibidem*, p. 156.

justa soluționare a cauzei penale⁴⁹¹. Dacă permit circumstanțele cauzei sau dacă victima solicită, audierea urmează a fi efectuată într-un loc neutru în prezența avocatului sau a specialistului consultant, de exemplu psiholog sau pedagog. Acest lucru va diminua suspiciunile și starea de alarmare a victimei, îi va permite să se liniștească. În unele cazuri, colaboratorul ce efectuează audierea trebuie să fie de același sex cu persoana audiată. În acest context, audierea victimei femeie, efectuată de către un ofițer de urmărire penală, de asemenea, de sex feminin, este logică și pe deplin justificată⁴⁹².

Înainte de a începe planificarea audierii, investigatorii trebuie să se informeze cât mai bine cu privire la persoana ce va fi audiată și la cazul investigat. De asemenea, investigatorii trebuie să evalueze și riscurile la care sunt supuse victimele traficului de persoane în momentul în care sunt audiate. Organele de urmărire penală pot să dispună efectuarea unei evaluări psihologice a victimei, evaluarea sănătății fizice a acesteia, furnizându-i și asigurându-i, în anumite situații, îmbrăcăminte corespunzătoare, hrană și cazare. Obiectivele audierii trebuie stabilite de investigatori înainte de începerea audierii propriu-zise, acestea fiind următoarele: stabilirea cu exactitate a faptelor produse și a istoricului cazului investigat; coroborarea faptelor produse cu cele confirmate de victimă în vederea stabilirii credibilității acesteia în calitate de martor; utilizarea probelor obținute în urma administrării acestui mijloc de probă, declarația victimei, în scopul identificării, arestării și trimiterii în judecată a traficantilor de persoane; revizuirea în mod continuu a riscurilor la care sunt supuse familia victimei, alte victime și alte potențiale victime.

Înainte de efectuarea audierii victimei, investigatorul trebuie să redacteze un plan de audiere, ce va cuprinde o listă de întrebări ce se referă la modul în care traficanții au recrutat și exploatat victimele. În cursul urmăririi penale, audierea victimei traficului de persoane se înregistrează atunci când este posibil cu mijloace tehnice audio sau audio-video, în situația în care organele de urmărire penală apreciază ca fiind necesară înregistrarea declarației, sau dacă victima a solicitat în mod expres acest lucru. Investigatorul stabilește și locația unde se va realiza audierea victimei. În unele cazuri, atunci când este necesar, organele judiciare apelează și la serviciile unui interpret⁴⁹³.

⁴⁹¹ Catană T. et al. *Ghidul avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat victimelor traficului de ființe umane*. Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat. Organizația Internațională pentru Migrație. Agenția ONU pentru Migrație. Chișinău : Tipogr „Print-Caro”, 2020, p. 66.

⁴⁹² Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 151; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 180; Дворкин А. И. *Торговля людьми в Российской Федерации: квалификация, предупреждение, расследование*. Москва : Юристъ, 2007, с. 293; Олимпиев А. Ю. *Противодействие торговле людьми: методика расследования уголовных дел и способы проведения оперативно-розыскных мероприятий*. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2009, с. 111; *Предупреждение, раскрытие и расследование торговли людьми*. Под ред. Ю. Г. Торбина. Москва : Изд. НИИ проблем укрепления законности и правопорядка при Генеральной Прокуратуре РФ, 2007, с. 78.

⁴⁹³ *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 8: Interviewing victims of trafficking in persona who are potential witnesses* [online]. New York, 2009. [accesat 23.02.2020]. Disponibil: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>, p. 11-43; Moise A. C., Stancu Em., *op. cit.*, p. 326.

Condițiile generale ale audierii victimelor traficului de ființe umane sunt similare condițiilor de audiere și pe alte categorii de infracțiuni unde victimele au fost supuse violenței fizice și psihice. În primul rând, este inadmisibilă atitudinea formală și poziția autoritară a ofițerului de urmărire penală. Este important și mediul în care se efectuează această acțiune de urmărire penală. Condițiile de audiere nu trebuie pur și simplu să-l determine pe cel audiat să fie îngăduitor, conciliant, vorbăreț, ci să mai să asigure încrederea lui, colaborarea deplină cu ofițerul de urmărire penală. Pe cât de confortabile sunt condițiile audierii și atmosfera de comunicare cu ofițerul de urmărire penală, pe atât sunt mai mari șansele de a obține declarații veridice și informații minuțioase referitor la mecanismul activității infracționale⁴⁹⁴.

Inițial, audierea trebuie analizată spre identificarea punctelor-forțe din cadrul versiunii victimei, a modalității de realizare a activității infracționale, a săvârșirii acțiunilor în privința ascunderii urmelor activității infracționale la următoarele etape: a) recrutarea victimei; b) transportarea și transferul victimei; c) adăpostirea, primirea și exploatarea victimei.

În procesul pregătirii către audiere este necesar a identifica întrebările concrete referitoare la informarea persoanei interogate despre componentele mecanismului activității infracționale⁴⁹⁵. Una din dificultățile legate de descoperirea și fixarea semnelor infracțiunilor de trafic de ființe umane se referă la faptul că victimele (persoanele exploatate prin muncă, antrenate în practicarea prostituției, cele implicate în filmări cu caracter pornografic etc.) nu doresc să intre în contact cu reprezentanții organelor de drept. Această categorie de persoane se confruntă cu anumite dificultăți fie de temerea represaliilor la adresa lor din partea rudelor apropiate, a infractorilor, fie de frica divulgării informațiilor ce le-ar compromite. În același timp, cele spuse de ele, reprezintă sursa de bază a informației probatorii. Din acest considerent, practica și doctrina de specialitate evidențiază următoarele căi de obținere a declarațiilor veridice: „1) susținerea inițiativei victimei, care a evadat și s-a adresat organelor de drept din țara unde se află, neavând mijloace și posibilități să revină în țara de origine; 2) convingerea de a face declarații cu promisiunea de a oferi cetățenia statului în care a fost transportată pentru exploatare; 3) determinarea de a face declarații prin prisma demonstrării posibilităților și a pregătirii de a fi apărată, protejată pe durata urmăririi penale și a judecății, inclusiv prin aplicarea mijloacelor de protecție a martorilor și a părților vătămate; 4) convingerea de a face declarații veridice prin descrierea „perspectivelor” atragerii la răspunderea penală pentru trecerea ilegală a frontierei de stat a țării de destinație; 5) convingerea de a prezenta declarații corespunzătoare (cum este de exemplu, cazul persoanelor minore) cu folosirea posibilităților de influență psihologo-

⁴⁹⁴ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 150; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 179.

⁴⁹⁵ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, c. 151.

pedagogice sau a influenței corespunzătoare din partea rudelor, a specialistului psiholog etc.; 6) folosirea resurselor organizațiilor non-guvernamentale în procesul de lucru cu victimele”⁴⁹⁶.

Din declarațiile victimelor rezultă că „tratamentul la care sunt supuse poate fi descris în culorile unui calvar înfiorător, continuu, care lasă urme adânci și de neînlăturat, zdruncinându-se grav sănătatea fizică și psihică. Ele își pierd, de cele mai dese ori, forța de a evada din captivitatea traficantilor și proxeneților sau, și mai rău, suportă o perturbare mintală, încât devin prostituate convinse, caz în care ajung promotoare fidele ale acestui mod de viață și posibili racolieri”⁴⁹⁷. În cadrul urmăririi penale, „victima este audiată în repetate rânduri, în diferite calități procesuale (ca victimă, parte vătămată, parte civilă, iar uneori – ca martor), precum și cu ocazia desfășurării diverselor acțiuni de urmărire penală (explicații până la pornirea procesului, confruntări cu traficanții, prezentarea persoanelor sau obiectelor spre recunoaștere victimei, verificarea declarațiilor la locul infracțiunii, examinări corporale ale victimei)”⁴⁹⁸.

Antrenarea în procesul de trafic de ființe umane exercită o influență negativă substanțială asupra victimei. Or, victima este furnizorul de bază în ceea ce privește mecanismul și detaliile exploatarei. Pentru a evita traumele psihologice suplimentare este necesar să nu punem accent în procesul audierilor repetate și suplimentare asupra scenelor de violență și umilire. În procesul audierii urmează a fi reflectate explicațiile victimei în privința prejudiciului fizic și moral suportat urmare a acțiunilor ilegale ale făptuitorilor. Aici este inclusă și reacția victimei în raport cu violența, înșelăciunea, exploatarea, aservirea. *Astfel, în speță prin acțiunile de urmărire penală s-a constatat că S. V. potrivit înțelegerii prealabile, împreună și de comun acord cu S. V., L. O. și alte persoane necunoscute, în perioada lunii noiembrie 2011 în scopul exploatarei sexuale comerciale în Turcia, au recrutat-o pe A. M., abuzând de poziția de vulnerabilitate a acesteia, i-au propus să practice prostituția în Turcia, promițându-i că vor suporta toate cheltuielile de deplasare a acesteia și în rezultatul practicării prostituției va fi remunerată financiar bine, iar după obținerea prin înșelăciune a acordului lui A. M., au transportat-o în s. Zîrnești r. Cahul unde au adăpostit-o câteva zile la domiciliul diferite. În aceeași perioadă de timp, S. V., profitând de abuz de autoritate și de poziția de vulnerabilitate, aplicând violența fizică și psihică, a obținut de la A. M., prestarea diferitor servicii sexuale timp de câteva zile. În cadrul urmăririi penale S. V. a fost pus sub învinuire în conformitate cu dispoziția art.165 alin.(2) lit. d) Cod penal, la care în cadrul audierii, ultimul a refuzat să facă declarații*⁴⁹⁹.

Într-un alt caz, prin acțiunile de urmărire penală efectuate pe prezentul proces penal s-au stabilit următoarele, ca cet. C. I., împreună și printr-o înțelegere prealabilă cu o persoană

⁴⁹⁶ Колесов А. И., op. cit., p. 100-101.

⁴⁹⁷ Botnari Gh., Bujor V., Bejan O., op. cit., p. 125.

⁴⁹⁸ Cojocaru C., Wiseman H. L., op. cit., p. 32.

⁴⁹⁹ Cauza penală nr. 2016430165, Procuratura raionului Cantemir.

neidentificată pe nume „Zema” având scopul traficării cet. B. O., împărțind rolurile între ele, aflându-se în or. Chișinău în apropierea magazinului „Unic”, urmărind scopul exploatării sexuale comerciale a persoanei, prin înșelăciune manifestată prin promisiunea de angajare la un serviciu bine plătit circa 4000 dolari SUA, în calitate de chelneriță la un restaurant în or. Dubai din Emiratele Arabe Unite, a însoțit-o pe B. O. cu consimțământul acesteia în or. Moscova din Federația Rusă la data de 18.04.2011, iar mai apoi procurându-i bilet de călătorie la ruta aeriană Moscova - Oman pentru data de 20.04.2011 au organizat transportarea victimei în Emiratele Arabe Unite unde a fost întâlnită de acea persoană neidentificată pe nume „Zema”, care acționând cu scopul privării victimei B. O. de posibilitatea de a reveni în Republica Moldova fără acordul ei i-a confiscat acesteia pașaportul ei național A 31127554, deținând controlul asupra victimei care era în stare de vulnerabilitate determinată de aflarea într-o țară străină, de lipsa de acte de identitate și de mijloace financiare strict necesare pentru supraviețuire unde a fost supusă exploatării sexuale comerciale de către „Zema”, manifestată prin impunerea și amenințarea cu aplicarea violenței fizice, de a acorda contrar voinței ei servicii sexuale contra plată diferitor bărbați, acțiuni care au durat până la 19 august 2011 când victima a revenit în țară⁵⁰⁰.

De asemenea, este necesar să fie pus accentul și pe clarificarea următoarelor momente: „1) cum a influențat vânzarea, exploatarea etc. asupra calității vieții victimei după eliberarea, evadarea acesteia; 2) care este nivelul de frică în privința propriei securități sau a securității rudelor apropiate; 3) a influențat fapta de trafic și exploatare asupra capacității victimei de a trăi liber, dacă nu s-a schimbat senzația în raport cu propria onoare sau valoare”⁵⁰¹. Inițial, audierea trebuie direcționată spre stabilirea punctelor de bază a versiunilor victimei, metodelor de pregătire și realizare a intenției infracționale, acțiunilor întreprinse în vederea ascunderii urmelor infracțiunii la fiecare etapă a traficului: a) recrutarea și adăpostirea; b) transportarea și transmiterea; c) primirea și exploatarea.

În procesul pregătirii către audiere este necesară determinarea întrebărilor concrete referitor la nivelul de informare a persoanei audiate pe segmentul componentelor mecanismului activității infracționale, și anume: a) tehnologiile de reclamare a posibilităților de angajare la muncă; b) procedurile de recrutare a victimei; c) modalitățile de identificare a încăperilor necesare pentru adăpostirea și exploatarea victimei, inclusiv prin scheme ilegale de locațiune ilegală a spațiului locativ; d) modalitățile de transportare a victimelor traficului de ființe umane; e) caracterul legăturilor între participanții grupării criminale; f) procedurile de finanțare a

⁵⁰⁰ Cauza penală nr. 2011430354, Procuratura raionului Cantemir.

⁵⁰¹ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 155.

reclamei, recrutării, transportării și adăpostirii victimelor; g) modalitățile de exploatare nemijlocită a victimelor traficului de ființe umane.

Anume astfel urmează a fi direcționată audierea victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane⁵⁰². Cercul de circumstanțe asupra cărora urmează a fi audiată partea vătămată poate fi divizat, formal, în trei grupe: La primul grup se atribuie circumstanțele în care a avut loc antrenarea acesteia în sfera traficului de ființe umane (răpirea sau recrutarea), la care se referă: 1) unde, când și în ce circumstanțe, prin intermediul cui a făcut cunoștință cu persoana care a recrutat-o; 2) prin intermediul căror mijloace de informare în masă a făcut cunoștință cu persoana responsabilă de recrutare, 3) câte persoane au participat la acțiunile de recrutare, numerele de contact a acestora, ce acțiuni a îndeplinit fiecare dintre aceștia, cum se adresau unui față de alții, descrierea lor, anumite semne specifice care ar permite identificarea, vârsta aproximativă, naționalitatea. Dacă îi poate recunoaște, apoi în baza căror semne; 4) denumirea precisă, adresa juridică și faptică a companiei implicate în recrutare, descrierea încăperii unde a avut loc recrutarea; 5) au fost aplicate sau nu în procesul recrutării careva măsuri direcționate spre inducerea în eroare a victimei, prezența sau lipsa dependenței materiale sau psihologice față de traficanți, promisiunea de a încheia o căsătorie, de a transporta în contul viitorului „salariu”, înscenarea relațiilor de prietenie, a relațiilor amoroase, administrarea substanțelor narcotice sau psihotrope etc.; 6) dacă au fost aplicate în procesul recrutării anumite mijloace sau procedee de convingere sau influență psihică: convingeri, amenințări, acte de șantaj; 7) dacă au fost încheiate contracte de muncă, obiectul lor, clauzele acestora, ulterioarele modificări și completări ale contractului, câte exemplare au fost întocmite și dacă victima a păstrat contractul; 8) dacă contractul prevedea condiții referitoare la îngrădirea libertății de deplasare a victimei, dacă interzicea comunicarea cu rudele sau cunoscuții, unde și la cine se păstrau actele de identitate ale victimei și care erau sancțiunile în caz de nerespectare a prevederilor din contract; 9) dacă a urmat care cursuri de pregătire „profesională”; 10) dacă a achitat anumite sume de bani pentru careva servicii legate de angajare, de transport, pentru perfectarea pașaportului, vizei; 11) ce acte a transmis traficanților și dacă acestea i-au fost restituite, care au fost motivele de nerestituire a documentelor; 12) dacă a perfectat anumite anchete cu indicarea datelor personale, a urmat sau nu controlul medical, a fost sau nu fotografiată; 13) cui dintre rude sau cunoscuți a comunicat despre angajarea la muncă peste hotare; 14) mai cunoaște careva victime ale traficului și dacă le poate recunoaște; 15) dacă recrutarea a fost efectuată în vederea prelevării organelor și țesuturilor, este necesar a clarifica când și unde a urmat controlul medical, la inițiativa cui, cine l-

⁵⁰² *Ibidem*, p. 151; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 180; Дворкин А. И. *Торговля людьми в Российской Федерации: квалификация, предупреждение, расследование*, *op. cit.*, p. 293; Олимпиев А. Ю., *op. cit.*, p. 111; *Предупреждение, раскрытие и расследование торговли людьми*. / Под редакцией Ю. Г. Торбина, *op. cit.*, p. 78.

a efectuat, care anume organe sau țesuturi au fost examinate, cunoștea sau nu victima că examenul medical se efectuează în scop de prelevare a organelor sau țesuturilor; 16) unde și în ce condiții a avut loc răpirea victimei⁵⁰³.

La cel de-al doilea grup sunt atribuite circumstanțele legate de transportarea victimei la locul de exploatare, și anume: 1) cine, unde și când i-a procurat biletele de călătorie și dacă le-a păstrat; 2) numele, descrierea și semnele specifice ale persoanelor care au petrecut-o, însoțit-o sau au întâlnit-o și dacă le poate recunoaște; 3) când, de unde și cu ce mijloc de transport a avut loc transportarea la locul destinației, dacă a memorizat modelul mijlocului de transport, numele de înregistrare, rutele avioanelor sau a trenurilor; 4) câți însoțitori erau și câte victime au fost transportate; 5) ruta a fost una directă sau de tranzit. În cel din urmă caz este necesar a specifica țările de tranzit și dacă aici au fost perfectate careva acte legate de călătorie; 6) dacă în procesul transportării au fost folosite careva scheme legate de înfierea fictivă, de căsătoria fictivă; 7) dacă au fost folosite acte false în vederea transportării, cum au fost acestea obținute și cine i le-a pus la dispoziție; 8) dacă în procesul transportării a fost supusă violenței, amenințărilor, șantajului etc.; 9) unde și în ce punct, la ce post a trecut controlul vamal și dacă nu au apărut careva dificultăți în momentul deplasării peste frontieră⁵⁰⁴.

Al treilea grup cuprinde circumstanțele referitoare la exploatarea victimei, și presupune: 1) adresa și posibilă amplasare a imobilului unde a avut loc adăpostirea și exploatarea; 2) cât a durat exploatarea; 3) caracterul și conținutul muncii prestate, obligațiunile funcționale; 4) condițiile de trai în cele în care se realiza exploatarea: regimul zilei, durata, regimul de alimentare, asistența medicală, numărul de persoane care locuiau într-o odaie etc.; 5) venitul real obținut de pe urma activității prestate; 6) coincideau sau nu condițiile de trai și de muncă celor stipulate la momentul recrutării; 7) câte victime se aflau la locul exploatării și care este soarta lor; 8) măsurile de constrângere și de influență psihologică aplicate în vederea asigurării comportamentului corespunzător și cum s-au exprimat urmările utilizării lor; 9) era limitată libertatea deplasării în procesul exploatării sau nu, acțiunea sau nu interdicția de a părăsi localul sau de a comunica cu rudele și persoanele apropiate; 10) se aplicau sau nu sancțiuni, dacă da, apoi cine le aplica și caracterul lor; 11) la cine se păstrau actele de identitate ale victimei; 12) când a conștientizat că este victimă a traficului de ființe umane; 13) a încercat să fugă, să solicite ajutor, s-a adresat organelor de drept din statul respectiv; dacă nu, apoi ce a împiedicat-o; 14) i s-a făcut propunerea de a reveni în țara de origine; 15) a suportat în procesul exploatării careva boli, traume; dacă da, apoi cum s-au exprimat urmările acestora; 16) cu cine dintre traficanți menține relații la momentul vizat; 17) au parvenit din partea traficanților, a rudelor sau

⁵⁰³ Смирнов Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук, *op. cit.*, p. 179-181.

⁵⁰⁴ *Ibidem*, p. 181-182.

cunoștințelor acestora careva amenințări; dacă da, apoi sub ce formă și conținut și dacă își face griji de soarta sa; 18) atitudinea proprie față de cele întâmplate și față de persoanele care au atribuție la fapta comisă⁵⁰⁵.

Investigatorul poate adresa victimei și întrebări de control în scopul de a verifica unele afirmații din punctul de vedere al exactității și veridicității. Întrebările de control sunt utile deoarece permit investigatorului să verifice poziția de fidelitate sau de nesinceritate pe care o are victima traficului de persoane⁵⁰⁶. Victima, exploatată în procesul comiterii infracțiunii de trafic de ființe umane, este cea mai vulnerabilă categorie de martori pe dosarele de trafic. Din aceste considerente, „este necesară informarea ei despre drepturile pe care le are în virtutea legislației în vigoare și, în mod special, despre dreptul la asistență juridică chiar din momentul primei confruntări cu organul de urmărire penală. Dacă victimele doresc să-și exercite acest drept, dar nu dispun de mijloace pentru a plăti un avocat ales, ofițerul de urmărire penală, procurorul și judecătorul urmează să ia măsuri pentru a asigura desemnarea unui avocat din oficiu”⁵⁰⁷. În opinia lui *EM. STANCU* și *A. MOISE*, „dacă, în urma discuției preliminare dintre investigator și victimă, rezultă faptul că victima este traumatizată psihic, iar audierea acesteia ar afecta grav sănătatea sa mentală, investigatorul poate să ia decizia de a renunța la audierea victimei și să încerce să utilizeze alte procedee probatorii în scopul obținerii de mijloace de probă”⁵⁰⁸.

În cazul adresării comisiilor rogatorii privind efectuarea acțiunilor de urmărire penală în alte state, întrebările ce urmează a fi adresate victimelor trebuie specificate cu luarea în calcul a circumstanțelor concrete a cauzelor penale. În acest sens, cercetătorul *A. I. COLESOV*, trece în revistă următoarele întrebări: „1) de când victima se află în țara respectivă (se indică localitate și adresa concretă); 2) unde locuiește victima (adresa concretă și numărul de contact); 3) dacă sunt sau nu cunoscute victimele infracțiunii cu persoanele bănuite, învinuite în comiterea infracțiunii de trafic de ființe umane; 4) dacă victimele sunt cunoscute cu persoanele vizate în dosar, apoi cum s-a exprimat „ajutorul acordat” în deplasarea la locul exploatării (cum a avut loc recrutarea, adăpostirea etc.); 5) dacă victimelor li s-a propus inițial să plece în străinătate pentru obținerea veniturilor prin prestarea serviciilor sexuale sau a unor alte servicii; 6) unde, când și cine a venit cu asemenea propunere; 7) care era starea materială a victimei la momentul recrutării, avea sau nu un loc permanent de muncă sau un venit stabil; 8) cunoștea sau nu persoana care a propus angajarea la muncă starea materială a victimei; 9) caracterul muncii propuse și condițiile ei (se indică familia și numele persoanelor care au recrutat, „angajat” victima; 10) care au fost condițiile de transportare (locul de destinație, mijlocul de transport, procurarea biletelor, cine a

⁵⁰⁵ *Ibidem*, p. 182-183.

⁵⁰⁶ Moise A. C., Stancu Em., *op. cit.*, p. 327.

⁵⁰⁷ Cojocar C., Wiseman H. L., *op. cit.*, p. 67.

⁵⁰⁸ Moise A. C., Stancu Em., *op. cit.*, p. 327.

achitat călătoria, în ce condiții etc.); 11) dacă a fost însoțită în procesul transportării, de cine anume și în ce scop; 12) dacă au avut asupra sa actele de identitate sau nu și cine le-a prezentat la punctul de control; 13) de cine au fost întâlnite (se indică locul adăpostirii sau al exploatării), cine le-a instruit în privința acțiunilor după sosire la punctul de destinație; unde au locuit (în procesul adăpostirii și al exploatării); 14) le-au fost sechestrate după sosirea la punctul de destinație (în procesul adăpostirii și exploatării) actele de identitate, banii, telefoanele mobile, de cine și în ce scop; 15) au fost nevoite să compenseze după sosire la punctul de destinație sumele cheltuite pentru călătorie, hrană, locuință și cui i-au fost transmiși acești bani; 16) care erau condițiile de trai și muncă, cine le-a fixat; 17) era sau nu limitată libertatea de deplasare a victimei, dacă da, apoi în ce mod?; 18) aveau victimele posibilitatea să renunțe în orice moment de la lucrul pe care-l prestau și să revină în țara de origine?; dacă nu, apoi ce le împiedica; 19) erau sau nu aplicate măsuri de constrângere fizică sau psihică în vederea exploatării sau a prelevării organelor sau țesuturilor; 20) care era intensitatea exploatării victimei; 21) dacă victima acorda servicii sexuale, apoi cine le transporta la punctul de destinație, cine le transmitea clienților, cui îi erau transmiși banii și care sumă era transmisă victimelor după prestarea serviciilor sexuale; 22) cine efectua funcții de pază în locul exploatării (cu descrierea semnalmentelor persoanei); 23) dacă au fost înregistrate în procesul exploatării victimelor careva conflicte între ele, între acestea și făptuitori și cum acestea au fost soluționate; 25) cine anume (se indică datele referitoare la bănuți, învinuți) și ce roluri aveau în cadrul grupului criminal; 26) erau sau nu rolurile persoanelor specificate coordonate inițial și strict specificate”⁵⁰⁹.

Chestiunea ascultării în proces ca martor a victimelor infracțiunilor de trafic de persoane ar putea deveni o chestiune inedită, deoarece în mod obișnuit în cazul în care o persoană consimte, ea pierde calitatea de victimă. Or, se spune că traficul nu este niciodată consensual⁵¹⁰. De aceea, el se deosebește de alte forme de migrație (legală sau ilegală). Uneori, însă, procesul traficului este inițiat de chiar decizia liberă a victimei de a migra, iar consimțământul persoanei, victimă a traficului nu înlătură răspunderea penală⁵¹¹. Printre primele din totalitatea de măsuri de protecție cu caracter procedural importante pentru legislația Republicii Moldova, atât din punctul de vedere al posibilității aplicării, cât, mai mult, sub aspectul ocrotirii drepturilor, se plasează dreptul de a refuza la mărturie. Acordată martorului amenințat, această facultate prezintă o semnificație cu totul particulară, avându-se în vedere că obligația legală pentru un martor de a depune mărturie într-un proces penal nu este justificată decât dacă acesta nu trebuie să se teamă pentru viața sa atunci când se supune acestei obligații. Așadar, dreptul părții vătămate și a

⁵⁰⁹ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 186-189.

⁵¹⁰ Brammertz S., *op. cit.*, p. 88.

⁵¹¹ Pin X., *op. cit.*, p. 259-260.

martorului de a refuza să depună declarații nu ar trebui să fie afectat de necesitatea stabilirii adevărului. Din alt punct de vedere, dreptul de a refuza de a depune mărturii nu ar trebui să fie unul absolut. Or, la investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane, mărturiile ar putea fi decisive în stabilirea adevărului și, din aceste considerente, decizia prin care partea vătămată și martorul se eliberează de obligația de a depune mărturii revine instanței după evaluarea circumstanțelor reale ale cauzei. De remarcat că, potrivit art. 111, alin. 3 CPP al Republicii Moldova, în anumite cazuri, când poate fi prejudiciată viața intimă a părții vătămate, inculpatului învinuit de comiterea unei infracțiuni sexuale și apărătorului său li se interzice să prezinte probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a victimei, cu excepția cazului când instanța acordă această permisiune. Inculpatul poate înainta cerere președintelui ședinței de judecată privind prezentarea probelor despre pretinsul caracter sau istoria personală a părții vătămate. Această cerere se soluționează în ședință închisă, la care inculpatul și acuzarea vor avea posibilitatea să se expună. În urma ședinței închise, instanța va acorda permisiune de a prezenta probe despre pretinsul caracter sau istoria personală a părții vătămate numai dacă se va convinge de relevanța probei și că omiterea lor ar putea să prejudicieze inculpatul, astfel încât să afecteze achitarea lui în cazul în care administrarea acestor probe va fi interzisă. În asemenea cazuri, președintele ședinței va stabili limitele în care pot fi administrate aceste probe și adresate întrebări⁵¹².

În aspect de drept comparat, se cere de menționat că în unele state au fost elaborate mai multe legi privind protecția victimelor traficului de ființe umane și atragerea lor în probatoriu⁵¹³. În ultimele decenii în legislația și în jurisprudența unor state a fost promovat dreptul victimei de a depune mărturie anonimă sau de a depune mărturie prin intermediul unei legături video (*live link* sau *videoconferință*), audio sau din spatele unui ecran proiector. Scopul acestor măsuri este, pe de o parte, de a evita o a doua victimizare prin faptul că victima este obligată să-l privească pe infractor și pe de altă parte, de a evita identificarea victimei de către infractor, care poate apoi să se răzbune sau să o supună la presiuni⁵¹⁴. De asemenea, unele state au prevăzut dreptul anumitor categorii de victime de a nu fi interogate de infractor și de a nu depune mărturie în ședință publică⁵¹⁵. Potrivit par. 247 și 247a din CPP german, instanța poate să dispună îndepărtarea inculpatului din sala de ședințe pentru perioada audierii, dacă există un pericol că un alt inculpat, victima sau martorul nu vor spune adevărul în prezența acestuia. De asemenea, dacă există temei de a presupune că starea martorului este pusă în pericol, acesta poate fi audiat și în alt loc⁵¹⁶. Or,

⁵¹² Vidaicu M., Dolea I., *op. cit.*, p. 148-149.

⁵¹³ *Ibidem*, p. 147.

⁵¹⁴ Mateuț Gh., Ștefăroi N., Petrescu V. E. ș.a., *op. cit.*, p. 148-149.

⁵¹⁵ *Ibidem*, p. 149.

⁵¹⁶ Vidaicu M., Dolea I., *op. cit.*, p. 147.

am putea susține că actualmente, mai tare ca niciodată, se simte tendința asimilării unui model procedural străin celui asimilat de familia romano-germanică, mai aproape de modelul anglo-saxon, în care victima nu este parte în procesul penal⁵¹⁷.

În fine, pe ultima sută de metri al acesui compartiment, achiesăm și la opinia că „recuperarea psihologică și reinsertia socială a victimelor traficului de ființe umane efectuat în scop de exploatare socială este foarte anevoioasă și de lungă durată, necesitând o abordare psiho-criminologică și medicală specifică, desfășurată în condiții staționare adecvate”⁵¹⁸. Și instanțele de judecată trebuie ele însăși să aplice măsuri de protecție a victimelor, în caz de necesitate utilizând modalitățile speciale de audiere a martorului și/sau să dispună audierea victimei în ședință judiciară închisă⁵¹⁹. În Republica Moldova atât poliția cât și ONG-urile colaborează și sunt interesate de sprijinirea și protejarea victimelor traficului de ființe umane, identificarea lor, investigarea cauzelor penale, precum și cooperarea internațională. Astfel, ofițerii de urmărire penală informează victimele despre dreptul lor de a beneficia de protecție și asistență gratuită (juridică, psihologică, medicală) atât din partea statului cât și a ONG-urilor de profil. Prin urmare, în cazul în care victima solicită asistența respectivă, ofițerul de urmărire penală informează specialiștii de profil despre necesitatea acordării asistenței victimelor traficului de ființe umane⁵²⁰. În caz de descoperire a victimelor, este necesar să ne pregătim minuțios în vederea audierii acestora. Din punct de vedere psihologic, suint necesare depuneri de eforturi pentru a prevedea posibilele variante de comportament din partea lor. Este necesar, de asemenea, de a explica persoanelor eliberare drepturile și obligațiile lor, o atenție aparte trebuie acordată garantării drepturilor de a nu fi făcute publice informațiile cu caracter de discreditare și informării lor în privința dreptului la protecție. Mai este necesar de a li se explica și posibilitatea eliberării de răspundere penală pentru anumite acțiuni infracționale, ca de exemplu, trecerea ilegală a frontierei de stat, practicarea prostituției, etc. Persoana care efectuează audierea trebuie să pună accent pe sprijinul necesar urmăririi penale în vederea identificării organizatorului și a făptuitorilor antrenați în comiterea faptelor de trafic de ființe umane.

4.3. Audierea martorilor în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane

Audierea reprezintă „procedeu probatoriu cel mai utilizat, prin intermediul căruia se acumulează date probatorii și se înlătură divergențele. Acest procedeu pe cât de des este utilizat

⁵¹⁷ Vandermeersch D. Droit continental vs. Droit anglo-américain: Quels enseignements pour le droit belge de la procédure pénale? In: *Revue de droit pénal et de criminologie*. 2001, nr. 6, p. 474.

⁵¹⁸ Botnari Gh., Bujor V., Bejan O., *op. cit.*, p. 126.

⁵¹⁹ Cojocaru C., Wiseman H. L., *op. cit.*, p. 69.

⁵²⁰ *Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties. Third evaluation round. Thematic focus: Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings*. GRETA(2018)26 [online] [accesat 12.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/greta-2018-26-en/16808f0990>.

pe atât de complicat este de realizat. Aceasta se datorează faptului că în timpul efectuării audierii are loc o rivalitate intelectuală (de interese) în căutarea adevărului”⁵²¹. Utilizarea probelor cu martori trebuie să fie supusă rigorilor unui proces echitabil. Obligația civică a persoanei de a participa la combaterea criminalității, prin depunerea declarațiilor, trebuie „să fie proporțională cu asigurarea unor raporturi care depășesc cadrul procesului penal, fiind mai valoroase prin natura lor decât informația pe care o deține martorul într-o cauză penală”⁵²².

Art. 90 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova definește noțiunea de „martor”, fixează că nici o persoană nu poate să față declarații contrar intereselor sale sau ale rudelor sale apropiate, specifică categoriile de persoane care nu pot fi citate și ascultate în calitate de martori. Or, în acord cu opiniile din doctrină, „anumite persoane pot fi chemate în fața organelor de drept pentru a fi audiate asupra faptelor pe care le-au perceput pe parcursul desfășurării activității profesionale. În cazul în care aceste persoane au obligația de a păstra secretul profesional, de stat sau de serviciu, este creat un conflict între acesta și obligația fundamentală a martorului de a spune tot ce știe despre faptele sau împrejurările de fapt pentru care a fost propus”⁵²³. În altă ordine de idei, cercetătorul *GH. MATEUȚ* afirmă că „excepțiile de la regula capacității juridice testimoniale privesc incompatibilitățile. Ele au fost create pentru a dispensa anumite persoane de a face declarații în calitate de martori datorită unei inaptitudini a acestora fundamentate pe o prezumție de parțialitate. În unele proceduri penale (*inclusiv cea a Republicii Moldova – n.n.*) nu este cunoscută incapacitatea testimonială generală și absolută, pentru orice proces, ci doar incompatibilitatea pentru anumite persoane de a avea calitatea de martori în anumite procese, din diferite motive. Deci, incapacitatea nu poate fi decât relativă și limitată, pentru un anumit proces. Totodată, necesitățile de reprimare au creat o serie de derogări, ceea ce relativează în plus domeniul acestei incapacități”⁵²⁴.

În opinia savantului *GR. THEODORU* „avem două categorii de persoane față de care nu operează îndatorirea de a fi martor; prima se referă la persoanele pentru care este interzisă ascultarea ca martor, iar a doua se referă la cele care pot refuza calitatea de martor. Este interzisă ascultarea ca martor a persoanelor obligate să păstreze secretul profesional, dacă ascultarea se referă la împrejurările de care au luat cunoștință în exercițiul profesiei. A doua excepție de la îndatorirea de a fi martor cuprinde persoanele care nu sunt obligate să depună ca martor, cei scutiți de această îndatorire. Totodată, în cazul în care aceste persoane au acceptat să devină martori, ele trebuie să declare adevărul, altfel săvârșesc infracțiunea de mărturie mincinoasă.

⁵²¹ Osoianu T. et al., *op. cit.*, p. 154.

⁵²² Dolea I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal. Conceptul promovării elementului privat.*, *op. cit.*, p. 375-376.

⁵²³ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, *op. cit.*, p. 385.

⁵²⁴ Mateuț Gh. *Tratat de procedură penală*, *op. cit.*, p. 142.

Pentru a se garanta exercițiul dreptului de a refuza calitatea de martor, organele de urmărire penală au obligația să atragă atenția lor despre dreptul de a nu face declarații”⁵²⁵. Dreptul persoanei de a refuza să dea declarații în fața organului de drept nu poate fi invocat pentru a justifica neprezentarea în fața organului de urmărire penală. Din această perspectivă, dreptul trebuie invocat personal în fața organului de drept, acesta având posibilitatea de a aprecia dacă legătura dintre persoană și acuzat se încadrează în textul legal⁵²⁶. Cazurile de incapacitate generează impedimente probatorii importante, limitând posibilitatea organului de drept de stabilire a adevărului în cauză. Or, „incapacitatea constituie o excepție la care atât legea, cât și organul de urmărire penală ar trebui să recurgă ca un ultim refugiu”⁵²⁷

În cazul imunității martorilor, este necesar să precizăm că „nu este vorba de persoane care nu pot avea calitatea de martor în nicio cauză penală, ci de persoane care, în anumite cauze concrete și în legătură cu anumite fapte sau împrejurări, nu pot fi chemate ca martor sau persoane care în anumite cauze nu pot fi audiate doar cu privire la anumite fapte sau împrejurări. Rezultă că incapacitatea unei persoane de a fi audiată ca martor într-o cauză penală poate fi totală sau parțială”⁵²⁸. Declarațiile martorului sunt relatările făcute în fața organelor judiciare de către persoane care au cunoștințe de natură să servească la aflarea adevărului într-un proces penal⁵²⁹. Plecând de la aprecierea că nu există cauză penală la a cărei soluționare să nu-și aducă contribuție esențială declarațiile martorilor, unii autori atribuie probei testimoniale în procesul penal „caracterul de probă firească, inevitabilă, de instrument necesar în cunoașterea împrejurărilor săvârșirii infracțiunilor”⁵³⁰.

Ascultarea martorului privită ca activitate tactică complexă, trebuie să fie realizată ținându-se cont de diverși factori: dispozițiile legale care reglementează activitatea martorilor, regulile de tactică criminalistică aplicabile la ascultarea martorilor și nu în ultimul rând, persoana martorului, precum și procesul formării declarațiilor în conștiința martorului⁵³¹, fiind necesar să ne conducem cu strictețe de prevederile art. 109, 110, 110¹ Cod de procedură penală al Republicii Moldova, în dependență de situația faptică caracteristică fiecărui caz în parte.

Cunoașterea persoanelor care urmează a fi ascultate ca martori se determină de organele de urmărire penală prin investigațiile făcute de acestea sau prin propunerile făcute de părți⁵³². Odată încuviințat, martorul poate fi audiat atât în favoarea, cât și defavoarea părții care l-a propus, întrucât martorul aparține cauzei și nu părții. Martorul va fi audiat cu respectarea tezei probatorii

⁵²⁵ Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal*, op. cit., p. 317-318.

⁵²⁶ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, op. cit., p. 388.

⁵²⁷ *Ibidem*, p. 382.

⁵²⁸ Neagu I., Damaschin M., op. cit., p. 457.

⁵²⁹ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Ed. Actami, 2001, p. 385-386.

⁵³⁰ Ciopraga A. *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal*. Iași : Junimea, 1979, p. 10.

⁵³¹ Miheș C. *Criminalistica. Ascultarea martorului*. București : Lumina Lex, 2008, p. 8.

⁵³² Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal*, op. cit., p. 319.

pentru care a fost propus. Nimic nu se opune ca, „dacă din relatarea liberă făcută de către martor rezultă că acesta are cunoștințe și asupra altor fapte care constituie obiect al probatoriului, organul de urmărire penală să pună în discuție și să încuviințeze audierea martorului și asupra acelor fapte”⁵³³.

Referindu-ne la proba testimonială pe dosarele de această categorie, atragem atenție la faptul că „o importanță probatorie deosebită în materia confirmării faptului de trafic de ființe umane o pot avea declarațiile rudelor și cunoscuților victimei”⁵³⁴. Acestea pot cunoaște, din cuvintele persoanei traficate, circumstanțe legate de aplicarea actelor de violență fizică sau psihică în procesul exploatării, a înșelăciunii, abuzului, a sechestrării de documente etc. Totodată, este posibil ca rudele, cunoscuții să fi păstrat anumite scrisori sau înscrisuri transmise de victime, cu rugămintea de a le ajuta să revină acasă, să le trimită bani pentru a-și achita datoriile. În acest caz, documentele vizate urmează a fi ridicate și anexate la materialele dosarului”.⁵³⁵ Problema mărturiei poate fi privită, în primul rând, ca o problemă psihologică și doar în al doilea rând ca o problemă care îi privește pe juriști. Și aste pentru că depoziția care servește soluționării procesului penal se formează, în mod evident, mai întâi în conștiința martorului. În cadrul cercetării, „pe parcursul audierilor se obține versiunea proprie martorului cu privire la faptele observate, versiune care este trecută prin filtrul psihic personal al acestuia, iar informația astfel obținută servește, alături de alte probe, soluționării cauzei”⁵³⁶.

Autorul *GH. SMIRNOV* declară că „în cauzele de trafic de ființe umane, în calitate de martori pot figura: 1) persoanele, care neavând cunoștință de cauză referitor la infracțiunea de trafic de ființe umane, au contribuit, contra plată sau în baza relațiilor personale, la comiterea infracțiunii la anumite etape ale ei. La acestea pot fi atribuite: angajații firmelor de turism, agenților de mode sau de angajare în câmpul muncii, a barurilor, cluburilor de noapte, saunelor, managerii, contabilii, chelnerii, barmanii, șoferii, paznicii etc.; 2) arendatorii încăperilor unde se efectua recrutarea, tănuirea, exploatarea victimelor traficului, fără a cunoaște caracterul infracțional al folosirii acestor încăperi; 3) persoanele care locuiesc sau lucrează în imediata apropiere cu încăperile unde avea loc recrutarea, tănuirea sau exploatarea victimelor; 4) reprezentanții companiilor antrenați în perfectarea vizelor sau a altor acte necesare pentru transportarea victimelor la locul exploatării care, de asemenea, nu erau la curent cu activitatea infracțională; 5) colaboratorii agenților de reclamă, lucrătorii mijloacelor de informare în masă, care realizau pregătirea și plasarea reclamei; 6) angajații din companiile ce prestează servicii de

⁵³³ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, op. cit.*, p. 377.

⁵³⁴ *Настольная книга следователя. Тактические приемы проведения осмотра места происшествия и допросов при расследовании преступлений различной категории.* Под ред. А. И. Дворкина. Москва : Экзамен, 2006, с. 349.

⁵³⁵ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 159-160; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 190.

⁵³⁶ Miheș C., *op. cit.*, p. 10-11.

transportare a pasagerilor, neavând atribuții la transportarea victimelor: însoțitoarele de bord, șoferii de autobuse, însoțitorii de vagon etc.; 7) lucrătorii cluburilor de noapte, a barurilor etc., unde traficanții identificau potențialele victime; 8) lucrătorii companiilor de angajare în câmpul muncii, a birjelor de muncă, unde se adresau traficanții fiind camuflați ca angajatori în vederea identificării potențialelor victime ale traficului de ființe umane; 9) martorii oculari din rândul lucrătorilor instituțiilor medicale unde se efectua identificarea potențialelor victime pentru prelevarea organelor sau a țesuturilor; 10) martorii oculari ai actelor de răpire a persoanelor; 11) persoanele în privința cărora privință au fost întreprinse încercări de recrutare sau răpire în scop de trafic de ființe umane; 12) cei care au cumpărat serviciile persoanelor exploatate; 13) lucrătorii medicali care au acordat asistență medicală victimelor traficului; 14) persoanele care au atribuție la comercializarea bunurilor produse în procesul de exploatare sau care au procurat asemenea bunuri; 15) rudele sau cunoscuții victimelor traficului de ființe umane care sunt la curent cu circumstanțele recrutării sau dispariției lor; 16) rudele sau cunoscuții victimelor care au întreprins, de sine stătător, măsuri în vederea eliberării și returnării persoanelor traficate; 17) lucrătorii organizațiilor neguvernamentale care au acordat asistență la eliberarea, adaptarea și reabilitarea victimelor; 18) martorii din rândul lucrătorilor instituțiilor medicale (policlinici, maternități, spitale, inclusiv de psihiatrie, aziluri) unde, prin camuflare în lucrători medicali, au încercat să pătrundă traficanții de ființe umane în vederea accesului la potențialele victime și la informațiile despre ele; 19) persoanele, martori-oculari, care, în virtutea funcțiilor de serviciu ce le exercitau, aveau anumite funcții de control, de supraveghere, de prevenire și contracarare a traficului de ființe umane: reprezentanții misiunilor diplomatice și consulare care au efectuat convorbiri cu traficanții de ființe umane și cu victimele; colaboratorii serviciilor de perfectare a actelor; reprezentanții organelor de frontieră, împuterniciți cu controlul bagajelor și a actelor personale; polițiștii antrenați în asigurarea ordinii publice; 20) ofițerii de investigații și persoanele antrenate în efectuarea măsurilor speciale de investigații; 21) alte persoane, care în anumite circumstanțe au perceput faptul infracțiunii sau anumite circumstanțe importante pentru investigarea traficului de ființe umane”⁵³⁷.

Studierea dosarului cauzei are ca scop principal stabilirea faptelor și împrejurărilor ce pot fi clarificate pe baza declarațiilor martorilor, precum și stabilirea cercului de persoane care cunosc, în parte sau în totalitate, aceste fapte, dintre care vor fi selecționați martorii. Analiza cauzei nu se rezumă însă numai la aspectele menționate. Aceasta presupune „o aprofundare a tuturor datelor, informațiilor existente în caz, a altor materiale cu caracter probator, inclusiv o

⁵³⁷ Смирнов Г. К., *op. cit.*, p. 183-186.

eventuală documentare, în vederea elucidării unor aspecte de ordin tehnic care ies din cadrul judiciar, dar care pot servi indirect elucidării unor împrejurări ale cauzei”⁵³⁸.

Audierea minuțioasă a cunoscuților care au sesizat organele de drept sau nemijlocit a victimelor face posibilă obținerea inițială a informațiilor probatorii inițiale referitor la faptul răpirii, recrutării, transportării, vânzării-cumpărării sau al exploatării. Totodată, este necesar să fie luat în calcul faptul că de frecvente ori, anume rudele apropiate determină victima să plece peste hotare pentru a câștiga surse de existență⁵³⁹. Acest rol al rudelor apropiate își lasă amprenta asupra sincerității lor în procesul audierii și, mai mult decât atât, poate contribui la tăinuirea anumitor informații sau la prezentarea declarațiilor cu bună-știință false⁵⁴⁰. Uneori, rudele apropiate și cunoscuții pot deveni un factor substanțial pe segmentul împotrivirii urmăririi penale. Or, „participarea lor la proces în calitate de reprezentanți ai victimelor minore în anumite cazuri poate fi recunoscută ca nerațională”⁵⁴¹. De asemenea, „în aprecierea sincerității martorului este necesar să se verifice moralitatea acestuia – dacă poate fi corupt –, capacitatea intelectuală – dacă poate fi influențat –, poziția pe care o are în proces – legătura de rudenie, prietenie, dușmănie cu una dintre părți, interesul pe care îl poate avea în soluționarea cauzei într-un anumit fel, cum ar fi avantaje din condamnarea sau achitarea învinuitului. Dacă o declarație de martor este izolată, prin conținutul său, de celelalte probe, trebuie să se facă verificări pentru a fi explicată această disonanță față de ansamblul probelor, administrându-se noi probe ori făcându-se verificări care îl pot demasca pe martorul de rea-credință”⁵⁴².

Astfel, stabilirea persoanelor care pot fi audiate în calitate de martori de către organul de urmărire penală se va face pe baza anumitor criterii. În opinia unor autori, „în primul rând, sunt identificate persoanele care au avut posibilitatea să perceapă direct faptele și împrejurările cauzei, dar și acelea care cunosc sau dețin indirect date referitoare la fapte, din surse sigure, cât mai aproape de adevăr. Din rândul acestora vor fi selecționate persoanele care, potrivit legii, pot depune mărturie. În ipoteza în care există un număr mare de persoane deținătoare de informații, este posibilă o selectare a martorilor pe baza calității datelor pe care le dețin, a personalității lor, a obiectivității și poziției față de cauza cercetată. Sunt evitate, astfel, datele inutile, colaterale, lipsite de semnificație ori care pot deruta ancheta”⁵⁴³.

Sintetizând cele expuse supra, subliniem și „legătura indisolubilă care există între momentul inițial și cel final al ascultării martorului. Așadar, procesul inițial, de formare a mărturiei în conștiința martorului, nu este înțeles pe deplin de către persoana care face ascultarea,

⁵³⁸ Stancu Em., Manea T., *op. cit.*, p. 191.

⁵³⁹ Мизулина Е. Б., *op. cit.*, p. 101.

⁵⁴⁰ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 149.

⁵⁴¹ Михайлова Е. А., *op. cit.*, p. 25.

⁵⁴² Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal.*, *op. cit.*, p. 322.

⁵⁴³ Aionîtoaie C. et al. *Tratat de tactică criminalistică*. Craiova : Carpați, 1992, p. 131.

sub aspectul cauzalităților și influențelor pe care acesta le suferă, atunci fazele ulterioare și, cu atât mai mult, evaluarea mărturiei vor fi viciate de această împrejurare. Organul judiciar nu va ști, de multe ori, cum să asculte, ce întrebări să pună ori cum să le formuleze și nici nu va ști care este cauza inadvertențelor din declarațiile martorului sau cauza contradicțiilor dintre elementele evidențiate de declarația martorului și cele conținute de celelalte probe administrate în cauză”⁵⁴⁴.

Clarificarea naturii relațiilor martorilor cu persoanele implicate în săvârșirea infracțiunii trebuie să se facă reieșind din faptul că sentimentele de genul prietenie, dușmănie față de făptuitori sau existența altor interese conduc la alterarea declarațiilor și chiar la mărturie mincinoasă. Acest aspect trebuie luat în vedere la selectarea martorilor⁵⁴⁵. Credibilitatea martorului „nu constituie, în principiu, obiect al probatoriului în procesul penal, nefiind necesare date sau informații legate de persoana acestuia dincolo de cele prevăzute de norma procesual-penală. Noțiunea de credibilitate nu trebuie confundată cu cea de fiabilitate a mijlocului de probă. Astfel, un martor credibil poate realiza o relatare confuză, care nu prezintă nici un indiciu de fiabilitate, la fel cum și un martor lipsit de credibilitate poate relata în mod corect și conform cu adevărul. Putem spune că fiabilitatea mijlocului de probă este determinată numai în mod secundar de credibilitatea martorului ca persoană și în principal de criteriile obiective pe care organul de drept le poate identifica în legătură cu relatarea făcută de martor (distanța de la locul faptei, amplasarea martorului față de faptul ce se dorește a fi probat, condițiile de vizibilitate, calitatea percepției etc.)”⁵⁴⁶. Reținem și faptul că, proba cu martori reprezintă una din cele mai eficiente mijloace și pârgii de stabilire a circumstanțelor cauzei și de identificare a făptuitorilor, în special, în cazurile privind traficul de ființe umane, din care considerent sunt inadmisibile orice abateri, cât de mici nu ar fi, în materia reglementărilor procesual penale în raport cu acest procedeu probatoriu.

4.4. Audierea bănuیتului, învinuitului în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane

În procesul penal al Republicii Moldova (art. 63, alin. (1) Cod de procedură penală al Republicii Moldova), bănuیت este considerată persoana fizică față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune până la punerea ei sub învinuire. Persoana poate fi recunoscută în calitate de bănuیت prin unul din următoarele acte procedurale: a) procesul-verbal de reținere; b) ordonanța sau încheierea de aplicare a unei măsuri preventive neprivative de libertate; c) ordonanța de recunoaștere a persoanei în calitate de bănuیت.

Evident, apariția unei persoane cu statut de bănuیت impune organul de urmărire penală să purceadă la audierea lui, pentru a clarifica anumite împrejurări sau circumstanțe, prin obținerea

⁵⁴⁴ Miheș C., *op. cit.*, p. 15.

⁵⁴⁵ Stancu Em., Manea T., *op. cit.*, p. 192.

⁵⁴⁶ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, op. cit.*, p. 384.

de declarații în vederea cercetării și soluționării corecte a cauzei penale. În conformitate cu prevederile art. 103, alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, declarațiile bănuیتului, învinuitului sunt informațiile orale sau scrise, depuse de aceștia la audiere în conformitate cu prevederile legii procesual-penale, referitor la circumstanțele care au servit temei pentru a-i recunoaște în această calitate, precum și alte împrejurări ale cauzei pe care le cunosc. Or, „declarațiile bănuیتului, învinuitului sunt mijloace de probă prin care se constată elementele de fapt ce pot servi la aflarea adevărului în procesul penal. Dat faptul că bănuitul, învinuitul este persoana care cunoaște cel mai bine împrejurările în care a fost săvârșită infracțiunea, declarațiile lor au o mare însemnătate în soluționarea justă și temeinică a cauzei. Chiar dacă uneori declarațiile acestora nu sunt sincere, totuși importanța lor nu poate fi diminuată, deoarece prin intermediul acestora organul judiciar poate lua cunoștință de atitudinea bănuیتului, învinuitului față de fapta pe care a săvârșit-o, lucru care poate servi la individualizarea pedepsei”⁵⁴⁷.

Audierea bănuیتului este reglementată de art. 104 Cod de procedură penală al Republicii Moldova. În opinia autorului S. Doraș, „ascultarea bănuیتului reprezintă activitatea procedurală prin care persoana suspectată ca fiind autorul unei infracțiuni este chemată să facă declarații sau să dea explicații în fața organului de urmărire penală. Referirea directă a acestuia la împrejurările și modalitățile prin care s-a comis infracțiunea, pot avea un rol decisiv la soluționarea cauzei. Atunci când obiectul ascultării îl constituie propria activitate infracțională, motivul și retrăirile suportate în legătură cu aceasta, declarațiile bănuیتului sunt unica sursă de informație probatorie directă, fiind de neînlocuit. Or, ascultarea bănuیتului reprezintă, întâi de toate, un mijloc important de obținere a probelor indispensabile soluționării unei cauze penale, neglijarea căruia nu este decât în detrimentul cercetării în mod obiectiv și sub toate aspectele a infracțiunii săvârșite”⁵⁴⁸. Audierea bănuیتului „reprezintă mijlocul de determinare a poziției făptuitorului în procesul cercetării infracțiunii. În procesul audierii bănuیتului, nu este exclus să apară posibilitatea de a-l determina să ofere declarații verifice. În unele cazuri, audierea bănuیتului poate fi utilizată în vederea debrierii și creării unei stări de conflict pe interiorul grupului criminal. De asemenea, este necesar să ținem cont de faptul că rezultatele audierii bănuیتului reprezintă un temei probator inițial pentru determinarea poziției apărării în procesul penal”⁵⁴⁹.

Efectuarea audierilor în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, mai ales în caz de prezență a mai multor victime sau bănuiți, este rațional să fie efectuată de mai mulți ofițeri de urmărire penală care acționează în cadrul unui singur grup. Organizarea și efectuarea

⁵⁴⁷ Theodoru Gr., Moldovan L., *op. cit.*, p. 130; Pinteș A. *et al.*, *op. cit.*, p. 193.

⁵⁴⁸ Doraș S., *op. cit.*, p. 386.

⁵⁴⁹ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 178.

audierii de către diferiți colaboratori ai organului de urmărire penală își are motivația în aceea că investigarea traficului de ființe umane nu este în puterea unui singur ofițer de urmărire penală, acesta fiind un lucru voluminos și migălos, care cuprinde un număr mare de participanți la proces (victime, martori, bănuți etc.). Două subgrupe care acționează concomitent și în strânsă legătură permit de a folosi operativ fiecare probă pusă la dispoziție de victime în procesul audierii bănuților. Din acest considerent, crearea chiar de la început a unui grup de ofițeri de urmărire penală, cu divizarea strictă a funcțiilor între ei, reprezintă cheia de succes a urmăririi penale⁵⁵⁰. *M. GHEORGHITĂ* susține că „bănuții (*inclusiv și în cauzele legate de traficul de ființe umane – n.n.*) se străduie să se eschiveze de la răspundere sau să conteze pe suportarea unei răspunderi mai mici, și de aceea, chiar dacă sunt reținuți în momentul săvârșirii infracțiunii sau imediat după aceasta, majoritatea dintre ei fie că ascund practic unele circumstanțe ale infracțiunii săvârșite, fie că minimalizează rolul lor în pregătirea și realizarea actului ilicit”⁵⁵¹. Prin audierea traficantilor de persoane, ofițerii de urmărire penală „urmăresc realizarea următoarelor obiective: obținerea unor probe utile pentru procesul de investigare a traficului de persoane; eliminarea din cercul de suspecti a persoanelor nevinovate; identificarea și arestarea și a altor traficanți de persoane, implicați în cazul investigat; trimiterea în judecată a traficantilor de persoane”⁵⁵². În procesul audierii bănuțului este necesar, de asemenea, să stabilim contactul psihologic cu persoana audiată. Dacă la momentul audierii ofițerul de urmărire penală nu deține baza probatorie suficientă care l-ar demasca pe făptuitor în comiterea infracțiunii, apoi derularea audierii se fundamentează pe scheme de demascare a bănuțului în baza probelor existente și pe posibilitatea reținerii acestuia. În situația vizată „este necesar să dăm de înțeles bănuțului că indiferent de decizia lui de a face declarații, de a renunța la declarații, de a se împotrivi urmăririi penale, oricum, concluzia privind prezența componentei de infracțiune în acțiunile lui este deja materializată iar răspunderea penală este inevitabilă. Totodată, este rațional să ne folosim de asemenea procedee tactice precum „admiterea legendei” celui audiat, „prevenirea declarațiilor false”, „accelerarea ritmului de audiere”, aplicarea prezentării selective a probelor care demască bănuțul”⁵⁵³. În acest context, punem accent pe faptul că „pentru ca procedeul de audiere a traficantilor de persoane să-și atingă obiectivele urmărite, organele de drept realizează o activitate de pregătire a audierii traficantilor de persoane, și ea se desfășoară pe parcursul următoarelor etape: studierea materialelor și a datelor existente în cauza investigată, care se referă la modul și împrejurările în care s-au săvârșit faptele, la probele existente în acel moment

⁵⁵⁰ Гаврилов Б. Я. и др. *Профилактика и противодействие торговле людьми : Особенности деятельности органов внутренних дел* : Учебное пособие. Ростов-на-Дону : ООО Терра, 2005, с. 62.

⁵⁵¹ Gheorghită M., *op. cit.*, p. 80-81.

⁵⁵² Territo L., Glover N., *op. cit.*, p. 251.

⁵⁵³ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 190-191.

la dosar, la persoana vătămată, la martori etc.; cunoașterea personalității traficantilor de persoane; organizarea și planificarea audierii traficantilor de persoane”⁵⁵⁴. Dacă cel audiat colaborează cu ofițerul de urmărire penală, apoi, cu luarea în calcul a faptului că traficanții de ființe umane sunt, de obicei, membri ai grupărilor criminale organizate, este necesar să ne focusăm atenția la identificarea și stabilirea tuturor membrilor care au participat la comiterea infracțiunii în diferite faze ale ei. În acest scop, este necesar să clarificăm toate circumstanțele, începând cu procedura de perfectare a actelor (cine le-a perfectat, erau false sau originale, cine le-a pus la dispoziție etc.) până la momentul trecerii peste frontiera vamală și a sosirii la locul exploatarei⁵⁵⁵.

Bănuții trebuie audiați după o pregătire minuțioasă, reieșind din datele despre caracterul și gradul de implicare a fiecăruia în epizodele activității infracționale incriminate. De asemenea, urmează să ținem cont de declarațiile victimelor și martorilor acuzării, să luăm în calcul starea psihologică a celui audiat. În acest sens, se justifică și se recomandă stimularea conflictului între membrii grupării criminale pentru conturarea obiectivelor contradictorii și a tendințelor de a plasa vinovăția asupra coparticipanților. Literatura de specialitate „recomandă, în primul rând, audierea următoarelor persoane: 1) care în cadrul grupării criminale au îndeplinit obligațiuni ordinare, tehnice; 2) care au recrutat persoane sau au activat în calitate de curieri, transportatori; 3) prin care au fost închiriate spații locative și încăperi; 4) care în cadrul grupării criminale îndeplineau funcții de dispeceri, paznici, șoferi.

Audierea acestor persoane trebuie organizată în baza stabilirii conținutului instrucțiilor adresate celui audiat de către liderul grupării criminale. În procesul audierii este necesar să încercăm a stabili gradul de încunoștințare a caracterului infracțional al activității efectuate de cel audiat, creând succesiv premise pentru colaborarea bănuțului cu ofițerul de urmărire penală și ofițerii de investigații. La audierea bănuților trebuie utilizate doar fragmente selectate minuțios din declarațiile victimelor, martorilor sau a altor bănuți, deoarece, astfel, bănuțul își formează convingerea că circumstanțele referitoare la activitatea lui infracțională sunt stabilite cu certitudine și clarificate până la cele mai mici detalii”⁵⁵⁶.

Doctrina ne mai recomandă să luăm în calcul câteva aspecte până a începe ascultarea propriu-zisă, și anume: „a) particularitățile fiecărui caz aparte; b) personalitatea celui audiat; c) realizarea controlului psihologic în cadrul unei atmosfere favorabile ascultării; d) adoptarea de către organul judiciar a unei atitudini demne în raport cu autoritatea pe care o reprezintă; e)

⁵⁵⁴ Moise A. C., Stancu Em., *op. cit.*, p. 328-329.

⁵⁵⁵ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 190-191.

⁵⁵⁶ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 161; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 191-192.

realizarea audierii într-o atmosferă de seriozitate și calm, lipsită de aroganță, de duritate, și de expresii necivilizate etc.; f) evitarea unui comportament ironic, infatuat, jignitor, fanfaronard etc.

Numai o asemenea atmosferă și comportament din partea organelor judiciare poate fi prielnică obținerii de declarații sincere și complete⁵⁵⁷. Audierea propriu-zisă a traficantilor de persoane se desfășoară pe parcursul a trei etape principale (verificarea identității traficantilor de persoane, relatarea liberă a traficantilor de persoane cu privire la fapta prevăzută de legea penală ce le-a fost comunicată și adresarea de întrebări), urmate de consemnarea declarațiilor. În cadrul audierii propriu-zise a traficantilor de persoane se vor aplica direct regulile tactice criminalistice de audiere, ținând cont de particularitățile fiecărui caz de trafic de persoane și de personalitatea fiecărui traficant de persoane audiat⁵⁵⁸.

Acceptăm poziția lui *FAHRUTDINOV R. Z.* care menționează că „dacă bănuiții își recunosc vinovăția în comiterea infracțiunii, atunci, în cadrul primei audieri este necesar să stabilim: 1) unde, când, cu cine, în care circumstanțe a fost atins acordul în privința vânzării persoanei și a exploatării ei; 2) care au fost condițiile deplasării peste hotare, cine a achitat cazarea în țara de destinație și dacă au fost primite sumele de bani pentru „furnizarea de carne vie” ; 3) cine, cum și când a stabilit contactul cu cumpărătorii, cu partenerii de peste hotare și prin ce modalitate s-a efectuat achitarea pentru „marfă”; 4) unde, când, cine și prin ce modalități recruta viitoarele victime și ce argumente de angajare la muncă erau invocate în procesul recrutării; 5) cine a fondat biroul de angajare la muncă și cine a perfectat documentele pentru inducerea victimelor în eroare; 6) care au fost modalitățile de transportate a „mărfii vii” peste hotare (cine a perfectat actele, acestea erau veridice sau falsificate, cine le-a falsificat, în ce condiții, timpul, locul și model trecerii peste frontieră, dacă trecerea a fost legală sau nu, cine i-a ajutat, în ce condiții); 7) cum a avut loc angajarea la muncă peste hotare (cine, unde și când i-a întâlnit, unde și în ce condiții activau victimele, ce li se comunica acestora în privința antrenării în continuare în „muncă” ; 8) cine intra în componența grupării criminale și cum erau repartizate rolurile între membrii ei”⁵⁵⁹.

După *GR. THEODORU*, „declarațiile învinutului nu au poziție de „*regină a probelor*”. Simpla recunoaștere nu este suficientă pentru condamnare, organele de drept fiind obligate să strângă probele care confirmă această recunoaștere”⁵⁶⁰. Or, în virtutea statutului său și a perspectivei răspunderii penale pentru cele comise, infractorul este cel mai puțin conștient în stabilirea adevărului, și deci, de frecvente ori este ferm predispus spre falsificarea anumitor circumstanțe ale cauzei și denaturarea informațiilor autentice. Anume acest fapt determină

⁵⁵⁷ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Ed. Universul Juridic, 2015, p. 476-478.

⁵⁵⁸ Moise A. C., Stancu Em., *op. cit.*, p. 329.

⁵⁵⁹ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 161-162; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 192-193.

⁵⁶⁰ Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal.*, *op. cit.*, p. 310.

specificul influenței ofițerului de urmărire penală în privința învinutului în procesul audierii acestuia⁵⁶¹

În altă ordine de idei, putem constata că, în marea lor parte, aceleași particularități (ca și în cazul bănuțului) sunt caracteristice și pentru audierea persoanelor deja puse sub învinuire pentru comiterea infracțiunilor de trafic de ființe umane. Totodată, în cazul acestora urmează să ținem cont de prevederile art., art. 65, 66, 280-284 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

4.5. Examinarea corporală, prezentarea spre recunoaștere, confruntarea, reconstituirea, verificarea declarațiilor la locul faptei și experimentul

Victimele traficului de ființe umane urmează a fi supuse, în mod obligatoriu examinării corporale. Aceasta poate avea loc după adresarea lor cu plângere privind infracțiunea comisă, fie după descoperirea lor în urma raidurilor, a operațiunilor speciale privind reținerea comercianților cu „marfă vie”, a persoanelor care le adăpostesc sau care exploatează victimele prin muncă în condiții de sclavie.

Examinarea corporală constituie o modalitate a cercetării, având ca obiect corpul omenesc. Efectuarea acesteia este reglementată de art. 119 Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Obiect de cercetare poate fi corpul învinutului, bănuțului, inculpatului, sau al părții vătămate. Persoanele menționate și apărătorul pot înainta o cerere privind efectuarea examinării. La examinarea corporală se emite o ordonanță a organului de urmărire penală, aceasta fiind autorizată de către judecătorul de instrucție. În cazul unui delict flagrant, examinarea poate fi efectuată fără autorizația judecătorului de instrucție, care este înștiințat în termen de 24 de ore⁵⁶².

În literatura de specialitate este întâlnită opinia conform căreia că „în calitate de obiect al examinării corporale urmează a fi recunoscute, pe lângă corpul uman, și hainele persoanei și că rezultatele examinării lor trebuie reflectate într-un singur proces-verbal. Acest punct de vedere este argumentat prin faptul că pe haine se localizează, de frecvente ori, anumite semne în baza cărora putem judeca despre sexul, vârsta și alte date anatomice și fiziologice ale persoanei. Hainele, de asemenea, pot fi purtătoare de informații privind particularitățile fizice, antropologice și etnografice ale făptuitorului, iar în unele cauzi ne pot oferi și date referitoare la ocupația sau profesia acestuia”⁵⁶³. Examinarea complexă a corpului și hainelor persoanei capătă o importanță deosebită în cazul cercetării infracțiunilor în procesul comiterii cărora victimei i-au

⁵⁶¹ Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов, *op. cit.*, p. 82.

⁵⁶² Dolea I. *Codul de procedură penală (comentariu aplicativ)* : Textul cu modificările legislative operate până la 1 septembrie 2016. Chișinău : Cartea Juridică, 2016, p. 315.

⁵⁶³ Горбин Ю. Г. *Теория и практика освидетельствования*. Москва ; Санкт-Петербург : Питер, 2004, с. 32.

fost cauzate diverse leziuni corporale⁵⁶⁴. Examinarea corporală este una dintre acțiunile de urmărire penală inițiale și de neamânat. Orice fel de amânare, târăgănare la desfășurarea ei, „duce la pierderea și schimbarea semnificativă a urmelor infracțiunii ce există pe corpul persoanei respective. Totuși, amânarea desfășurării nu exclude faptul de pregătire amănunțită către aceasta, presupunând: a) analiza datelor faptice, care sunt necesare pentru luarea deciziei de dispunere a efectuării examinării corporale; b) alegerea timpului, locului și a particularităților acestor acțiuni; c) pregătirea mijloacelor tehnice pentru depistarea și ridicarea urmelor”⁵⁶⁵.

În opinia lui A. COLESOV, „rezultatele aexaminării corporale permit fixarea stării victimei, ceea ce este necesar pentru a demonstra exploatarea și constrângerea de a munci. Din considerentul că această constrângere reprezintă rezultatul batjocurilor, loviturilor, torturării și ale altor forme de violență, rezultatele examinării corporale reprezintă o probă evidentă și convingătoare a activității infracționale a făptuitorilor. Astfel, în procesul examinării corporale este necesar să atragem o atenție deosebită la prezența zdreliturilor, echimozelor, cicatricelor și a altor leziuni corporale iremediabile pe corpul victimei, stabilind gradul de gravitate al acestora. O atenție aparte trebuie acordată descoperirii și documentării urmelor de imobilizare la nivelul încheieturii mâinilor, a gleznelor, precum și a urmelor de folosire a peliculei lipicioase (adezive) pe față, gât pentru a preveni strigătele victimei. Acolo unde victima s-a cerut de sine stătător pentru asistență medicală, apoi este necesar să stabilim: 1) când și cărei instituții medicale s-a adresat; 2) dacă această adresare a fost perfectată documentar; 3) cu cine dintre lucrătorii instituției medicale a comunicat cu victima; 4) ce tratament i s-a recomandat.

Aceste circumstanțe trebuie verificate, în continuare, în mod obligatoriu prin studierea actelor medicale corespunzătoare (fișele de înregistrare, certificate, adeverințe medicale, istorii de boală etc.) în cadrul instituțiilor medical-curative. Ulterior, personalul medical și cel de deservire, care au comunicat cu victima, urmează a fi audiați în mod obligatoriu. În calcul e și faptul că în lipsa înscrisurilor medicale privind adresarea victimei pentru asistență medicală, declarațiile lucrătorilor medicali pot fi unicul mijloc de probă referitor la starea psihică și fizică a ei la momentul apelării la ajutor”⁵⁶⁶.

Cunoscut în domeniu că datele faptice pot fi obținute în urma desfășurării unui șir de acțiuni de urmărire penală (cercetări la fața locului etc.) și a măsurilor speciale de investigații. În așa mod, la cercetarea la fața locului pot fi identificate urme, particularitățile formării lor fiind depistate în cadrul examinării corporale. Depistarea la locul faptei a diferitelor urme, ce conțin particularități anatomice, funcționale, biologice, microparticule servesc ca temei pentru

⁵⁶⁴ *Ibidem*, p. 34.

⁵⁶⁵ Gheorghiuță M. *Tratat de criminalistică*, op. cit., p. 503.

⁵⁶⁶ Колесов А. И., op. cit., p. 171.

efectuarea examinării corporale⁵⁶⁷. Examinarea corporală a victimei depistate, de exemplu, în procesul cercetării locului faptei sau a percheziției, urmează a fi efectuată de îndată. Această acțiune de urmărire penală trebuie efectuată cu luarea în calcul și cu cunoștință de cauză a întregului spectru de urme care poate fi descoperit. La aceste urme se atribuie: „a) urme de epuizare, extenuare fizică și psihică a persoanei răpite, recrutate, transportate, transferate sau adăpostite în scop de exploatare; b) urme ale violenței, leziunilor, vătămarilor corporale, la care persoana răpită, recrutată, transportată, transferată sau adăpostită în scop de exploatare a fost supusă; c) urme ale injectiilor, ca urmare a administrării substanțelor narcotice sau psihotropice pentru a învinge voința victimei; d) urme ale folosirii persoanei răpite sau recrutate la munci fizice”.

Pentru punerea sub învinuire este extrem de important ca declarațiile părții vătămate să corespundă caracterului urmelor de pe corpul său, iar concluziile expertizei medico-legale să explice proveniența urmelor cu pricina, stabilite în procesul examinării corporale⁵⁶⁸. Acest fapt va permite să demonstrăm legătura dintre: „a) mijloacele de constrângere aplicate în privința victimei, descoperite în procesul cercetării și percheziționării încăperii, declarațiile ei și, respectiv, urmele de pe corpul și hainele acesteia; b) mijloacele de muncă și exploatare, urmele de pe corpul sau hainele victimei și declarațiile ei în privința caracterului și conținutul anumitor activități prestate”⁵⁶⁹.

La examinarea corporală se vor avea în vedere prevederile art. 119, alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova în sensul neadmiterii acțiunii de examinare corporală atunci când este necesară dispunerea și efectuarea unei expertize medico-legale. Expertiza este solicitată pentru evaluarea acelor fapte care aduc atingere integrității corporale sau sănătății persoanei (lovirea sau alte violențe, vătămarea corporală). Legea diferențiază gravitatea infracțiunilor din această categorie pe baza unui criteriu medico-legal (durata îngrijirilor medicale), fapt ce trage după sine o responsabilitate deosebită. De aceea, în rezolvarea problemelor medico-legale trebuie respectate cu strictețe regulile metodologice, și anume: 1) descrierea corectă și amănunțită a leziunilor; 2) efectuarea tuturor investigațiilor complementare indicate la caz; 3) urmărirea bolnavului în timp pentru evaluarea dinamică a leziunilor în evoluția lor și pentru prevenirea complicațiilor⁵⁷⁰. Faptul permite ca, în baza rezultatelor cercetării, să identificăm anumite legături probatorii între: „a) mijloacele de constrângere a victimei, depistate în procesul cercetării la fața locului sau a percheziției și urmele de pe corpul sau hainele ei; b)

⁵⁶⁷ Gheorghiuță M. *Tratat de criminalistică, op. cit.*, p. 503.

⁵⁶⁸ Смирнов В. К., Варчук Т. В., Дубовая Т. А., *op. cit.*, p. 143.

⁵⁶⁹ *Ibidem*, p. 835; Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 147; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 171-172.

⁵⁷⁰ Groza I. L., Astărăstoie V. *Introducere în medicina legală pentru juriști*. București : Ed. C. H. BECK, 2007, p. 185.

depozițiile victimei și urmele infracțiunii descoperite la fața locului sau în cadrul percheziției; c) mijloacele de muncă descoperite, urmele de pe corpul sau hainele victimei și declarațiile ei referitoare la caracterul și conținutul muncilor pe care a fost constrânsă să le presteze”.

În caz de depistare a urmelor de injecții pe corpul victimei, este rațional de a purcede, prin ordonanță, la colectarea mostrelor de sânge pentru dispunerea ulterioară a expertizei în vederea depistării în sângele persoanei examinate a urmelor de substanțe narcotice sau psihotrope. Obligatorietatea obținerii mostrelor de sânge pentru cercetare poate fi, de asemenea, legată de necesitatea stabilirii, în procesul examinării corporale, a semnelor de infecție cu boli venerice. Această circumstanță dictează necesitatea luării măsurilor de precauție de către ofițerul de urmărire penală, de lucrătorul medical, care participă la actul de examinare corporală și de colectare a mostrelor pentru cercetare. Necesitatea examinării corporale a victimei este legată, de asemenea, și de faptul că rezultatele ei în complex cu rezultatele expertizelor judiciare, pot servi în calitate de temeiuri pentru calificarea suplimentară a acțiunilor făptuitorilor în baza altor norme ale legii penale (ca de exemplu, viol, privațiune ilegală de libertate, vătămări corporale, transmiterea unei boli venerice, contaminarea cu maladia SIDA)⁵⁷¹. Examinarea corporală a părților vătămate trebuie efectuată cu aplicarea înregistrării video sau a fotografiei judiciare. O condiție obligatorie, în acest sens, o reprezintă fotografierea în detaliu și înregistrarea video a urmelor descoperite pe hainele și corpul persoanei vătămate⁵⁷². Obiecte ale acestor înregistrări pot fi urmele infracțiunii, semnele respective depistate, cu excepția zonelor intime ale corpului uman⁵⁷³.

În caz de reținere a persoanelor implicate în traficul de ființe umane, ele urmează a fi **prezentate spre recunoaștere victimelor și martorilor**. Fiind un procedeu probatoriu independent, reglementat în art. 116-117 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, prezentarea spre recunoaștere „reprezintă un mijloc eficient de verificare atât a probelor acumulate, cât și de dobândire a noilor probe, care anterior nu au figurat în dosar”⁵⁷⁴. Prezentarea spre recunoaștere în calitatea sa de procedeu probatoriu reprezintă o varietate procesuală a identificării obiectului în baza imaginii mentale⁵⁷⁵. Nu are sens a prezenta spre recunoaștere persoane (bănuți, învinuiți) care sunt cunoscute victimelor și martorilor doar pe nume sau care sunt cunoscute cu certitudine (de exemplu, rude). Dacă informațiile despre bănuți, învinuiți nu

⁵⁷¹ Синицын Л. Ф., *op. cit.*, c. 204; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 172-173.

⁵⁷² *Криминалистика* : Полный курс. Под ред. А. Г. Филиппова, *op. cit.*, p. 835; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 172-173.

⁵⁷³ Gheorghiuță M. *Tratat de criminalistică*, *op. cit.*, p. 505.

⁵⁷⁴ Osoianu T. *et al.*, *op. cit.*, p. 260.

⁵⁷⁵ Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов, *op. cit.*, p. 166.

sunt depline sau certe, suficient de clare sau sunt posibil eronate, apoi prezentarea spre recunoaștere oricum, urmează a fi efectuată⁵⁷⁶.

Ca urmare a prezentării spre recunoaștere a diferitor subiecți, apare posibilitatea precizării locului fiecăruia dintre figuranți în cadrul mecanismului activității infracționale, a stabilirii acelor victime care s-au „orientat” în anumite situații complicate, transformându-se ulterior în complici de relații și fapte ale bănuțului, învinutului. În astfel de situații, după finalizarea prezentării spre recunoaștere trebuie efectuată de imediat confruntarea între cel care a recunoscut și persoana recunoscută. Prezentarea spre recunoaștere pe această categorie de dosare mai are următoarele două particularități tactice: „a) din punct de vedere al securității martorilor și victimelor, această acțiune de urmărire penală trebuie efectuată în condiții ce exclud contactul vizual între cel ce recunoaște și persoana care urmează a fi recunoscută; b) este posibil ca unele persoane este posibil să nu fi avut contacte vizuale cu figuranții cauzei penale și din considerente este rezonabil a se efectua prezentarea spre recunoaștere după voce. Această formă a prezentării spre recunoaștere necesită nu doar o audiere inițială minuțioasă a celui ce urmează să recunoască, dar, posibil, și efectuarea unui experiment în sensul verificării capacităților lui de a identifica vocile diferitor persoane”⁵⁷⁷.

În procesul prezentării spre recunoaștere în calitate de persoană care recunoaște poate participa nu doar victima, dar și cineva din categoria făptuitorilor auxiliari al grupului criminal. Aici coincid fără nici o abatere părerile lui Baev, Soloviov și Colesov⁵⁷⁸. Încă o particularitate a acestei acțiuni de urmărire penală se referă la faptul că „unele categorii de făptuitori, cum ar fi, de exemplu, dispecerul, puteau și să nu aibă contacte vizuale cu figuranții de bază, comunicând doar numai la telefon. În virtutea acestui fapt, se poate recurge, de asemenea, la recunoașterea persoanei după voce. Mai atragem încă odată atenție la faptul că această varietate a prezentării spre recunoaștere necesită nu numai o audiere premergătoare detaliată, minuțioasă a persoanei ce urmează să recunoască, dar și efectuarea unui experiment în vederea verificării capacităților persoanei vizate de a percepe la auz și a delimita în cadrul contactului auditiv nemijlocit la telefon sau în baza materialelor înregistrărilor audio, vocile diferitor persoane”⁵⁷⁹.

Prin *verificarea declarațiilor la locul infracțiunii* se înțelege un procedeu probatoriu individual care constă în indicarea căii spre locul săvârșirii infracțiunii, descrierea de către persoană la locul săvârșirii infracțiunii a circumstanțelor și obiectelor despre care anterior a făcut declarații sau poate face acum declarații. Acest procedeu probatoriu „reprezintă o acțiune de

⁵⁷⁶ Баев О. Я., Солодов Д. А. *Производство следственных действий : криминалистический анализ УПК РФ, практика, рекомендации : криминалистический анализ УПК России, практика, рекомендации профессионалов* : практическое пособие. Москва : Эксмо, 2010, с. 236; Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 162-163.

⁵⁷⁷ Ibidem, p. 163-164.

⁵⁷⁸ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 201-202.

⁵⁷⁹ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 163-164; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 202-203.

urmărire penală independentă. Criteriul principal care oferă posibilitatea de atribuire a verificării declarațiilor la locul infracțiunii, la acțiuni independente este faptul descoperirii și reflectării de către aceasta a datelor care nu pot fi obținute pe altă cale”⁵⁸⁰. Sediul acesrtui procedeu probatoriu se regăsește în conținutul art. 114 Cod de procedură penală al Republicii Moldova.

Verificarea declarațiilor la locul faptei urmărește scopul precizării și fixării la locul unde s-a produs infracțiunea a declarațiilor obținute anterior de la bănuît, învinuit. Particularitatea acestei acțiuni de urmărire penală pe categoria vizată de dosare se axează pe verificarea la fața locului a declarațiilor victimelor cu referire la următoarele momente: unde au fost deținute; din care motive nu au putut să evadeze; în ce condiții se dețineau și munceau etc. De asemenea, una dintre particularitățile semnificative ale acestei acțiuni de urmărire penală constă în faptul că „verificarea declarațiilor victimelor infracțiunii la fața locului trebuie să se înfăptuiască la etapa inițială a cercetării. În caz contrar, pot apărea dificultăți în latura descoperirii locului deținerii și exploatării victimelor”⁵⁸¹. Verificarea declarațiilor la fața locului are tangențe cu alte acțiuni procesuale, de exemplu, cu audierea, deoarece persoana depune declarații la locul comiterii faptei, ținând cont de anumite împrejurări. „O tangență cu această acțiune procesuală o are și cercetarea la fața locului, însă aceasta se efectuează doar cu scopul de a verifica declarațiile, și nu cu scopul de a cerceta ca atare locul. Totuși, în timpul efectuării acestor acțiuni procesuale, dacă s-au descoperit anumite obiecte, acestea se ridică și se consemnează în procesul-verbal al acțiunii procesuale, nefiind necesară întocmirea unui proces-verbal separat referitor la cercetarea la fața locului. După cum se vede, scopul verificării declarațiilor constă în analiza și precizarea declarațiilor persoanelor audiate anterior”⁵⁸².

Autorul A. COLESOV declară că „scopul general al acestei acțiuni de urmărire penală îl reprezintă precizarea și fixarea la locul faptei a declarațiilor anterior obținute de la bănuît (învinuit). În cauzele de trafic de ființe umane, particularitatea acestei acțiuni de urmărire penală constă și în faptul că victimele infracțiunii pot indica locul unde au fost adăpostite, din ce motive nu au putut evada sau chema în ajutor, în ce condiții lucrau și erau exploatate. Această acțiune de urmărire penală poate fi efectuată nu doar în vederea fixării procesuale suplimentare a locului exploatării și adăpostirii victimelor, dar și în vederea excluderii înscenării faptului exploatării din partea pseudo victimei. Or, una din particularitățile cercetării cauzelor de trafic de ființe umane ține de faptul că verificarea declarațiilor victimelor la fața locului urmează să aibă loc anume la etapa inițială a cercetărilor. În caz contrar, fără participarea lor, pot apărea dificultăți în sensul

⁵⁸⁰ Osoianu T. *et al.*, *op. cit.*, p. 209.

⁵⁸¹ Фархутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 164-165.

⁵⁸² Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. *et al.*, *op. cit.*, p. 299.

descoperirii locurilor de adăpostire și exploatare a victimelor”⁵⁸³. Verificarea declarațiilor victimei la fața locului în opinia lui *R. FAHRUTDINOV* „poate combate depozițiile învinutului, ca de exemplu a fermierului, care susține că lucrătorii săi (inclusiv străinii) nu locuiau în bordeie, colibe, ci în încăperi construcții-capitale de pe teritoriul gospodăriei. În acest caz, asemănarea declarațiilor mai multor victime și detailarea la locul faptei a tuturor condițiilor de trai (a condițiilor casnice), poate reprezenta un argument substanțial în latura acuzării angajatorului în privința cumpărării și exploatării persoanelor. Verificarea declarațiilor victimei se poate desfășura și la locul recrutării, unde chelnerii, barmanii, personalul de deservire al cluburilor de noapte pot cunoaște foarte bine cine este persoana antrenată în actele de recrutare. Informații referitoare la ea se pot conține și în bazele de date electronice ale administratorilor localurilor. În cadrul acestei situații tactice, declarațiile părții vătămate vor fi suplinite cu probele indicate supra, care pot fi obținute de pe urma ridicărilor și a audierii personalului din cluburile de noapte. În procesul cercetării acestor categorii de dosare nu este exclusă și posibilitatea verificării la locul faptei și a declarațiilor bănușilor, învinușilor. În cazul vizat, această acțiune de urmărire penală este efectuată cu scopul: 1) precizării rolului fiecărui membru al grupului criminal în mecanismul actului de trafic de ființe umane; 2) concretizării anumitor acțiuni ale coparticipanților, ceea ce, finalmente, poate influența la încadrarea juridică a faptei comise”⁵⁸⁴.

Confruntarea, în calitatea se de procedeu probatoriu, este reglementată de prevederile art. 113 Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Ea reprezintă un procedeu probatoriu complementar prin care se urmărește lămurirea contrazicerilor care există între declarațiile date anterior de două sau mai multe persoane, în aceeași cauză⁵⁸⁵. Confruntarea constă în audierea concomitentă a 2 persoane cu scopul înlăturării divergențelor în declarațiile anterioare. În legătură cu aceasta este inadmisibil ca la confruntare să participe o persoană care nu a fost anterior audiată. Dacă în declarațiile anterioare referitor la unele și aceleași fapte și circumstanțe sunt absente divergențele, confruntarea nu se efectuează⁵⁸⁶. Confruntarea, spre deosebire de ascultare, nu cunoaște etapa relatării libere, fiind un procedeu probatoriu controlat strict de către organul de urmărire penală prin întrebările adresate⁵⁸⁷.

Confruntarea se efectuează la existența a două situații tipice de urmărire penală: unul dintre cei audiați depune declarații mincinoase, iar altul veridice; ambii participanți la acțiunea de urmărire penală oferă declarații mincinoase și explică diferit aceleași circumstanțe importante pentru cauză. Nu este exclus ca doi martori să dea și declarații veridice, însă greșit percepute

⁵⁸³ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 203.

⁵⁸⁴ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 164-165; Колесов А. И., *op. cit.*, p. 203-204.

⁵⁸⁵ Pinteș A. et al., *op. cit.*, p. 214.

⁵⁸⁶ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et al., *op. cit.*, p. 298.

⁵⁸⁷ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, *op. cit.*, p. 415.

datorită procesului de reflecție, memorizare și respectiv redare a declarațiilor⁵⁸⁸. Pe lângă precizarea declarațiilor și înlăturarea divergențelor din depoziții, „confruntarea poate fi utilizată și în vederea formării unei poziții mai obiective în raport cu anumite persoane audiate. În unele cazuri, până la efectuarea confruntării, este necesară prezentarea faptuitorilor spre recunoaștere. În dependență de faptul că victimele comunică foarte mult cu bănuții și îi cunosc foarte bine, prezentarea spre recunoaștere poate și să nu fie necesară. În procesul confruntării este necesar ca participanții la ea să nu comunice între ei în afara limitelor planului de acțiuni de urmărire penală. Urmează să fie excluse orice discuții între participanții la confruntare care nu sunt inițiate de ofițerul de urmărire penală. În vederea confirmării sau dezmințirii, combaterii depozițiilor victimelor și ale bănuților în cadrul confruntării este necesar să fie identificate și audiate de imediat persoanele la care aceștia fac referire în declarațiile lor. Confruntarea mai poate contribui și la soluționarea unei sarcini importante: este vorba despre exercitarea unei influențe pozitive asupra martorilor și bănuților care tănuiesc anumite circumstanțe ale cauzei sau oferă declarații false”⁵⁸⁹. Efectuarea confruntării este supusă unor condiții care se desprind din prevederile legii de procedură penală: „1) să existe la dosarul cauzei declarații date de persoanele ascultate în acea cauză; 2) între declarațiile persoanelor să existe contradicții”⁵⁹⁰.

Organele de urmărire penală trebuie să reducă la minimul strict necesar numărul de confruntări pe viu dintre traficanți și victime. Astfel de confruntări plasează victima în situații de risc, amplifică trauma produsă prin efectuarea urmăririi penale și impune posibilitatea ca ea să refuze să coopereze ulterior la desfășurarea procesului penal în fața instanței de judecată. De asemenea, organul de urmărire penală și procurorul trebuie să reducă la același minim strict necesar numărul de audieri ale victimei la etapa urmăririi penale și să asigure ca audierile să fie efectuate într-un mod și în condiții ce nu implică constrângerea și cu menirea de a reduce riscul provocat victimelor de re trăirea experiențelor traumatice.

De asemenea, este necesară desemnarea persoanelor de încredere victimelor (art. 58, alin. 4, pct. 3) CPP al RM), care pot să ofere sprijin în timpul efectuării urmăririi penale, ajutându-le să înțeleagă modul decurgerii procedurii penale, prezentarea la ora stabilită, beneficierea de asistență socială, medicală sau psihologică disponibilă în caz de necesitate⁵⁹¹. Lupta psihologică dintre persoanele confruntate sub ochii reprezentantului organului judiciar poate fi deosebit de dură. Unele persoane nu rezistă și cedează psihic, pierzându-și controlul. Desigur că, analizând aceste împrejurări, organul judiciar va trage concluziile care se impun⁵⁹². Legea procesual-penală

⁵⁸⁸ Osoianu T. et al., *op. cit.*, p. 201.

⁵⁸⁹ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 193-194.

⁵⁹⁰ Miheș C., *op. cit.*, p. 155.

⁵⁹¹ Cojocaru C., Wiseman H. L., *op. cit.*, p. 68.

⁵⁹² Miheș C., *op. cit.*, p. 157.

prevede „posibilitatea efectuării confruntării și la inițiativa altor participanți la proces (partea vătămată, învinuit, apărător etc.) în condițiile în care ei au înaintat demersuri în această privință. Însă, în acest caz, decizia aparține organului de urmărire penală. Apreciind demersul înaintat, el hotărăște dacă contradicția la care se atrage atenția este una substanțială și dacă pentru înlăturarea acesteia este, într-adevăr, necesară efectuarea confruntării”⁵⁹³. Acest procedeu special de ascultare „duce la rezultate numai în măsura în care, în urma reaudierii, persoanele revin asupra celor declarate anterior prin explicații care să înlăture, în totul sau în parte, contrazicerile. Nepotrivirile inițiale pot persista și după confruntare; în acest caz organul judiciar încearcă să rezolve contradicțiile printr-o nouă evaluare a probelor existente și, dacă este posibil, prin administrarea de noi probe”⁵⁹⁴.

Autorul A. COLESOV punctează pe „corectitudinea efectuării confruntării între acele persoane ale căror acțiuni în cadrul schemei traficului de ființe umane au fost comune sau adiacente. La această categorie de persoane se atribuie: a) victima și participantul la schema criminală cu care partea vătămată a avut de a face în procesul traficului; b) persoana care a recrutat și transportatorul; c) transportatorul și cumpărătorul (sau cel care a adăpostit victima); d) persoana care a recrutat victima și complicele ce a perfectat actele, a oferit bani pentru călătorie și a expediat victima după hotare; e) organizatorul recrutării, transportării și persoana care s-a ocupat nemijlocit de exploatarea victimei (cumpărătorul); f) șoferul, paznicul și persoana în interesul căreia aceștia activau în limitele schemei de trafic de ființe umane etc.

Este rațional a efectua confruntarea în vederea audierii angajaților structurilor statale responsabile pentru perfectarea și eliberarea actelor de identitate, precum și a altor acte necesare pentru călătorie în afara țării. Cei audiați în cadrul confruntării pot indica la persoanele care s-au adresat cu cereri în vederea eliberării actelor în regim de urgență. Efectuarea confruntărilor între persoanele care au luat decizii în privința eliberării actelor și colaboratorii care au îndeplinit partea tehnică a lucrărilor face posibilă clarificarea momentului legat de solicitarea perfectării în regim de urgență a actelor pentru persoanele ce pleacă din țara de origine, cine a dat indicații asupra perfectării actelor în asemenea termen și care este cercul de persoane cointeresate. Dacă confruntarea este efectuată între personalul tehnic al acestor instituții și factorii de decizie, apoi apare posibilitatea de a clarifica cine anume a dat indicații în vederea perfectării actelor executate cu diferite încălcări. Tot în cadrul confruntării între aceste persoane este posibilă arătarea în detaliu a rolului fiecărui colaborator în mecanismul de corupție din cadrul instituțiilor respective”⁵⁹⁵. Organul de drept poate încuviința ca persoanele confruntate să își pună reciproc

⁵⁹³ Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов., *op. cit.*, p. 159.

⁵⁹⁴ Volonciu N. *Tratat de procedură penală.*, *op. cit.*, p. 371.

⁵⁹⁵ Колесов А. И. *op. cit.*, p. 194, 195-196.

întrebări. În cazul în care această încuviințare intervine în situația confruntării învinuitului cu persoana vătămată, se susține că acuzatului i-a fost acordată posibilitatea de a adresa întrebări în mod direct martorilor în acuzare, în sensul art. 6, parag. 3, lit. d) din Convenție. Astfel, „dacă persoana cu care a fost confruntat nu mai poate fi ulterior a fi audiată, nu vor mai fi incidente considerentele expuse cu ocazia analizării martorului absent, întrucât acuzatul a avut ocazia să îi pună întrebări celeilalte persoane, fiind irelevant dacă acuzatul a pus în mod efectiv întrebări cu ocazia confruntării”⁵⁹⁶.

Reconstituirea. Este definită ca o activitate procesual penală și de tactică criminalistică ce constă în reproducerea artificială a împrejurărilor în care a fost săvârșită infracțiunea sau orice fapt ce prezintă importanță într-o cauză, pentru a se stabili dacă fapta a avut loc ori putea să aibă loc în condițiile date⁵⁹⁷, în precizarea și verificarea unor date privind modul și condițiile în care a fost săvârșită fapta⁵⁹⁸. Reconstituirea faptei este o acțiune de urmărire penală independentă care „constă în reproducerea artificială, integrală sau parțială, la locul faptei a acțiunilor, situației și altor circumstanțe în care s-a produs fapta în vederea verificării, precizării probelor, a datelor administrate și obținerea probelor noi. Scopul reconstituirii este axat pe: a) verificarea și ilustrarea probelor existente; b) relevarea de noi probe. Întrucât reconstituirea este un act de urmărire penală independent, prin efectuarea ei se poate ajunge și la administrarea de probe noi”⁵⁹⁹. Procedul probatoriu poate fi folosit pentru a proba posibilitatea de a observa o anumită împrejurare sau pentru a confirma sau înlătura o apărare formulată de către părți. La reconstituire pot participa mai multe persoane în cazul în care activitățile sau situațiile recreate implică participarea acestora⁶⁰⁰. Acest procedeu probatoriu este reglementat de art. 122 Cod de procedură penală al Republicii Moldova. Reconstituirea poate consta în reproducerea tuturor împrejurărilor săvârșirii infracțiunii sau numai în reproducerea unora dintre episoadele ei ori chiar a unor fapte izolate, care însă prezintă importanță pentru cauză, în sensul că ajută la clarificarea unor probleme ale acesteia⁶⁰¹. Organul de urmărire penală procedează la reconstituire doar dacă găsește că este necesară pentru verificarea și precizarea unor date⁶⁰². Ea nu se poate efectua decât la locul săvârșirii faptei. De altfel, numai acest loc oferă condițiile necesare verificării modului de săvârșire a infracțiunii. Schimbarea locului ar putea conduce la modificarea unor elemente legate de săvârșirea faptei, ceea ce ar putea face ca reconstituirea să

⁵⁹⁶ Codul de procedură penală. Comentariu pe articole., op. cit., p. 415-416.

⁵⁹⁷ Pinte A. et al., op. cit., p. 291.

⁵⁹⁸ Stancu Em. *Criminalistica : (știința investigării infracțiunilor) : tehnica criminalistică*. București : Editura Didactică și Pedagogică, 1993, p. 61; Alămoreanu S. *Problematica expertizelor criminalistice*. București : Ed. Hamangiu, 2013, p. 30.

⁵⁹⁹ Osoianu T. et al., op. cit., p. 250-251.

⁶⁰⁰ Codul de procedură penală. Comentariu pe articole., op. cit., p. 566-567.

⁶⁰¹ Volonciu N. *Drept procesual penal.*, op. cit., p. 144.

⁶⁰² Mateuț Gh. *Tratat de procedură penală.*, op. cit., p. 266.

nu-și mai poate atinge scopul propus⁶⁰³. Prin reconstituirea faptei „se încearcă pe bună dreptate și determinarea posibilității reproducerii anumitor fapte sau circumstanțe în condiții determinate de timpul și de spațiul stabilit, și precizarea anumitor date obținute în prealabil, putând fi obținute unele probe noi”⁶⁰⁴. Trăsătura caracteristică definitorie a reconstituirii este conturată de „reproducerea experimentală a condițiilor existente în momentul săvârșirii faptei penale, în scopul verificării directe de către organul de urmărire penală a veridicității lor, a posibilităților de percepție, precum și al verificării unor date obținute prin alte mijloace de probă”⁶⁰⁵. Reconstituirea „nu presupune reproducerea faptei, ci doar a împrejurărilor în care aceasta a avut loc, pentru că, în caz contrar, s-ar ajunge la producerea unor urmări socialmente periculoase, la săvârșirea unor noi infracțiuni, ceea ce este cu desăvârșire interzis. Reconstituirea are drept scop: a) verificarea și ilustrarea probelor administrate în cauză; b) verificarea versiunilor elaborate pe parcursul cercetării; c) obținerea de probe noi.

Importanța reconstituirii rezidă în rolul conturării elementelor constitutive ale infracțiunii, în aflarea adevărului prin fapt. Ca urmări ale reconstituirii, elementele de probă îndoielnice sau simple indicii pot, după caz, să fie reținute ca probe valoroase sau înlăturate ca lipsite de importanță. Totuși, reconstituirii nu i se poate atribui o valoare probantă dinainte stabilită, concluziile ce se desprind din precizarea și verificarea elementelor de fapt urmând să fie apreciate în raport cu celelalte probe administrate în cauză”⁶⁰⁶. În general, se susține că „reconstituirea nu se poate desfășura decât la locul unde s-a petrecut evenimentul ce urmează a fi verificat”⁶⁰⁷, dar există și alte păreri. Astfel, în opinia cercetătorului V. CONSTANTINESCU, „reconstituirea poate fi realizată în orice spațiu care permite o fidelă reproducere a condițiilor activităților sau situațiilor care trebuie reconstituite. Pentru a spori valoarea probatorie a procedului, este preferabil ca și condițiile atmosferice și meteorologice să fie similare cu cele în care activitatea a avut loc”⁶⁰⁸. Organele de drept „procedează la reconstituirea activităților sau a situațiilor, având în vedere împrejurările în care fapta a avut loc, pe baza probelor administrate. În cazul în care declarațiile martorilor, ale părților cu privire la activitățile sau situațiile ce trebuie reconstituite sunt diferite, reconstituirea trebuie efectuată separat pentru fiecare variantă a desfășurării faptei descrise de aceștia. De asemenea, reconstituirea, spre deosebire de cercetarea la fața locului, implică participarea obligatorie a făptuitorului. Absența acestuia la efectuarea reconstituirii este de neconceput, deoarece el este pus să repete modul în care a acționat la

⁶⁰³ *Ibidem*, p. 267.

⁶⁰⁴ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et al., *op. cit.*, p., 313.

⁶⁰⁵ Stancu Em. *Investigarea științifică a infracțiunilor* : Curs de criminalistică. București, 1988. Vol. II, *op. cit.*, p. 194.

⁶⁰⁶ Pinte A. et al., *op. cit.*, p. 291-292.

⁶⁰⁷ Alămoreanu S. Problematika expertizelor criminalistice, *op. cit.*, p. 33.

⁶⁰⁸ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, *op. cit.*, p. 567-568.

comiterea faptei, să reproducă elementul material al laturii obiective a infracțiunii⁶⁰⁹. Reconstituirea trebuie să evite orice acțiune care ar constitui infracțiune sau ar vătăma interesele legitime ale părților”⁶¹⁰.

Efectuarea experimentului în procedura penală este reglementată de art. 123 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Acesta se înscrie printre metodele științifice de cercetare specifică, reprezentând o activitate deopotrivă de utilă fiind asemănătoare cu reconstituirea, cu toate că aceste două noțiuni nu trebuie confundate. Ea reprezintă o activitate de investigare criminalistică, având drept scop stabilirea posibilităților de percepție, de efectuare a anumitor acțiuni și de desfășurare a unui eveniment într-un anumit mod, spre deosebire de reconstituire care poate fi considerată drept o condiție preliminară a efectuării corecte a unui experiment⁶¹¹. Experimentul, ca carietate a unor forme de activitate practică, ca un criteriu al adevărului, reprezintă prin sine o formă specifică de percepere. El presupune „o schimbare artificială sistemică a condițiilor de percepere a evenimentului, fenomenului și a legăturii acestuia cu alte fenomene sau evenimente. Scopul experimentului este axat pe identificarea esenței, conținutului și provenienței evenimentului observat, a căilor, metodelor și posibilităților de percepere a acestuia”⁶¹². Experimentul „este o acțiune de urmărire penală independentă ce constă în efectuarea unor acțiuni experimentale în condiții cât mai asemănătoare celor care au existat în momentul săvârșirii faptei, în scopul verificării, precizării datelor și obținerii de probe noi. Experimentul în procedura de urmărire penală este o acțiune independentă. Însăși din denumirea ei reiese că esența acestei acțiuni constă în provocarea intenționată a unor fenomene în condițiile cele mai propice pentru studierea lor și a legilor care le guvernează. Ea poate fi efectuată în scopul obținerii de probe noi sau de verificare și precizare a celor deja existente”⁶¹³. Experimentul se efectuează „în scopul verificării și precizării datelor ce au importanță pentru cauza penală și care pot fi reproduse în condițiile efectuării unor experimente sau a altor activități de investigație. Spre deosebire de reconstituirea faptei, experimentul se efectuează fără reconstituirea momentelor faptei. În multe cazuri experimentul implică concursul specialistului. La efectuarea experimentului participarea făptuitorului este facultativă”⁶¹⁴. Pe categoria vizată de dosare experimentul poate fi efectuat, de exemplu, „în vederea confirmării posibilității martorului de a recunoaște în baza auzului, vocile anumitor persoane. Necesitatea efectuării unui asemenea experiment poate apărea când martorul, de exemplu, dispecerul firmei „de odihnă” va

⁶⁰⁹ Neagu I., Damaschin M., *op. cit.*, p. 544.

⁶¹⁰ Theodoru Gr. *Tratat de drept procesual penal, op. cit.*, p. 336.

⁶¹¹ Alămoreanu S. Problematika expertizelor criminalistice, *op. cit.*, p. 34.

⁶¹² Белкин Р. С., Белкин А. Р. *Эксперимент в уголовном судопроизводстве* : Метод. пособие. Москва : Норма, 1997, с. 1-2.

⁶¹³ Osoianu T. et al., *op. cit.*, p. 236-237.

⁶¹⁴ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et al., *op. cit.*, p. 314.

declara că ar putea recunoaște după voce persoana care îi dădea indicații prin telefon, ea fiind, de fapt, organizatorul activității infracționale. Sunt posibile și alte situații, în care, de exemplu, este necesară fixarea probelor în cauza penală cu ajutorul experimentului. Nu este exclus și cazul ca la identificarea făptuitorului în baza urmelor odorologice, partea apărării să vină cu un demers privind probabilitatea erorilor în cazul folosirii câinelui de urmărire. Din acest considerent, se poate întâmpla ca în procesul experimentului să apară necesitatea verificării capacităților „de lucru” a unui sau a mai multor câini de urmărire”⁶¹⁵.

Experimentul judiciar este menit să permită și reproducerea modului în care s-a desfășurat un anumit proces: stabilirea distanței până la care martorul a putut observa, în concret, trăsăturile autorului faptei⁶¹⁶. Acest experiment „nu trebuie confundat cu expertiza, chiar dacă prin modalitatea lui de realizare se apropie de unele acțiuni specifice unor tipuri de expertize (ca de exemplu, studierea raportului dintre caracteristicile leziunilor și cele ale instrumentelor de producere a lor). Cu toate că și experimentul se realizează, atunci când este necesar, cu participarea unor specialiști din diverse domenii, nu înseamnă că el poate înlocui expertizele, care sunt obligatorii a se realiza în toate cazurile când anumite categorii de urme sau de corpuri delictuale permit o asemenea valorificare științifică. Principala deosebire dintre expertiză și experimentul judiciar se poate observa sub aspectul metodei folosite. În cazul expertizei vorbim despre metoda examenelor comparative realizate cu ajutorul unor mijloace științifice, pe când în cazul experimentului se folosesc operațiuni de verificare”⁶¹⁷. Expunând particularitățile anumitor procedee probatorii aplicate la urmărirea penală în cazurile privind traficul de ființe umane, constatăm că obiectivele și caracterul lor sunt determinate de specificul comiterii și cercetării acestor infracțiuni. Or, conținutul procedeele probatorii aplicate în cadrul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane depind de caracterul acelor circumstanțe care urmează a fi stabilite în cazurile vizate.

4.6. Aplicarea cunoștințelor speciale în procesul efectuării urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane

Analiza practicii judiciare pe dosarele de trafic de ființe umane indică la faptul că lipsa cunoștințelor speciale sau neaplicarea lor corespunzătoare în procesul cercetării poate avea ca efect pierderea materialului probator, imposibilitatea identificării persoanelor implicate în comiterea infracțiunilor vizate. Toate acestea, la un loc luate, își lasă amprenta negativă asupra

⁶¹⁵ Колесов А. И., *op. cit.*, p. 204-205.

⁶¹⁶ Alămoreanu S. *Clasic și modern în examinarea documentelor suspecte*. Cluj-Napoca : Alma-Mater., 2003, p. 192.

⁶¹⁷ Alămoreanu S. *Problematika expertizelor criminalistice, op. cit.*, p. 36-37.

fixării informațiilor probatorii, făcând imposibilă investigarea infracțiunilor în volum deplin⁶¹⁸. Or, „în sistemul măsurilor de combatere a acestui fenomen un rol important îl joacă metodele și mijloacele tehnico-criminalistice. Acestea contribuie efectiv la depistarea și ridicarea urmelor infracțiunii și a făptuitorului, permit să se obțină informații utile pentru căutarea infractorilor și probarea vinovăției lor, asigurând, totodată, și un nivel înalt de documentare a stărilor de fapt și a procedurilor probatorii”⁶¹⁹.

Clarificarea obiectivă și deplină a împrejurărilor specifice și complexe ale cauzelor penale cere de la cei angajați în urmărirea penală, în afară de alte calități, cunoștințe profunde de specialitate. Practica demonstrează că de nivelul de pregătire profesională a acestora depinde, în mare măsură, calitatea cercetărilor penale și, în consecință, eficacitatea luptei împotriva criminalității⁶²⁰. De asemenea, „prin apelare la cunoștințele speciale în calitate de unul din genurile de probe, legiuitorul subliniază importanța acestora și necesitatea aplicării lor în timpul descoperirii și cercetării infracțiunilor”, iar acest lucru, în opinia cercetătorului M. GHEORGHITĂ, „i-a făcut pe cercetătorii criminaliști și procesualiști să răspundă la necesitățile concrete ale practicii”⁶²¹. Pe de altă parte, „antrenarea tot mai frecventă a unor specialiști în investigații judiciare a fost impusă atât de nevoia largirii posibilităților de perfecționare a activității de înfăptuire a justiției, cât și de progresul rapid al științei și tehnicii, cu impact direct asupra aflării adevărului”⁶²². Astfel, criminalistica și expertologia contribuie activ la utilizarea realizărilor progresului tehnico-științific pentru susținerea organelor de drept în activitatea lor de descoperire și cercetare a infracțiunilor, în demascarea învinuiților și identificarea cauzelor și condițiilor care au contribuit la comiterea faptelor socialmente-periculoase⁶²³.

În calitate de obiect al expertizelor judiciare în procesul cercetării cauzelor penale legate de traficul de ființe umane poate fi persoana în viață sau cadavrul victimei, obiecte cu amprente digitale asupra sa, urme biologice de proveniență umană, diferite înscrisuri, înregistrări audio-video etc. În dependență de particularitățile mecanismului activității infracționale, cercul acestor obiecte poate fi, într-o anumită măsură, lărgit⁶²⁴.

În procesul cercetării infracțiunilor legate de traficul de ființe umane predomină practica *cercetării obiectelor și documentelor*, a interceptării convorbirilor telefonice, a examinării și documentării sumelor de bani după efectuarea achiziției de control. Totodată, pot fi întâlnite

⁶¹⁸ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 138.

⁶¹⁹ Golubenco Gh., Colodrovschi V. *Asistența tehnico-criminalistică a descoperirii infracțiunilor* : Studiu științifico-practic. Chișinău, 2010, p. 5.

⁶²⁰ Doraș S., *op. cit.*, p. 466.

⁶²¹ Gheorghită M. *Tratat de criminalistică, op. cit.*, p. 690

⁶²² Stancu Em., Manea T., *op. cit.*, p. 97; Mihuleac E. *Expertiza judiciară*. București : Ed. Științifică, 1971, p. 20.

⁶²³ Георгиц М. Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение., *op. cit.*, p. 6.

⁶²⁴ Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 165.

situații când examinarea obiectelor și urmelor în baza cunoștințelor speciale, mai ales a expertizelor, este ignorată. Astfel, refuzând ajutorul calificat din partea experților, reprezentantul organului de urmărire penală diminuează substanțial baza probatorie a cauzei, care urmează a fi prezentată în instanța de judecată⁶²⁵. În practică s-a dovedit că „cunoștințele de care dispun organele de urmărire penală nu întotdeauna sunt suficiente pentru descoperirea și valorificarea anumitor probe, semnalarea și interpretarea anumitor fapte importante pentru cauză. Sunt frecvente situațiile în care punerea în evidență a acestora presupune participarea în activitatea de urmărire penală a persoanelor competente din diferite domenii de activitate umană (știință, tehnică, artă ș.a.)”⁶²⁶. Or, este necesar să atragem atenție și asupra faptului că „metodologia nechibzuită de aplicare a *cunoștințelor speciale* în procesul cercetării traficului de ființe umane, inclusiv în cadrul măsurilor speciale de investigații și la acțiunile ulterioare de urmărire penală, au ca efect, pierderea probelor. Ca de exemplu, utilizarea cu lipsă de cunoștințe de către ofițerul de investigații a tehnicii speciale poate avea ca efect calitatea proastă a înregistrării convorbirilor sau a înregistrării video, fiind posibilă deslușirea doar a unor fragmente din discuțiile purtate.

În acest context, reținem că sesizările despre infracțiunile de trafic de ființe umane parvin în adresa organelor de drept sub forma adresărilor din partea victimelor sau sub forma înștiințărilor din partea rudelor apropiate în privința dispariției persoanei. Ulterior, în cadrul fazei inițiale a cercetării acestor infracțiuni, ofițerii de investigații efectuează anumite măsuri de investigații, și, în special, experimentul operativ sau achiziția de control, urmărind documentarea solicitării sau cumpărării (comercializării) serviciilor unei prostituate. Totodată, concomitent poate fi efectuată interceptarea și înregistrarea convorbirilor telefonice a figuranților vizați. Urmare a acestui fapt, prostituata (care poate fi, sau nu, victimă a traficului de ființe umane), proxenetul și transportatorul sunt reținuți de organele de drept. Reprezentantul organului de urmărire penală efectuează cercetarea încăperilor unde au fost reținute aceste persoane, ca de exemplu, saunele, apartamentele, automobilele etc. Aceste acțiuni sunt efectuate în vederea căutării documentelor victimei, a informațiilor cu caracter de reclamă, a biletelor de călătorie peste hotare etc. Totodată, cercetarea sau percheziționarea locurilor unde se dețineau persoanele exploatate, a anumitor încăperi unde locuiau membrii grupării criminale, proxeneții, dispecerii fie că nu este efectuată deloc, fie că se efectuează fără antrenarea specialistului criminalist, care ar putea depista anumiți purtători de informații în vederea efectuării unor cercetări speciale ulterioare”⁶²⁷.

⁶²⁵ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 141.

⁶²⁶ Doraș S., *op. cit.*, p. 466.

⁶²⁷ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 141-142.

În opinia lui *EM. STANCU*, „majoritatea faptelor aparținând oamenilor se reflectă în transformările produse în mediul în care se desfășoară. La fel, orice act ilicit produce transformări obiectivate, sub raport criminalistic, în urme ale infracțiunii. Pornind de la această realitate, cercetările destinate descoperirii infracțiunilor și identificării autorilor acestora, au drept fundament științific principiul potrivit căruia săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală determină modificări în mediul înconjurător”⁶²⁸. Pe bună dreptate susține *S. DORAȘ* că „săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală în majoritatea cazurilor impune o anumită activitate. Făptuitorul se deplasează în spațiu, efectuează acțiuni fizice, manipulează diferite obiecte materiale, producând, în cele din urmă, diverse modificări în mediul înconjurător legat de faptă. E de relevat că cercetarea urmelor materiale ale infracțiunii săvârșite este o condiție indispensabilă cunoașterii faptei și a făptuitorului și, prin urmare, reprezintă una dintre sarcinile primordiale ale organelor cu funcții de urmărire penală”⁶²⁹. Urmele materiale, fiind un rezultat firesc al activității infracționale a omului în mediul înconjurător, „sunt folosite cu succes de către organele speciale și de drept la descoperirea, cercetarea și prevenirea infracțiunilor de diferite categorii, precum și în vederea identificării și atragerii la răspundere a persoanelor care le-au comis”⁶³⁰. Autoarea *M. POLEACOVA* menționează că „studierea practicii de cercetare și descoperire a acestei categorii de infracțiuni indică la faptul că reprezentanții organelor de drept în procesul planificării cercetării și al colectării materialului probator nu iau în calcul, pe deplin, mecanismul de formare a urmelor lăsate în procesul activității infracționale. Urmare a acestui fapt, nu este stabilit întregul complex de urme care pot fi lăsate într-o situație criminală concretă”⁶³¹.

În opinia cercetătorului *S. DORAȘ* pe care o susținem în totalitate, „comiterea unei infracțiuni presupune prezența făptuitorului la locul faptei și efectuarea de către acesta a anumitor acțiuni care produc diverse modificări în ambianța respectivă reflectând în mod obiectiv activitatea infracțională, modificările aduse obiectelor din spațiul infracțional, constituie elemente de o mare valoare probantă, de multe ori singurele în măsură să asigure cunoașterea adevărului. Prin urmare, cercetarea criminalistică a acestor modificări, cunoscute sub denumirea de urme ale infracțiunii, reprezintă una din condițiile necesare identificării făptuitorului, a modului și împrejurărilor în care acesta a acționat și, în consecință, soluționarea în condiții legale a cauzei”⁶³². În aceste circumstanțe, expertiza este considerată, pe bună dreptate, „o apreciere științifică a probelor. În toate legislațiile expertiza este recunoscută ca mijloc de probă. O dată cu

⁶²⁸ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, p. 103; Locard E. *Manuel de technique policière*. Paris : Ed. Payot, 1948, p. 68.

⁶²⁹ Doraș S. *Criminalistica*., op. cit., p. 124.

⁶³⁰ Gheorghiuță M. *Tratat de criminalistică*., op. cit., p. 175.

⁶³¹ Полякова М. А., op. cit., p. 143-145.

⁶³² Doraș S., op. cit., p. 494.

progresul tehnico-științific sporește rolul expertizelor în procesul penal”⁶³³. Asigurarea oportunității expertizei constituie o cerință ce trebuie luată în vedere de către organele judiciare. În funcție de probele, datele sau materialele existente în cauză este necesar să se aprecieze dacă și în ce măsură o expertiză este utilă, astfel încât să nu se efectueze o expertiză indispensabilă soluționării cazului⁶³⁴. Oportunitatea expertizei „se raportează și la momentul dispunerii acesteia, mai ales în ideea că o dispunere prematură, ca și întârzierea acesteia, poate avea consecințe negative asupra soluționării cauzei. În prima ipoteză, obiectele sau materialele trimise expertului pot suferi modificări, degradări etc. Iar în a doua ipoteză, datele sau urmele sunt insuficiente pentru realizarea cercetării”⁶³⁵. În acest context, ne străduim să punem accent pe necesitatea utilizării cunoștințelor speciale în vederea stabilirii faptelor noi, importante pentru cercetarea și examinarea în judecată a cauzelor referitoare la traficul de ființe umane. Nu e de uitat și faptul că „scopul expertizelor judiciare în procesul cercetării cauzelor penale din categoria vizată ține de stabilirea circumstanțelor ce dovedesc legătura înscrisurilor în ciornă ridicate cu învinuții, legătura înregistrărilor foto sau video cu persoana victimei exploatare, precum și a urmelor biologice de proveniență umană din locul de adăpostire sau exploatare a victimei cu persoana acesteia etc. Totodată, cercetările speciale a complexului de urme formate în procesul comiterii faptelor de trafic de ființe umane fac posibilă stabilirea: a) locul și timpul deținerii victimelor traficului de ființe umane într-o anumită încăpere; b) timpul omorului victimei, al cărei cadavru a fost descoperit; circumstanțele cauzării leziunilor corporale victimei, careva circumstanțe suplimentare, legate de violul acesteia; c) cauza nemijlocită a survenirii morții și legătura între momentul survenirii ei și aflarea victimei într-o anumită încăpere; legătura cauzală între acțiunile (inacțiunile) referitoare la recrutare, transportare, transfer, adăpostire sau primire, comise în scop de exploatare și consecințele survenite; d) modalitatea de comitere a omorului, atribuția celui care a recrutat (a proxenetului), a transportatorului sau a celui care a adăpostit victima, folosirea în procesul de curmare a vieții a anumitor arme și mijloace, descoperite în procesul percheziției la participanții grupării criminale; e) caracteristicile medico-biologice ale victimei, prezența anumitor boli infecțioase, a urmelor consumului de droguri și stupefiante în sânge, care i-au fost administrate victimei de infractori în scop de exploatare”⁶³⁶.

În mod tradițional, expertiza judiciară este numită „forma principală de utilizare a cunoștințelor speciale în procesul penal, iar esența ei constă în efectuarea unor cercetări (investigații) științifico-practice în cadrul unui proces penal pentru formularea concluziilor

⁶³³ Dolea I. Aspecte procesual-penale privind expertiza judiciară. In: *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*. Chișinău : Inst. de Reforme Penale, 2005, p. 5.

⁶³⁴ Suci C. *Criminalistica*. București : Ed. Didactică și pedagogică, 1972, p. 571.

⁶³⁵ Stancu Em., Manea T., *op. cit.*, p. 114.

⁶³⁶ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 145-146.

argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe. Astfel de concluzii ale expertului pot contribui la aflarea adevărului în cauza concretă”⁶³⁷. Expertiza este „procedul probatoriu care se poate dispune atunci când pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte sau împrejurări ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză este necesară și opinia unui expert”⁶³⁸.

Sarcinile generale ale expertizei determină scopurile ei și, în linii generale, oferă anumite reprezentări despre obiectul expertizei judiciare de un anumit gen. Obiectele expertizei reprezintă purtătorii de informații privind datele faptice legate de fapta investigată. La cercetarea cauzelor penale privind traficul de ființe umane, obiecte ale expertizei pot fi documentele oficiale, înscrisurile în ciornă, persoanele în viață, cadavrele persoanelor răpite și exploatate, obiectele cu amprente digitale și urme biologice, înregistrările audio-video, fotografiile, armele sau obiectele cu ajutorul cărora au fost cauzate leziuni corporale, precum și diverse mostre pentru cercetare comparativă. În dependență de particularitățile mecanismului activității infracționale, cercul obiectelor cercetate poate fi, într-o anumită măsură, lărgit⁶³⁹. Posibilitățile oferite de expertizele criminalistice în cercetarea cauzelor penale depind de evoluția metodelor de studiu a obiectelor supuse expertizei. În acest context, susține cercetătorul S. DORAȘ, „progresele pe care le-a înregistrat criminalistica în ultimele decenii la capitolul expertiza urmelor infracțiunii și a altor mijloace materiale de probă, au condus la separarea și consolidarea celor cinci genuri de expertiză criminalistică identificatoare, respectiv, grafoscopică, tehnică a documentelor, traseologică, balistică și fotoportretistă, precum și la perfecționarea bazei metodico-științifice a acestora. Totodată, succesele indiscutabile în materie de metodologie, aplicarea pe scară largă a realizărilor științei și tehnicii moderne la efectuarea expertizelor criminalistice menționate au condiționat o sporire vădită a prestigiului și a ponderii acestora în probatoriul judiciar”⁶⁴⁰.

Activitatea infracțională pe segmentul traficului de ființe umane este însoțită de aplicarea violenței fizice și psihice. Înseși victimele traficului pe ființe umane pot figura în calitate de purtători de informații privitor la acțiunile infracționale aplicate în raport cu ele. Aplicarea forței fizice de către infractor, precum și cauzarea de leziuni corporale în vederea înfricoșării, intimidării și subordonării victimei este însoțită de formarea urmelor (leziunilor) pe corpul acesteia. În procesul transportării, adăpostirii sau constrângerii de a se prostitua, în scopul intimidării și subordonării, infractorii exercită o constrângere fizică în raport cu victimele, care poate genera moartea lor, inclusiv și din imprudență. Moartea acestora poate fi și consecința

⁶³⁷ Gheorghiță M. *Tratat de criminalistică*, op. cit., p. 694.

⁶³⁸ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, op. cit., p. 499.

⁶³⁹ Полякова М. А., op. cit., p. 148-149.

⁶⁴⁰ Doraș S., op. cit., p. 486-487.

încălțării regulilor de securitate în muncă în cazul efectuării lucrărilor în construcții, în agricultură. În scop de tăinuire a faptului morții și a urmelor infracțiunii comise, infractorii încearcă să se debaraseze de cadavru. Acțiunile lor criminale se pot exprima în incinerarea cadavrului victimei sau a părților acestuia, în înmormântarea neoficială a ei în locurile de amplasare a fâșiilor forestiere, la marginea drumurilor, departe de ochii lumii, în cadrul obiectelor în proces de construcție prin acoperirea cu beton armat etc. În caz de parvenire a informațiilor privind posibilul loc de înmormântare a victimei sau de depistare a acestuia în procesul efectuării perchezițiilor, a cercetării locurilor de adăpostire, urmează să se purceadă la exhumarea cadavrului⁶⁴¹.

Cu referire la categoria de infracțiuni care ne interesează, *expertiza medico-legală* pune la dispoziția organului judiciar concluzii asupra chestiunilor de ordin medical și biologic. Cu referire la investigarea infracțiunilor de trafic de ființe umane, acest gen de expertiză urmărește următoarele obiective: „1) examinarea cadavrelor victimelor traficului de ființe umane; 2) examinarea victimelor pentru a determina caracterul și gradul de gravitate al leziunilor corporale cauzate ei, precum și a vârstei victimei în caz de lipsă a documentelor în acest sens; 3) examinarea corpurilor delictate prin aplicarea metodelor de cercetare științifică în condiții de laborator⁶⁴². La efectuarea expertizelor, examinărilor, constatărilor sau a altor lucrări medico-legale pot participa, dacă este necesar, și alți specialiști, cum sunt: farmaciștii, toxicologii, chimiștii, biologii și alte persoane atestate ca experți, în cadrul și pe durata funcționării lor în instituțiile de medicină legală”⁶⁴³.

Constatarea medico-legală trebuie efectuată într-un moment apropiat de momentul săvârșirii infracțiunii. Așa se explică de ce se dispune numai în faza de urmărire penală⁶⁴⁴. Constatarea medico-legală poate fi efectuată și cu scopul de „a descoperi pe corpul învinutului, a părții vătămate existența urmelor unor infracțiuni. Dacă constatarea medico-legală a fost efectuată în cadrul altei acțiuni procesuale, cum ar fi examinarea cadavrului, exhumarea, examinarea corporală, aceasta se include în procesul verbal al acțiunii procesuale respective”⁶⁴⁵. Expertizele și constatățile medico-legale sunt executate de către experții judiciari medico-legali titulari încadrați în subdiviziunile Centrului, colaboratorii Catedrei Medicină legală a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, iar în caz de necesitate – și

⁶⁴¹ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 151-152; Натура Д. А., Натура А. И. *Экспертиза и особенности тактики следственных действий*. Москва : Юрлитинформ, 2003, с. 9.

⁶⁴² Фахрутдинов Р. З., *op. cit.*, p. 165-166.

⁶⁴³ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, op. cit.*, p. 501.

⁶⁴⁴ Mateuț Gh. *Tratat de procedură penală, op. cit.*, p. 270.

⁶⁴⁵ Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. et al., *op. cit.*, p. 302.

de experți judiciari medico-legali delegați⁶⁴⁶. În rezolvarea problemelor medico-legale trebuie respectate cu strictețe regulile metodologice, și anume: „a) descrierea corectă și amănunțită a leziunilor; b) efectuarea tuturor investigațiilor complementare indicate la caz; c) urmărirea bolnavului în timp pentru evaluarea dinamică a leziunilor în evoluția lor și pentru prevenirea complicațiilor”.

Expertiza medico-legală trebuie să stabilească: „1) diagnosticul pozitiv de leziuni (realitatea traumatismului); 2) etiopatogenia leziunilor traumatice (determinarea agentului vulnerant și modalitatea de producere a leziunilor traumatice); 3) data producerii leziunilor traumatice; 4) stabilirea tipului de îngrijiri medicale pentru vindecare; 5) stabilirea efectelor traumatismelor; 6) determinarea raportului de cauzalitate biologică între traumatism și efectele acestuia; 7) stabilirea incapacității de muncă⁶⁴⁷”. În urma expertizei medico-legale trebuie demonstrat că prejudiciul fizic sau psihic cauzat victimei a fost urmare a traficării și că aceste daune nu au existat până la săvârșirea traficului. De exemplu, dacă victima suferă de o infecție sexuală, expertul medical ar putea să fie în stare să calculeze cu exactitate durata de infectare a victimei. În opinia lui M. VIDAICU și I. DOLEA, aceste probe pot fi confruntate cu data la care victima a fost traficată pentru prima oară. O altă sursă de probe poate fi medicul de familie al victimei care ar fi putut să o examineze până la momentul traficării ei și care ar putea constata dacă aceasta era infectată la timpul respectiv. O procedură similară ar putea fi aplicată și în cazul plăgilor și cicatricelor. Atunci când victima pretinde că traficanțul i-a cauzat vătămări corporale, expertul medical trebuie să fie în stare să determine vechimea acestora, pentru a sprijini mărturiile victimei. Confirmarea suplimentară a plăgilor și cicatricelor poate avea loc prin audierea familiei victimei privind faptul dacă au existat sau nu vătămrile respective înainte de traficare. În cele din urmă, în cazurile care includ declarații privind tratamentul inuman sau detenția în condiții similare sclaviei, trebuie să se țină cont de obținerea probelor prin vizitarea locului desfășurării abuzului⁶⁴⁸.

Examinarea cadavrului exhumat și autopsia se fac fie la locul unde se află cadavrul, fie la o prosectură din apropiere. Autopsia medico-legală trebuie să fie completă, fără a omite vreun segment, țesut sau organ. Materialele biologice, cum ar fi: organe, sânge, uneori, conținut gastro-intestinal, secreții, precum și corpurile delictuale care au astfel de urme biologice se transportă la

⁶⁴⁶ Dolea I. *Codul de procedură penală (comentariu aplicativ)* : Textul cu modificările legislative operate până la 1 septembrie 2016, *op. cit.*, p. 402-403; Regulamentul Centrului de Medicină Legală. Aprobare prin Hotărârea Guvernului nr. 58 din 4 februarie 2010; Hotărârea pentru aprobarea Regulamentului Centrului de Medicină Legală, nr. 58 din 04-02-2010. În: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*. 2010, nr. 20-22 [online] [accesat 19.02.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22194&lang=ro

⁶⁴⁷ Groza I. L., Astărăstoie V., *op. cit.*, p. 185-188.

⁶⁴⁸ Vidaicu M., Dolea I., *op. cit.*, p. 126-127.

instituțiile de medicină legală împreună cu documentația corespunzătoare⁶⁴⁹. *Autopsia* medico-legală reprezintă procedeul probatoriu dispus de către organul de urmărire penală și efectuat de către medicul legist prin examinarea completă, externă și internă a cadavrului uman. Chiar dacă raportul medico-legal încheiat în urma autopsiei este un mijloc de probă util, acesta poate răspunde, la fel ca orice altă expertiză, numai la obiective privind situația de fapt, medicul legist neputându-se pronunța asupra unor noțiuni de drept⁶⁵⁰. *Exhumarea* „constituie o activitate procesuală prin care un cadavru este dezgropat în vederea stabilirii felului și cauzei morții, a identificării cadavrului sau pentru stabilirea oricăror elemente necesare soluționării cauzei. Exhumarea nu este un procedeu probatoriu propriu-zis, întrucât mijlocul de probă nu este obținut prin exhumare, ci prin procedeul care devine posibil ca urmare a exhumării, în principiu, autopsia medico-legală. Exhumarea este necesară atunci când: a) există aspecte neclare sau contradicții cu privire la prima autopsie medico-legală, iar organul de urmărire penală a dispus efectuarea unei noi autopsii; b) după înmormântare apar indicii din care rezultă că efectuarea autopsiei medico-legale era obligatorie sau necesară pentru stabilirea adevărului în cauză; c) este necesară prelevarea de noi probe biologice de la persoana decedată”⁶⁵¹.

Cadavrul victimei va figura în calitate de sursă de informații de importanță probatorie sub aspectul urmelor lăsate. În procesul exhumării, în procesul ridicării cadavrului din mormânt, în dependență de adâncimea la care acesta a fost descoperit, de straturile și caracterul solului, putem stabili vechimea înmormântării. Poza cadavrului și amplasarea rămășițelor lui ne permite să concluzionăm în privința anumitor elemente al mecanismului infracțiunii, creează premise informaționale pentru modelarea situației înmormântării. Examinarea cadavrului victimei traficului de ființe umane sau a părților dezmembrate ale acestuia permit, cu ajutorul expertizei medico-legale, a stabili, următoarele momente: timpul survenirii morții și cauzele preliminare ale acesteia; cauzarea leziunilor cu aplicarea obiectelor, armelor contondente sau ascuțite; survenirea morții urmare a asfixiei mecanice sau din cauza temperaturilor joase ori înalte; survenirea morții prin electrocutare sau otrăvire; survenirea morții ca urmare a folosirii substanțelor narcotice, psihotrope etc. Urmele de sânge, spermă, salivă, firele de păr depistate pe cadavrul aflat în stare de putrefacție sunt examinate cu ajutorul expertizei medico-legale a urmelor biologice de natură umană. De asemenea, pe hainele cadavrului pot fi descoperite urme de țesuturi fibroase de pe hainele infractorului, din mijlocul de transport de care s-a folosit infractorul, de la locul de adăpostire sau exploatare a victimei. Pe încălțăminte cadavrului pot fi descoperite particule de

⁶⁴⁹ Groza I. L., Astărăstoie V., *op. cit.*, p. 216.

⁶⁵⁰ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, op. cit.*, p. 532-533.

⁶⁵¹ *Ibidem*, p. 535.

sol de la ultimul loc de aflare a victimei, ceea ce, de asemenea, poate contribui la elaborarea și prelucrarea versiunilor privind cercul de persoane cu atribuție la comiterea infracțiunii⁶⁵².

Expertiza criminalistică osteologică este efectuată de specialistul antropolog, care este în măsură să determine dacă urmele osteologice sunt sau nu de natură umană, dacă ne aflăm în prezența unui schelet întreg sau dacă oasele aparțin mai multor persoane. De asemenea, pot obținute date privind vârsta și sexul persoanei. În asemenea cazuri, ne situăm pe terenul unei expertize complexe, examinarea osteologică fiind dublată de o examinare biocriminalistică⁶⁵³. Una dintre sarcinile cercetării locului faptei o constituie căutarea, descoperirea, relevarea, fixarea și ridicarea tuturor categoriilor de urme. Printre acestea o categorie aparte o constituie micro urmele⁶⁵⁴. Practica a elaborat o definiție largă și destul de simplă a acestora: prin micro urme se subînțeleg anumite particulele mărunte, precum și cantitățile mici ale substanțelor, soluțiilor, materialelor slab-vizibile în condițiile normale de observare⁶⁵⁵.

În opinia cercetătorului *M. GHEORGHÎĂ*, „cei mai răspândiți purtători ai microurmelor (microobiectelor) sunt: a) corpul uman, îmbrăcămintea și încălțăminte a infractorului și victimei, b) armele albe și alte instrumente de cauzare a leziunilor corporale; c) obiectele deteriorate ca rezultat al infracțiunii; d) zonele de localități, terenurile de pământ, drumurile și dușumeaua încăperii unde a avut loc infracțiunea. Pe corpul uman microobiectele, de obicei, sunt localizate: pe mâini, în zona leziunilor corporale, în păr, sub unghii, iar în cazul infracțiunilor cu caracter sexual – pe organele sexuale, pe alte părți ale corpului. Pe articolele de îmbrăcămintă microobiectele pot fi depistate pe manșetele pantalonilor, pe reverele jachetelor, în buzunare, pe suprafața materialului textil al hainelor, în locurile de contact nemijlocit cu obiectele străine etc. Pe încălțăminte microobiectele sunt localizate pe partea intermediară a acesteia sau pe exteriorul ei. Pe armele albe sau instrumentele cu care au fost cauzate leziuni corporale, micro urmele rămân sub formă de rămășițe de sânge, elemente de piele umană, păr, fibre din haine (textile). În zonele de localități, pe terenurile de pământ, drumurile și dușumeaua încăperii unde a avut loc infracțiunea, pot fi create cele mai diverse micro urme, în funcție de activitatea făptuitorului și caracterul obiectelor cu care acesta a interacționat. Totdeauna pe hainele sau încălțăminte a infractorului pot fi depistate micro urme de sol, substanțe sau vegetație din zona respectivă”⁶⁵⁶.

Pentru o mai bună determinare a locurilor în care urmează să fie căutate micro urmele se impune necesitatea ca organele judiciare care efectuează cercetarea la fața locului să determine

⁶⁵² Полякова М. А., *op. cit.*, p. 152-152.

⁶⁵³ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 181.

⁶⁵⁴ Stancu Em., Ruiu M. *Criminalistica. Tehnici de investigare traseologică*. București : Universul Juridic, 2016, p. 71.

⁶⁵⁵ Ваднер М. Б. *Использование микрочастиц при расследовании преступлений*. Санкт-Петербург : Питер, 2001, с. 12.

⁶⁵⁶ Gheorghîță M. *Tratat de criminalistică, op. cit.*, p. 217.

căile de acces în câmpul infracțiunii, îndeosebi acolo unde sunt prezente și alte categorii de urme⁶⁵⁷. Lucrul cu microurmele în procesul investigării infracțiunilor se efectuează, în marea sa parte, în formă procesuală, adică în cadrul efectuării acțiunilor reglementate de legea procesual-penală. La categoria acțiunilor de urmărire penală în cadrul cărora de cele mai frecvente ori este nevoie de a efectua anumite lucrări (activități) legate de micro urme se atribuie: toate varietățile de cercetare (la fața locului, a încăperilor, a obiectelor, documentelor, cadavrelor etc.); perchezițiile (în încăperi, corporale); examinările corporale. În unele cazuri, manipularea cu microobiectele face parte și din conținutul experimentului. De asemenea, prezența microobiectelor specifice are importanță și în cazul recunoașterii anumitor obiecte, urmare a cărui fapt persistă necesitatea studierii și fixării semnelor-micro urme în procesul prezentării obiectelor pentru recunoaștere⁶⁵⁸.

În cadrul activității de cercetare a infracțiunilor (*inclusiv și la investigarea faptelor de trafic de ființe umane – n.n.*), procesul de identificare a unei persoane începe din momentul în care aceasta lasă în scena crimei o urmă biologică care conține, în mod necesar, material genetic (ADN). Urmează prelevarea probei de către criminalist, urmată de analiza de laborator care are drept punct terminus traducerea materialului genetic într-un cod cu formă unică, irepetabilă, specifică unui singur purtător al acestei informații genetice⁶⁵⁹. Analizele ADN folosesc tehnici care își au rădăcinile în genetica clasică, biochimie și biologia moleculară⁶⁶⁰. ADN-ul – acidul dezoxiribonucleic – reprezintă construcția fundamentală a oricărei structuri genetice, fiind o componentă a oricărei celule a corpului omenesc. În acest context, atragem atenția la faptul că genetica are ca obiect de studiu reeditarea și variația organismelor biologice, atât la nivel individual – de exemplu, moștenirea unor caractere particulare de la părinți la copii, cât și la nivel general, prin urmărirea unor markeri genetici la o anumită populație⁶⁶¹. În situațiile mai puțin complexe, când este vorba despre examinarea unui cadavru fără semne de putrefacție, identitatea persoanei poate fi stabilită în baza dactiloscopiei și fotografierii cadavrului, prin verificarea victimei în baza evidențelor dactiloscopice, prin ridicarea obiectelor vestimentare și completarea cartei de căutare în vederea introducerii informațiilor respective în cartoteca cadavrelor neidentificate și confruntarea acestor date cu evidențele anterioare a persoanelor dispărute fără veste. Or, se știe că urmele de mâini reproduc desenele papilare de pe degete și de pe suprafața palmară, care, grație proprietăților de a fi unice, fixe și inalterabile, asigură cu

⁶⁵⁷ Stancu Em, Ruiu M, *op. cit.*, p. 74.

⁶⁵⁸ Ваднер М. Б., *op. cit.*, p. 20-21.

⁶⁵⁹ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 156.

⁶⁶⁰ Groza I. L., Astărăstoae V., *op. cit.*, p. 153.

⁶⁶¹ Stancu Em., Ruiu M., *op. cit.*, p. 82.

precizie deosebirea lor și, implicit, identificarea persoanei care a lăsat urmele⁶⁶². Dintre numeroasele și variatele metode tehnico-științifice folosite în activitatea organelor speciale și de drept, în procesul de fixare, ridicare și examinare criminalistică a urmelor infracțiunii, precum și de fixare a unor activități de urmărire penală, un rol important revine fotografiei criminalistice și video înregistrării⁶⁶³. În orice împrejurare în care la fața locului se găsește un cadavru, indiferent de cauza și natura morții, e necesară efectuarea de fotografii pentru redarea poziției corpului, a stării îmbrăcămintei, a leziunilor vizibile în acel moment, a distanței și raportului de poziție cu obiectele din apropiere⁶⁶⁴.

Informațiile privind aplicarea constrângerii psihice în vederea intimidării și subordonării persoanei contrar voinței ei se pot materializa sub forma influențelor psihotraumatice asupra sistemului nervos al victimei. Această influență se reflectă în calitate de reacție a organismului la anumite situații de stres, sub forma dereglărilor psihice temporare – depresie reactivă, psihoză reactivă, stări de stres post traumatic, reacții nevrotice, dereglări ale adaptării. Afectarea sferei psihoemoționale a victimelor se poate exprima sub forma depresiilor, coșmarurilor, tendințelor de comportament de autodistrugere, urmare a cărui fapt își fac loc consumul excesiv de băuturi spirtoase și de substanțe narcotice, actele de sinucidere, comportamentul antisocial, pierderea interesului față de viață, dificultățile în comunicarea cu cei din jur⁶⁶⁵.

Adeseori, pentru a înfrânge voința victimelor traficului de ființe umane, acestora le sunt administrate substanțe psihoactive, fapt care le generează stări de intoxicație acută. Sindromul (starea) ce survine după administrarea substanțelor psihoactive, se caracterizează prin dereglări fizice și psihice, care se succed în timp, începând cu starea de apogeu și finalizând cu cea de intoxicare. În sistemul dereglărilor determinate de folosirea substanțelor psihoactive sunt evidențiate dereglările de conștiință, dereglarea funcțiilor cognitive, dereglarea percepției, emoțiilor și a comportamentului. Consumul oricărei substanțe psihoactive are ca efect dereglările de conștiință de divers grad și diversă durată. Categoriile dereglărilor de conștiință sunt determinate în dependență de varietatea substanțelor psihoactive administrate și de doza (proporția) acestora⁶⁶⁶.

Expertiza *medico-legală psihiatrică* constituie un procedeu probatoriu prin care organul de drept dispune ca o comisie din cadrul unei instituții de medicină legală să stabilească starea de sănătate psihică a unei persoane implicate în procesul penal, atunci când această stare de sănătate

⁶⁶² Doraș S., *op. cit.*, p. 495.

⁶⁶³ Gheorghiuță M. *Tratat de criminalistică*, *op. cit.*, p. 160.

⁶⁶⁴ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 82.

⁶⁶⁵ Трошин В. Д. *Терроризм и нервно-психические расстройства: диагностика, лечение и профилактика* : Монография. Нижний Новгород : Изд-во НГМА, 2007, с. 23-27.

⁶⁶⁶ *Судебная психиатрия*. Под ред. А. С. Дмитриева И Т. В. Клименко. Москва : ЮРИСТЪ, 1998, с. 243-244.

prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză⁶⁶⁷. Expertiza medico-legală psihiatrică este o formă cu totul particulară în cadrul expertizei medico-legale. Studiul complex al personalității umane, a modului ei de a acționa în societate, aduce un aport serios judecătorului în cântărirea răspunderii penale, a dozării pedepsei, a luării măsurilor de siguranță prevăzute de lege⁶⁶⁸. Expertiza medico-legală psihiatrică este efectuată, de cele mai frecvente ori, în următoarele situații: „a) când conduita normală a unei persoane pune semn de întrebare la starea sa psihică; b) când sunt dovezi că persoana a suferit de diferite boli care ar putea avea consecințe psihice; c) când persoana a prezentat în antecedente afecțiuni psihiatrice; d) când infracțiunea apare ca un act lipsit de un motiv evident, că s-a săvârșit cu cruzime sau actul este patologic (absurd, bizar, mobil imaginar, lipsit de premeditare și precauții elementare etc.). Expertiza medico-legală psihiatrică se raportează întotdeauna la specificul comportamentului uman”⁶⁶⁹.

Expertiza psihologică judiciară contribuie la diminuarea riscului unei erori judiciare în calificarea acțiunilor subiectului, a comportamentului impus de o situație afectiv tensionată, de neconștientizare a motivului și caracterului acțiunilor săvârșite. Sarcina principală a expertizei psihologice judiciare este de a ajuta organele judiciare în cercetarea problemelor specifice cu conținut psihologic, de a obține informații obiective, aprecieri nepărtinitoare și principale, importante pentru analiza situației. Competențele expertizei psihologice judiciare sunt următoarele: „a) stabilirea particularităților psihologice individuale ale persoanelor participante în procesul penal care ar fi putut să influențeze esențial comportamentul lor într-o situație extremală sau psihotraumatizantă; b) nivelul dezvoltării intelectuale; c) prezența anumitor stări psihofiziologice care pot influența considerabil comportamentul și mărturiile depuse; d) diagnosticul stărilor de tensiune psihică nepatologică, care au cauzat comiterea crimei, comportamentul inadecvat manifestat în situații extreme; e) evaluarea sferei motivaționale a personalității, a tendințelor care au stimulat săvârșirea faptelor criminale; f) evaluarea capacității subiectului de a conștientiza importanța acțiunilor proprii și de a le controla; g) stabilirea capacităților victimelor, martorilor de a percepe corect circumstanțele importante pentru dosar și de a depune mărturii corecte”⁶⁷⁰.

Cercetătoarea M. A. POLEACOVA susține că „practica cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane indică la faptul că examinarea nemijlocită a infractorilor are o importanță primordială. În scop de stabilire și confirmare a repartizării rolurilor în ordine ierarhică a membrilor grupării criminale antrenate în traficul de persoane, a caracteristicilor

⁶⁶⁷ Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, op. cit., p. 520.

⁶⁶⁸ Ruiu M. Metodologia investigării criminalistice a unor genuri de infracțiuni, op. cit., p. 155-156.

⁶⁶⁹ Groza I. L., Astărăstoae V., op. cit., p. 198.

⁶⁷⁰ Rîjicova S. Expertiza psihologică judiciară în cadrul sistemului judiciar. . În: *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*. Chișinău, 2005, p. 118-119.

comportamentale în interiorul grupării și în societate poate fi efectuată expertiza psihologo-psihiatrică complexă a însușii infractorilor”⁶⁷¹.

În contextul subiectului investigat, recrutarea victimelor în cauzele de trafic de persoane cunoaște câteva căi. După una din variante victima, dorind să depășească problemele de ordin financiar cu care se confruntă, află, din anumite surse de informare (anunțuri neoficiale de pe panouri, reclame din gazete și reviste, surse informaționale de pe rețeaua Internet, informații obținute de la cunoscuți) despre posibilitatea de a câștiga surse bănești, inclusiv și prin prestarea serviciilor de prostituată. Totodată, ea nu este documentată pe deplin despre scopul infractorilor și, din proprie inițiativă să angajează în muncă, folosind numărul respectiv de contact. Victima nu conștientizează că ea poate fi vândută pentru prelevarea organelor sau țesuturilor, pentru prestarea serviciilor sexuale, că poate să nu fie remunerată, că poate fi violată sau lipsită de libertate etc. Cu referire la situația vizată, atribuția infractorului în latura recrutării victimei se limitează la însuși anunțul de angajare, care poate fi descoperit sub formă de machet în înscrisurile din agende, în jurnalele de evidență „contabilă” sau în înscrisurile de pe purtătorii magnetici. Informații similare putem descoperi în arhiva calculatorului sau a telefonului mobil a organizatorului grupării criminale, a proxenetului, dispecerului, aflate asupra lor sau la domiciliul acestora. Informația vizată poate constitui obiectul expertizei tehnice⁶⁷². Printre urmele folosite ca mijloace de probă, bazate pe investigații științifice, pe prim-plan se situează urmele lăsate de mâini, datorându-se pe de o parte, folosirii acestora în alte împrejurări similare, în toate situațiile în care persoanele implicate în activitatea infracțională acționează manual, iar, pe de altă parte, proprietății lor de a contribui la identificarea directă a persoanelor care le-au lăsat⁶⁷³.

Expertiza dactiloscopică reprezintă etapa finală a activității de clarificare a aspectelor legate de formarea urmelor de mâini la fața locului, de obținere de informații privind persoana, precum și de stabilire a raportului dintre urmă și activitatea infracțională⁶⁷⁴. Cu ajutorul expertizei dactiloscopice putem identifica persoana antrenată în pregătirea documentelor de care s-au folosit victimele traficului de ființe umane⁶⁷⁵. Urmele de mâini (fie a degetelor, palmei) se formează prin contactul direct cu obiectele respective și au o semnificație criminalistică deosebită, care este determinată de posibilitățile stabilirii diverselor împrejurări ale evenimentului cercetat. În primul rând, la determinarea și diagnosticarea mecanismului de formare a urmelor, apoi și la identificarea obiectelor creatoare de urme. Activitatea de

⁶⁷¹ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 157-158.

⁶⁷² *Ibidem*, p. 159-160.

⁶⁷³ Doraș S., *op. cit.*, p. 495.

⁶⁷⁴ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 122.

⁶⁷⁵ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 165.

descoperire a urmelor unei infracțiuni presupune o căutare și examinare sistemică a scenei infracțiunii și a tuturor obiectelor care se află acolo, utilizarea pe scară largă a mijloacelor, metodelor și procedeele tehnico-criminalistice contemporane. Urmele digitale trebuie căutate cu multă atenție pentru că sunt de dimensiuni mici, uneori reproducând doar fragmente ale desenelor papilare care abia se pot observa. La căutarea urmelor este necesară o precauție deosebită pentru a nu se lăsa propriile urme sau, din neatenție, să se șteargă cele ce aparțin infractorului⁶⁷⁶. Examinarea urmelor de mâini la locul faptei permite stabilirea utilității urmei, adică aprecierea elementelor de identificare. Uneori apare posibilitatea identificării nemijlocite a obiectului generator de urmă, admite determinarea mâinii și degetului de la care provine urma, obținerea unor date caracteristice privind înălțimea (categoria vârstnică), sexul și alte particularități utile pentru modelarea persoanei făptașului⁶⁷⁷.

La cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane, pe cărțile de vizită și buclele pot fi descoperite urme de mâini și de miros ale infractorilor care le-au pus nemijlocit în circulație. Obiectele descoperite urmează a fi examinate cu aplicarea metodelor expertizei dactiloscopice și odorologice. Cu ajutorul cercetărilor tehnico-criminalistice a cărților de vizită și a buclelor de reclamă poate fi identificată tehnica folosită la tipărirea acestora, iar uneori și locul producerii⁶⁷⁸. În cazurile în care victima traficului de ființe umane este răpită cu aplicarea violenței, inclusiv periculoase pentru viața și sănătatea acesteia, la locul faptei rămân urme de miros ale victimei și infractorilor⁶⁷⁹. Formarea urmelor olfactive este practic inevitabilă, orice persoană lăsându-și moleculele de miros peste tot pe unde trece, pe fiecare dintre obiectele atinse, nici pantofii, nici îmbrăcămintea și nici mănușile neputând să împiedice formarea acestui gen de „amprentă” olfactivă⁶⁸⁰.

La fața locului, urmele de miros nu pot fi depistate nici vizual și nici cu ajutorul mijloacelor tehnice. În acest caz, poate fi vorba doar despre anumite obiecte în raport cu care putem presupune că ar purta asemenea urme. Din acest considerent, garantul efectuării cu succes a expertizei odorologice depinde de stabilirea cu precizie a obiectelor purtătoare de urme de miros și de respectarea strictă a metodologiei de ridicare a lor. La cercetarea locului faptei este necesar să se țină cont de faptul că urmele de miros pot rămâne nu doar pe obiectele cu care infractorii s-au aflat în contact o perioadă îndelungată, dar și pe unele obiecte abandonate în câmpul infracțional, de care s-au folosit o singură dată (mijloace de mascare, peruci, arme, mucuri de țigări etc.). Urmele de miros ale victimei se pot găsi pe obiectele de uz personal

⁶⁷⁶ Gheorghiță M. *Tratat de criminalistică*, *op. cit.*, p. 185, 189-190.

⁶⁷⁷ Golubenco Gh. *Urmele infracțiunii*, *op. cit.*, p. 48.

⁶⁷⁸ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 159-160.

⁶⁷⁹ *Ibidem*, c. 162.

⁶⁸⁰ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 163.

descoperite la locul faptei, pe cătușele cu care aceasta a fost imobilizată, pe urmele de sânge, apărute de pe urma cauzării leziunilor corporale, precum și pe alte obiecte aflate în contact cu victima⁶⁸¹. Descoperirea urmelor de miros „constituie una dintre sarcinile grele ale ofițerului de urmărire penală în cadrul cercetării la fața locului. Dificultatea acestei sarcini este determinată de durata scurtă de existență a urmelor olfactive, de numeroasele posibilități obiective de a fi distruse, precum și de capacitatea limitată de a fi percepute. O mare importanță la căutarea urmelor de miros ale infractorului o are chestionarea, audierea martorilor, victimei, care pot furniza informații referitor la unele circumstanțe esențiale (locul unde a activat infractorul, obiectele cu care a manipulat etc.). În procesul cercetării locului faptei, trebuie să se ia în considerație că din cauza specificității urmelor de miros, în condițiile mediului înconjurător (vânt, ploaie, zăpadă etc.), precum și a factorului temporal, acestea se distrug sau se deplasează în alt loc, își schimbă proprietățile mai rapid decât alte tipuri de urme. De aceea, se recomandă ca, dintre toate tipurile de urme lăsate de om, cele olfactive să fie ridicate și conservate în mod prioritar, iar în cazurile posibile să fie utilizat câinele de serviciu pentru urmărirea infractorului „pe urme proaspete⁶⁸²”. Pe lângă câinele de urmărire, în cercetarea urmelor olfactive se apelează și la metode tehnice, constând în ridicarea urmelor de miros de la fața locului, de pe obiecte-corp delict, de pe îmbrăcămintea pierdută de infractor ș.a., prin aspirarea cu dispozitive speciale și conservarea în flacoane ermetice, dezodorizate în prealabil. Aceste urme sunt supuse unei examinări comparative cu modelele prelevate de la persoanele sau obiectele suspecte⁶⁸³.

Informația privind persoana făptașului poate fi completată simțitor prin cercetarea la fața locului a urmelor formate de încălțăminte. Analiza acestora permite a stabili numărul infractorilor, talia aproximativă, sexul, existența unor deficiențe fizice sau particularități ale încălțămintei ori ale plantei piciorului. Toate acestea sunt lesne determinabile dacă urmele depistate sunt lăsate de o persoană concretă. Această problemă se rezolvă înainte de toate pentru a exclude eventuala generare de urme de către pățimit sau alte persoane cunoscute, care au avut acces în scena infracțiunii⁶⁸⁴.

Datorită naturii lor – se are în vedere inevitabilitatea lor și locul în care se pot forma – urmele de picioare se înscriu în categoria urmelor care se caută printre primele la fața locului. Descoperirea presupune, cu prioritate, cercetarea suprafețelor pe care este posibil să se calce (parchet, linoleum, covoare, sol ș.a.), cu atât mai mult cu cât pe suprafețele menționate pot fi descoperite și alte categorii de urme, cum sunt, de exemplu, fire de păr, urme organice și anorganice, diverse resturi de materiale și, bineînțeles, micro urme. La căutarea urmelor de

⁶⁸¹ Дворкин А. И. и др. *Расследование похищения человека* : Методическое пособие, *op. cit.*, p. 87-88.

⁶⁸² Gheorghiuță M. *Tratat de criminalistică*, *op. cit.*, p. 212-213.

⁶⁸³ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 165.

⁶⁸⁴ Golubenco Gh. *Urmele infracțiunii*, *op. cit.*, p. 62.

picioare nu trebuie neglijat faptul că această activitate poate fi asociată cu căutarea și prelucrarea urmelor de miros de către câinele de urmărire, urmele olfactive putând suplini lipsa elementelor de identitate din urmele propriu-zise de picioare⁶⁸⁵. Prin interpretarea ce se face asupra urmelor de picioare se poate deduce: „a) numărul făptuitorilor; b) greutatea aproximativă a acestora; c) defecțiuni ale mersului; d) înălțimea; e) dacă s-au deplasat în fugă sau au mers în pas normal etc.”⁶⁸⁶.

În procesul efectuării măsurilor speciale de investigații, urmează a fi interceptate și înregistrate convorbirile purtate la telefonul indicat în anunțurile de reclamă. Ulterior, prin intermediul cercetărilor fonoscopice în privința convorbirilor înregistrate poate fi stabilită identitatea dispecerului, care poate fi însuși organizatorul grupării criminale, a proxenetului, transportatorului, care au primit și executat solicitările parvenite de pe o adresă concretă⁶⁸⁷. Pentru a putea iniția un astfel de proces de identificare este necesară descoperirea de urme specifice, respectiv cele ce sunt denumite urme sonore ale vocii și vorbirii, a căror existență este determinată pe scară largă a mijloacelor electronice de înregistrare fonică. Formarea acestor urme presupune funcționarea unui mijloc de înregistrare în momentul săvârșirii faptei, ori a unuia din epizoadele sale⁶⁸⁸. *Obiectul expertizei judiciare fonoscopice* este reprezentat de „faptele și circumstanțele stabilite în temeiul cercetării mijloacelor de înregistrare audio, a purtătorilor magnetici de informații și a informațiilor acustice, fixate în conținutul acestora. Obiectele acestei expertize sunt: a) informațiile audio, înregistrate pe purtătorii magnetici; b) însuși purtătorii magnetici și mijloacele cu care s-a realizat înregistrarea audio⁶⁸⁹. Cercetătorul Em. Stancu susține că „obiectul expertizei vocii și vorbirii nu se rezumă numai la identificarea persoanei, existând și alte domenii în care se poate oferi răspunsuri utile la întrebările adresate de organele judiciare, și anume: a) stabilirea autenticității înregistrărilor audio sau video; b) identificarea persoanei vorbitorului; c) stabilirea eventualei deghizări a vocii și vorbirii”⁶⁹⁰.

În ceea ce privește identificarea criminalistică a vocii și vorbirii, în măsura în care expertul are la dispoziție o înregistrare, acesta poate proceda la: „extragerea părții audio dintr-un fișier video-audio; efectuarea de conversii ale înregistrărilor audio; îmbunătățirea calității unei înregistrări audio; transcrierea conținutului convorbirilor prezente într-o înregistrare audio; deghizarea vocii unei persoane în vederea protejării identității vorbitorului; determinarea zonei dialectice din care provine un vorbitor nativ; stabilirea faptului dacă două eșantioane de voce și

⁶⁸⁵ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 126-127.

⁶⁸⁶ Stancu Em., Ruiu M., *op. cit.*, p. 22-23.

⁶⁸⁷ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 160.

⁶⁸⁸ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 183.

⁶⁸⁹ Георгиц М. Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение., *op. cit.*, с. 63.

⁶⁹⁰ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 185.

vorbire aparțin sau nu aparțin aceluiași vorbitor”⁶⁹¹. În cazurile de cercetare a fonogramelor mai putem stabili profesia persoanei, nivelul ei de cultură, mediul social în care el se află, regiunea geografică care își lasă amprenta asupra vorbirii, defectele de vorbire, ticurile, deprinderile, starea psihică și emoțională a acesteia în momentul înscrierii discuției, felul vorbirii (expunerea liberă sau citirea unui anumit text)⁶⁹².

Nu putem trece cu vederea și faptul că „firele de păr alcătuiesc o categorie distinctă de urme biologice, denumite și urme de natură piloasă – prin a căror examinare se obțin date importante cu privire la persoane și la împrejurările faptei, problemele rezolvate de expertiză înscriindu-se pe aceleași coordonate ca și în cazul expertizei biocriminalistice a celorlalte urme biologice. În esență, se pot obține date despre natura, originea, caracteristicile de sex, vârsta, regiunea corporală din care provine, pigmentația, diversele particularități morfologice ale firului de păr ș.a., adaugându-se posibilitatea identificării pe baza examinării tipologiei genetice.

Prezența firelor de păr la fața locului nu trebuie atribuită neapărat unor acțiuni în exclusivitate violente. Sunt frecvente împrejurările în care firele de păr se pot desprinde de pe cap, sau din alte părți ale corpului, fără a fi smulse sau tăiate, cum să întâmplă în cazul scoaterii pălăriei sau fularului. Cu alte cuvinte, ne putem afla în fața unor căderi determinate de cauze fiziopatologice sau accidentale”⁶⁹³. În cazurile în care victima infracțiunii se deplasează la o agenție de modele, de angajare în câmpul muncii, purcede la serviciile unei agenții de „cunoștință”, folosite de către infractori, ea le pune benevol la dispoziție datele sale de anchetă pentru a fi introduse în baza de date a infractorilor. În atare situații, în calculator este introdusă fotografia victimei, caracteristicile acesteia, adresa, numărul de telefon, datele despre rudele apropiate. De asemenea, mai poate fi încheiat și un contract formal de muncă. În cazul de față, ca loc al comiterii infracțiunii este considerat locul unde s-a desfășurat recrutarea persoanei și, respectiv, al folosirii ei în calitate de porno-model. Aici este vorba despre încăperea oficiului, iar în calitate de urme ale infracțiunii figurează: datele factice (înregistrările audio-video ale victimei, inclusiv și cele cu caracter pornografic) reflectate și stocate în calculator, în poșta electronică, pe purtătorii de informații (camere de luat vederi, aparate de fotografiat, CD, DVD, care, luate la un loc cu alte probe permit formularea unei concluzii certe în privința mecanismului și circumstanțelor faptului infracțional. De asemenea, în calitate de probe ce confirmă aflarea în aceeași încăpere a persoanei care a recrutat victima și a victimei ca atare figurează: „a) înscrisurile în ciornă ale celui împuternicit cu recrutarea (documentele de evidență, date contabile, înscrisuri ale victimei legate de completarea numitor anchete, contracte „de

⁶⁹¹ Stancu Em., Manea T., *op. cit.*, p. 132-133.

⁶⁹² Дворкин А. И. и др. *Расследование похищения человека* : Методическое пособие, *op. cit.*, p. 86.

⁶⁹³ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 158-159.

muncă” etc.; b) urme biologice (urme de miros, urme de sudoare pe haine, urme de salivă de pe mucurile de țigări și obiectele de uz casnic, firele de păr; c) amprentele digitale pe anumite obiectele din oficiu; d) microobiectele de pe scaune și fotolii. În dependență de situație, obiectele vizate supra pot fi supuse cercetărilor speciale de comun cu mostrele pentru cercetare comparativă, fiind recunoscute în calitate de probe substanțiale în temeiul rezultatelor expertizelor judiciare efectuate pe această categorie de dosare”⁶⁹⁴. Este bine cunoscut că, din marea varietate a urmelor lăsate de om în câmpul infracțional, o categorie aparte o constituie urmele biologice. După cum rezultă din practica organelor de urmărire penală, aceste urme se întâlnesc cu precădere în cazurile infracțiunilor violente: omor, viol, tâlhării, atacuri banditești, huliganism etc. ⁶⁹⁵.

Violența fizică, aplicată în raport cu victima infracțiunii de trafic de ființe umane, are ca efect formarea unui complex de urme specifice la fața locului, la care pot fi atribuite: a) urmele biologice (de sânge, salivă pe mucurile de țigară etc.); b) microobiectele sub forma fragmentelor de haine sau a particulelor de fibre; c) urmele de încălțăminte ale infractorului și victimei; d) obiectele cu ajutorul cărora a avut loc răpirea persoanei⁶⁹⁶.

Informații prețioase pentru diagnosticarea persoanei infractorului pot fi obținute și prin exploatarea urmelor de dinți⁶⁹⁷. Urmele de dinți fac parte din categoria acelor urme care oferă o bază sigură de identitate, atât sub raport criminalistic, cât și medico-legal, datorită unor caracteristici ale formei, dispunerii și particularităților prezentate de fiecare dinte, îndeosebi după vârsta de 25 ani, când întreaga dantură este formată. Astfel, lățimea dinților, poziția și distanța dintre ei, uzurile, eventualele lipsuri, diverse afecțiuni, tratamente și lucrări stomatologice ș.a., oferă suficiente elemente de identificare a persoanei⁶⁹⁸. *Expertiza urmelor de dinți sau expertiza odontologică* poate oferi organului judiciar răspunsuri la întrebări „privind natura umană sau animală a urmei, sexul, vârsta și tipul antropologic al persoanei, mecanismul de formare și caracteristicile dinților reflectate în urmă. De asemenea, dacă expertului i se pun la dispoziție și modele de comparație, acesta poate stabili identitatea sau neidentitatea persoanei”⁶⁹⁹.

În cazurile de cercetare a infracțiunilor de trafic de ființe umane un rol important îl au și urmele de salivă. Prin urma de salivă se înțelege lichidul de secreție al glandelor salivare, depus

⁶⁹⁴ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 160-161.

⁶⁹⁵ Gheorghită M. *Tratat de criminalistică*, *op. cit.*, p. 206.

⁶⁹⁶ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 162.

⁶⁹⁷ Golubenco Gh. *Urmele infracțiunii*, *op. cit.*, p. 72.

⁶⁹⁸ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 131; *Tratat complet de medicină legală*. București : Socec, 1930. Vol. II, p. 1055; *Médecine légale judiciaire*. Paris : Maloina, 1947, p. 748; Snyder LeMoyne. *Homicide investigation : practical information for coroners, police officers, and other investigators*. Springfield, III. : Thomas, 1959. *Homicide investigation*. C. C. Thomas Publisher. Illinois USA, 1959, p. 54-57.

⁶⁹⁹ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 133; *Tratat practic de criminalistică*. București : Ed. Ministerului de Interne, 1979. Vol. II, p. 68-69.

pe diferite suporturi în procesul săvârșirii unei infracțiuni⁷⁰⁰. Formarea urmelor de salivă are loc în momentul contactului buzelor, dinților sau limbii cu anumite obiecte (tacâmuri, scobitori, șervete, țigări, batiste etc.), prin salivare sau prin expectorare forțată. Actualmente, pe baza examinărilor genetice, este posibilă identificarea persoanei după saliva prelevată de pe mucuri de țigări, batiste și alte obiecte⁷⁰¹. Urmele de salivă, ca și celelalte urme biologice, interesează cercetarea pentru posibilitățile de obținere a unor date privind persoana, îndeosebi pe baza grupei sanguine, cu precizarea că acest lucru este posibil numai în ipoteza în care individul este de tip secretor⁷⁰². Totodată, se pot obține date referitoare la unele dintre împrejurările în care a fost comisă infracțiunea. Calitatea de secretor o au persoanele care elimină în secrețiile organismului antigene ce se găsesc pe hemaliile sângelui, ceea ce permite determinarea grupei sanguine. Interpretarea urmelor de salivă poate servi la obținerea de date privind modalitatea de formare a urmei, mediul profesional din care provine persoana, starea sa de sănătate, unele deprinderi sau vicii, îndeosebi fumatul, numărul de persoane care au creat urmele, eventual timpul petrecut la locul cercetării ș.a.⁷⁰³.

Importanța cercetării urmelor de spermă rezidă în faptul că servesc la clarificarea unor probleme referitoare la împrejurările săvârșirii unei fapte de natură penală. Totodată cercetarea acestui gen de urme poate conduce la obținerea unor date prețioase pentru individualizarea persoanei ori la delimitarea cercului de suspecți⁷⁰⁴. În opinia cercetătorului *EM. STANCU*, „urmele biologice formate în condițiile săvârșirii unei infracțiuni sunt foarte diverse. Astfel, pe lângă urmele caracterizate printr-o frecvență mai mare (sânge, spermă, salivă), la fața locului pot fi întâlnite și urme de urină, de materii fecale, vomiscente, secreții nazale, lichid amniotic, vernix caseosa etc., prin a căror examinare biocriminalistică este posibilă obținerea de date utile clarificării multor împrejurări privind natura și modul de săvârșire a faptei, inclusiv referitoare la persoana autorului. Față de rezonanța lor în soluționarea anumitor cauze, nu poate fi justificată neglijarea acestora, din cauza unei anumite repulsii naturale față de asemenea urme, din care motiv sunt pur și simplu trecute cu vederea. Organul judiciar care efectuează cercetarea, o conduce sau o supraveghează, este obligat să solicite concursul unui specialist biocriminalistic pentru descoperirea, ridicarea și examinarea tuturor categoriilor de urme biologice apte să servească la obținerea de date privitoare la persoanele implicate într-o faptă penală”⁷⁰⁵.

⁷⁰⁰ *Ibidem*, p. 77.

⁷⁰¹ Gheorghiu M. *Tratat de criminalistică*, *op. cit.*, p. 208-209.

⁷⁰² Terbancea M et al. Limitele și posibilitățile examenelor serologice în infracțiunile privind viața sexuală. În: *Școala românească de criminalistică*. București : Ed. Ministerului de Interne, 1975, p. 170.

⁷⁰³ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 151-152.

⁷⁰⁴ Stancu Em., Ruiu M., *op. cit.*, p. 79-80.

⁷⁰⁵ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 154-155.

În cazurile de trafic de ființe umane sunt frecvent întâlnite și situațiile de răpire a persoanelor. Locul unde a avut loc răpirea persoanei este identificat în baza declarațiilor martorilor, însă, de multe ori, acest loc rămâne necunoscut până la eliberarea victimei, când apare posibilitatea reală de a stabili circumstanțele celor întâmplate în urma declarațiilor ei. Evident, în asemenea situații rămân foarte puține șanse ca la locul răpirii persoanei să mai fie depistate careva urme importante cauzei, însă, oricum nu trebuie să renunțăm la cercetarea locului faptei. Scopul cercetării locului unde a avut loc răpirea persoanei se axează pe depistarea urmelor care ar putea contribui la identificarea persoanei făptuitorului și la anunțarea lui în urmărire. În caz de răpire dintr-o încăpere sau local, obiectivul cercetării îl reprezintă, în primul rând, descoperirea urmelor de mâini. Totodată, dacă există martori oculari, apoi sistemul de căutare a amprentelor digitale are un caracter strict direcționat, bazându-se pe detaliile mecanismului activității infracționale a făptuitorului (făptuitorilor)⁷⁰⁶. În caz de răpire a victimei în stradă, în curte, lângă parcarile auto, pot fi descoperite și ridicate urme ale mijloacelor de transport, cu ajutorul cărora a fost transportată victima, urme de fumat, întâlnite frecvent la locurile unde făptuitorii au așteptat victima. Punând accent pe stabilitatea deprinderilor folosirii produselor din tutun, descoperite la fața locului, urmele vizate pot indica la obișnuințele persoanei, numărul făptuitorilor fumători, sexul acestora, având, în acest sens, un rol important la identificarea persoanelor infractori. Urmele de mâini, salivă, substanțele sudorale pot fi folosite, de asemenea, în vederea ulterioarei identificări a făptuitorilor⁷⁰⁷.

La categoria obiectelor cu care a avut loc răpirea persoanei pot fi atribuite flacoanele cu resturi de substanțe, batistele, tifoanele, îmbibate cu substanțe somnifere, seringile folosite cu resturi de substanțe narcotice sau psihotrope, precum și obiectele (armele sau alte mijloace) folosite în vederea cauzării leziunilor corporale sau pentru imobilizarea victimei⁷⁰⁸.

Specificul recrutării, transportării, transferului victimelor în scop de exploatare în afara țării de origine constă în faptul că acestea urmează să fie deplasate ulterior peste frontiera vamală. În calitate de condiții legale a deplasării în afara hotarelor țării sunt: atingerea unei vârste anumite; deținerea pașaportului corespunzător; autorizația (permisiunea) de a se afla în statul respectiv, eliberată în modul corespunzător de organele competente ale țării de destinație etc. Infractorii întreprind măsurile necesare pentru a asigura traversarea frontierei de către victimă în condiții legale, ca de exemplu, îi perfectează pașaportul, îi asigură eliberarea vizei sau a invitației. Urmare a acestui fapt nu sunt excluse cazurile de falsificare a actelor de identitate, a vizelor și a invitațiilor într-un alt stat. În calitate de purtători de informații în asemenea situații

⁷⁰⁶ Дворкин А. И. и др. *Расследование похищения человека* : Методическое пособие, *op. cit.*, p. 45.

⁷⁰⁷ Ibidem, p. 45-46.

⁷⁰⁸ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 162.

pot figura: actele de identitate, vizele sau invitațiile, false sau adevărate; adeverințele de naștere a copiilor, acordul în scris al părinților, perfectat notarial, privind permisiunea vis a vis de deplasarea copiilor peste hotare, fiind însoțiți de persoane terțe - și ele, false sau adevărate; cartela de memorie a calculatorului, unde sunt păstrate machete pașapoartelor perfectate pe numele victimelor, imaginile lor în variantă electronică; scannerul, imprimanta cu ajutorul cărora s-a efectuat perfectarea actelor; clișeurile de pe ștampile; pașapoartele, vizele și invitațiile falsificate; pașapoartele veridice ridicate forțat de la victime; imaginile victimelor în variantă electronică din memoria calculatoarelor sau ale aparatelor de fotografiat; biletele de călătorie etc.⁷⁰⁹.

Documentele prezintă un element foarte important al sistemului informațional în orice societate. Diversele tipuri de informații se materializează prin multitudinea de documente scrise de mână, tipărite, imprimate, prezentate în formă-schiță, desen etc. ele servesc la fixarea apariției, modificării sau stingerii raporturilor juridice de tot felul⁷¹⁰. Pentru domeniul penal „prezintă interes numai acele documente care sunt apte de a produce consecințe juridice, respectiv cele cu valoare probatorie. Prezintă interes însă și posibilitatea reconstituirii împrejurărilor în care acestea au fost întocmite, emitentul, persoana îndrituită a face uz de document etc. în asemenea situații, documentele devin probe materiale, păstrând acest regim și în cadrul expertizei criminalistice. O dată cu contestarea veridicității sale, documentul suspect devine – din mijloc de probă – o probă materială, putând servi la dovedirea falsului, la identificarea autorilor, ca și la elucidarea celorlalte împrejurări sub aspect judiciar și criminalistic, pentru aflarea adevărului în cauză”⁷¹¹. Or, „documentele au o deosebită importanță, deoarece servesc la soluționarea diverselor probleme ce vizează obiectul probatoriului. Aceasta se datorează frecvenței cu care se utilizează la săvârșirea de infracțiuni, precum și potențialului informativ al acestora”⁷¹². Falsificarea actelor a fost și rămâne în actualitate, ca o mare provocare ridicată în fața experților și organelor judiciare. Problematika falsificării a înregistrat o amploare considerabilă în condițiile societății moderne, care implică adeseori utilizarea unui *modus operandi* evoluat, întemeiat pe tehnici extrem de sofisticate. Or, evoluția tehnologiilor de realizare și protejare a documentelor este impusă, alături de progresul tehnic și de utilizarea de către falsificatori a celor mai noi tehnici și metode, prin care se realizează documente false a căror aparență se apropie tot mai mult de cele autentice⁷¹³. Manipularea înscrisurilor ce ar putea conține sau purta o urmă a unei infracțiuni, face parte dintre operațiile care impun organului

⁷⁰⁹ Полякова М. А., *op. cit.*, p. 163-165.

⁷¹⁰ Gheorghiță M. *Tratat de criminalistică, op. cit.*, p. 253.

⁷¹¹ *Ibidem*, p. 19.

⁷¹² *Ibidem*, p. 253.

⁷¹³ Lazăr A., Alămoreanu S. *Expertiza criminalistică a documentelor. Aspecte tactice și tehnice*. București : Lumina Lex, 2008, p. 7.

judiciar, încă de la primul său contact cu aceste mijloace materiale de probă, respectarea unor cerințe minime de precauție necesare păstrării și conservării înscrisului în starea în care a fost găsit ori ridicat⁷¹⁴. Date de reală valoare pot fi obținute și în urma examinării criminalistice a materialelor folosite la întocmirea documentelor, la prepararea substanțelor de scris sau folosite la aplicarea ștampilelor, dar și a impresiunilor acestora.

Expertiza tehnico-criminalistică a documentelor, în baza aplicării pe scară largă a realizărilor științei, reprezintă un important mijloc procesual de stabilire a faptelor și împrejurărilor de fapt indispensabile soluționării echitabile a unei cauze penale⁷¹⁵. Obiectul expertizei tehnico-criminalistice a documentelor este constituit din faptele, circumstanțele legate de întocmirea anumitor acte, din materialele și mijloacele de confecționare a lor, identificate, stabilite în baza cunoștințelor de specialitate⁷¹⁶. Cu ajutorul expertizei tehnico-criminalistice a documentelor putem stabili modalitatea prin care au fost efectuată falsificarea actelor, utilajul, materialele și procedeele folosite în acest sens⁷¹⁷.

Expertiză tehnică a calculatoarelor permite „identificarea file-ului în care se conțin modele de ștampile, machete de documente, fotografiile victimelor, necesare pentru perfectarea actelor în vederea traversării frontierei de stat, programele folosite de infractori pentru falsificarea actelor. Legat de un mediu de stocare magnetic, optic, flash, se poate efectua: stabilirea naturii și a parametrilor mediului de stocare; realizarea imaginii fizice complete a mediilor de stocare, precum și recuperarea datelor informatice de pe mediile de stocare. Dacă se supun analizei materiale realizate sau contrafăcute cu ajutorul sistemelor informatice, se produce: compararea materialelor puse la dispoziție cu imaginile fișierelor existente pe mediile de stocare; căutarea, compararea și sortarea datelor informatice după conținut, cuvânt-cheie, nume, extensie și proprietăți; compararea materialelor puse la dispoziție cu imaginile fișierelor existente pe mediile de stocare. În măsura în care se supun atenției o serie de echipamente de comunicații, date și voce, expertul poate proceda la: stabilirea seriilor de identificare a telefoanelor sau cartelelor SIM; examinarea caracteristicilor funcționale specifice telefoanelor mobile; stabilirea setărilor corespunzătoare datei și orei calendaristice; extragerea agendei de contacte, agendei de întâlniri, a mesajelor de tip text/mesaje multimedia (SMS/MMS); extragerea istoricului apelurilor efectuate/primate/pierdute; extragerea datelor din poșta electronică; extragerea conversațiilor din mesageria electronică și a istoricului privind conectarea Web (URL, pagina de Web), a imaginilor, a înregistrărilor audio sau video; precum și la extragerea altor date

⁷¹⁴ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 274.

⁷¹⁵ Doraș S., *op. cit.*, p. 491.

⁷¹⁶ Георгицэ М. *Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение*, *op. cit.*, p. 49.

⁷¹⁷ Gheorghiuță M. *Tratat de criminalistică*, *op. cit.*, p. 255.

informatică: programe instalate, fișiere de sistem etc.”⁷¹⁸. Odată aduse în laborator pentru efectuarea cercetării (examinării), constatările tehnico-științifice sau expertizei dispozitivului electronic ridicat, componentele trebuie asamblate, pentru a reconstitui sistemul original⁷¹⁹.

Practica organelor de urmărire penală și a celor judiciare demonstrează că expertiza grafoscopică se situează printre cele mai eficiente mijloace de administrare a probelor. Este firesc să fie așa, susține autorul *S. DORAȘ*, „deoarece scrisul de mână, însoțit de majoritatea populației, este aplicat pe larg în toate sferile de activitate umană, inclusiv la săvârșirea și ascunderea activităților ilicite. Cercetarea criminalistică a scrisului de mână, indiferent de natura sa grafică și suportul în care s-a materializat, presupune o amplă activitate de examinare bazată metodologic pe individualitatea scrisului și relativa sa stabilitate. Individualitatea scrisului, respectiv proprietatea acestuia de a-și prezenta autorul și de a se deosebi de scrisul oricărei alte persoane decât autorul său, este explicabilă prin mecanismul psihofiziologic de formare a acestor deprinderi”⁷²⁰. În cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane, expertiza grafoscopică face posibilă identificarea persoanei scriptorului, care a efectuat anumite înscrisuri în vize, invitații, în alte acte ale victimei. Obiectul expertizei grafoscopice îl constituie faptele, circumstanțele, stabilite în baza unor cunoștințe speciale: stabilirea scriptorului unui text, a semnăturii, determinarea condițiilor în care a fost executat textul sau semnătura, precum și a vârstei autorului textului⁷²¹.

Pentru a asigura traversarea ilegală a frontierei de stat, transportatorii folosesc diferite procedee și vicleșuguri, capabile să mascheze caracterul ilegal al transportării, ca de exemplu, transportarea victimei în ascunzișuri, folosirea procedeele legate de schimbarea aspectului exterior, aplicarea preparatelor sedative etc. În cazul dat, în calitate de informație care pune în evidență activitatea infracțională figurează: prezența în sângele victimei a substanțelor narcotice sau psihotrope; urmele biologice de natură umană (cele de miros, urme de sânge, salivă, urină, fire de păr, microobiecte de proveniență vestimentară), care, ca exemplu, pot fi descoperite în portbagajul autoturismului folosit la transportarea victimei⁷²².

Sesizând pericolozitatea transportării victimei peste hotare contrar voinței ei, precum și a faptului că ea poate opune rezistență, să cheme ajutor, persoana care răspunde de recrutare și transportatorul de cele mai frecvente ori nu aleg calea violenței, identificând victima care este de acord să se deplaseze din propria voință peste hotare. Răpirea și transportarea forțată, inclusiv cu aplicarea forței, poate avea loc deja pe teritoriul altui stat. De regulă, în asemenea situații,

⁷¹⁸ Stancu Em., Manea T., *op. cit.*, p. 134-135.

⁷¹⁹ Ruiu M. *Criminalistică*. București : Universul Juridic, 2013, p. 215; Purici S., *op. cit.*, p. 126.

⁷²⁰ Doraș S., *op. cit.*, p. 488.

⁷²¹ Георгиц М. *Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение*, *op. cit.*, p. 41.

⁷²² Полякова М. А., *op. cit.*, p. 165-166.

persoana responsabilă de recrutare identifică viitoarea victimă din rândul persoanelor sosite la aeroport, la gara auto sau de trenuri, o urmărește pentru ca apoi să o răpească. În cazul de față, informațiile care confirmă faptul traversării frontierei țării de origine de către victimă, faptul intrării în alt stat, precum și cel al întâlnirii victimei cu persoana care recrutează și transportatorul, pot fi acumulate prin: a) înregistrările video de pe camerele de supraveghere de la gările auto, de trenuri sau aeroporturi, precum și din zonele învecinate; b) imaginile foto din telefoanele mobile sau din aparatele de fotografiat (atât ale victimelor, cât și ale transportatorului sau ale persoanei responsabile de recrutare); c) urmele de sânge, substanță sudorală, fire de păr, urme de miros, fragmente de haine etc. de la locul răpirii, care a fost însoțită de aplicarea violenței fizice⁷²³.

În situația sistemelor de comunicații video se poate realiza imaginea fizică completă a mediilor de stocare internă, precum și extrage datele informatice de mediile de stocare interne⁷²⁴. În prezent, tehnicile de identificare s-au diversificat, apelându-se la metode științifice care să permită identificarea rapidă și sigură a persoanelor⁷²⁵. Or, aplicarea cunoștințelor speciale în domeniul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe este justificată de rezultatele cercetărilor științifice și de nivelul lor de aprobare în activitatea practică de cercetare și descoperire a diferitor categorii de infracțiuni.

4.7. Concluzii la Capitolul 4

1. Cercetarea la fața locului traficului de ființe umane contribuie la lămurirea împrejurărilor comiterii faptei și anume: a) descoperirea unor urme care să indice la faptul infracțiunii; b) urme ale manoperelor făptuitorilor, mijloacele folosite; c) urme ale victimelor, obiectele ce le aparțin; d) bunuri și valori provenite din infracțiune; e) alte urme și lucruri de semnificație probatorie; f) mijloacele de legătură și de comunicare electronică, acestea având o valoare probatorie deosebită. La fel, este relevantă efectuarea de percheziții și ridicări, în locurile și încăperile stabilite, mijloacele de transport, cercetarea obiectelor și documentelor ridicate, or pot conține informații valoroase, fie privind făptuitorii, sau referitor la victimă, or la alte circumstanțe ale traficului.

2. Audierea victimei se realizează reieșind din împrejurările cauzei, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice, ținând cont de starea sănătății, de faptul că acest procedeu probatoriu nu afectează securitatea victimei și starea ei emoțională, de frica de infractori și complicități acestora, de disponibilitatea de cooperare a acestora cu organele de urmărire penală, de alți factori și împrejurări. În prealabil, trebuie evaluate riscurile la care poate fi supusă victima,

⁷²³ *Ibidem*, p. 166.

⁷²⁴ Stancu Em., Manea T., *op. cit.*, p. 135.

⁷²⁵ Stancu Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007, *op. cit.*, p. 186-188.

fie că se pot referi la propriile trăiri, fie că faptul audierii poate afecta statutul persoanei în comunitate. Astfel, este binevenit să se cunoască opinia victimei în raport cu propria audiere. Dacă, din discuția preliminară cu victima, va rezulta că este traumatizată psihic, iar audierea ei ar dăuna sănătății, ofițerul de urmărire penală poate renunța, după caz, amâna audierea victimei, recurgând la alte acțiuni în scopul obținerii probelor necesare.

În contextul împrejurărilor cauzei concrete, dar și cu referire la sesizarea făcută, poate fi oportună audierea rudelor apropiate, prietenilor, altor persoane din cercul de cunoscuți ai victimei, care ar contribui la acumularea informațiilor cu caracter probatoriu privind răpirea, recrutarea, transportarea, vânzarea-cumpărarea, exploatarea, sau lămuri alte aspecte privind victima, făptuitorii și complicitii, alte circumstanțe ale cauzei.

3. Examinarea medicală a victimei permite fixarea stării victimei, lucru necesar pentru a demonstra exploatarea ei și actele de violență suportate. Deoarece constrângerea are ca rezultat aplicarea loviturilor, tortura și ale altor forme de violență, rezultatele examinării corporale reprezintă o probă evidentă și convingătoare a activității infracționale a traficantilor. În caz de lipsă a înscrisurilor medicale privind adresarea victimei pentru asistență medicală, declarațiile lucrătorilor medicali pot servi mijloc de probă referitor la starea psihică și fizică a ei la momentul adresării pentru ajutor.

4. Condițiile, atmosfera și modul de audiere trebuie să determine victima la darea declarațiilor, să-i inspire încredere și să o dispună să colaboreze, or declarațiile victimelor traficului de ființe umane sunt probe de bază, autentice și veridice pe această categorie de cauze; pe de altă parte, organele de urmărire penală, nu dispun de fiecare dată de asemenea declarații. De avut în vedere reducerea la minimum a numărului de audieri ale victimei la etapa urmăririi penale, asigurându-ne că ele sunt efectuate în modul și în condițiile care nu implică constrângerea, minimalizând, totodată, riscul re trăirii experiențelor traumatizante. Astfel, în cadrul audierii trebuie relatate corespunzător și detaliat explicațiile victimei privind împrejurările faptei, făptuitorii și complicitii, rolul fiecăria, timpul, locul, mijloacele utilizate; de elucidat prejudiciul fizic și moral suportat ca urmare a acțiunilor ilegale ale făptuitorilor; de clarificat reacția victimei în raport cu violența, înșelăciunea, exploatarea, aservirea, abuzul de poziție de vulnerabilitate sau abuzul de putere etc. Este de reținut, ca o particularitate a urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane, verificarea declarațiilor victimei la fața locului, la etapa acțiunilor inițiale, or, ulterior, ar putea apărea confuzii și dificultăți privind locul unde au fost deținute, adăpostite și exploatate victimele traficului.

5. Audierea persoanelor care cunosc sau pot deține informații privind victimele infracțiunii de trafic de ființe umane, fapta și persoanele implicate, alte împrejurări, în calitate de martori, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice; clarificarea relațiilor dintre persoanele ce

pot fi audiate ca martori și cei bănuți în săvârșirea traficului de ființe umane, complicii acestora, pentru a evita falsul în declarațiile făcute și mărturiile mincinoase; soluționarea chestiunii, după caz, privind aplicarea măsurilor de protecție a martorilor și altor persoane participante în procesul penal.

6. Audierea bănuților, învinuiților cu respectarea cerințelor tacticii și metodologiei de investigare a infracțiunilor; în procesul audierii bănuților, învinuiților urmează a fi folosite fragmente selectate cu minuțiozitate din declarațiile victimelor, martorilor sau a complicilor acestor bănuți, învinuiți; important de a forma convingerea bănuțului, învinuitului că datele deținute de organul de urmărire penală referitoare la activitatea lui infracțională sunt stabilite cu certitudine și clarificate până la cele mai mici detalii.

7. În cauzele penale privind traficul de ființe umane, de regulă la etapa acțiunilor ulterioare, se aplică prezentarea spre recunoaștere, confruntarea, reconstituirea, verificarea la locul faptei și a declarațiilor bănuților, învinuiților. Aceste procedee probatorii urmăresc: 1) clarificarea problemelor nerezolvate și noi apărute; 2) precizarea rolului fiecărui făptuitor, complice în comiterea traficului de ființe umane; 3) înlăturarea contradicțiilor în vederea asigurării unui probatoriu sistemic privind probarea vinovăției celor învinuiți. Recomandăm de a reduce la minim numărul de confruntări dintre traficanți și victime, or, confruntarea poate pune victima în situații de risc, poate amplifica trauma produsă și determina refuzul de cooperare ulterioară cu organul de urmărire penală; este binevenită confruntarea între acele persoane ale căror acțiuni în cadrul faptei de trafic de ființe umane au fost comune sau adiacente; experimentul este oportun, spre exemplu, în vederea confirmării posibilității martorului sau victimei de a recunoaște în baza auzului, vocile anumitor persoane, pretinse ca fiind traficanți de ființe umane.

8. Eficiența constatărilor și expertizelor medico-legale, în cauzele de trafic de ființe umane, este în funcție de oportunitatea dispunerii lor, de modul în care organele de urmărire penală recurg la ajutorul experților și a specialiștilor, de conținutul și spectrul întrebărilor formulate pentru soluționare. Respectarea acestor exigențe sunt de natură să influențeze rezultatele expertizelor și să contribuie la consolidarea probatoriului și stabilirea adevărului în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice novatorii reflectate în conținutul tezei de doctor au fost contretizate în următoarele: relevarea unor *probleme* de natură să afecteze procesul de descoperire a infracțiunilor în cauză, de identificare a făptuitorilor antrenați în comiterea acestora și documentarea acțiunilor lor ilicite, de colectare a probelor privind vinovăția acestora și trimiterii dosarelor în judecată (p. 20-54); evidențierea *specificului urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane* exteriorizat prin conduita ilicită a făptuitorilor - recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea victimelor traficului în scopurile prevăzute de norma penală – imprimându-se în spectrul, tactica și metodologia acțiunilor de urmărire penală (p. 55-83); analiza și interpretarea *actului de sesizare*, *specificului pornirii urmăririi penale in-rem* sau, după caz, *in-personam* în cauzele privind traficul de ființe umane⁷²⁶, proiectarea *algoritmului* acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități și consecutivitatea desfășurării acestora în vederea *documentării* activității infracționale a bănușilor, învinușilor și *asigurării probatoriului* penal (p. 84-127); stabilirea *interacțiunii* organului de urmărire penală cu subdiviziunile specializate de investigații în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane⁷²⁷; argumentarea *cooperării internaționale* în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane⁷²⁸; identificarea particularităților *procedeele probatorii* în cadrul urmăririi penale în cazurile de trafic de ființe umane⁷²⁹; analiza *specificului dispunerii* și efectuării *constatărilor și a expertizelor judiciare* în procesul cercetării faptelor de trafic de ființe umane⁷³⁰; conturarea situațiilor *de aplicare a cunoștințelor speciale* în cadrul urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane⁷³¹; etc.

⁷²⁶ RUSU, V., JITARIUC V. Specificul pornirii urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane. In: *Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene* Materialele Conf. intern. Chișinău, 4 mai 2018. Chișinău : Lira, pp. 391-397.

⁷²⁷ JITARIUC, V. Interacțiunea ofițerului de urmărire penală cu subdiviziunile care efectuează activitatea specială de investigații în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Republica Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare* : Materialele Conf. intern. șt.-practice, Chișinău, 1-2 noiembrie 2019. Chișinău, 2019, pp. 213-219.

⁷²⁸ JITARIUC V. Rolul structurilor polițienești internaționale în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019, nr. 5, pp. 58-64.

⁷²⁹ JITARIUC V. Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane: reflecții de ordin teoretico-practic. În: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene* : Materialele Conf. intern. șt.-practică, Chișinău, 23-24 martie 2019. Chișinău, 2019, pp. 241-246; JITARIUC, V. Particularitățile efectuării examinării corporale în cauzele de trafic de ființe umane. In: *Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene* : Materialele Conf. intern., Chișinău, 4 mai 2018. Chișinău : Lira, pp. 351-357; JITARIUC V. Unele particularități ale efectuării acțiunilor de urmărire penală în privința și cu participarea victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019, nr. 2, pp. 51-56.

⁷³⁰ RUSU, V., JITARIUC V. Particularități privind dispunerea și efectuarea constatărilor și a expertizelor medico-legale în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației* : Materialele Conf. șt. intern., 7 iun. 2018. Cahul : Universitatea de Stat „B. P. Hașdeu”, 2018, Vol. I, pp. 213-217.

⁷³¹ JITARIUC V. Particularitățile aplicării cunoștințelor speciale la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Legea și Viața*. 2019, nr. 12, pp. 38-43

Studierea fenomenului traficului de ființe umane favorizează perfecționarea activității de descoperire și cercetare a acestor infracțiuni prin folosirea largă a cunoștințelor din domeniul dreptului penal, procesual-penal al criminalisticii, al expertizei judiciare, al activității speciale de investigații etc.

În unison, cercetarea științifică a particularităților urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane a determinat formularea următoarelor **concluzii generale**:

1. Actualitatea și oportunitatea cercetării de față este determinată de lipsa unei metodologii aprobate în materia urmăririi penale și cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane, precum și suportul științific insuficient pe acest segment de activitate al organelor de drept. Necesitatea perfecționării activității de descoperire și investigare a acestui gen de infracțiuni îndreptățește pe deplin cercetarea cadrului procesual penal și practicii de urmărire penală în cauzele de trafic de ființe umane, argumentul constând în oportunitatea elaborării și punerii pe rol a unui suport științific adecvat în materie, precum și a unor teze, viziuni și recomandări privind aplicarea corectă și uniformă a normelor procesuale și, nu în ultimul rând proiectarea unui algoritm al acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, menit să servească la desfășurarea urmăririi penale „pas cu pas” în vederea colectării probelor și trimiterii celor vinovați în judecată (*A se vedea: Capitolul I, Subcapitolele 1.1 -1.3*).

2. Analiza și evaluarea surselor doctrinare privind traficul de ființe umane pune în evidență mai multe probleme de natură să afecteze procesul de descoperire a infracțiunilor în cauză, care se referă la următoarele: • traficul de ființe umane posedă un caracter extrem de complex, implicând un cerc larg de infractori - organizatori, autori, instigatori și alții - și este în legătură cu alte fapte penale; • acțiunile organelor de drept survin de regulă post-factum, după un anumit timp, când o parte din urmele infracțiunii sunt distruse, iar victimele, în astfel de situații, deseori evită să coopereze cu organele de urmărire penală, alteleori î-și retrag plângerea făcută și probarea vinovăției făptuitorilor devine dificilă; • deseori acțiunile organelor de drept vizează un anumit făptuitor sau episod al infracțiunii, scăpându-se măsurile speciale de investigații și acțiunile de cooperare internațională penală privind descoperirea tuturor participaților la infracțiune, or traficul de ființe umane este formă de manifestare a crimei organizate, având caracter transnațional; • imixiuni, obstacole și opunere urmăririi penale, fapt care împiedică urmărirea penală și impune eforturi de contracarare a acestor acțiuni; • urmărirea penală în cauzele penale de trafic de ființe umane suscită efortul conjugat al mai multor entități abilitate cu competențe în domeniu, or practica descoperirii infracțiunilor denotă o interacțiune insuficientă a acestora (*A se vedea: Capitolul I, Subcapitolele 1.1 -1.3*).

3. Probatoriul, în cauzele de trafic de ființe umane, constituie activitatea organelor de urmărire penală, cu participarea altor subiecți ai procesului penal (ofițeri de investigații, specialiști etc.), în vederea acumulării, verificării și aprecierii probelor privind infracțiunea săvârșită și vinovăția persoanelor implicate, precum și clarificarea circumstanțelor necesare pentru soluționarea corectă a cauzei, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată (*A se vedea: Capitolul II, Subcapitolele 2.1 -2.2*).

4. Specificul urmăririi penale în cazul traficului de ființe umane este determinat de elementul material al infracțiunii în cauză, exteriorizat prin conduita ilicită a făptuitorilor - recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea victimelor traficului în scopurile prevăzute de norma penală – imprimându-se în spectrul, tactica și metodologia acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații privind asigurarea probatoriului. În cauzele de trafic de ființe umane, este specifică direcționarea urmăririi penale în vederea stabilirii și probării modului de săvârșire a infracțiunii, coroborarea modalităților faptice de operare a făptuitorilor cu modalitățile normative, prescrise în norma penală, identificarea mijloacelor utilizate de participanții la săvârșirea traficului (*A se vedea: Capitolul II, Subcapitolele 2.1 -2.4*).

5. Urmărirea penală în cazurile de trafic de ființe umane este începută, în mare parte, în baza sesizărilor adresate organului de urmărire penală de victimele infracțiunii sau de partea vătămată (art.262, alin.(1), pct.1), art. 263 C.pr.pen. al RM). În același timp, practica urmăririi penale în cauzele de trafic denotă că este mai eficientă schemă de descoperire a acestui gen de infracțiuni în baza informațiilor sesizate de ofițerii de investigații și de colaboratorii organelor de urmărire penală (art.262, alin.(1), pct.4) și alin.(3) C.pr.pen. al RM). În alte cazuri, sesizările privind traficul de persoane sunt adresate organului de urmărire penală și de alte entități – de organizații neguvernamentale la care s-a adresat victima, de persoane cărora le-au devenit cunoscute asemenea fapte (denunț - art.262, alin.(1), pct.2), art. 263, alin.(2) C.pr.pen. al RM), mai rar poate fi și autodenunțul vreunui dintre participanții la infracțiunea de trafic de ființe umane (autodenunț - art.262, alin.(1), pct.3), art.264 C.pr.pen. al RM), precum și de către organul de constatare (proces-verbal cu privire la constatarea infracțiunii - art.262, alin.(1), pct.3¹) C.pr.pen. al RM). Acțiunile prealabile, inclusiv privind verificarea, precizarea și completarea informațiilor inițiale, precum și documentarea faptelor infracționale și efectuarea acțiunilor de urmărire penală în vederea asigurării probatoriului penal, consecutivitatea acestora, în funcție de actul de sesizare, se desfășoară eșalonat conform unui algoritm elaborat și promovat în cadrul cercetării noastre (*A se vedea: Capitolul III, Subcapitolul 3.1, anexa 8*).

6. Începerea urmăririi penale în cazurile privind traficul de ființe umane prezumă deținerea de către organul de urmărire penală a unor informații suficiente ce atestă o bănuială rezonabilă,

în sensul prevederilor art. 4³ C.pr.pen. al RM; urmărirea penală poate începe *in rem*, ulterior, după identificarea făptuitorului se desfășoară *in personam*. Înseși urmărirea penală și descoperirea infracțiunii de trafic de ființe umane, în viziunea noastră, urmează a se realiza, atât prin măsuri speciale de investigații, cât și prin acțiuni de urmărire penală în vederea asigurării probatoriului penal, acestea fiind desfășurate eșalonat potrivit algoritmului elaborat în cadrul cercetării (*A se vedea: Capitolul III, Subcapitolul 3.2, anexa 8*).

7. Urmărirea penală și descoperirea infracțiunii de trafic de ființe umane impune o interacțiune efectivă cu subdiviziunile investigativ-operative, cu poliția de frontieră, cu serviciul vamal, cu serviciile publice, cu alte organe de stat și organizații neguvernamentale specializate în domeniu. Caracterul transnațional al infracțiunii de trafic de ființe umane suscită, după caz, măsuri de cooperare polițienească internațională (inclusiv prin Interpol, Europol) - schimb de informații, informare reciprocă, supraveghere transfrontalieră, tehnici speciale de investigare sau acțiuni de cooperare internațională în materie penală (Legea nr.371 din 01.12.2006 privind asistența juridică internațională în materie penală) – echipe comune de investigații, comisii rogatorii, comunicarea mijloacelor de probă, a dosarelor și documentelor, audierea martorilor inclusiv prin videoconferință, transferul procedurilor penale, urmărirea și sechestrarea produsului infracțiunii, extrădarea și alte acțiuni incidente convențiilor internaționale, conform actelor internaționale la care este parte Republica Moldova (*A se vedea: Capitolul III, Subcapitolele 3.3-3.4, anexa 8*).

8. Pentru specificul procedeele probatorii în cauzele penale de trafic de ființe și anume - cercetarea la fața locului, efectuarea de percheziții și ridicări, audierea victimei (părții vătămate), audierea martorilor, audierea bănuțului, învinutului, examinarea corporală, prezentarea spre recunoaștere, confruntarea, reconstituirea, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentul, constatarea și expertiza medico-legală - este determinant modul de operare al făptuitorilor, adică de săvârșire a infracțiunii de trafic - recrutare, transportare, transfer, adăpostire sau primire a victimelor traficului în scopurile prevăzute de penală, dar și mijloacele stipulate în norma de incriminare a traficului - aplicarea violenței ori amenințarea de aplicare aviolenței; răpirea; sustragerea, tăinuirea, degradarea sau distrugerea documentelor; ținerea în servitute, în scopul întoarcerii unei datorii; amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane fizice sau juridice; înșelăciunea; abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare ori primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra altei persoane. Or, modul de operare al făptuitorilor, mijloacele folosite, produc urme infracționale specifice traficului de ființe umane, iar procedeele probatorii în cauză trebuie aplicate, în viziunea noastră, în conformitate cu tactica și metodologia criminalistică și cu algoritmul elaborat în cadrul cercetării noastre, pentru a identifica urmele în

cauză și și le fixa în calitate de probe. Aceste procedee probatorii urmăresc: 1) clarificarea problemelor, atât la faza inițială, cât și la cea ulterioară a urmăririi penale; 2) clarificarea rolului fiecărui participant (autor, organizator, instigator, complice) în comiterea traficului de ființe umane; 3) înlăturarea contradicțiilor în vederea asigurării unui probatoriu sistemic privind dovedirea vinovăției celor învinuiți în săvârșirea infracțiunii de trafic și trimiterea cauzei în judecată (*A se vedea: Capitolul IV, Subcapitolele 4.1-4.7, anexa 8*).

9. Eficiența constatărilor și expertizelor medico-legale, în cauzele de trafic de ființe umane, este în funcție de oportunitatea dispunerii lor, de modul în care organele de urmărire penală recurg la ajutorul experților și a specialiștilor, de conținutul și spectrul întrebărilor formulate pentru soluționare. Respectarea acestor exigențe este de natură să influențeze rezultatele expertizelor și să contribuie la consolidarea probatoriului și stabilirea adevărului în procesul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane (*A se vedea: Capitolul IV, Subcapitolul 4.6*).

Totodată, pe marginea cercetării realizate, considerăm oportune din perspectiva perfecționării cadrului procesual, următoarele **recomandări** cu caracter **de lege ferenda**:

1. Completarea prevederilor alin. 1, art. 215 Cod de procedură penală al Republicii Moldova cu sintagma: *„și membrilor ONG-urilor care oferă servicii de asistență victimelor traficului de ființe umane”*;

2. Completarea prevederilor alin. 4, art.58 Cod de procedură penală al Republicii Moldova cu pct. 2¹ cu următorul conținut: *„să fie asistată, în condițiile legii de un membru al ONG-urilor care oferă servii de asistență socială”*;

3. Introducerea în Codul de procedură penală al Republicii Moldova a unui nou articol, 130¹ **Percheziția unui mijloc de transport** în următoarea redacție:

„(1) Percheziția unui mijloc de transport constă în examinarea acestuia și/sau a componentelor lui.

(2) Percheziția unui mijloc de transport în lipsa autorizației judecătorului de instrucție este posibilă: a) la reținerea făptuitorului (bănuț, învinuit, inculpat; b) dacă sunt temeiuri de a presupune că în mijlocul de transport pot fi găsite documente sau obiecte ce pot avea importanță pentru cauza penală. Ulterior, judecătorul de instrucție va verifica legalitatea percheziției mijlocului de transport.

(3) În caz de necesitate, la percheziția mijlocului de transport poate fi antrenat un specialist”.

4. Completarea art. 263 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova cu un nou alineat – 6¹ în următoarea redacție: *„Dacă plângerea este depusă de o persoană străină sau de o persoană fără cetățenie care locuiește pe teritoriul Republicii Moldova, sesizându-se în acest fel despre comiterea unei fapte infracționale pe teritoriul unui stat, ce are încheiate tratate,*

acorduri de asistență juridică internațională în materie penală cu Republica Moldova, organul de urmărire penală este obligat să recepționeze plângerea, să o înregistreze în modul corespunzător și să o remită în termene rezonabile organului competent din țara pe teritoriul căreia a fost săvârșită infracțiunea respectivă”.

5. Totodată, este necesară completarea art. 2, alin. 1 din Legea cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, nr. 105-XVI din 16.05.2008, cu un nou pct., - g) – cu următorul conținut: *„membrii ONG-urilor care oferă servicii de asistență victimelor infracțiunilor”.*

De asemenea, considerăm binevenită completarea art. 266 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova cu alin. (2), cu următorul conținut: *„În cazurile privind infracțiunile prevăzute la art. 165, 167, 168, 206, 207, 220 și 362¹ din Codul penal, urmărirea penală se efectuează de către organul de urmărire penală al Centrului pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane”.*

În vederea consolidării și perfecționării cadrului metodologic al acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, recomandăm **algoritmul urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane**. A se vedea **anexa 8**.

Avantajele recomandărilor formulate se exprimă prin:

- conturarea problemelor teoretico-normative existente în procesul de instrumentare a cauzelor de trafic de ființe umane, de natură să afecteze activitatea de descoperire a infracțiunilor de trafic de ființe umane și elaborarea și punerea pe rol a unui suport științific adecvat în materie, susținut cu teze, viziuni și recomandări pertinente, care fără îndoieli va avea un impact pozitiv asupra ansamblului general de prevenire și combatere a criminalității, și în particular vis-a-vis de cadrul procesual și metodologic al urmăririi penale în acest domeniu;

- identificarea specificului urmăririi penale în cazul traficului de ființe umane în unison cu specificul procedurilor probatorii, oferă o imagine mai clară asupra întregului mecanism al infracțiunii de trafic de ființe umane, inclusiv în ce privește modul de operare al făptuitorilor, organizarea și rolurile, mijloacele folosite, urmele infracționale produse, fapt, care bineînțeles va înlesni selectarea și aplicarea celor mai optimale metode de documentare, precum și alegerea tacticii și metodologiei criminalistice adecvate de investigare a acestor cauze, asigurând, astfel, dovedirea vinovăției celor bănuți, învinuiți și trimiterea lor în judecată;

- utilitatea textelor de lege-ferenda elaborate din perspectiva modificării și completării unor norme din Codul de procedură penală al Republicii Moldova și din Legea nr. 105-XVI din 16.05.2008 privind protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, în ipoteza

valorificării acestora de către legiuitor, contribuind astfel la perfecționarea cadrului procesual, inclusiv în materia urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane;

- proiectarea algoritmului acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități și consecutivitatea desfășurării acestora „pas cu pas” în vederea documentării activității infracționale a bănușilor, învinuișilor și asigurării probatoriului, va contribui la dezvoltarea cadrului științifico-metodologic de instrumentare a cauzelor de trafic de ființe umane.

În contextul celor relatate supra, a fost soluționată *problema științifică de importanță majoră*, care constă în conturarea cadrului procesual al urmăririi penale în cauzele privind traficul de ființe umane, proiectarea algoritmului acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, altor măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane, fundamentat pe legislație, doctrină și jurisprudență, precum și în baza tacticii și metodologiei criminalistice, fapt de natură să contribuie la eficientizarea acestui proces în ansamblul general de prevenire și combatere a infracțiunilor vizate.

Planul cercetărilor de perspectivă la tema lucrării. Dat fiind cauzalitatea extinsă a fenomenului de trafic de ființe umane, diversitatea condițiilor ce favorizează fenomenul, caracterul complex și organizat al infracțiunii în cauză și conexiunea cu alte fapte penale, dar și răspândirea acestia la scară internațională, implicând un cerc larg de infractori - organizatori, autori, instigatori, alți complici - vectorul cercetărilor științifice este firesc să fie la fel extins, context în care propunem în perspectivă următoarele teme:

1) Particularitățile activității speciale de investigații privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane;

2) Fenomenul traficului de ființe umane: cauzalitatea și determinantele, măsurile de prevenire și combatere

3) Personalitatea infractorului și a victimei traficului de ființe umane: abordare criminologică din perspectiva prevenirii fenomenului, recuperării victimei și resocializării infractorului;

4) Cadrul tactico-metodologic de investigare a infracțiunii de trafic de ființe umane.

BIBLIOGRAFIE

1. *Acțiunea Comună din 21 decembrie 1998 adoptată de Consiliul Uniunii Europene în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind incriminarea participării la o organizație criminală în statele membre ale Uniunii Europene*, (98/733/JAI) [online] [accesat 18.02.2020]. Disponibil: <https://op.europa.eu/es/publication-detail/-/publication/63c93028-6fe8-494c-a805-c061ad3058df/language-ro>
2. AIONIȚOAIE, C. *Tactica cercetării la fața locului*. In: *Curs de criminalistică. Anexă*. București : Academia de poliție „Al. I. Cuza”, 1985.
3. AIONIȚOAIE, C. et al. *Tratat de tactică criminalistică*. Craiova : Carpați, 1992. 328 p. ISBN 973-95283-6-8.
4. ALĂMOREANU, S. *Clasic și modern în examinarea documentelor suspecte*. Cluj-Napoca : Alma-Mater., 2003. 120 p. ISBN 973-8397-28-6.
5. ALĂMOREANU, S. *Problematica expertizelor criminalistice*. București : Ed. Hamangiu, 2013. 159 p. ISBN 978-606-522-579-4.
6. ANDRONACHI, A. Unele acțiuni de urmărire penală întreprinse în cazul cercetării infracțiunilor privind traficul de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, pp. 451-461. ISBN 9975-935-55-9.
7. ANGHELESCU, I. Considerații asupra cercetării la fața locului. In: *Revista Română de Drept*. 1973, nr. 11, pp. 114-115.
8. ANTON, D. Incriminarea și sancționarea infracțiunii de trafic de personae la nivelul UE. In: *Criminalistica în serviciul justiției: constatări, tendințe și realizări* : Materialele Simpoz. intern. de criminalistică, 19-20 sept. 2008. Chișinău : ULIM, 2009, pp. 122-127. ISBN 978-9975-934-62-6.
9. APOLSCHI, L. Prevenirea și conștientizarea fenomenului traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delictului juvenil, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, pp. 121-123. ISBN 9975-935-55-9.
10. ASANACHE, Gh., PĂȘESCU, Gh. *Tratat practic de criminalistică*. București : Ed. Ministerului de Interne, 1979. Vol. II. 348 p.
11. AVRAM, M. Particularitățile depistării, cercetării și calificării infracțiunilor de trafic de persoane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și*

- armament) : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 59-68. ISBN 9975-935-89-3.
12. BARBĂNEAGRĂ, Al. et. al. *Codul penal al Republicii Moldova : Comentariu*. Chișinău : Sarmis, 2009. 659 p. ISBN 978-9975-105-20-0.
 13. BĂETU, A. L. *Actul de sesizare în dreptul procesual penal : Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2017. 235 p.
 14. BĂRĂSCU, A.-A. Protecția martorilor instrument în combaterea mării criminalități. In: *Revista de investigare a criminalității* [online]. 2009, nr. 4, pp. 68-76. ISSN 1844-7449 [accesat 12.02.2020]. Disponibil: <https://www.yumpu.com/ro/document/read/23479080/untitled-ipa-romania>
 15. BELECCIU, Șt., DENISENCO, L. Problema prevenirii și combaterii criminalității internaționale în cadrul Uniunii Europene. In : *Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 18-19 apr. 2003. Chișinău, 2003, pp. 67-74. ISBN 9975-930-85-9.
 16. BERCHEȘAN, V. *Cercetarea penală : Criminalistica – teorie și practică* : îndrumar complet de cercetare penală. București : Icar, 2002. 420 p. ISBN 978-973-606-012-0..
 17. BÎRSAN, C. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*. București : Ed. C. H. BECK, 2010. 1900 p. ISBN 978-973-115-676-7.
 18. BOEȘTEANU, C. Reglementări de drept comparat în combaterea traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, pp. 89-98. ISBN 9975-935-55-9.
 19. BOROI, A., NISTOREANU, Gh. *Drept penal. Partea specială* : Curs universitar. București : Ed. ALL BECK, 2005. 820 p. ISBN 973-655-652-2.
 20. BOTNARI, V. Organele afacerilor interne ale Republicii Moldova în activitatea de prevenire și combatere a criminalității juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale. In: *Probleme de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, pp. 102-109. ISBN 9975-935-55-9.
 21. BOTNARU, Gh., BUJOR, V., BEJAN, O. *Caracterizare criminologică și juridico-penală a traficului de ființe umane*. Chișinău : Ericon, 2008. 160 p. ISBN 978-9975-9679-7-6.
 22. BOTNARU, S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău : Cartier Juridic, 2006. Vol. I. 620 p. ISBN 978-9975-79-409-1.
 23. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Chișinău, 2015. Vol. I. 1326 p. ISBN 978-9975-53-468-0.

24. BULAI, C., BULAI, B. N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București : Universul Juridic, 2007. 678 p. ISBN 978-973-8929-83-8.
25. BUTOI, T. et al. *Victimologie. Perspectiva psihologiei victimale asupra cuplului penal victimă-agresor*. București : Pinguin Book, 2004. 215 p. ISBN 973-86722-0-1.
26. CATANĂ, T. et al. *Ghidul avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat victimelor traficului de ființe umane*. Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat. Organizația Internațională pentru Migrație. Agenția ONU pentru Migrație. Chișinău : Tipogr „Print-Caro”, 2020. 104 p. ISBN 978-9975-56-815-9.
27. CATUNA, N. V. *Criminalistică*. București : Ed. C. H. BECK, 2008. 248 p. ISBN 973-115-349-0.
28. *Cauza penală nr. 2010430293, Procuratura raionului Cantemir.*
29. *Cauza penală nr. 2011430354, Procuratura raionului Cantemir.*
30. *Cauza penală nr. 2012430256, Procuratura raionului Cantemir.*
31. *Cauza penală nr. 2012438017, Procuratura raionului Cantemir.*
32. *Cauza penală nr. 2012644016, Procuratura raionului Cantemir.*
33. *Cauza penală nr. 2016430165, Procuratura raionului Cantemir.*
34. *Cauza penală nr. 2016515063, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale.*
35. *Cauza penală nr. 2016515119, CCTP al INI al IGP a MAI.*
36. *Cauza penală nr. 2016515152, CCTP al INI al IGP a MAI.*
37. *Cauza penală nr. 2017515045, CCTP al INI al IGP a MAI.*
38. *Cauza penală nr. 2018515010, Organul de urmărire penală al CCTP a INI al IGP.*
39. CÂRJAN, L., CHIPER, M. *Criminalistică : Tradiție și modernism*. București : Cartea Veche, 2009. 543 p. ISBN 978-973-669-712-8.
40. *Ce spun 24 de femei traficate : Raport asupra studiului calitativ efectuat prin metoda interviurilor aprofundate de către Centrul de Analiză și Investigații Sociologice, Politologice și Psihologice CIVIS. Coord. E. MIHAILOV. Chișinău : Civis, 2001. 162 p. ISBN 9975-9636-0-9.*
41. CEBOTAR, V., ZAVATIN, V. *Recomandări metodice privind investigarea infracțiunilor ce țin de traficul de ființe umane*. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 318-324. ISBN 9975-935-89-3.
42. CIOBANU, I. *Criminologie*. Chișinău : USM, 2013. 560 p. ISBN 978-9975-78-973-8.

43. CIOBANU, I., GROZA, Iu. Noțiuni conceptuale ale traficului de ființe umane. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție Jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”*. Chișinău, 2006, Vol. 1, pp. 386-390. ISSN 1611-2668.
44. CIOBANU, I., GROZA, Iu. Unele aspecte criminologice ale traficului de ființe umane. In: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție Jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”*. Chișinău, 2006, Vol. 1, pp. 391-395. ISSN 1811-2668.
45. CIOPRAGA, A. *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal*. Iași : Junimea, 1979. 225 p.
46. CIUPAC, M. Colectarea informației operative, schimbul de informații privind traficul de persoane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 126-129. ISBN 9975-935-89-3.
47. CLEFOS, A. Urmărirea internațională prin BNC Interpol a învinuiților și inculpaților. In: *Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 18-19 apr. 2003. Chișinău, 2003, pp. 28-36. ISBN 9975-930-85-9.
48. *Codul penal al Republicii Moldova*. Publicat : 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. Nr 195 : În conformitate cu ultimele modificări și completări din Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Actualizat la 16.02.2018. Chișinău: Farmec-Lux, 2018. 160 p. ISBN978-9975-104-54-8.
49. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* : Publicat: 05.11.2013 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova: În conformitate cu ultimile modificări și completări din Monitorul Oficial al Republicii Moldova : Actualizat la 04.04.2017. Chișinău : Farmec-Lux, 2017. 256 p.
50. *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Coord.: M. UDROIU. București : Ed. C. H. BECK, 2015. 1691 p. ISBN 978-606-18-0409-2.
51. COJOCARU, C., WISEMAN, H. L. *Traficul de ființe umane : analiza în profunzime a dosarelor penale arhivate din Republica Moldova pentru perioada anului 2004-2005*. Chișinău, 2006. 111 p.
52. COLODROVSCHI, V. *Asistența tehnico-criminalistică a descoperirii și cercetării infracțiunilor: realități și perspective* : Teza de doctor în drept. Chișinău, 2008. 181 p.
53. *Constituția Republicii Moldova* : adoptată de Parlament la 29 iulie 1994 intrată în vigoare la 27 august 1994 ; *Declarația de independență a Republicii Moldova* : adoptată de Parlament

la 27 august 1991 intrată în vigoare la 27 august 1991. Chișinău : Alphabet Publishing, 2018. 80 p. ISBN978-9975-3252-3-3.

54. Convenția Consiliului Europei privind măsurile contra traficului de ființe umane. Strasbourg, 3 mai, 2005. In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp. 131-147.
55. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04 noiembrie 1950. În: *Convenția europeană a Drepturilor Omului*, pp. 5-31 [on-line] [accesat 22.10.2019]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.
56. *Convenția europeană cu privire la extrădare*, din 13 decembrie 1957 [online] [accesat 15.01.2020]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/84566>.
57. *Convenția Europeană de asistență judiciară în materie penală*, din 20 aprilie 1959 [online] [accesat 13.01.2020]. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/g43damjr/conventia-europeana-de-asistenta-judiciara-in-materie-penala-strasbourg-20-aprilie-1959>.
58. *Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane. Drepturile victimelor* [online] [accesat 15.03.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805d41fc>
59. Convenția de la Minsk, privind asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale. Ratificată de Parlamentul RM la 16 martie 1995, în vigoare de la 26 martie 1996. In: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Chișinău, 1999, vol. 16, p. 262. ISBN 9975-73-052-3.
60. Convenția elaborată de Consiliu în temeiul articolului 34 din Tratatul privind Uniunea Europeană, cu privire la asistența judiciară reciprocă în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2000, nr. C 197 [accesat 11.01.2020]. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:42000A0712\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:42000A0712(01))
61. *Convenția Nr. 182 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor*, din 17 iun. 1999 [online] [accesat 11.01.2020]. Disponibil: <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Domenii/Relatii%20bilaterale-organizatii/Conventii-OIM/182.pdf>
62. *Convenția Organizației Internaționale a Muncii privind munca forțată sau obligatorie* din 28.06.1930. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 610-XV din 01.10.1999. În vigoare pentru Republica Moldova din 23.03.2001 [online] [accesat 17.01.2020]. Disponibil:

<http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Domenii/Relatii%20bilaterale-organizatii/Conventii-OIM/29.pdf>.

63. *Convenția ONU cu privire la drepturile copilului* [online] [accesat 13.01.2020]. Disponibil: http://artico.md/wp-content/uploads/2017/01/CRC_RO.pdf
64. Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate. Semnată la Palermo la 9 decembrie 2000. În vigoare pentru Republica Moldova din 16 octombrie 2005. In: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1954-2005)*, 2006, vol. 35, p. 333. ISBN 978-9975-9669-3-1.
65. *Convenția pentru reprimarea traficului de ființe umane și a exploatării prostituției semenilor*. Adoptată la data de 2 dec. 1949 prin rezoluția 317 [online] [accesat 17.01.2020]. Disponibil: <https://provitabucuresti.ro/docs/lex/Conventia trafic persoane exploatarea prostitutiei.pdf>
66. *Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor*. Adoptată și deschisă spre semnare, ratificare și accesiune prin Rezoluția 34/180 a Adunării Generale din 18 decembrie 1979. În vigoare din 3 septembrie 1981 [online] [accesat 13.01.2020]. Disponibil: <https://cj.md/wp-content/uploads/2019/01/Conventia-privind-eliminarea-tuturor-formelor-de-discriminare-impotriva-femeilor.pdf>
67. Convenția privind procedura simplificată de extrădare între statele-membre ale Uniunii Europene. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*. 1995, nr. 78/1, pp. 2-10 [online] [accesat 17.01.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A41995A0330%2801%29>
68. *Convenția privind transferul de proceduri în materie penală*, din 15 mai 1972 [online] [accesat 13.01.2020]. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/gyydimzz/conventia-privind-transferul-de-proceduri-in-materie-penala-din-15051972>
69. COSTACHI, J. et al. Prevederi legislative privind combaterea traficului de ființe umane : (extrase). Chișinău, 2006. 176 p.
70. COVALCIUC, I. *Măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal* : Autoref. tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018. 27 p.
71. CUȘNIR V. Probleme actuale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale în contextul Programului de Stat de combaterea a criminalității și corupției pentru anii 2003-2004. În: *Materialele Conf. șt.-practice intern.*, 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, p. 273, ISBN 9975-935-55-9.
72. CUȘNIR, V. Traficul de ființe umane: termeni și definiții de uz. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)*. În: *Materialele*

- Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 17-23. ISBN 9975-935-89-3.
73. DAN, N., ANGHELESCU, I. *Dicționar de criminalistică*. București : Ed. Științifică și Enciclopedică, 1984. 223 p.
 74. DAVID, M.-L., STAMATIN, Șt. *Extrădarea în dreptul penal* : Monografie. Chișinău : Academia „Ștefan cel Mare a MAI”, 2013. 246 p. ISBN 978-9975-80-800-2.
 75. *Decizia-cadru a Consiliului din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale* (2001/220/JAI) [online] [accesat 15.03.2020]. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/gi3teojzgq/decizia-cadru-nr-220-2001-privind-statutul-victimelor-in-cadrul-procedurilor-penale> (abrogată).
 76. Decizia-cadru a Consiliului Europei privind combaterea traficului de ființe umane. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2002, nr. L 203 [accesat 19.03.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:52009PC0136>.
 77. *Decizia-cadru 2002/465/JAI privind echipele comune de anchetă*. Adoptată de Consiliul de Miniștri al UE la 13 iunie 2002 [online] [accesat 14.01.2021]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0465:RO:HTML>.
 78. Decizia-cadru a Consiliului Europei privind mandatul european de arestare și procedurile de predare a făptuitorilor între statele-membre, din 13.09.2002. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2002, nr. L. 190 [accesat 11.03.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A32002F0584>.
 79. Decizia-cadru 2008/841/JAI a Consiliului Uniunii Europene privind lupta împotriva crimei organizate, din 24 octombrie 2008. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2008, nr. L 300/42 [accesat 11.03.2020]. Disponibil: <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/4fe81fa6-0324-4fc4-bfe8-ae6bcf2b722c/language-ro>.
 80. Decizia Consiliului Uniunii Europene 2009/371/JHA din 6 aprilie 2009 privind instituirea Oficiului European de Poliție (Europol), In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2009, nr. L 121/37 [accesat 19.02.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:121:0037:0066:RO:PDF>
 81. *Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 123g/2016 privind excepția de neconstituționalitate a art. 274, alin. (7) din Codul de procedură penală, nr. 12 din 7 februarie 2017* [online] [accesat 12.01.2021]. Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=292>.
 82. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*. București : Institutul Român pentru Drepturile Omului, [s.a.]. 30 p. ISBN 973-9316-21-2.

83. *Directiva Consiliului European 2004/80/EC din 29 aprilie 2004 cu privire la despăgubirea victimelor infracțiunilor* [online] [accesat 18.01.2021]. Disponibil: <http://www.cab1864.eu/upload/Directiva%202004%2080%20EC%20din%2020%20aprilie%202004.pdf>, rectificată la 14.05.2016.
84. Directiva 2011/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 5.04.2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia, precum și de înlocuire a Deciziei-cadru 2002/629/JAI a Consiliului. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2011, nr L 101/1 [accesat 12.12.2019]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=EN>.
85. *Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale* [online] [accesat 14.01.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0013&from=FR>.
86. *Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 cu privire la stabilirea unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității* [online] [accesat 17.01.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=ro>.
87. DOLEA, I. et al. *Codul de procedură penală. Comentariu*. Chișinău : Ed. Cartier Juridic, 2005. 768 p. ISBN 9975-79-373-8.
88. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, Iu. et. al. *Drept procesual penal*. Chișinău : Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.
89. DOLEA, I. et al. *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*. Chișinău : Inst. de Reforme Penale, 2005. 132 p. ISBN 9975-9848-8-6.
90. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal : conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Cartea Juridică, 2009. 416 p. ISBN 978-9975-9927-7-0.
91. DOLEA, I. *Codul de procedură penală (comentariu aplicativ) : Textul cu modificările legislative operate până la 1 septembrie 2016*. Chișinău : Cartea Juridică, 2016. 1172 p. ISBN 978-9975-3111-3-7.
92. DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. (Comentariu aplicativ)*. Chișinău : Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2020. 1408 p. ISBN 978-997-53-41-806.
93. DONGOROZ, V. et. al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală*. București : Ed. Academiei, 1975. Vol. I. 434 p.
94. DONGOROZ, V. et al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român : Partea specială*. București : Ed. Academiei, 1976. 436 p.

95. DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău : Cartea Juridică, 2011. 629 p. ISBN 978-9975-53-015-6.
96. ENACHI, R. Aspecte criminologice în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. In: *Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare* : Conf. șt. cu particip. intern. consacrată aniversării a 65-a a USM. Științe sociale. 21-22 sept. 2011. Chișinău : USM, 2011, Vol. I, pp. 287-290. ISBN ISBN978-9975-71-140-1.
97. *Explicațiile noului Cod penal*. Coord. G. ANTONIU. București : Ed. Universul Juridic, 2015. Vol. II (art. 53-187). 599 p. ISBN 978-606-673-339-7.
98. GHEORGHITĂ, M. *Tratat de metodică criminalistică*. Chișinău : CEP USM, 2015. 532 p. ISBN 978-9975-71-606-2.
99. GHEORGHITĂ, M. *Tratat de criminalistică*. Chișinău, 2017. 871 p. ISBN 978-9975-53-834-3.
100. *Ghidul judecătorului de instrucție*. Coord.: V. ZUBCO. Chișinău : Ed. Cartier, 2007. 663 p. ISBN978-9975-79-452-7.
101. GLADCHI, Gh. Asigurarea informațională a prevenirii traficului de ființe umane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 23-27. ISBN 9975-935-89-3.
102. GÎRLEA, R. Relațiile Interpolului cu organizațiile internaționale. In: *Criminalitatea în Republica Moldova : starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 18-19 apr. 2003. Chișinău, 2003, pp. 231-237. ISBN 9975-930-85-9.
103. GOLUBENCO, Gh. *Urmele infracțiunii. Teoria și practica examinării la fața locului*. Chișinău : Garuda-Art, 1999. 160 p. ISBN 9975-9984-8-8.
104. GOLUBENCO, Gh., COLODROVSCHI, V. *Asistența tehnico-criminalistică a descoperirii infracțiunilor* : Studiu științifico-practic. Chișinău, 2010. 236 p. ISBN 978-9975-78-856-4.
105. GRATII, V., ȚVIGUNOV, M. Metodologia investigării traficului de ființe umane de către organele de poliție. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 307-309. ISBN 9975-935-89-3.
106. GRATII, V., FILIP, V., DOGOTARI, I. Reglementări de drept comparat în combaterea traficului de ființe umane. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de*

- droguri și armament*) : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 135-138. ISBN 9975-935-89-3.
107. GRIGA, I. *Drept procesual penal. Partea generală*. București : Ed. Universul Juridic, 2016. 314 p. ISBN 978-606-673-943-6.
108. GROZA, D. *Drepturile victimei. Recuperarea în uitare*. Iași : Lumen, 2006. 333 p. ISBN 978-973-7766-67-0.
109. GROZA, I. L., ASTĂRĂSTOAI, V. *Introducere în medicina legală pentru juriști*. București : Ed. C. H. BECK, 2007. 282 p. ISBN 978-973-115-089-5.
110. *Hotărârea CtEDO în cauza A. R. M. Chapell vs. Marea Britanie (Application No. 12587/86)*, din 30 martie 1989, parag. 60 [online] [accesat 13.02.2021]. Disponibil: <https://www.strasbourgconsortium.org/common/document.view.php?docId=4735>.
111. *Hotărârea CtEDO în cauza Funke vs. Franța (Application no. 10828/84)*, din 25 februarie 1993, parag. 57 [online] [accesat 13.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-57809>.
112. *Hotărârea CtEDO în cauza Camezind vs. Elveția (136/1996/755/954)*, din 16 decembrie 1997, parag. 45-47 [online] [accesat 16.02.2021]. Disponibil: <http://echr.ketse.com/doc/21353.93-en-19971216/view/>.
113. *Hotărârea CtEDO în cauza Buck vs. Germania (Application no. 41604/98)*, din 28 aprilie 2005, parag. 45 [online] [accesat 16.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68920>.
114. *Hotărârea CtEDO în cauza Kent Pharmaceuticals ș.a. vs. Marea Britanie (Application no. 9355/03)*, din 11 octombrie 2005 [online] [accesat 16.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70671>.
115. *Hotărârea CtEDO în cauza Keegan vs. Marea Britanie*, din 18 iulie 2006, parag. 29-36 [online] [accesat 16.02.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-889753>
116. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii”, nr. 37 din 22.11.2004. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*. 2005, nr. 8, p. 4. ISSN 1810-7265.
117. Hotărârea Guvernului nr. 58 din 4.02.2010 pentru aprobarea Regulamentului Centrului de Medicină Legală. În: *Monitorul Oficial*. 2010, nr. 20-22 [online] [accesat 05.03.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22194&lang=ro.
118. Instrucțiunile UNICEF pentru protecția drepturilor copiilor victime ale traficului de ființe umane în Europe de Sus-Est. New-York, mai, 2003. În: *Culegere de documente relevante*

pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane.
Chișinău : Ambasada SUA în Moldova, 2006, pp. 113-124.

119. IONESCU, L., SANDU, D. *Identificarea criminalistică*. București : Ed. Științifică, 2011. 190 p. ISBN 978-973-115-866-2.
120. JIDOVU, N. *Drept procesual penal*. București : Ed. C. H. BECK, 2007. 694 p. ISBN 978-973-115-161-8.
121. JITARIUC, V. Particularitățile efectuării examinării corporale în cauzele de trafic de ființe umane. In: *Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene* : Materialele Conf. intern., Chișinău, 4 mai 2018. Chișinău : Lira, pp. 351-357. ISBN 978-9975-3185-7-0.
122. JITARIUC, V. Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane: reflecții de ordin teoretico-practic. În: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene* : Materialele Conf. intern. șt.-practică, Chișinău, 23-24 martie 2019. Chișinău, 2019, pp. 241-246 . ISBN 978-9975-3222-7-0.
123. JITARIUC, V. Interacțiunea ofițerului de urmărire penală cu subdiviziunile care efectuează activitatea specială de investigații în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Republica Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare* : Materialele Conf. intern. șt.-practice, Chișinău, 1-2 noiembrie 2019. Chișinău, 2019, pp. 213-219 .ISBN 978-9975-3380-2-8.
124. JITARIUC, V. Particularitățile aplicării cunoștințelor speciale la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Legea și Viața*. 2019, nr. 12, pp. 38-43. ISSN 1810-309X.
125. JITARIUC, V. Planificarea investigațiilor în cazul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare* : Materialele Conf. intern. șt.-practică, Chișinău, 2-3 noiem. 2018. Chișinău, 2019, pp. 202-206. ISBN 978-9975-3380-2-8.
126. JITARIUC, V. Unele reflecții privind caracteristica criminalistică a infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației* : Materialele Conf. șt. intern., 6 iun. 2019. Cahul : Universitatea de Stat „B. P. Hașdeu”, 2019, Vol. VI, partea I, pp. 121-125. ISSN 2587-3563. E-ISSN 2587-3571.
127. JITARIUC, V. Planificarea investigațiilor ulterioare la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Realități și perspective ale învățământului juridic național* : Materialele Conf. șt. naț. Chișinău, 1-2 oct. 2019. Chișinău, 2019, pp. 588-597. ISBN 978-9975-149-88-4.
128. JITARIUC, V. Rolul structurilor polițienești internaționale în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019, nr. 5, pp. 58-64 . ISSN 2345-1130.

- 129.JITARIUC, V. Unele particularități ale efectuării acțiunilor de urmărire penală în privința și cu participarea victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019, nr. 2, pp. 51-56. ISSN 2345-1130.
- 130.JITARIUC, V. Unele reflecții privind caracteristica criminalistică a infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*. Cahul, 2019, Vol. VI, Partea 1, pp. 121-125. ISSN 2587-3563.
- 131.JITARIUC, V. Unele particularități privind reținerea și audierea persoanelor implicate în comiterea infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Legea și viața*. 2020, nr. 2 (338), pp. 23-27. ISSN 1810-309X.
- 132.JITARIUC, V. Reflecții de ordin teoretico-practic privind aplicarea înregistrărilor audio-video la cercetarea locului faptei. In: *Revista Română de Criminalistică*, nr. 1/ 2020, pp. 61-67. ISSN 1454-3117.
- 133.LAZĂR, A. *Metodologia investigării infracțiunilor din domeniul afacerilor* : Teză de doctorat. Cluj-Napoca : Universitatea „Babeș-Bolyai”, 2003. 377 p.
- 134.LAZĂR A., ALĂMOREANU, S. *Expertiza criminalistică a documentelor. Aspecte tactice și tehnice*. București : Lumina Lex, 2008. 236 p. ISBN 978-973-758-158-7.
- 135.Legea cu privire la avocatură nr. 1260-XV. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2002, nr. 126-127/1001, pp. 4-12.
- 136.Legea cu privire la înregistrarea dactiloscopică și de stat, nr. 1549-XV din 19.12.2002. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2003, nr. 14-17 [online] [accesat 11.12.2019]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110677&lang=ro.
- 137.Legea cu privire la sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”, nr. 216-XV din 29 mai 2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2003, nr. 170-172 [online] [accesat 10.12.2019]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110650&lang=ro.
- 138.Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, nr. 241-XVI din 20.10.2005. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2005, nr. 164-167 [online] [accesat 17.12.2019]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107319&lang=ro.
- 139.Legea privind statutul ofițerului de urmărire penală, nr. 333 din 10.11.2006. In: *Monitorul Oficial al R. Moldova*. 2006, nr. 195-198, pp. 10-14.
- 140.Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat Nr. 198-XVI din 26.07.2007. In: *Monitorul Oficial al R. Moldova*. 2007, nr. 157-160/614, pp. 11-16.

141. Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, nr. 105-XVI din 16.05.2008. În: *Monitorul Oficial al R. Moldova*. 2008, nr. 112-114, pp. 7-11 [online] [accesat 23.12.2019]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110503&lang=ro.
142. Legea privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, nr. 50 din 22.03.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2012, nr. 103 [online] [accesat 23.12.2019]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110212&lang=ro.
143. Legea privind activitatea specială de investigații, nr. 59 din 29.03.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2012, nr. 113-118, pp. 6-12 [online] [accesat 21.12.2019]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110235&lang=ro.
144. Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, nr. 320 din 27.12.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2013, nr. 122-109 [online] [accesat 21.12.2019]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120699&lang=ro.
145. Legea cu privire la Procuratură, nr. 3 din 25.02.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2016, nr. 69-77, pp. 8-27.
146. Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, nr. 68 din 14.04.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2016, nr. 157-162, pp. 7-22.
147. Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, nr. 137 din 29.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2016, nr. 293-305 [online] [accesat 11.01.2020]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110484&lang=ro.
148. LICHII, B. *Urmărirea penală : studiu comparat*. Chișinău : Centrul de Instruire a Judecătorilor și Centrul de Drept, 2000. 166 p. ISBN 9975-7588-7-7.
149. LORINCZ, A. L. *Drept procesual penal. Partea generală*. București : Ed. Militară, 2002. 352 p. ISBN 973-32-0617-2.
150. LORINCZ, A.-L. *Drept procesual penal*. București : Universul Juridic, 2015. 347 p. ISBN 978-606-673-558-2.
151. MATEUȚ, Gh., PETRESCU, V. E., ȘTEFĂROI, N. ș.a. *Traficul de ființe umane. Infractor, victimă, infracțiune*. Iași : Asociația Magistraților, 2005. 254 p.
152. MATEUȚ, Gh. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Vol. II. București : Ed. C. H. BECK, 2012. 907 p. ISBN 978-973-115-252-3.
153. MĂGUREANU, A. F. Statutul victimelor infracțiunilor în cadrul procedurilor penale conform reglementărilor comunitare. În: *Dimensiunea științifică și praxiologică a dreptului : Materialele Conf. șt. intern. Contribuții la dezvoltarea doctrinară a dreptului : In honorem Elena Aramă, doctor habilitat în drept, profesor universitar, om emerit*. Chișinău : Bons Offices, 2009, pp. 192-199. ISBN 978-9975-80-291-8.

- 154.McKEON, C. Interpol-ul în lupta contra traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delinvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, pp. 206-211. ISBN 9975-935-55-9.
- 155.MIHEȘ, C. *Criminalistica. Ascultarea martorului*. București : Lumina Lex, 2008. 239 p. ISBN 978-973-758-155-6.
- 156.MIHULEAC, E. *Expertiza judiciară*. București : Ed. Științifică, 1971. 349 p.
- 157.MINOIVICI, M. *Tratat complet de medicină legală*. București : Socec, 1930. Vol. II. 1121 p.
- 158.MISAIL-NICHITIN, D. et al. *Prevenirea traficului de femei*. Chișinău : Gunivas, 2003. 96 p. ISBN 9975-908-25-X.
- 159.MOISE, A. C., STANCU, Em. *Criminalistica. Elemente metodologice de investigare a infracțiunilor*. București : Universul Juridic, 2017. 355 p. ISBN 978-606-39-0044-0.
- 160.NEAGU, I. *Procedură penală : Tratat*. București : Ed. Global Lex, 2002. 885 p. ISBN 973-85116-5-8.
- 161.NEAGU, I. *Tratat de procedură penală*. București : Universul juridic, 2013. 720 p. ISBN 978-606-673-075-4.
- 162.NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală*. București : Ed. Universul Juridic, 2014. Vol. I. 743 p. ISBN 978-606-673-376-2.
- 163.NEAGU, N. *Cooperarea judiciară internațională în materie penală (teorie și practică judiciară)*. București : Universul juridic, 2012. 340 p. ISBN 978-973-127-681-6.
- 164.NISTOREANU, Gh., BOROI, A. *Drept penal. Partea specială : Curs universitar*. București : ALL Beck, 2005. 824 p. ISBN 973-655-652-2.
- 165.NISTORESCU, C. Investigarea criminalistică a locului faptei în cazurile infracțiunilor de trafic de persoane. In: *Legea și Viața*. 2010, nr. 4, pp. 43-48. ISSN 1810-309X.
- 166.NISTORESCU, C. Unele particularități de ascultare a victimelor traficului de persoane care sunt folosite ca martori. In: *Legea și Viața*. 2010, nr. 12, pp. 42-47. ISSN 1810-309X.
- 167.ODAGIU, Iu., BULAI, Iu., LUCHIN, L. Cauzele și condițiile apariției traficului de ființe umane în Republica Moldova. In: *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice (traficul de ființe umane, terorismul, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri și armament)* : Materialele Conf. șt.-practice intern. Chișinău, 6-7 oct. 2005. Chișinău, 2005, pp. 260-268. ISBN 9975-935-89-3.
- 168.ODAGIU Iu. et al. *Drept procesual penal. Partea generală*. Chișinău : Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2009. 455 p. ISBN 978-9975-935-12-8.

169. OGANESEAN, A. Interacțiunea în cadrul procesului penal în faza premergătoare începerii urmăririi penale. In: *Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul*. 2017, nr. 1 (5), pp. 58-67. ISSN 2345-1858.
170. OGANESEAN, A. Principiile interacțiunii în cadrul procesului penal. In: *Revista Națională de Drept*. 2017, nr. 9, pp. 49-53. ISSN 1811-0770.
171. OGANESEAN, A. Baza normativă a interacțiunii în cercetarea infracțiunilor. In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2018, nr. 3 (46), pp. 17-21. ISSN 1857-2405.
172. OGANESEAN, A. Realizarea interacțiunii la inițiativa organului de investigații. In: *Legea și Viața*. 2019, nr. 3, pp. 26-31. ISSN 1810-309X.
173. OLARIU, M., MARIN, C. *Drept procesual penal. Partea generală* : Curs universitar. București : Ed. Universul Juridic, 2015. 424 p. ISBN 978-606-673-544-5.
174. OLTEANU, G.-I. *Considerații cu privire la tactica efectuării cercetării la fața locului*. București, 2004. 206 p. ISBN 973-96225-9-3.
175. OPREA, I. et al. *Noul dicționar universal al limbii române*. Chișinău ; București : Ed. Litera Internațional, 2006. 1676 p. ISBN 978-973-675-307-7.
176. *Ordinul : nr. 121/254/286-0/95 : Privind evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni = Проказ : nr. 121/254/286-0/95*. Chișinău, 2008. 245 p. ISBN 978-9975-78-660-7.
177. OSOIANU, T. et al. *Tactica acțiunilor de urmărire penală*. Chișinău : Ed. Cartea Militară, 2020. 339 p. ISBN 978-9975-3366-0-4.
178. OSOIANU, T. et al. *Urmărirea penală. Criminal investigation. Уголовное преследование*. Curs universitar. Chișinău : Ed. Cartea Militară, 2021. 494 p. ISBN 978-9975-157-58-2.
179. OSTAVCIUC, D. *Aspecte procesual penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii*. : Teză de doctor în drept. Chișinău, 2015. 216 p.
180. OSTAVCIUC, D. *Sesizarea organului de urmărire penală*. Monografie. Chișinău : Ed. Cartea Militară, 2020. 206 p. ISBN 978-9975-3366-5-9.
181. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. Adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2200 A (XXI) din 16 decembrie 1966, art. 9 alin. 4. In: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Chișinău, 1998, Vol. I, pp. 30-50. ISBN 9975-73-022-1.
182. PINTEA, A. *Urmărirea penală : prima fază a procesului penal. Aspecte teoretice și practice*. București : Ed. Ministerului Administrației și Internelor, 2004. 444 p. ISBN 973-8307-46-5.

183. PINTEA, A. et al. *Urmărirea penală : Aspecte teoretice și practice. Modele de acte procesuale și procedurale*. București : Ed. Universul Juridic, 2017. 589 p. ISBN 978-606-39-0038-9.
184. *Prevenirea violenței în familie și a traficului de ființe umane* : Îndrumar pentru desfășurarea trainingurilor. Chișinău, 2002. 238 p. ISBN 9975-938-98-1.
185. Principii și instrucții recomandate cu privire la drepturile omului și traficul de ființe umane. Direcția Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru drepturile omului. New-York, 20 mai 2002. In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp. 101-112.
186. *Protocolul Adițional nr. 1 din 17 martie 1978 la Convenția Europeană de asistență judiciară în materie penală* [online] [accesat 11.02.2020]. Disponibil: <http://www.monitoruljuridic.ro/act/protocol-aditional-din-17-martie-1978-la-conventia-europeana-de-asistenta-judiciara-in-materie-penala-emitent-act-international-publicat-n-55712.html>
187. Protocolul opțional la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, din 6 octombrie 1999, New-York. In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp. 65-69.
188. Protocolul nr. 2 al Convenției Europene de asistență juridică în materie penală. Strasbourg, 08.11.2001. În vigoare pentru Republica Moldova din 01.12.2013. Ratificat prin Legea nr. 312 din 26.12.2012. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2013, nr. 27-30/108 [online] [accesat 03.02.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=63555&lang=ro.
189. *Protocolul Facultativ al Convenției cu privire la drepturile copilului, privind vânzarea, pornografia și prostituarea copiilor*. Adoptat și deschis semnării, ratificării și accesării prin Rezoluția A/RES/54/263 a Adunării Generale pe data de 25 mai 2000 [online] [accesat 17.02.2020]. Disponibil: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=29689
190. *Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special a femeilor și copiilor*, din 15.11.2000 [online] [accesat 17.02.2020]. Disponibil: http://anip.mai.gov.ro/ro/docs/legislatie/legea_565.pdf
191. *Protocolul privind traficul ilegal de imigranți pe cale terestră, maritimă și aeriană*, din 15.11.2000 [online] [accesat 17.02.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=LEGISSUM:l33271>
192. PURICI, S. *Metodica cercetării infracțiunilor din domeniul informaticii* : Monografie. Chișinău : USM, 2018. 221 p. ISBN 978-9975-71-999-5.

193. *Raport național asupra politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2015.* [online] [citat 12.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_naional.pdf.
194. *Raport național cu privire la implementarea Planului național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru perioada anilor 2014-2016 și realizările în domeniu pentru anul 2016.* [online] [citat 14.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_national_2016.pdf.
195. *Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2017.* [online] [citat 16.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raportul_naional_2017_cuprins.pdf.
196. *Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2018* [online] [citat 16.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Raport_national_2018_coordonat_cu_infografic.pdf.
197. *Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2019.* [online] [citat 18.02.2021]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/RAPORTUL_NAIONAL_ANTITRAFIC_2019.pdf.
198. *Raport național de realizare a politicii de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anul 2020.* [online] [citat 19.02.2021]. Disponibil: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/Raport-integral-realizarea-politicii-TFU-202055137.pdf>.
199. *Recomandarea 85 (11) a Comitetului de Miniștri către statele membre privind poziția victimei în cadrul dreptului penal și al procedurii penale* (adoptată de Comitetul de Miniștri pe 28 iunie 1985, la cea de-a 387-a întâlnire a delegaților miniștrilor) [online] [accesat 17.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16805e3be1>.
200. *Recomandarea Nr. R (97) 13 Comitetului de Miniștri a Consiliului Europei către statele-membre cu privire la intimidarea martorilor și drepturile apărării, din 10 septembrie 1997.* In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp. 149-154.
201. *Recomandarea Nr. R (2000) 11 Comitetului de Miniștri a Consiliului Europei către statele-membre privind traficul de ființe umane în scopul exploatării sexuale, din 19 mai 2000.* In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp. 155-161.
202. *Recomandarea 1526 (2001) „O campanie împotriva traficului de minori menită să stopeze ruta est-europeană: exemplul Moldovei.* Adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului

- Europei la 27 iulie 2001. In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp.185-187.
- 203.Recomandarea Nr. Rec (2001) 16 Comitetului de Miniștri a Consiliului Europei către statele-membre privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale, din 31 octombrie 2001. In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp. 163-171.
- 204.Recomandarea Consiliului Europei 1545 (2002) privind campania împotriva traficului de femei. Adoptată de Adunarea Parlamentară la 21 ianuarie 2002. In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp. 193-197.
- 205.Recomandarea Nr. Rec (2002) 5 Comitetului de Miniștri a Consiliului Europei către statele-membre privind protecția femeilor împotriva violenței, din 30 aprilie 2002. In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp. 173-183.
- 206.Recomandarea CP (2016) 6 „Cu privire la implementarea Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane de către Republica Moldova”, adoptată la 23 mai 2016 în cadrul ședinței a 18-a a Comitetului Părților [online] [accesat 15.02.2020]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/GRETA_2016.pdf
- 207.Recomandarea nr. 38 a Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la acțiunile procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent până la declanșarea urmăririi penale [online] [accesat 28.02.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=60.
- 208.Rezoluția Consiliului Europei 1307 (2002) privind exploatarea sexuală a copiilor: toleranță zero. Adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 27 septembrie 2002. In: *Culegere de documente relevante pentru Republica Moldova cu privire la prevenirea și combaterea traficului de persoane*. Chișinău, 2006, pp. 189-191.
- 209.Rezoluția Consiliului Uniunii Europene din 26.02.2010 despre Acordul Model pentru constituirea ECI (2010/C70/01) [online] [accesat 25.02.2021]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:070:0001:0012:RO:PDF>.
- 210.RÎJICOVA, S. Expertiza psihologică judiciară în cadrul sistemului judiciar. . În: *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii*. Chișinău, 2005, pp. 118-132. ISBN 9975-9848-8-6.
- 211.ROTUNDU, D. Echipele comune de investigație – realitate pentru Republica Moldova. In: *Revista Institutului Național al Justiției*. 2014, nr. 1, pp. 38-41. ISSN 1857-2405.
- 212.RUIU, M. *Criminalistică*. București : Universul Juridic, 2013. 351 p. ISBN 978-606-673-096-9.

213. RUIU, M. *Metodologia investigării criminalistice a unor genuri de infracțiuni*. București : Universul Juridic, 2014. 188 p. ISBN 978-606-673-470-7.
214. RUSU, V., JITARIUC, V. Specificul pornirii urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane. In: *Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene* Materialele Conf. intern. Chișinău, 4 mai 2018. Chișinău : Lira, pp. 391-397. ISBN 978-9975-3185-7-0.
215. RUSU, V., JITARIUC, V. Particularități privind dispunerea și efectuarea constatărilor și a expertizelor medico-legale în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. In: *Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației* : Materialele Conf. șt. intern., 7 iun. 2018. Cahul : Universitatea de Stat „B. P. Hașdeu”, 2018, Vol. I, pp. 213-217. ISBN 978-9975-88-041-1.
216. SAVA, A. *Aprecierea probelor în procesul penal*. Iași : Ed. Junimea., 2002. 220 p. ISBN 973-37-0734-1.
217. STANCU, Em. *Investigarea științifică a infracțiunilor* : Curs de criminalistică. București, 1986. Vol. I. 336 p.
218. STANCU, Em. *Investigarea științifică a infracțiunilor* : Curs de criminalistică. București, 1988. Vol. II. 351 p.
219. STANCU, Em. *Investigarea științifică a infracțiunilor* : Curs de criminalistică. Partea a II-a și a III-a. București : Universitatea din București, 1988. 348 p.
220. STANCU, Em. *Criminalistica : (știința investigării infracțiunilor) : tehnica criminalistică*. București : Editura Didactică și Pedagogică, 1993. 447 p. ISBN 973-30-2983-1.
221. STANCU, Em. *Tratat de criminalistică*. București : Ed. Actami, 2001. 736 p. ISBN 973-9300-31-6.
222. STANCU, Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2007. 742 p. ISBN 978-973-127-008-1.
223. STANCU, Em. *Tratat de criminalistică*. București : Universul Juridic, 2010. 840 p. ISBN 978-973-127-387-7.
224. STANCU, Em. *Tratat de criminalistică*. București : Ed. Universul Juridic, 2015. 848 p. ISBN 978-60-667-3673-2.
225. STANCU, Em., MANEA, T. *Tactică criminalistică (I)*. București : Universul Juridic, 2017. 224 p. ISBN 978-606-39-0115-7.
226. STANCU, Em., RUIU, M. *Criminalistica. Tehnici de investigare traseologică*. București : Universul Juridic, 2016. 245 p. ISBN 978-606-673-823-1.
227. *Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, din 17 iulie 1998* [online] [citat 10.02.2021]. Disponibil: <https://www.legal-tools.org/doc/759f54/pdf/>.

228. STERPU, V. Interpolul în calitate de organizație internațională. In: *Probleme actuale ale științelor umanistice : Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor*. Vol. XI. Partea II. Chișinău, 2012, pp. 96-101. ISBN 978-9975-921-22-0.
229. STARASCIUC, R. Cooperarea polițienească internațională – o metodă de ridicare a nivelului de pregătire profesională a colaboratorilor MAI. In: *Perfecționarea continuă a cadrelor din organele afacerilor interne și optimizarea procesului de instruire profesională : Materialele Conf. șt.-pract. intern. din 21-22 dec. 2002*. Chișinău : Știința, 2003, pp. 147-154. ISBN: 9975-67-357-0.
230. STOICA, V. Cercetarea la fața locului. În: *Probleme de Criminalistică și Criminologie*. 1981, nr. 2, pp. 112-114.
231. SUCIU, C. *Criminalistica*. București : Ed. Didactică și pedagogică, 1972. 438 p.
232. ȘTEFĂNOAIA, M. *Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile privind traficul de persoane în dreptul comparat*. Chișinău, 2012. 314 p. ISBN 978-9975-71-260-6.
233. TĂNASE, A. Circumstanțele agravante ale infracțiunii de trafic de ființe umane. In: *Revista națională de drept*. 2011, nr. 1, pp. 26-35. ISSN 1811-0770.
234. TĂNASE, A. Latura subiectivă a infracțiunii de trafic de ființe umane In: *Revista națională de drept*. 2011, nr. 2, pp. 10-22. ISSN 1811-0770.
235. TĂNASE, A. Subiectul infracțiunii de trafic de ființe umane (art. 165 C. pen. RM). In: *Revista națională de drept*. 2011, nr. 3, pp. 28-33. ISSN 1811-0770.
236. TERBANEA, M. et al. Limitele și posibilitățile examenelor serologice în infracțiunile privind viața sexuală. În: *Școala românească de criminalistică*. București : Ed. Ministerului de Interne, 1975, p. 170.
237. THEODORU, Gr. *Drept procesual penal român. Partea generală*. Vol. II. Iași : Universitatea „Al. I. Cuza”, 1974. 479 p.
238. THEODORU, Gr., MOLDOVAN, L. *Drept procesual penal*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1979. 349 p.
239. THEODORU, Gr. *Tratat de Drept procesual penal*. București : Hamangiu, 2013. 879 p. ISBN 978-606-522-441-4.
240. TOMIȚĂ, M., SCHWARTZ, A. Traficul de persoane și efectele sale asupra securității naționale. In: *Lucrările Conferinței naționale cu participare internațională „Devianță și criminalitate. Evoluție, tendințe și perspective”*, Ed. a III-a, 2017. București : Ed. Universul Juridic, 2018, pp. 417-424. ISSN 2559-4915.
241. TRONECI, V. *Interpol – poliție fără frontiere*. București : Ed. Tehnică, 2001. 159 p. ISBN 973-31-1579-7.

- 242.ȚICAL, G. Aspecte privind incriminarea traficului de persoane în România. In: *Probleme de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern., 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, pp. 67-75. ISBN 9975-935-55-9.
- 243.UDROIU, M., ANDONE BONTAȘ, A., BODORONCEA, G. et. al. *Codul de procedură penală : Comentariu pe articole*. București : Ed. C. H. Beck, 2015. 1691 p. ISBN 978-606-18-0409-2.
- 244.UDROIU, M., SLĂVOIU, R., PREDESCU, O. *Tehnici speciale de investigare în justiția penală..* București : Ed. C. H. BECK, 2009. 225 p. ISBN 978-973-115-494-7.
- 245.VIDAICU, M., DOLEA, I. *Combaterea traficului de ființe umane (drept material și drept procesual)*. Chișinău, 2011. 187 p. ISBN 978-9975-106-58-0.
- 246.VIZDOGA, I. Reglementări juridice internaționale și naționale în vederea combaterii traficului de ființe umane. In: *Probleme de prevenire și combatere a delicvenței juvenile, traficului de ființe umane și migrațiunii ilegale* : Materialele Conf. șt.-practice intern. din 23-24 apr. 2004. Chișinău, 2004, pp. 98-101. ISBN 9975-935-55-9.
- 247.VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București : Ed. Didactică și Pedagogică, 1972. 543 p.
- 248.VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Partea specială*. București : Paideia, 1996. Vol. II. 514 p. ISBN 973-9131-24-7.
- 249.ZUBCO, V., AVRAM, M., GHEORGHITĂ, M. ș.a. *Protecția drepturilor omului la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere*. Chișinău : ARC, 2006. 376 p. ISBN 978-9975-61-418-4.

În limba rusă

- 250.БАЕВ, О. Я., СОЛОДОВ, Д. А. *Производство следственных действий : криминалистический анализ УПК РФ, практика, рекомендации : криминалистический анализ УПК России, практика, рекомендации профессионалов : практическое пособие*. Москва : Эксмо, 2010. 236 с. ISBN 978-5-699-41313-3
- 251.БАШКАТОВ, Л. Н. и др. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации* : учебник. Отв. ред. И. Л. ПЕТРУХИН, И. Б. МИХАЙЛОВСКАЯ. Москва : Проспект, 2011. 685 p. ISBN 978-5-392-01607-5.
- 252.БЕЗЛЕПКИН, Б. Т. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный)*. Москва : Проспект, 2011. 692 с. ISBN 978-5-392-02032-4.
- 253.БЕЛКИН, Р. С., БЕЛКИН, А. Р. *Эксперимент в уголовном судопроизводстве* : Метод. пособие. Москва : Норма, 1997. 153 p. ISBN 5-89123-131-X.

- 254.БУРДАНОВА, В. С. *Поиски истины в уголовном процессе*. Санкт-Петербург : Юрид. Центр Пресс, 2003. 260 р. ISBN 5-94201-190-7.
- 255.ВАДНЕР, М. Б. *Использование микрочастиц при расследовании преступлений*. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 216 с. ISBN 5-272-00377-2.
- 256.ВИДОНОВ, Л. Г., ФЕДОРЧЕНКО, Г. Н., ЗАГРЯДСКАЯ, А. П. *Руководство по раскрытию умышленных убийств (в период первоначальных следственных действий)*. Горький, 1973. 225 с. [online] [accesat 15.03.2020]. Disponibil: <http://biblio.crimlib.info/www/read.php?mode=image&id=34&file=45&page=3>
- 257.ВИЛКС, А. *Торговля людьми и органами человека, криминологические, политические и социальные проблемы : Взгляд на криминальные реалии XXI века*. Рига : БААФ, 2005. 114 с. ISBN 9984-9773-2-3.
- 258.ВОЗГРИН, И. А. *Научные основы криминалистической методики расследования преступлений*. Часть 4. Санкт-Петербург : Санкт-Петербург. юрид. ин-т, 1993. 79 с.
- 259.ВОЛКОВ, М. А. и др. *Противодействие торговле людьми и использованию рабского труда : научно-практическое пособие*. Ставрополь : СФ КрУ МВД России, 2008. 302 с. ISBN 978-5-86722-585-2.
- 260.ГАВЛО, В. К. К вопросу о криминалистической характеристике преступлений. В: *Правовые вопросы борьбы с преступностью : Сборник статей*. Томск : Изд-во Том. ун-та, 1982, с. 150-159.
- 261.ГАВРИЛОВ, Б. Я. и др. *Профилактика и противодействие торговле людьми : Особенности деятельности органов внутренних дел : Учебное пособие*. Ростов-на-Дону : ООО Терра, 2005. 123 р.
- 262.ГАРМАЕВ, Ю. П., ЛУБИН, А. Ф. *Проблемы создания криминалистических методик расследования преступлений: теория и практика*. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2006. 301 с. ISBN 5-94201-401-9.
- 263.ГЕОРГИЦЭ, М. *Возможности судебных экспертиз: криминалистическое обеспечение : Научно-практическое пособие*. Кишинэу, 2008. 196 с. ISBN 978-9975-78-654-6.
- 264.ГЕРАСИМОВ, И. Ф. Общие положения методики расследования преступлений. В: *Криминалистика : Учеб. для вузов по направлению и спец. «Юриспруденция»*. Москва : Высшая школа, 1994, с. 324-334. ISBN 5-06-003229-9.
- 265.ГРИГОРЬЕВ, В. Н. *Задержание подозреваемого*. Москва : ЮрИнфор, 1999. 541 р. ISBN 5-89158-029-2.
- 266.ГРИНЕНКО, А. В. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный*. Москва : ЭКСМО, 2006. 859 р. ISBN 5-699-14095-6.

267. ДАНЫШИНА, Л. И. *Возбуждение уголовного дела и предварительное расследование в уголовном процессе России* : Учеб. пособие. Москва : Экзамен, 2003. 190 р. ISBN 5-94692-531-8.
268. ДВОРКИН, А. И. и др. *Расследование похищения человека* : Методическое пособие. Москва : Приоритет, 2000. 112 с. ISBN 5-307-00001-4.
269. ДВОРКИН, А. И. *Торговля людьми в Российской Федерации: квалификация, предупреждение, расследование*. Москва : Юристъ, 2007. 293 с. ISBN 978-5-7975-0924-0.
270. ДРАПКИН, Л. Я., КАРАГОДИН, В. Н. *Криминалистика* : Учебник. Москва : Проспект, 2007. 663 с. ISBN 5-482-01380-4.
271. ЖУК, О. Д. *Уголовное преследование по уголовным делам об организации преступных сообществ (преступных организаций)*. Москва, 2004. 271 с. ISBN 5-16-001981-2.
272. ЖУРАВЛЕВ, С. Ю. Криминалистические основы расследования преступлений, связанных с торговлей людьми. В: *Современные проблемы юридической науки и практики* : Сб. науч. трудов. Вып. 4. Нижний Новгород, 2005, с. 150-158.
273. ЖУРАВЛЕВ, С. Ю., ПИГАЕВ А. М. *Торговля людьми: механизм преступной деятельности, методика расследования*. Москва : Юрлитинформ, 2006. 209 с. ISBN 5-93295-240-7.
274. ЗАЙЦЕВ, О. А., СМЕРНОВ, П. А. *Подозреваемый в уголовном процессе*. Москва : Экзамен, 2005. 318 р. ISBN 5-472-00746-1.
275. ЗУЙКОВ, Г. Г. *Установление способа совершения преступления*. Москва, 1970. 45 с.
276. КОЛЕСОВ, А. И. *Проблемы первоначального этапа расследования торговли людьми, использования рабского труда и связанных с ними преступлений* : Дис. ...канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2010. 271 с.
277. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации* : Для следователей, дознавателей, адвокатов и др. работников правоохранит. системы. Под ред. В. В. МОЗЯКОВА. Москва : Экзамен, 2002. 862 р. ISBN 5-94692-032-4.
278. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Отв. ред. А. В. НАУМОВ. Москва : Юристъ, 2004. 829 р. ISBN 5-7975-0621-1.
279. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Отв. ред. В. М. ЛЕБЕДЕВ. Москва : Юрайт, 2010. 919 с. ISBN 978-5-9916-0201-3.
280. КОРЕНЕВСКИЙ, Ю. В., КИПНИС, Н. М., ЛЬВОВА, Е. Ю. *Доказывание в уголовном процессе. Традиции и современность*. Москва : Юристъ, 2000. 271 с. ISBN 5-7975-0318-2.

- 281.КОРНИЕНКО, Н. А. *Российские и международные криминалистические учеты*. Санкт-Петербург, 2004. 335 с. ISBN 5-94201-367-5.
- 282.КОТОВ Д. П. *Мотивы преступлений и их доказывание (вопросы теории и практики)*. Воронеж, 1975. 152 с.
- 283.*Криминалистика* : Учебник для юрид. фак. и вузов. Отв. ред. Н. П. ЯБЛОКОВ. Москва : БЕК, 1997. 687 р. ISBN 5-85639-046-6.
- 284.*Криминалистика*. Под ред. А. Г. ФИЛИППОВА, А. Ф. ВОЛЫНСКОГО. Москва : Спарк, 1998. 543 с ISBN 5-88914-084-1.
- 285.*Криминалистика* : Учебник для вузов. Под редакцией Р. С. БЕЛКИНА. Москв : Норма, 2004. 973 с. ISBN 5-89123-742-3.
- 286.*Криминалистика* : Полный курс. Под ред. А. Г. ФИЛИППОВА. Москва : Юрайт, 2011. 835 с. ISBN 978-5-9916-1107-7.
- 287.КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва : Юристъ, 2006. 301 с. ISBN 5-7975-0170-8.
- 288.ЛУПИНСКАЯ, П. А. Доказательства и доказывание в новом уголовном процессе. В: *Российская юстиция*. 2002, № 7, с. 5-8. ISSN 0131-6761.
- 289.МАКБРАЙД, Дж. *Права человека и уголовный процесс. Практика Европейского Суда по правам человека*. Киев : КІС, 2011. 576 р.
- 290.МИЗУЛИНА, Е. Б. *Торговля людьми и рабство в России*. Москва : Юристъ. 2006. 591 с. ISBN 5-7975-0863-X-
- 291.МИХАЙЛОВА Е. А. *Противодействие распространению рабства и торговле людьми в Российской Федерации*. Саратов : Сателлит, 2009. 85 с. ISBN 978-5-904395-02-5.
- 292.*Настольная книга следователя. Тактические приемы проведения осмотра места происшествия и допросов при расследовании преступлений различной категории*. Под ред. А. И. ДВОРКИНА. Москва : Экзамен, 2006. 637 р. ISBN 5-472-01207-4.
- 293.НАТУРА Д. А., НАТУРА, А. И. *Экспертная и особенности тактики следственных действий*. Москва : Юрлитинформ, 2003. 104 р. ISBN 5-93-295-105-2.
- 294.ОБРАЗЦОВ, В. А. *Проблемы совершенствования научных основ методики расследования преступлений* : Дис. ... докт. юрид. наук. Москва, 1985. 27 с.
- 295.ОЛИМПИЕВ, А. Ю. *Противодействие торговли людьми: методика расследования уголовных дел и способы проведения оперативно-розыскных мероприятий*. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2009. 111 с. ISBN 978-5-238-01631-3.
- 296.*Оперативно-розыскная деятельность* : Учебник. Под ред. К. К. ГОРЯИНОВА и др. Москва : ИНФРА-М, 2001. 794 с. ISBN 5-16-000661-3.

297. *Осмотр места происшествия* : Практик. пособие. Под ред. А. И. ДВОРКИНА. Москва : Юристъ, 2001. 336 р.
298. ПОЛЯКОВА, М. А. *Использование специальных познаний при расследовании преступлений, связанных с торговлей людьми и использованием рабского труда* : : дис. ... канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2011. 288 с.
299. *Представлены новые детали громкого дела о торговле девушками из Молдовы* [online] [accesat 23.05.2020]. Disponibil: <https://ru.sputnik.md/society/20191030/28032196/predstavleny-novyе-detali-gromkogo-dela-o-torgovle-devushkami-moldova.html>
300. *Предупреждение, раскрытие и расследование торговли людьми*. Под ред. Ю. Г. ТОРБИНА. Москва : Изд. НИИ проблем укрепления законности и правопорядка при Генеральной Прокуратуре РФ, 2007. 122 с.
301. *Расследование торговли людьми: методика, тактика, специальные познания* : Учебное пособие. Под ред. С. Ю. ЖУРАВЛЕВА. Москва : Юрлитинформ, 2010. 289 с. ISBN 978-5-93295-698-4.
302. РЫЖАКОВ, А. П. *Окончание предварительного расследования* : Учебное пособие. Москва : Городец, 1999. 254 р. ISBN 5-89391-049-4.
303. РЫЖАКОВ, А. П. *Предъявление обвинения и допрос обвиняемого*. Москва : Дело и Сервис, 2011. 256 р. ISBN 978-5-8018-0506-1.
304. САФАРОВ, Н. *Экстрадиция в международном уголовном праве. Проблемы теории и практик*. Москва : Волтерс Клувер, 2005. 391 р. ISBN 5-466-00060-4.
305. СЕНИЦЫН, Л. Ф. *Предотвращение торговли людьми: опыт неправительственных организаций*. Пермь : Центр против насилия и торговли людьми, 2002. 204 с.
306. СКЛЯРОВ, С. В. *Вина и мотивы преступного поведения*. Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2004. 324 р. ISBN 5-94201-374-8.
307. *Следственные действия. Криминалистические рекомендации. Типовые образцы документов*. Под ред. В. ОБРАЗЦОВА. Москва : Юристъ, 2001. 501 р. ISBN 5-7975-0115-5.
308. СМЕРНОВ, В. К., ВАРЧУК, Т. В., ДУБОВАЯ, Т. А. *Типологический подход при производстве по уголовным делам о торговле людьми*. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 143 с. ISBN 978-5-238-01805-8.
309. СМЕРНОВ, Г. К. *Методика расследования торговли людьми*: Дис. ... канд. юрид. наук. М., 2008. 215 с.
310. СМЕРНОВ, Г. К. *Методика расследования торговли людьми: проблемы теории и практики*. Москва : Юрлитинформ, 2008. 260 с. ISBN 978-5-93295-423-2.

311. *Судебная психиатрия*. Под ред. А. С. ДМИТРИЕВА И Т. В. КЛИМЕНКО. Москва : ЮРИСТЪ, 1998. 408 с. ISBN 5-7975-0062-0.
312. ТОРБИН, Ю. Г. *Теория и практика освидетельствования*. Москва ; Санкт-Петербург : Питер, 2004. 175 р. ISBN 5-94723-722-9.
313. ТРОШИН, В. Д. *Терроризм и нервно-психические расстройства: диагностика, лечение и профилактика* : Монография. Нижний Новгород : Изд-во НГМА, 2007. 312 с. ISBN 978-5-7032-0674-4.
314. *Уголовное право России. Часть Особенная* : Учебник для вузов. Ред. Л. Л. КРУГЛИКОВ. Москва : Проспект, 2014. 816 с. ISBN 978-5-392-11494-8.
315. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Отв. ред.: П. А. ЛУПИНСКАЯ. Москва : Юристъ, 2001. 694 р. ISBN 5-7975-0131-7.
316. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации* : учебник. Отв. ред. И. Л. ПЕТРУХИН, И. Б. МИХАЙЛОВСКАЯ. Москва : Проспект, 2011. 685 р. ISBN 978-5-392-01607-5.
317. *Уголовный процесс* : учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция». Под ред. А. С. КОБЛИКОВА. Москва : Норма, 2001. 373 с. ISBN 5-89123-344-4
318. *Уголовный процесс* : учебник. Под ред. В. П. БОЖЬЕВА. Москва : Высшее образование, 2008. 524 с. ISBN 978-5-9692-0318-1.
319. *Учебник уголовного процесса*. Отв. ред. А. С. КОБЛИКОВ. Москва : Спарк, 1995. 382 р. ISBN 5-87143-037-6.
320. ФАХРУТДИНОВ, Р. З. *Методика расследования торговли людьми* : Дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск, 2011. 240 с.
321. ФИЛИППОВ, А. Г. *Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений* : Материалы к лекции. Москва, 1981. 21 с.
322. ХМЫРОВ, А. А. *Косвенные доказательства в уголовных делах*. Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2005. 247 р. ISBN 5-94201-416-7.
323. ЧУПРОВА, А. Ю. Вербовка как способ торговли людьми. В: *«Черные дыры» в российском законодательстве*. 2007, № 2, с. 182-184. ISSN 0236-4964.
324. ЯБЛОКОВ, Н. П. *Криминалистическая методика расследования*. Москва, 1985. 97 с.
325. ЯБЛОКОВ, Н. П. *Криминалистика* : учебник. Москва : Юрайт, 2011. 279 с. ISBN 978-5-9916-1005-6.

În limbi străine

326. *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 8: Interviewing victims of trafficking in persona who are potential witnesses* [online]. New York, 2009.

- [accesat 23.02.2020]. Disponibil: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>.
327. BOULOC, B. *La marche du procès pénal et les preuves. Procédure pénale*. 23e éd., Paris : Dalloz, 2012.
328. BRAMMERTZ, S. La traite des êtres humains – La situation belge. In : *Actes du colloque : Esclavage moderne et trafic d'êtres humains quelles approches européennes?* Centre de Conférences Internationales, Paris, 17 nov. 2000. Paris, 2000, pp. 81-92. [online] [accesat 02.03.2021]. Disponibil: <https://www.yumpu.com/fr/document/read/33249520/esclavage-moderne-et-traffic-datres-humains-queelles-approches->.
329. BRAND, J. Practical issues in engaging and adducting expert evidence – an examination of the process and procedure in the victorian and federal jurisdictions. In: *Victoria University Law and Justice Journal* [online]. 2013, nr. 3, pp. 93-112 [accesat 23.04.2020]. Disponibil: <http://www5.austlii.edu.au/au/journals/VicULawJJI/2013/8.html>
330. *Brussels Declaration on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings*, 29 November 2002, 14981/02 [online] [accesat 12.12.2019]. Disponibil: <https://www.refworld.org/docid/4693ac222.html>
331. *Case of Pélissier and Sassi v. France* (Application no. 25444/94), 25.03.1999 [online] [accesat 19.12.2019]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58226>
332. *Convention on extradition between Member States, Council Act of 27 September 1996, adopted on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, drawing up the Convention relating to extradition between the Member States of the European Union*. [online] [accesat 13.01.2020]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l14015b&from=SL>
333. Council directive 2004/80/EC of 29 April 2004 relating to compensation to crime victims. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [online]. 2004, nr. L 261/15 [accesat 12.12.2019]. Disponibil: https://victimsupport.eu/activeapp/wp-content/uploads/2012/09/Council-Directive-2004_80_EC-of-29-April-2004-relating-to-compensation-to-crime-victims11.pdf
334. *Council of Europe Committee of Ministers Recommendation Rec(2001) 16 to Member States on the protection of children against sexual exploitation* [online] [accesat 17.02.2020]. Disponibil: <https://polis.osce.org/council-europe-committee-ministers-recommendation-rec2001-16-member-states-protection-children>
335. *Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power Adopted by General Assembly resolution 40/34 of 29 November 1985* [online] [accesat 12.12.2019]. Disponibil: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/victimsofcrimeandabuseofpower.aspx>

336. DESPORTES, F., LAZERGES-COUSQUER, L. *Traité de procédure pénale*. Paris : Ed. Ecomomica, 2015. 2460 p. ISBN 978-2-7178-6840-1.
337. *European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes*, Strasbourg, 24.11.1983 [online] [accesat 10.02.2020]. Disponibil: <https://www.rcc.int/p-cve/docs/96/european-convention-on-the-compensation-of-victims-of-violent-crimes-1983>
338. GUINCHARD, S., BUISSON, J. *Procédure pénale*.. Paris : Éditions Litec, 2000. 864 p. ISBN 2-7111-3147-5.
339. HERZ, A. Human Trafficking and Police Investigation. In: *Human Trafficking : Exploring the International Nature. Concerns and Complexites*. Boca Raton. Florida : Ed. CRC Press, 2012, pp. 129-152. ISBN 978-1-4398-2036-0.
340. *Human Trafficking : Exploring the International Nature. Concerns and Complexites*. Boca Raton. Florida : Ed. CRC Press, 2012, pp. 129-152. ISBN 978-1-4398-2036-0.
341. *International Agreement for the suppression of the „White Slave Traffic”*. Paris, 18 May 1904 [online] [accesat 12.01.2020]. Disponibil: <http://hrlibrary.umn.edu/instreet/whiteslavetraffic1904.html>
342. *International Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children*, 30 sept. 1921 [online] [accesat 13.01.2020]. Disponibil: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/1921_international_convention_en_1.pdf
343. *International Convention for the Suppression of the White Slave Traffic*, signed at Paris on 4 May 1910, amended by the Protocol signed at Lake Success, New York, 4 May 1949 [online] [accesat 13.01.2020]. Disponibil: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1951/08/19510814%2010-35%20PM/Ch_VII_9p.pdf
344. Le CLERE, M. *Manuel de police technique*. Paris : Ed. Police-Revue, 1967. 246 p.
345. *Les formes contemporaines d'esclavage dans six pays de l'Union européenne : Autriche, Belgique, Espagne, France, Grande-Bretagne, Italie*. Paris : IHESI, 2002. 120 p. ISBN 2-11-091879-9 [online] [accesat 23.01.2020]. Disponibil: <https://www.esclavagemoderne.org/wp-content/uploads/2018/12/rapport-complet-projet-daphn%c3%a9e-2000.pdf>.
346. LOCARD, E. *Manuel de technique policière*. Paris : Ed. Payot, 1948. 310 p.
347. *Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* (28th plenary meeting 6 October 1999) [online] [accesat 11.02.2020]. Disponibil: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCEDAW.aspx>
348. ORSINI, B. W. Law enforcement considerations for human trafficking. In: BURKE, M. C. *Human Trafficking Interdisciplinary Perspectives*. New-York : Ed. Routledge, 2013, pp. 260-279. ISBN 9781315679990.

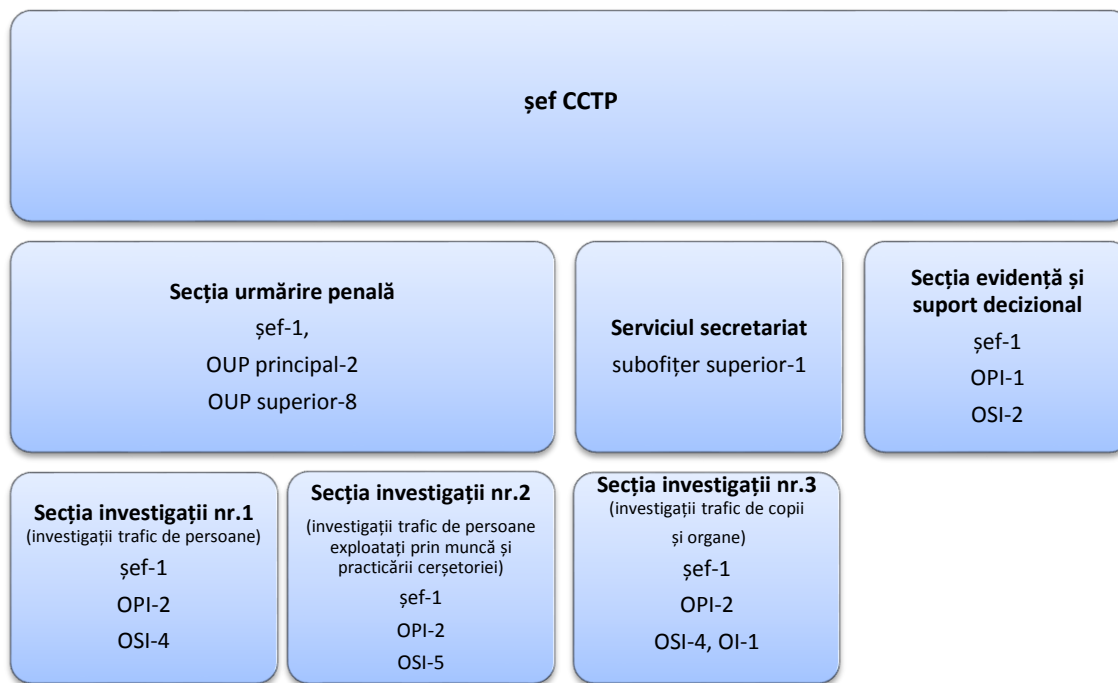
349. OSCE Resource Police Training Guide: Trafficking in Human Beings. TNTD/SPMU Publication Series, Vol. 12 [online]. Vienna, 2013. 178 p. ISBN 978-92-9234-514-3 [accesat 23.02.2020]. Disponibil: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/9/109935.pdf>
350. PALMIOTTO, M. J. *Combating Human Trafficking. A multidisciplinary approach*. Boca raton, Florida Ed. CRC Press, 2015. 333 p. ISBN 9781482240399.
351. PIN, X. La theorie du consentement de la victime en droit penal allemande. Eléments pour une comparaison. In: *Revue de science criminelle et de droit penal compare*. 2003, pp. 259-268. ISSN 0035-1733.
352. *Questionnaire for the evaluation of the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Parties. Third evaluation round. Thematic focus: Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings*. GRETA(2018)26 [online] [accesat 12.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/greta-2018-26-en/16808f0990>
353. *Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to member states on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation* (Adopted by the Committee of Ministers on 19 May 2000, at the 710th meeting of the Ministers' Deputies) [online] [accesat 15.02.2020]. Disponibil: <https://rm.coe.int/16804fda79>
354. *Recommendation 1325 (1997). Traffic in women and forced prostitution in Council of Europe member states*. Parliamentary Assembly, 23/04/1997 [online] [accesat 10.02.2020]. Disponibil: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15359&lang=en>
355. RIJKEN, C *Trafficking in Persons : prosecution from a European Perspective*. Haaga : Ed. TCM Asser Press, 2003. 323 p. ISBN 906704167X.
356. SIMONIN, Ch. *Médecine légale judiciaire*. Paris : Maloina, 1947. 819 p.
357. SNYDERE, LeMoyne. *Homicide investigation : practical information for coroners, police officers, and other investigators*. Springfield, Ill. : Thomas, 1959. 397 p. ISBN 0398036322.
358. TERRITO, L., GLOVER, N. *Criminal Investigation of Sex Trafficking in America*. Boca raton, Florida : Ed. CRC Press, 2014. 477 p. ISBN 9781466554221.
359. VANDERMEERSCH, D. Droit continental vs. Droit anglo-américain: Quels enseignements pour le droit belge de la procédure pénale? In: *Revue de droit pénal et de criminologie*. 2001, nr. 6, pp. 467-531. ISSN 0035-4384.
360. VERGES, E. Éléments pour un renouvellement de la théorie de la preuve en droit privé. In: *Mélanges en l'honneur du professeur J.-H. Rebert*. Paris : Lexis Nexis, 2012, pp. 853-897. ISBN 978-2-7110-1422-4.

ANEXE.

Anexa 1.

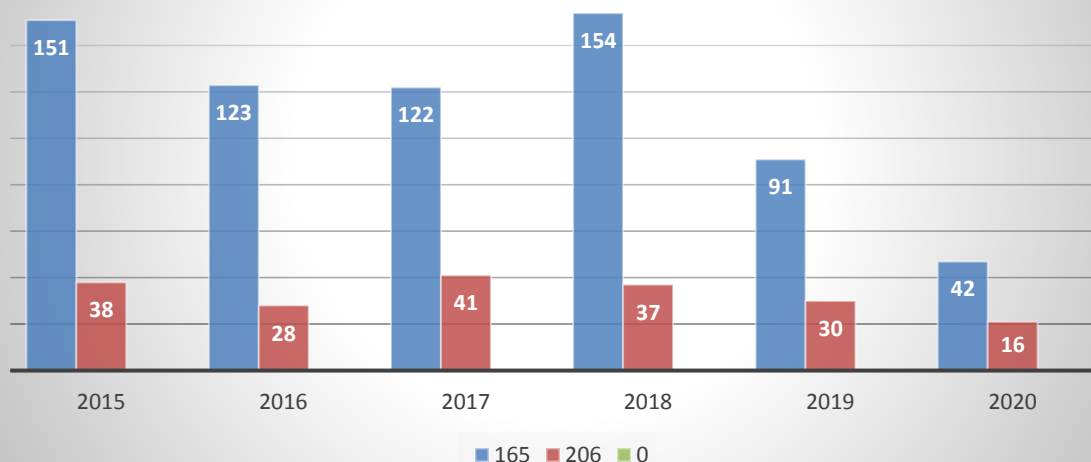
**Organigrama CCTP aprobată prin Ordinul MAI nr.197 din 21.04.2020
și prevederile Ordinului IGP nr.183 din 23.04.2020**

TOTAL conform statelor de organizare: 40 angajați

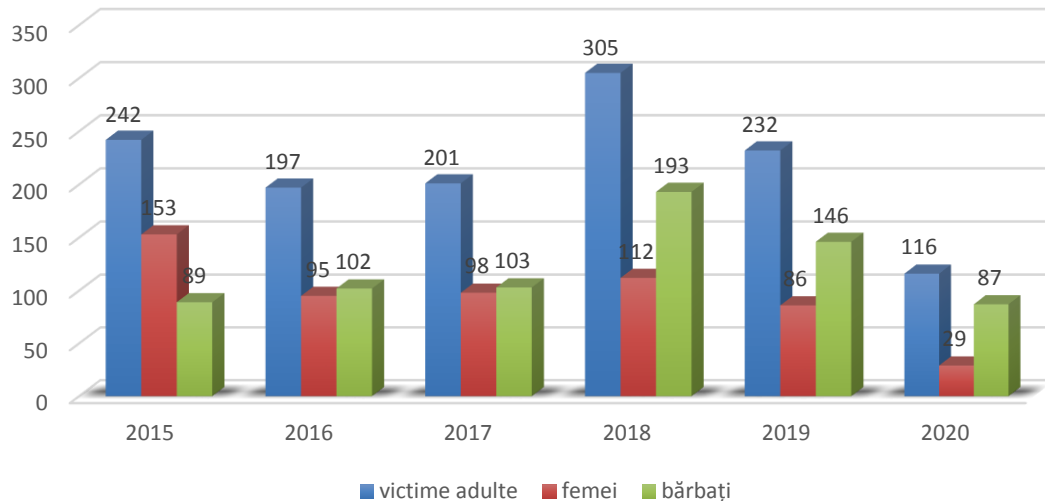
Anexa 2.

**cazuri TFU înregistrate la nivel național, perioada 2015-2020
(art. 165, 206 Cod penal)**

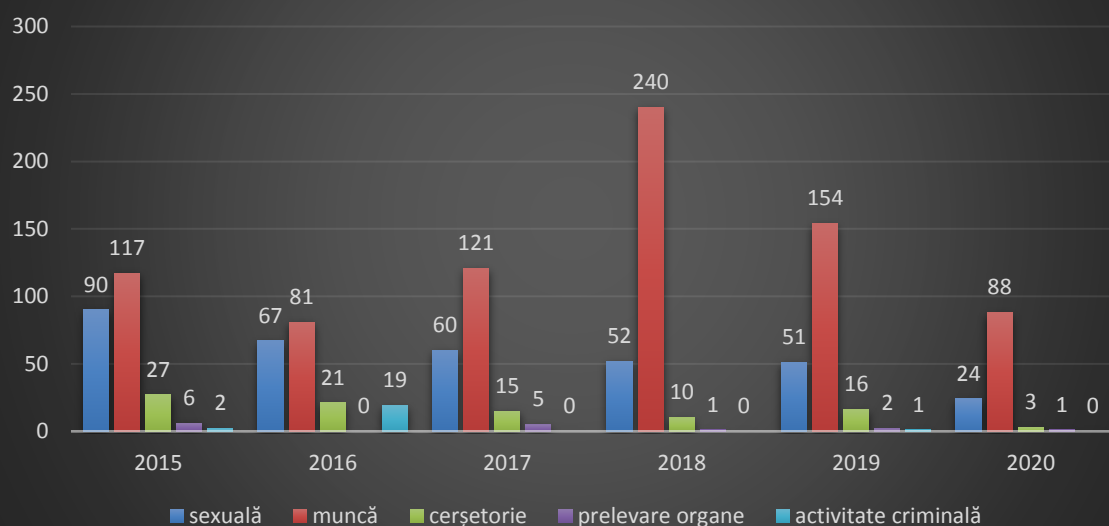
Anexa 3

victime ale TFU, identificate la nivel național (art.165 Cod penal), conform criteriului gender, perioada 2015-2020

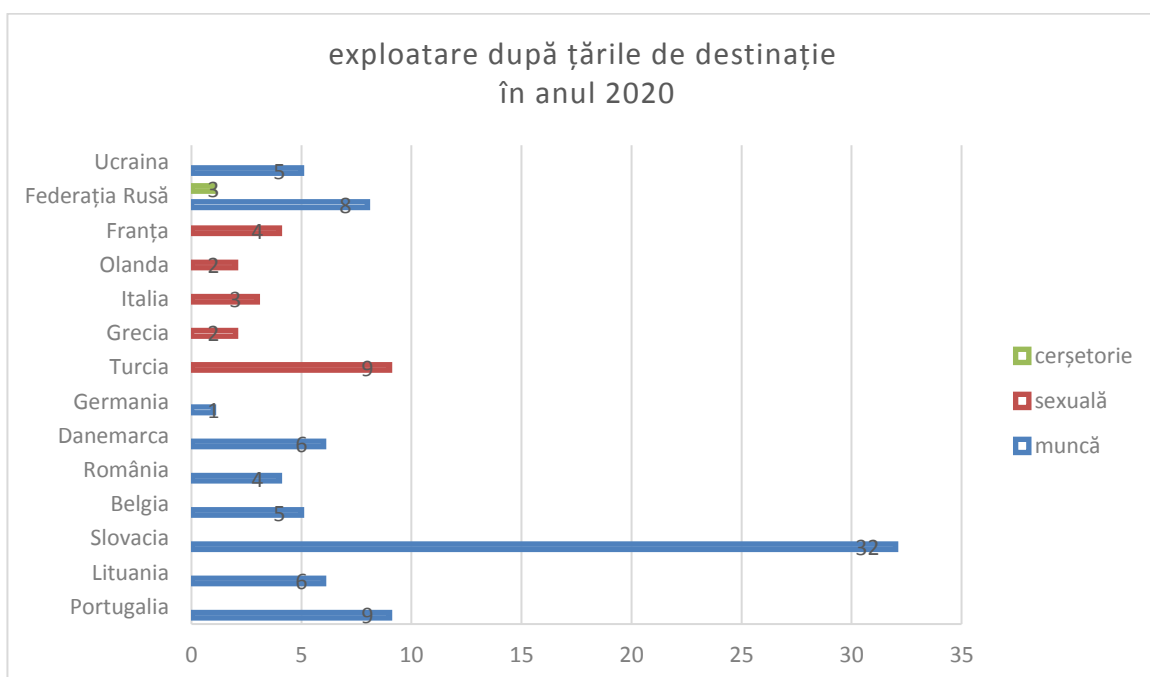

Anexa 4.

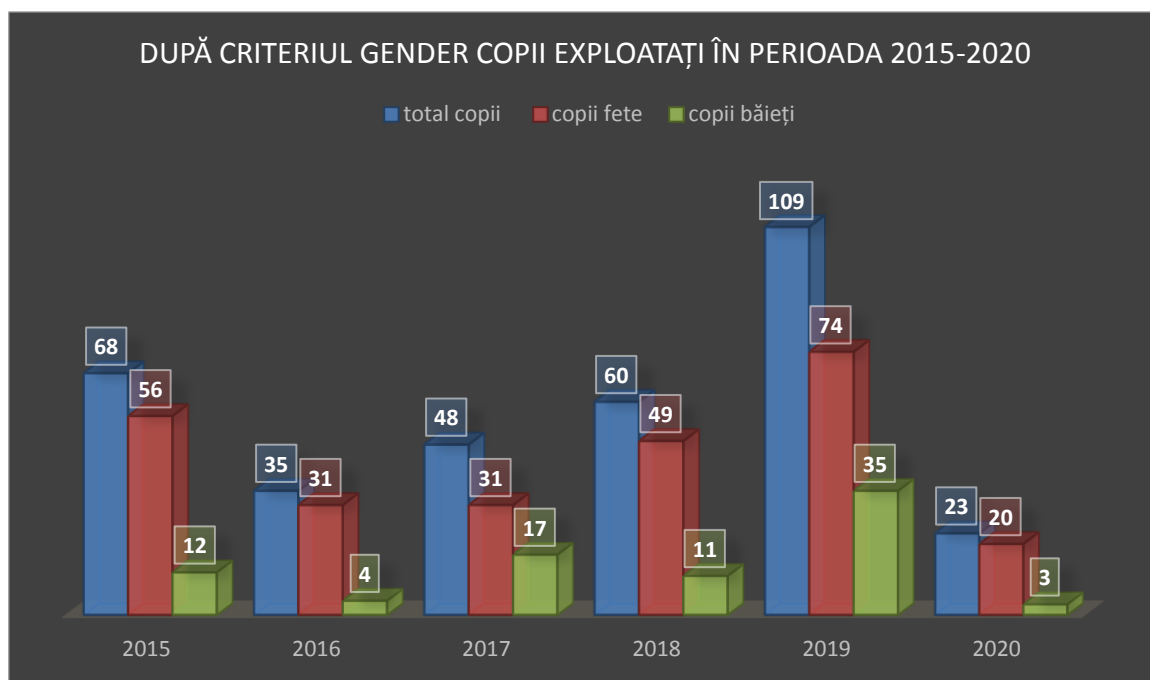
victimele ale TFU (art.165) după scopul de exploatare, perioada 2015-2020

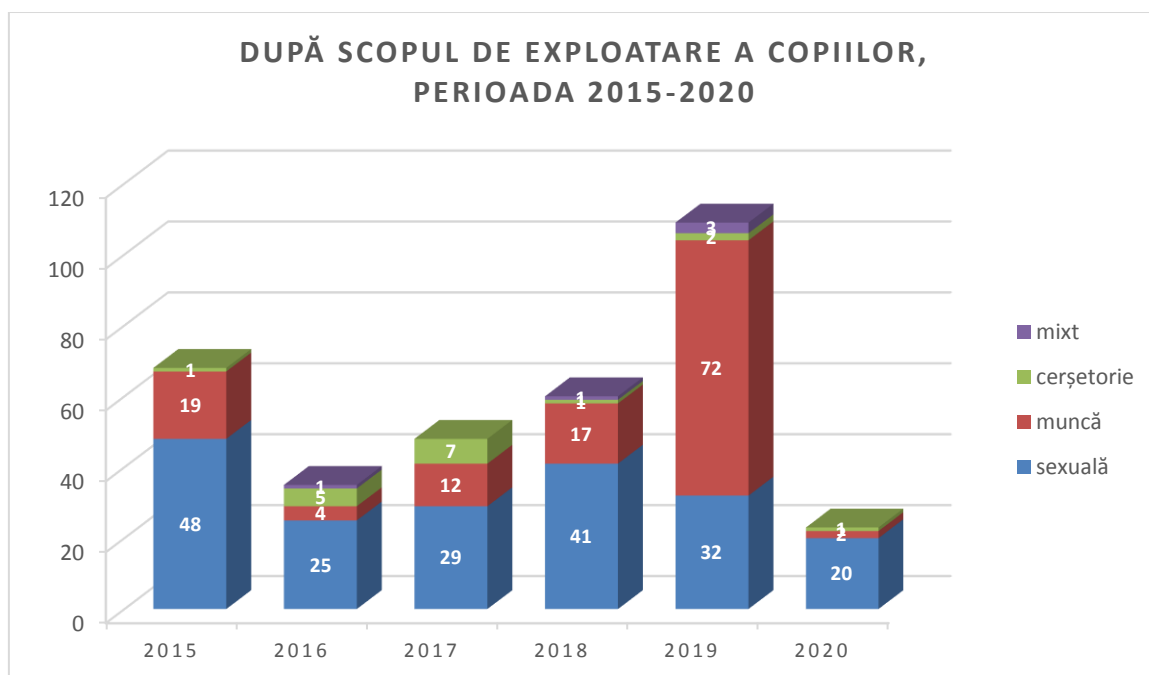
Anexa 5

Anexa 6

Anexa 7

Anexa 8

Algoritmul

urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane

Acțiunile de urmărire penală, măsurile speciale de investigații, alte măsuri și activități în cauzele de trafic de ființe umane și consecutivitatea acestora:

I. În situația sesizării organului de urmărire penală prin **plângerea victimei/părții vătămate** traficului de ființe umane (înștiințarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică căreia i s-a cauzat un prejudiciu prin infracțiune - art.262, alin.(1), pct.1), art. 263 C.pr.pen. al RM)

1. Acțiunile prealabile:

1.1. Înregistrarea *plângerii* în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, Legii 216/2003 din 29.05.2003 și a Ordinului comun nr. 121 / 254 / 286-O / 95 din 18 iulie 2008 „Cu privire la evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”; declinarea competenței privind efectuarea urmăririi penale conform exigențelor stipulate la art.271 C.pr.pen. al RM;

1.2. Clarificarea identității victimei traficului de ființe umane, altor date primare, stării de sănătate, examinarea medicală și asistența medicală, psihologică (după caz) necesară victimei traficului de ființe umane;

1.3. Asigurarea asistenței juridice pentru victima traficului de ființe;

1.4. Sursa primară și principală de informare a organului de urmărire penală, în situația dată, este victima traficului de ființe umane – prin prisma art.58-60 C.pr.pen. al RM – care urmează a fi audiată (cu respectarea prevederilor art.311 C.pen. al RM), reieșind din specificul cauzei, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice privind împrejurările faptei, făptuitorii și complicitii, timpul, locul, alte circumstanțe privind cele săvârșite;

1.5. Soluționarea chestiunii privind pornirea urmăririi penale „in rem” sau după caz „in personam”;

1.6. Măsurile de protecție a victimei traficului de ființe umane; aplicarea, după caz, a interceptării și înregistrării comunicărilor victimei, cu acordul ei;

1.7. După audierea victimei traficului de ființe umane se impun acțiunile de verificare, precizare și completare a informațiilor deținute de organul de urmărire penală;

1.8. Sistematizarea informațiilor acumulate la această etapă și formularea unor versiuni prealabile, probleme de clarificat și planificarea acțiunilor privind soluționarea acestora.

1.9. Planificarea și efectuarea *măsurilor speciale de investigații privind documentarea faptelor infracționale și acțiunilor de urmărire penală* în vederea asigurării probatoriului penal:

1.9.1. Cercetarea la fața locului; relevarea și ridicarea urmelor, obiectelor și înscrisurilor privind victima și făptuitorii, alte împrejurări ale traficului de ființe umane;

1.9.2. Stabilirea mijloacelor de transport, încăperilor, firmelor altor entități și mijloace folosite la comiterea faptei; cercetarea criminalistică a acestora;

1.9.3. Stabilirea persoanelor care cunosc sau pot deține informații privind victimele infracțiunii de trafic de ființe umane, fapta și persoanele implicate, alte împrejurări în vederea audierii acestora în calitate de martori; audierea acestora în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice; soluționarea chestiunii privind măsurile de protecție a martorilor și altor persoane participante în procesul penal;

1.9.4. Identificarea și localizarea bănușilor și complicilor acestora în baza informațiilor de la victimă, rezultate din cercetările locului faptei, din prezentare spre recunoaștere, de la martori, precum și din alte surse;

1.9.5. Verificarea datelor privind persoanele bănușite și complicii prin sistemul de evidențe și baze informative deținute de organele de drept, precum și prin Interpol, Europol;

1.10. Asigurarea și realizarea interacțiunii cu subdiviziunile investigativ-operative, cu poliția de frontieră, cu serviciul vamal, cu alte organe de stat și cu organizații neguvernamentale specializate în domeniu în vederea documentării faptelor și urmăririi penale a bănușilor, învinușilor;

1.11. Desfășurarea măsurilor de documentare a activității infracționale a făptuitorilor și complicilor acestora în vederea colectării datelor faptice pentru consolidarea probatoriului, recurgând, după caz:

- la măsurile speciale de investigații - documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, interceptarea și înregistrarea comunicărilor sau a imaginilor, monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice, colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice, identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice, investigația sub acoperire, colaboratori confidențiali, alte măsuri speciale de investigații;

- la măsuri de cooperare polițienească internațională (inclusiv prin Interpol, Europol) - schimbul de informații, informarea reciprocă, supravegherea transfrontalieră, tehnici speciale de investigare, alte măsuri conform actelor internaționale la care este parte Republica Moldova;

1.12. Planificarea și organizarea reținerii bănușilor. În funcție de situația în cadrul urmăririi penale, de numărul persoanelor bănușite, de locul aflării acestora, de alte împrejurări, sunt constituite câteva echipe (grupuri) de reținere, care vor acționa coordonat. Reținerea și audierea bănușilor cu respectarea cerințelor tacticii și metodologiei de investigare a infracțiunilor; după caz, arestarea, punerea sub învinuire și audierea învinușilor în trafic de ființe

umane (sau aplicarea altor măsuri preventive); determinarea potențialelor riscuri, obstacole și opunere urmăririi penale în cauzele de trafic de ființe umane și întreprinderea măsurilor de contracarare a acestor acțiuni;

1.13. Efectuarea de percheziții și ridicări;

1.14. Localizarea bunurilor infracționale, aplicarea sechestrului;

1.15. După caz se recurge la acțiuni de cooperare internațională în materie penală (Legea nr.371 din 01.12.2006 privind asistența juridică internațională în materie penală) – echipe comune de investigații, comisii rogatorii, comunicarea mijloacelor de probă, a dosarelor și documentelor, audierea martorilor inclusiv prin videoconferință, transferul procedurilor penale, urmărirea și sechestrarea produsului infracțiunii, extrădarea și alte acțiuni incidente convențiilor internaționale;

1.16. În cazurile constatării participării persoanei juridice la săvârșirea infracțiunii de trafic de ființe umane se întreprind măsuri potrivit procedurii obișnuite, cu derogările și completările prevăzute în art. 520 - 523 C.pr.pen. al RM;

1.17. Sistematizarea și aprecierea probelor acumulate, precizarea și corectarea versiunilor, conturarea problemelor nerezolvate sau noi apărute, inclusiv generate de careva dificultăți și obstacole în urmărirea penală, precum și de noile circumstanțe, ce trebuie clarificate și în baza acestora suplinirea planului cu *acțiunile ulterioare de urmărire penală* în vederea asigurării unui probatoriu sistemic și suficient probării vinovăției celor învinuiți și trimiterii cauzei în instanță:

1.18. Efectuarea confruntărilor, reconstituirii, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentului și altor acțiuni de urmărire penală în vederea înlăturării contradicțiilor și stabilirii adevărului;

1.19. După caz, clarificarea prezenței și oportunității condițiilor de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției cu una sau cu unele persoane, învinuite în trafic de ființe umane;

1.20. Antrenarea specialistului (folosirea cunoștințelor speciale) în clarificarea anumitor împrejurări privind cauza de trafic de ființe umane; după caz, efectuarea expertizelor;

1.21. Întocmirea rechizitoriului. Trimiterea cauzei în judecată.

II. În situația sesizării organului de urmărire penală prin **denunț** privind infracțiunea de trafic de ființe umane (înștiințarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvârșirea unei infracțiuni - art.262, alin.(1), pct.2), art. 263, alin.(2) C.pr.pen. al RM)

2. Acțiunile prealabile:

2.1. Înregistrarea *denunțului* în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, Legii 216/2003 din 29.05.2003 și a Ordinului comun nr. 121 / 254 / 286-O / 95 din 18 iulie 2008 „Cu privire la evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit

infracțiuni”; declinarea competenței privind efectuarea urmăririi penale conform exigențelor stipulate la art.271 C.pr.pen. al RM;

2.2. Clarificarea identității denunțatorului infracțiunii de trafic de ființe umane, altor date privind persoana acestuia, inclusiv prin sistemul de evidențe utilizate de organele de drept;

2.3. Sursa primară de informare a organului de urmărire penală, în situația dată este persoana care a denunțat fapta de trafic de ființe umane și care urmează a fi audiată (cu respectarea prevederilor art.311 C.pen. al RM), în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice, referitor la cele cunoscute și denunțate - fapta și făptuitorii, timpul și locul săvârșirii faptei, victima sau victimele, alte circumstanțe devenite cunoscute;

2.4. După audierea denunțatorului se impun acțiunile de verificare, precizare și completare a informațiilor inițiale acumulate de organul de urmărire penală prin sistemul de evidențe ale organelor de drept, poliției de frontieră, serviciului vamal, din registrele serviciilor publice, agenții turistice și de angajare în câmpul muncii, organizații neguvernamentale, alte organizații și entități. Astfel, se interacționează cu subdiviziunile investigativ-operative specializate, cu poliția de frontieră, cu serviciul vamal, cu alte organe de stat și cu organizații neguvernamentale specializate;

2.5. Sistematizarea și aprecierea informațiilor acumulate; formularea versiunilor prealabile; soluționarea chestiunii privind pornirea urmăririi penale de regulă „in rem” sau după caz „in personam”.

2.6. Planificarea și efectuarea unui complex de măsuri și activități privind fapta, făptuitorii, victima și alte împrejurări ale traficului de ființe umane de semnificație pentru probarea cauzei. Direcționarea măsurilor speciale de investigații privind documentarea faptelor infracționale și acțiunilor de urmărire penală în vederea asigurării probatoriului penal spre:

- identificarea și localizarea bănușilor și complicilor acestora în baza informațiilor de la denunțator, rezultate din măsurile preliminare, precum și din alte surse;
- stabilirea locului, încăperilor, mijloacelor de transport, societăților comerciale, altor entități și mijloace folosite la comiterea faptei;
- identificarea victimelor și localizarea acestora;
- stabilirea persoanelor care cunosc sau pot deține informații privind victima traficului, fapta și persoanele implicate, alte împrejurări și care vor putea fi potențiali martori;

2.7. Documentarea activității infracționale a făptuitorilor și complicilor acestora în vederea colectării datelor factice prin măsuri speciale de investigații în conformitate cu Legea Nr. LP59/2012 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații și prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova (Capitolul III, Mijloacele de probă și procedeele probatorii, Secțiunea a 5-a, Activitatea specială de investigații, art. 132¹- 138³);

2.8. Organizarea și realizarea, după caz, a măsurilor de cooperare polițienească internațională (inclusiv prin Interpol, Europol) - schimb de informații, informare reciprocă, supraveghere transfrontalieră, tehnici speciale de investigare, alte măsuri conform actelor internaționale la care este parte Republica Moldova;

2.9. Determinarea potențialelor riscuri, obstacole și opunere urmăririi penale în cauza de trafic de ființe umane și întreprinderea măsurilor de contracarare a acestor acțiuni;

2.10. Acțiunile de urmărire penală ce urmează sunt în funcție de rezultatele celor vizate la pct. 2.6 - 2.8. și anume:

2.11. Cercetarea la fața locului, a încăperilor, mijloacelor de transport, relevarea și ridicarea urmelor infracțiunii de trafic de ființe umane;

2.12. Stabilirea victimelor, clarificarea identității acestora, stării de sănătate, examinarea medicală și asistența medicală, psihologică și juridică necesară victimei traficului de ființe umane; audierea acestora reieșind din împrejurările cauzei, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice; soluționarea chestiunii privind protecția victimelor;

2.13. Stabilirea persoanelor care cunosc sau pot deține informații privind victima traficului, fapta și persoanele implicate, alte împrejurări și audierea acestora în calitate de martori, reieșind din împrejurările cauzei, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice; soluționarea chestiunii privind protecția martorilor și altor participanți în procesul penal;

2.14. Identificarea bănușilor și complicilor acestora în baza informațiilor rezultate din cercetările locului faptei, de la victimă, de la martori, precum și din alte surse; planificarea și organizarea reținerii bănușilor. În funcție de situația în cadrul urmăririi penale, de numărul persoanelor bănușite, de locul aflării acestora, de alte împrejurări, sunt constituite câteva echipe (grupuri) de reținere, care vor acționa coordonat. Reținerea și audierea bănușilor cu respectarea cerințelor tacticii și metodologiei de investigare a infracțiunilor; după caz, arestarea, punerea sub învinuire și audierea învinuiților în trafic de ființe umane (sau aplicarea altor măsuri preventive);

2.15. Efectuarea de percheziții și ridicări;

2.16. Localizarea bunurilor infracționale, aplicarea sechestrului;

2.17. După caz se recurge la acțiuni de cooperare internațională în materie penală (Legea nr.371 din 01.12.2006 privind asistența juridică internațională în materie penală) – echipe comune de investigații, comisii rogatorii, comunicarea mijloacelor de probă, a dosarelor și documentelor, audierea martorilor inclusiv prin videoconferință, transferul procedurilor penale, urmărirea și sechestrarea produsului infracțiunii, extrădarea și alte acțiuni incidente convențiilor internaționale;

2.18. În cazurile constatării participării persoanei juridice la săvârșirea infracțiunii de trafic de ființe umane se întreprind măsuri potrivit procedurii obișnuite, cu derogările și completările prevăzute în art. 520-523 C.pr.pen. al RM;

2.19. Sistematizarea și aprecierea probelor acumulate, precizarea și corectarea versiunilor, conturarea problemelor nerezolvate sau noi apărute, inclusiv generate de careva dificultăți și obstacole în urmărirea penală, precum și de noile circumstanțe, ce trebuie clarificate și în baza acestora suplinirea planului cu *acțiunile ulterioare de urmărire penală* în vederea asigurării unui probatoriu sistemic și suficient probării vinovăției celor învinuiți și trimiterii cauzei în instanță;

2.20. Efectuarea confruntărilor, reconstituirii, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentului și altor acțiuni de urmărire penală în vederea înlăturării contradicțiilor și stabilirii adevărului;

2.21. După caz, clarificarea prezenței și oportunității condițiilor de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției cu una sau cu unele persoane, învinuite în trafic de ființe umane;

2.22. Antrenarea specialistului (folosirea cunoștințelor speciale) în clarificarea anumitor împrejurări privind cauza de trafic de ființe umane; după caz, efectuarea expertizelor;

2.23. Întocmirea rechizitoriului. Trimiterea cauzei în judecată.

III. În situația sesizării organului de urmărire penală prin **autodenunț** (înștiințarea benevolă făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvârșirea de către ea a unei infracțiuni în cazul în care organele de urmărire penală nu sînt la curent cu această faptă - art.262, alin.(1), pct.3), art.264 C.pr.pen. al RM)

3. *Acțiunile prealabile:*

3.1. Înregistrarea *autodenunțului* în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, Legii 216/2003 din 29.05.2003 și a Ordinului comun nr. 121 / 254 / 286-O / 95 din 18 iulie 2008 „Cu privire la evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”; potrivit prevederilor art.264, alin.(2), C.pr.pen al RM declarația de autodenunțare se face în scris sau oral. În cazul în care autodenunțarea se face oral, despre aceasta se întocmește un proces-verbal în condițiile art.263 alin.(5), cu înregistrarea audio sau video a declarației de autodenunțare; persoanei care face declarație de autodenunțare, înainte de a o face, i se explică dreptul de a nu spune nimic și de a nu se autoincrimina, precum și că în caz de autocalomnie, care împiedică constatarea adevărului, ea nu va avea dreptul la repararea prejudiciului în condițiile legii, și despre aceasta se face mențiune în procesul-verbal privind autodenunțarea sau în conținutul declarației de autodenunțare (art.264, alin.(3), C.pr.pen al RM);

3.2. Declinarea competenței privind efectuarea urmăririi penale conform exigențelor stipulate la art.271 C.pr.pen. al RM;

3.3. Clarificarea identității autodenunțatorului infracțiunii de trafic de ființe umane, stabilirea altor date privind persoana acestuia, inclusiv prin sistemul de evidențe al organelor de drept (după caz prin Interpol, Europol);

3.4. Sursa primară de informare a organului de urmărire penală, în situația dată, este autodenunțatorul - persoana care s-a autodenunțat, adică a făcut o înștiințare benevolă despre săvârșirea de către ea a unei infracțiuni de trafic de ființe umane, privitor la care organele de urmărire penală nu sunt la curent; potrivit Codului de procedură penală al Republicii Moldova - art.264, alin. (4) - în cazul în care organele de urmărire penală sunt la curent cu fapta în raport cu care a fost făcut autodenunțul, acest fapt are importanță pentru stabilirea și identificarea făptuitorului infracțiunii și se ia în considerare, în condițiile legii, ca prezentare benevolă a făptuitorului;

3.5. Audierea persoanei care s-a autodenunțat, în contextul celor denunțate, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice, referitor la cele săvârșite, urmărindu-se clarificarea următoarelor aspecte: • Ce faptă a comis autodenunțatorul? • Cum, în ce mod a săvârșit-o? Cine este victima, partea vătămată? Ce mijloace au fost folosite? Automobile? Documente? Etc. • Unde s-a comis fapta? • Când a fost săvârșită? • Cine a mai participat la comiterea faptei? Ce acțiuni concrete au săvârșit? Cine a ajutat? • În ce scop a fost comisă? Ce motiv s-a urmărit? Autodenunțatorul i se explică prevederile art.64, alin. (4¹), C.pr.pen. al RM potrivit cărora declarațiile sale prin care a făcut un denunț intenționat fals sunt pasibile de răspundere penală conform prevederilor art. 311 C.pen. al RM - Denunțarea falsă sau plângerea falsă.

3.6. După audierea autodenunțatorului se impun acțiunile de verificare, precizare și completare a informațiilor inițiale acumulate de organul de urmărire penală, apelându-se, în funcție de specificul traficului de ființe umane comis, de persoanele și mijloacele implicate, de victimele infracțiunii, la poliția de frontieră, la serviciul vamal, la registrele serviciilor publice, la agenții turistice și de angajare în câmpul muncii, organizații neguvernamentale, alte organizații și entități; se interacționează cu subdiviziunile de investigații specializate, cu poliția de frontieră, cu serviciul vamal, cu alte organe de stat și cu organizații neguvernamentale specializate; soluționarea chestiunii privind pornirea urmăririi penale „in personam”;

3.7. Urmează sistematizarea și aprecierea informațiilor acumulate, formularea versiunilor prealabile; în funcție de semnificația juridică și valoarea probelor acumulate, persoana care s-a autodenunțat, poate fi recunoscută în calitate de bănuît, pînă la punerea ei sub învinuire și aplicată măsura preventivă.

3.8. Stabilirea și localizarea victimei (victimelor) traficului de ființe umane; audierea acestora reieșind din specificul cauzei pornite în baza autodenunțului, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice privind împrejurările faptei, acțiunile autodenunțatorului,

participarea altor complici, timpul, locul, alte circumstanțe ale celor săvârșite; soluționarea acordării protecției de stat;

3.9. Stabilirea și cercetarea locului faptei, încăperilor, mijloacelor de transport, altor obiecte folosite la comiterea faptei; relevarea și ridicarea urmelor infracțiunii de trafic de ființe umane;

3.10. Stabilirea persoanelor care cunosc sau pot deține informații privind fapta traficului și persoanele implicate, alte împrejurări și audierea acestora în calitate de martori, reieșind din împrejurările cauzei, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice; după caz, aplicarea măsurilor de protecție a martorilor și altor persoane participante în procesul penal;

3.11. După caz, în baza informațiilor rezultate din cercetările locului faptei, de la victimă, de la martori, precum și din alte surse pot fi identificați alți complici ai autodenunțatorului; efectuarea măsurilor privind urmărirea, căutarea și localizarea acestora; organizarea reținerii complicilor și audierea acestora cu respectarea cerințelor tacticii și metodologiei de investigare a infracțiunilor;

3.12. După caz, arestarea, punerea sub învinuire și audierea învinuiților în trafic de ființe umane (sau aplicarea altor măsuri preventive); clarificarea prezenței și oportunității condițiilor de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției cu una sau cu unele persoane, învinuite în trafic de ființe umane;

3.13. Efectuarea de percheziții și ridicări;

3.14. Localizarea bunurilor infracționale, aplicarea sechestrului;

3.15. În funcție de împrejurările cauzei se realizează acțiuni de cooperare internațională în materie penală (Legea nr.371 din 01.12.2006 privind asistența juridică internațională în materie penală) – echipe comune de investigații, comisii rogatorii, comunicarea mijloacelor de probă, a dosarelor și documentelor, audierea martorilor inclusiv prin videoconferință, transferul procedurilor penale, urmărirea și sechestrarea produsului infracțiunii, extrădarea și alte acțiuni incidente convențiilor internaționale;

3.16. Sistematizarea și aprecierea probelor acumulate, precizarea și corectarea versiunilor, conturarea problemelor nerezolvate sau noi apărute ce trebuie clarificate și în baza acestora suplinirea planului *cu acțiunile ulterioare de urmărire penală* în vederea asigurării unui probatoriu sistemic și suficient probării vinovăției celor învinuiți și trimiterii cauzei în instanță;

3.17. Efectuarea confruntărilor, reconstituirii, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentului și altor acțiuni de urmărire penală în vederea înlăturării contradicțiilor și stabilirii adevărului;

3.18. La necesitate antrenarea specialistului (folosirea cunoștințelor speciale) în clarificarea anumitor împrejurări privind cauza de trafic de ființe umane; după caz, efectuarea expertizelor;

3.19. Întocmirea rechizitoriului. Trimiterea cauzei în judecată.

IV. În situația sesizării organului de urmărire penală prin proces-verbal cu privire la constatarea infracțiunii (art.262, alin.(1), pct.3¹) C.pr.pen. al RM)

4. Acțiunile prealabile:

4.1. Dacă a depistat o infracțiune ori a constatat o bănuială rezonabilă cu privire la o infracțiune comisă, ofițerul de urmărire penală, colaboratorul organelor de constatare menționate la art. 273 alin. (1) lit. a)–c) sau procurorul întocmește un proces-verbal în care consemnează cele constatate și concomitent dispune înregistrarea imediată a autosesizării pentru a începe urmărirea penală (art.265, alin.(3) C.pr.pen al RM); înregistrarea *procesului-verbal cu privire la constatarea infracțiunii* în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, Legii 216/2003 din 29.05.2003 și a Ordinului comun nr. 121 / 254 / 286-O / 95 din 18 iulie 2008 „Cu privire la evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”;

4.2. Procesul-verbal, cu privire la constatarea infracțiunii, întocmit în temeiul prevederilor art.273, alin.(2), C.pr.pen al RM, cu îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 260–261 C.pr.pen al RM, reflectă acțiunile efectuate și circumstanțele constatate privind fapta depistată sau surprinsă care în mod evident constituie infracțiune. Organele de constatare (alin.(1), art.273 C.pr.pen al RM) au dreptul, în condițiile legii, să rețină făptuitorul, să ridice corpurile delict, să solicite informațiile și documentele necesare pentru constatarea infracțiunii, să citeze persoane și să obțină de la ele declarații, să dispună efectuarea constatărilor tehnico-științifice și medico-legale, să procedeze la evaluarea pagubei și să efectueze orice alte acțiuni care nu suferă amânare, cu întocmirea proceselor-verbale conform cerințelor indicate; potrivit prevederilor art.6, pct.1¹) C.pr.pen. al RM *act de constatare* semnifică documentul prin care organul de constatare consemnează orice acțiune premergătoare urmăririi penale în vederea stabilirii și confirmării bănuielilor rezonabile că a fost săvârșită o infracțiune; actele de constatare întocmite de organelle de constatare constituie mijloace de probă (art.273, alin.(2), C.pr.pen. al RM);

4.3. Declinarea competenței privind efectuarea urmăririi penale conform exigențelor stipulate la art. 271 C.pr.pen. al RM; potrivit prevederilor alin. (3), art. 273 C.pr.pen. al RM actele de constatare, împreună cu mijloacele materiale de probă, se predau, în termen de 24 de ore, de către organele de constatare organelor de urmărire penală corespunzătoare, constituite conform legii în cadrul Ministerului Afacerilor Interne; în cazul reținerii persoanei de către organele de constatare, actele de constatare, mijloacele materiale de probă și persoana reținută se predau organului de urmărire penală sau procurorului imediat, dar nu mai târziu de 3 ore de la momentul reținerii de facto;

4.4. Sursa principală de informare a organului de urmărire penală, în situația dată, este *procesul-verbal* (cu actele și mijloacele materiale de probă atașate) *cu privire la constatarea infracțiunii*; astfel, urmează sistematizarea și aprecierea celor reflectate în procesul-verbal, în actele de constatare, privind mijloacele materiale de probă, alte documente, iar după caz referitor la persoana bănuită reținută; rezultând bănuiala rezonabilă privind săvârșirea infracțiunii, în cazul cercetării noastre prezumându-se infracțiunea de trafic de ființe umane stipulată la art.165 C. pen. al RM, precum și lipsa vreunei circumstanțe care exclude urmărirea penală, se impune pornirea urmăririi penale „in personam” sau după caz „in rem”;

4.5. Elaborarea versiunilor în baza materialelor deținute la această etapă, planificarea și efectuarea acțiunilor de urmărire penală privind fapta, făptuitorii, victimele și alte împrejurări ale traficului de ființe umane în vederea probării cauzei; desfășurarea acțiunilor de urmărire penală în următoarele direcții:

- cercetarea la fața locului, a încăperilor, mijloacelor de transport, altor obiecte, relevarea și ridicarea urmelor infracțiunii de trafic de ființe umane;

- stabilirea tuturor victimelor infracțiunii în cauză, clarificarea stării de sănătate, examinarea medicală și asistența medicală, psihologică și juridică necesară victimei traficului de ființe umane; audierea acestora în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice; măsuri de protecție a victimelor traficului de ființe umane;

- stabilirea persoanelor care cunosc sau pot deține informații privind victima traficului, fapta și persoanele implicate, alte împrejurări și audierea acestora în calitate de martori în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice;

- audierea persoanei reținute, în contextul infracțiunii constatate, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice, urmărindu-se clarificarea tuturor aspectelor faptei reflectate în procesul-verbal și în materialele atașate; recunoașterea persoanei reținute în calitate de bănuit, sau după caz punerea ei sub învinuire și aplicarea măsurii preventive;

- identificarea altor complici în baza informațiilor acumulate; planificarea și organizarea reținerii acestora, precum și audierea lor cu respectarea cerințelor tacticii și metodologiei de investigare a infracțiunilor; după caz, arestarea, punerea sub învinuire și audierea învinuiților în trafic de ființe umane (sau aplicarea altor măsuri preventive);

- elucidarea celor mai dificile aspecte ale infracțiunii de trafic de ființe umane prin măsuri speciale de investigații – documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, interceptarea și înregistrarea comunicărilor sau a imaginilor, monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice, colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice, identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de

comunicații electronice, investigația sub acoperire, colaborarea cu confidenții, alte măsuri speciale de investigații;

- evaluarea potențialelor riscuri, obstacole și opunere urmăririi penale în cauza de trafic de ființe umane și întreprinderea măsurilor de contracarare a acestor acțiuni;

4.6. Efectuarea de percheziții și ridicări;

4.7. Urmărirea, localizarea bunurilor infracționale, aplicarea sechestrului;

4.8. Organizarea interacțiunii cu subdiviziunile investigativ-operative specializate, cu poliția de frontieră, cu serviciul vamal, cu alte organe de stat și cu organizații neguvernamentale specializate

4.9. După caz se recurge la acțiuni de cooperare internațională în materie penală (Legea nr.371 din 01.12.2006 privind asistența juridică internațională în materie penală) – echipe comune de investigații, comisii rogatorii, comunicarea mijloacelor de probă, a dosarelor și documentelor, audierea martorilor inclusiv prin videoconferință, transferul procedurilor penale, urmărirea și sechestrarea produsului infracțiunii, extrădarea și alte acțiuni incidente convențiilor internaționale;

4.10. În cazurile constatării participării persoanei juridice la săvârșirea infracțiunii de trafic de ființe umane se întreprind măsuri potrivit procedurii obișnuite, cu derogările și completările prevăzute în art. 520-523 C.pr.pen. al RM;

4.11. Sistematizarea și aprecierea probelor acumulate, precizarea și corectarea versiunilor, conturarea problemelor nerezolvate sau noi apărute, inclusiv generate de careva dificultăți și obstacole în urmărirea penală, precum și de noile circumstanțe, ce trebuie clarificate și în baza acestora suplinirea planului cu *acțiunile ulterioare de urmărire penală* în vederea asigurării unui probatoriu sistemic și suficient probării vinovăției celor învinuiți și trimiterii cauzei în instanță;

4.12. Efectuarea confruntărilor, reconstituirii, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentului și altor acțiuni de urmărire penală în vederea înlăturării contradicțiilor și stabilirii adevărului;

4.13. După caz, clarificarea prezenței și oportunității condițiilor de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției cu una sau cu unele persoane, învinuite în trafic de ființe umane;

4.14. Antrenarea specialistului (folosirea cunoștințelor speciale) în clarificarea anumitor împrejurări privind cauza de trafic de ființe umane; după caz, efectuarea expertizelor;

4.15. Întocmirea rechizitoriului. Trimiterea cauzei în judecată.

V. În situația depistării nemijlocite de către organul de urmărire penală sau procuror a bănuielii rezonabile cu privire la săvârșirea infracțiunii de trafic de ființe umane (art.262, alin.(1), pct.4) și alin.(3) C.pr.pen. al RM)

5. Acțiunile prealabile:

5.1. Potrivit prevederilor art.262, alin.(3) C.pr.pen. al RM în cazul depistării infracțiunii nemijlocit de către lucrătorul organului de urmărire penală, acesta întocmește un *raport* în care expune circumstanțele depistate și dispune înregistrarea infracțiunii în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, Legii 216/2003 din 29.05.2003 și a Ordinului comun nr. 121 / 254 / 286-O / 95 din 18 iulie 2008 „Cu privire la evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”;

5.2. Declinarea competenței privind efectuarea urmăririi penale conform exigențelor stipulate la art.271 C.pr.pen. al RM; pornirea urmăririi penale „in rem” sau după caz „in personam”;

5.3. Sursa principală de informare privind infracțiunea, făptuitorii, victimele, alte împrejurări ale faptei, în situația dată, este *raportul* lucrătorului organului de urmărire penală; *raportul* în cauză marchează realizarea informațiilor, datelor faptice și altor materiale colectate prin măsuri speciale în cadrul activității speciale de investigații concentrate și sistematizate în dosarele speciale privind prevenirea și descoperirea infracțiunilor, în cazul cercetării noastre, a faptelor de trafic de ființe umane, incriminate la ar.165 C.pen. al RM; înseși depistarea nemijlocită de către organul de urmărire penală sau procuror a bănuielii rezonabile cu privire la săvârșirea infracțiunii de trafic de ființe umane constituie rezultatul utilizării de către subiecți împuterniciți prin lege a unui instrumentariu juridic special reglementat prin Legea Nr. LP59/2012 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații și prin Codul de procedură penală al Republicii Moldova - Capitolul III, Mijloacele de probă și procedeele probatorii, Secțiunea a 5-a, Activitatea specială de investigații, art. 132¹- 138³.

5.4. La *raportul* în cauză sunt anexate documentele și materialele care conțin informații și materiale ce confirmă acțiunile ilicite ale figuranților bănuiți în infracțiunea de trafic de ființe umane: declarațiile și explicațiile persoanelor chestionate, diverse contracte, autorizații, facturi, chitanțe, extrase bancare, scrisori, acte privind verificarea figuranților (bănuiților) prin sistemul de evidențe ale organelor de drept, prin Interpol, Europol, extrase din registrele serviciilor publice, constatări tehnico-științifice, înregistrări magnetice, fotografii, corpuri delict, alte obiecte și documente purtători de informație probatorie (nu se anexează la acest raport documentele care n-au putut fi scoase de la secret de stat și cele parvenite de la confidenți);

5.5. Analiza, aprecierea și sistematizarea informațiilor, datelor faptice și altor materialelor deținute (adică reflectate în raport și anexe) lor după figuranții bănuiți, după episoade și fapte, după sursa, aprecierea lor juridică prin prisma semnelor componenței de infracțiune prevăzute la art.165 C.pen. al RM (traficul de ființe umane), raportarea datelor și informațiilor deținute la circumstanțele care urmează să fie dovedite în procesul penal expuse în art.96 C.pr.pen. al RM și

aprecierea lor din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității, deci și admisibilității lor, prezența bănuielii rezonabile pentru pornirea urmăririi penale și aplicarea măsurilor preventive, verificarea corectitudinii perfectării actelor de serviciu și procesuale, precum și soluționarea altor chestiuni;

5.6. Integrarea informațiilor, datelor faptice și altor materiale colectate prin măsuri speciale de investigații în procesul penal; or, datele de fapt obținute prin activitatea specială de investigații, potrivit reglementărilor stipulate în art. 93, alin.(4) C.pr.pen. al RM, pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate și verificate prin intermediul mijloacelor de probă prevăzute la alin.(2), art. 93 C.pr.pen. al RM, inclusiv a procedeele probatorii reglementate în art.102-164 C.pr.pen. al RM, în conformitate cu prevederile legii procesuale, cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi și libertăți autorizată de către instanța de judecată;

5.7. Elaborarea versiunilor și problemelor de clarificat; elaborarea unui plan comun al organului de investigații (spre exemplu, a Centrului de Combatere a Traficului de Ființe Umane) și organului de urmărire penală privind efectuarea unui complex de măsuri speciale de investigații și acțiuni de urmărire penală privind fapta, făptuitorii bănuiți, victima și alte împrejurări ale traficului de ființe umane de semnificație pentru probarea cauzei; consecutivitatea acțiunilor este în funcție de situația în cadrul urmăririi penale, de circumstanțele existente, de poziția victimelor și disponibilitatea de cooperare, de numărul persoanelor bănuite, de locul aflării acestora, de alte împrejurări;

5.7.1. Constituirea câtorva echipe și reținerea coordonată a bănuiților (figuranților), complicilor traficului de ființe umane cu respectarea cerințelor tacticii și metodologiei de investigare a infracțiunilor;

- cercetarea locului faptei, încăperilor, mijloacelor de transport, altor entități și mijloace folosite la comiterea faptei, ridicarea obiectelor, documentelor și înscrisurilor;

- pregătirea și efectuarea concomitentă a perchezițiilor, ridicărilor, atât la domiciliu, locul de muncă, precum și în alte locuri; localizarea bunurilor infracționale și aplicarea sechestrului;

- audierea bănuiților reținuți cu respectarea cerințelor tacticii și metodologiei de investigare a infracțiunilor; după caz, arestarea, punerea sub învinuire și audierea învinuiților în trafic de ființe umane (sau aplicarea altor măsuri preventive);

- audierea victimelor reieșind din împrejurările cauzei, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice, clarificarea stării de sănătate, examinarea medicală și asistența medicală, psihologică și juridică necesară victimei traficului de ființe umane; soluționarea chestiunii privind protecția victimei; aplicarea, după caz, a interceptării și înregistrării comunicărilor victimei, cu acordul ei;

- audierea persoanelor care pot deține informații sau cunosc privitor la faptă, persoanele implicate, despre victimele traficului, în calitate de martori, reieșind din împrejurările cauzei, în conformitate cu recomandările tacticii criminalistice; după caz, aplicarea măsurilor de protecție a martorilor și altor persoane participante în procesul penal.

5.7.2. Determinarea potențialelor riscuri, obstacole și opunere urmăririi penale în cauza de trafic de ființe umane și întreprinderea măsurilor de contracarare a acestor acțiuni;

5.7.3. Asigurarea interacțiunii în cadrul exercitării urmăririi penale cu alte organe de investigații, de drept, cu poliția de frontieră, cu serviciul vamal, cu alte organe de stat și cu organizații neguvernamentale specializate;

5.7.4. După caz se recurge la acțiuni de cooperare internațională în materie penală (Legea nr.371 din 01.12.2006 privind asistența juridică internațională în materie penală) – echipe comune de investigații, comisii rogatorii, comunicarea mijloacelor de probă, a dosarelor și documentelor, audierea martorilor inclusiv prin videoconferință, transferul procedurilor penale, urmărirea și sechestrarea produsului infracțiunii, extrădarea și alte acțiuni incidente convențiilor internaționale;

5.8. În cazurile constatării participării persoanei juridice la săvârșirea infracțiunii de trafic de ființe umane se întreprind măsuri potrivit procedurii obișnuite, cu derogările și completările prevăzute în art. 520-523 C.pr.pen. al RM;

5.9. Sistematizarea și aprecierea probelor acumulate, precizarea și corectarea versiunilor, conturarea problemelor nerezolvate sau noi apărute, inclusiv generate de careva dificultăți și obstacole în urmărirea penală, precum și de noile circumstanțe, ce trebuie clarificate și în baza acestora suplinirea planului cu *acțiunile ulterioare de urmărire penală* în vederea asigurării unui probatoriu sistemic și suficient probării vinovăției celor învinuiți și trimiterii cauzei în instanță;

5.10. Efectuarea confruntărilor, reconstituirii, verificarea declarațiilor la locul faptei, experimentului și altor acțiuni de urmărire penală în vederea înlăturării contradicțiilor și stabilirii adevărului;

5.11. Clarificarea prezenței și oportunității condițiilor de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției cu una sau cu unele persoane, învinuite în trafic de ființe umane;

5.12. După caz, antrenarea specialistului (folosirea cunoștințelor speciale) în clarificarea anumitor împrejurări privind cauza de trafic de ființe umane; după caz, efectuarea expertizelor;

5.13. Întocmirea rechizitoriului. Trimiterea cauzei în judecată.

Anexa 9

Act de implementare a rezultatelor în activitatea didactico-științifică

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Facultatea de Drept și Științe Sociale

MD – 3121, Bălți, str. Pușkin, nr. 38

tel. (+373) 231-52-460; 231-52-324;

fax: (+373) 231-52-439

www.usarb.md

ACT DE IMPLEMENTARE

a rezultatelor cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctorat elaborate de către dl.

JITARIUC Vitalie

Prin prezentul, se adevărește că rezultatele cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctorat a domnului JITARIUC Vitalie, intitulată „*Urmărirea penală în cazurile privind traficul de ființe umane*”, sunt folosite în procesul de studii al studenților de la Facultatea de Drept și Științe Sociale în calitate de material științific pentru prelegeri și dezbateri în cadrul seminarelor la ciclul I, studii de licență și ciclul II, studii de master.

20.01.2021

Prim-prorector pentru activitate
didactică, conf. univ., dr.

Lidia PĂDUREAC Lidia PĂDUREAC

Anexa 10

Act de implementare a rezultatelor științifice în activitatea practică a Centrului pentru Combaterea Traficului de Persoane

Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
Inspectoratul General al Poliției
Inspectoratul național de investigații
Centrul pentru combaterea traficului de persoane

MD-2009, mun. Chișinău, str. V. Alecsandri, 1, tel. (373-22) 25-49-11, (373-22) 25-49-98, fax: (373-22) 28-83-68,
e-mail: cctp_ini@ign.gov.md, www.poliția.md, c/f 1013601000495, Ministerul Finanțelor, Trezoreria de Stat

34/18/14-2263 din 30.06 2021

CONFIRMARE

Prin prezenta, se adeverește că rezultatele cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctorat a domnului JITARIUC Vitalie, intitulată „Urmărirea penală în cazurile privind traficul de ființe umane”, sunt implementate în activitatea practică a Centrului pentru Combaterea Traficului de Persoane în calitate de Material științifico-practic.

Totodată, materialul respectiv este folosit și în scopul perfecționării cunoștințelor ofițerilor de urmărire penală și a ofițerilor de investigații din cadrul Centrului pentru Combaterea Traficului de Persoane.

Cu respect,

Șef al Centrului,
comisar-șef

Vasile HAREA

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul/a, Jitariuc Vitalie, studentul/a-doctorand/ă al (a) Școlii

Doctorale Științe Juridice de la Universitatea de Stat din Moldova, declar pe răspundere personală că teza de doctorat este elaborată doar de mine, pe baza efortului personal de cercetare și redactare. În cadrul lucrării precizez sursa tuturor ideilor, datelor și formulărilor care nu îmi aparțin, conform normelor de citare a surselor și a respectării legislației privind drepturile de autor. Declar că toate afirmațiile din lucrare referitoare la datele și informațiile analizate, la metodele prin care acestea au fost obținute și la sursele din care le-am obținut sunt adevărate.

Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Jitariuc Vitalie

08.05.2021.

CURRICULUM VITAE

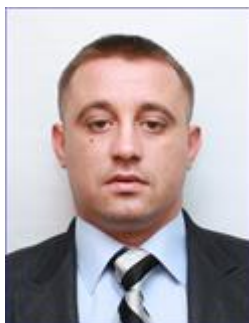
Prenume, nume: Vitalie JITARIUC

Data, luna, anul nașterii: 22.08.1986

Adresa: str. Nufărul Alb 3, or. Cahul

Telefon: +37362033033

E-mail: e-mail: vjitariuc@gmail.com

Educație și formare profesională:

2003-2005 - Medii de specialitate: Colegiul de Poliție „Dimitrie Cantemir” al MAI, obținut calificarea jurist, profilul jurisprudență, specialitatea drept.

2010-2015 - Superioare de licență: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul – obținut calificarea licențiat în drept, domeniul general drept, specialitatea drept.

2015-2017 - Studii de masterat: Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul – obținut calificarea master în drept, domeniul general drept, specialitatea drept.

2016-2018 - Studii de masterat: Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați facultatea transfrontalieră de științe umanistice, economice și ingineresti, program de studii universitare de masterat în Geopolitică și interferențe social-culturale est-europene).

2017-2019 - Studii de masterat: Universitatea de Stat din or. Comrat – obținut calificarea master în științe politice, domeniul general științe politice.

2017-2020 – Studii de doctorat, Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, Consorțiul Academic Universitar, Școala doctorală „Științe Juridice, Politice și Sociologice”. Specialitatea 554.03 – Drept procesual penal.

Activitate profesională:

15.07.2020 – prezent: Șef al Secției nr.1 (investigații criminale) a Direcției Investigații „SUD” a Inspectoratului Național de Investigații al Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne.

06.05.2021-15.07.2021: Șef adjunct interimar al Inspectoratului de Poliție Cahul a Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne.

03.02.2021-06.05.2021: Șef interimar al Inspectoratului de Poliție Cahul a Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne.

17.12.2020-03.02.2021: Șef al Secției nr.1 (investigații criminale) a Direcției Investigații „SUD” a Inspectoratului Național de Investigații al Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne.

18.08.2020- 17.12.2020: Șef al Secției nr.2 (infrapecțiuni economico-financiare) a Direcției Investigații „SUD” a Inspectoratului Național de Investigații al Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne.

20.11.2017 – 18.08.2020: Șef al Inspectoratului de Poliție Vulcănești al Direcției de Poliție a UTA Găgăuzia a Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne.

04.03.2016 – 24.11.2018: Șef secție, al secției nr.5 a Direcției nr.2 (combaterea crimei organizate) a Inspectoratului Național de Investigații al Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne.

01.08.2014 – 04.03.2016: Ofițer principal de investigații al Biroului nr.1 (combaterea crimelor grave) al Direcției „SUD” a Inspectoratului Național de Investigații al Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne.

05.03.2013 – 01.08.2014: Ofițer principal de investigații al Biroului nr.1 (combaterea crimelor grave) al Secției „SUD” a Inspectoratului Național de Investigații al Inspectoratului General al Poliției al Ministerului Afacerilor Interne.

08.06.2012 – 05.03.2013: Șef adjunct al secției poliție criminale a CPR Cahul al Ministerului Afacerilor Interne.

09.03.2010 – 08.06.2012: Inspector superior al Grupei Antidrog a secției poliție criminale a CPR Cahul al Ministerului Afacerilor Interne.

20.09.2006 – 26.01.2007: Inspector (din contul funcției șef de post, inspector superior de sector) al CPR Sîngerei al Ministerului Afacerilor Interne.

19.05.2006 – 29.09.2006: Inspector superior al secției poliție criminale a CPR Sîngerei al Ministerului Afacerilor Interne.

16.12.2005 – 19.05.2006: Polițist operativ al grupei de luptă a Detașamentului Intervenției Acțiuni Speciale a Brigăzii de poliție cu destinație specială „FULGER” a Ministerului Afacerilor Interne.

02.07.2005-16.12.2005. Polițist al grupei speciale al Batalionului Serviciului de escortă și pază a Comisariatului General de Poliție al Ministerului Afacerilor Interne.

16.09.2016 – 30.07.2019: angajat prin cumul în funcția de lector, Universitatea de Stat „Bogdan-Petriceicu Hașdeu” din Cahul, Catedra de Drept.

Participări la foruri științifice: Conferința internațională „*Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene*”, 4 mai 2018 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică internațională „*Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*”, 7 iunie 2018, (Cahul, Republica Moldova); Conferința internațională științifico-practică „*Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare*”, 2-3 noiembrie 2018 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința internațională științifico-practică „*Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene*” 23-24 martie 2019 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică internațională „*Perspectivile și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*”, 6 iunie 2019 (Cahul, Republica Moldova); Conferința științifică națională „*Realități și perspective ale învățământului juridic național*”, 1-2 octombrie 2019, (Chișinău, Republica Moldova); Conferința internațională științifico-practică „*Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Republica Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare*”, 1-2 noiembrie 2019. (Chișinău, Republica Moldova); Conferința internațională

de criminalistică „*Rolul probelor criminalistice în stabilirea adevărului*”, 24 septembrie 2019 (București, România).

Publicații științifice:

1. JITARIUC, V. Particularitățile efectuării examinării corporale în cauzele de trafic de ființe umane. În: *Promovarea valorilor sociale în contextul integrării europene* : Materialele Conf. intern., Chișinău, 4 mai 2018. Chișinău : Lira, pp. 351-357. ISBN 978-9975-3185-7-0.

2. JITARIUC, V. Cercetarea la fața locului în cazul infracțiunilor de trafic de ființe umane: reflecții de ordin teoretico-practic. În: *Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene* : Materialele Conf. intern. șt.-practică, Chișinău, 23-24 martie 2019. Chișinău, 2019, pp. 241-246 . ISBN 978-9975-3222-7-0.

3. JITARIUC, V. Interacțiunea ofițerului de urmărire penală cu subdiviziunile care efectuează activitatea specială de investigații în procesul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Republica Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare* : Materialele Conf. intern. șt.-practice, Chișinău, 1-2 noiembrie 2019. Chișinău, 2019, pp. 213-219 .ISBN 978-9975-3380-2-8.

4. JITARIUC, V. Particularitățile aplicării cunoștințelor speciale la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Legea și Viața*. 2019, nr. 12, pp. 38-43. ISSN 1810-309X.

5. JITARIUC, V. Planificarea investigațiilor în cazul cercetării infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare* : Materialele Conf. intern. șt.-practică, Chișinău, 2-3 noiem. 2018. Chișinău, 2019, pp. 202-206. ISBN 978-9975-3380-2-8.

6. JITARIUC, V. Unele reflecții privind caracteristica criminalistică a infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Perspectivelor și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației* : Materialele Conf. șt. intern., 6 iun. 2019. Cahul : Universitatea de Stat „B. P. Hașdeu”, 2019, Vol. VI, partea I, pp. 121-125. ISSN 2587-3563. E-ISSN 2587-3571.

7. JITARIUC, V. Planificarea investigațiilor ulterioare la cercetarea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Realități și perspective ale învățământului juridic național* : Materialele Conf. șt. naț. Chișinău, 1-2 oct. 2019. Chișinău, 2019, pp. 588-597. ISBN 978-9975-149-88-4.

8. JITARIUC, V. Rolul structurilor polițienești internaționale în prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019, nr. 5, pp. 58-64 . ISSN 2345-1130.

9. JITARIUC, V. Unele particularități ale efectuării acțiunilor de urmărire penală în privința și cu participarea victimelor infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019, nr. 2, pp. 51-56. ISSN 2345-1130.

10. JITARIUC, V. Unele reflecții privind caracteristica criminalistică a infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Perspectivelor și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*. Cahul, 2019, Vol. VI, Partea 1, pp. 121-125. ISSN 2587-3563.

11. JITARIUC, V. Unele particularități privind reținerea și audierea persoanelor implicate în comiterea infracțiunilor de trafic de ființe umane. În: *Legea și viața*. 2020, nr. 2 (338), pp. 23-27. ISSN 1810-309X.

12. JITARIUC, V. Reflecții de ordin teoretico-practic privind aplicarea înregistrărilor audio-video la cercetarea locului faptei. În: *Revista Română de Criminalistică*, nr. 1/ 2020, pp. 61-67. ISSN 1454-3117.

Cunoașterea limbilor străine.

engleza – nivel A1; rusa – nivel B2.